МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
ЧЕТВЕРТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ГУМАНІТАРНИЙ І ІННОВАЦІЙНИЙ РАКУРС ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ: ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»

26 жовтня 2018 р.

м. Одеса

УДК 371.134:378.225-053.81(063)
Г 94

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова:
Ю.Є. Полянський *– канд. юрид. наук, професор, в.о. ректора, перший проректор Міжнародного гуманітарного університету.*

Перший заступник голови:
А.Ф. Крижановський *– д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Міжнародного гуманітарного університету.*

Заступник голови:
Т.О. Крижановська *– канд. філос. наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.*

Члени оргкомітету:
Є.Л. Стрельцов *– д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар Південного регіонального центру НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України;*
К.В. Громовенко *– канд. юрид наук, доцент, директор Інституту права, економіки та міжнародних відносин Міжнародного гуманітарного університету;*
А.П. Овчиннікова *– д-р мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету;*
М.І. Зубов *– д-р філол. наук, професор, декан факультету лінгвістики та перекладу Міжнародного гуманітарного університету;*
Я.В. Лупій *– народний артист України, професор, декан факультету мистецтва та дизайну Міжнародного гуманітарного університету;*
В.Г. Шутурмінський *– канд. мед. наук, директор Одеського медичного інституту Міжнародного гуманітарного університету;*
Ю.В. Шарапановська *– директор Економіко-правового коледжу Міжнародного гуманітарного університету;*
О.І. Стеценко-Баранова *– спеціаліст адміністративно-управлінського апарату Міжнародного гуманітарного університету.*

Г 94 **Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених:** матеріали Четвертої всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 26 жовтня 2018 року. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. – 192 с.

ISBN 978-966-916-631-9

До збірника матеріалів конференції увійшли тези доповідей, які стали предметом обговорення учасників Четвертої всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених», що відбулася у м. Одесі 26 жовтня 2018 року у Міжнародному гуманітарному університеті.

Збірник зібраний та підготовлений до друку співробітниками кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету та розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 371.134:378.225-053.81(063)

© Міжнародний гуманітарний університет, 2018
© Південний регіональний центр
Національної академії правових наук України, 2018

ISBN 978-966-916-631-9

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Деякі питання правового регулювання торговельної діяльності
Бабина А. В. **8**

Судовий контроль застосування запобіжного заходу
у вигляді тримання під вартою
Бялковський Д. А. **11**

Система митних органів: досвід деяких європейських держав
Глобіна А. В., Балютова І. А. **15**

Проблеми інструментальної діагностики достовірності
невербальної інформації у розслідуванні злочинів
Гришко І. К. **18**

Теоретичні та практичні проблеми застосування
колізійних норм комерційними арбітражними судами
Кабрера Ю. Ф. **22**

Labour court system in France: proceedings' pecularities
Kolosov I. V. **25**

Концепція та парадигма циклічності
у дослідженнях загальнотеоретичної юриспруденції
Копитков В. Е. **27**

Зміст поняття систематизації права в сучасній правовій доктрині
Котик Г. В. **29**

Проблема функціонування інституту омбудсмана з прав дитини в Україні
Радіюк А. Р. **32**

Проблеми соціального захисту дітей-сиріт та дітей,
позбавлених батьківського піклування
Савельєва М. О. **35**

Щодо питання міжнародно-правового захисту прав журналістів
під час збройних конфліктів
Хоружа А. В. **38**

Вивчення освітніх потреб засуджених до позбавлення волі
Шевченко О. Д. **41**

**НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ,
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Виробнича практика як засіб формування культури
професійного спілкування майбутніх фахівців з маркетингу
Гоголь І. О. **44**

Современный подход в управлении эффективностью
предприятий малого и среднего бизнеса Украины
Горобец Т. А. **47**

Особенности event-маркетинга в современных условиях
Дубинецкая Э. С. **50**

Державна політика у сфері раціонального використання
земельних ресурсів агросфери
Коваленко Д. І. **52**

Особливості управління маркетингом у соціальній сфері
Кожушко А. С. **57**

Совершенствование комплекса маркетинговых мероприятий фирмы
на основе применения инструмента личных продаж
Малецкая И. В. **60**

Особенности применения стандартов обслуживания
Полищук А. И. **62**

Впровадження контейнерних додатків в інструкторові підприємства
Тополь О. В. **65**

Аналіз тенденцій розвитку відновлюваної енергії в Україні
Чебаненко Д. І. **68**

Особенности концепций маркетинга в сфере услуг
Шайгородский Е. Ю. **72**

НАПРЯМ 3. МЕДИЦИНА ТА ФАРМАЦІЯ

Больова та безбольова ішемія міокарда у хворих
на ішемічну хворобу серця з супутнім цукровим діабетом
Гавриленко В. О., Мазіхін А. В. **75**

Особливості засвоєння основних термінів терапевтичної стоматології
Курило В. О. **77**

Аналіз особливостей та ефективності різних методів досліджень
у діагностиці новоутворень гепатопанкреатодуоденальної області
Лещук І. В., Долгов В. М., Меженська К. А. **81**

Развитие лимфатических сосудов глотки
в пренатальном периоде онтогенеза человека
Лопушняк Л. Я., Бойчук О. М., Бамбуляк А. В. **84**

Топографо-анатомічні особливості глотки
на початку плодового періоду онтогенезу людини
Руснак В. Ф. **86**

Современные аспекты условий и охраны труда врачей-стоматологов
Смирнова А. В., Серединко И. А. **89**

Ендоваскулярна лазеротерапія при неоваскуляризації
рогівки в експерименті
Танчин І. А. 91

НАПРЯМ 4. ЛІНГВІСТИКА, ВИКЛАДАННЯ МОВ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Психологические резервы оптимизации изучения иностранных языков
Алексеев Н. Э., Алексеева Л. И., Синёва Т. В. 94

Активізація процесу лексичного запозичування як прояв
впливу глобалізаційних процесів на українську мову
Архипенко Л. М. 97

Что такое «чинглиш» или китайский английский
Варламова А. О. 101

Щодо визначення поняття «критика»
на матеріалі німецької та української мов
Гридюшко О. О. 104

Особенности формирования украинской терминологии
медицинской эстетологии (компаративный анализ)
Данилец Д. А. 106

Трансформація образу головної героїні під впливом материнства
на прикладі роману Маргарет Дреббл «Жернов»
Ємець А. І. 110

Вивчення літератури українського шістдесятництва
крізь призму екзистенційної естетики
Кірюта К. П. 112

Особенности реализации цветообозначений в художественном
поэтическом тексте на английском и русском языках
в сопоставительно-переводоведческом аспекте
(на материале стихотворений Т. Транстремера)
Коваленко И. Н. 115

Лінгвістичні та паралінгвістичні засоби
для передачі емоцій в мовленнєвому потоці
Меньшикова О. С. 118

The scientific communication of students
as the main factor of their professional training
Naumenko N. V. 122

Особистісно-орієнтовне викладання української літератури
Підгородецька Г. Д. 125

Формулювання пропозицій щодо нової редакції
(проекту) українського правопису 2018 р.
Приймак Д. М. 128

Мовознавці про розвиток і функціонування сленгу
(50-і рр. XX ст. – початок XXI ст.)
Руденко М. Ю. **130**

Методичні рекомендації щодо викладання курсу «Українська мова
(за професійним спрямуванням)» у ВВНЗ
Тарасенко О. Д. **134**

Принципи формування методичної контрольно-оцінювальної
компетентності майбутніх викладачів англійської мови
Українська О. О. **137**

Актуальні проблеми навчання іноземних студентів в українських вишах
Фурт Д. В. **139**

НАПРЯМ 5. ФІЛОСОФІЯ, СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ, МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Патріотичне виховання молоді на базі
військових комісаріатів та козацьких організацій України
Алєксандрук О. Ф. **142**

Соціально-психологічна адаптація обдарованих учнів
у закладах загальної середньої освіти
Андросович К. А. **144**

Гуманістична спрямованість процесу навчання студентів
у системі музичної освіти
Гризоглазова Т. І. **147**

Етнокультурна орієнтація представників
сучасної української пісенної естради
Дронова О. В. **150**

Взаємодія сучасних технологій та людини у святковій культурі
Жорник Д. В. **152**

Сутність та зміст професійної суб’єктності офіцера Збройних Сил України
Капінус О. С. **154**

Деякі психологічні характеристики сучасної української молоді
Кисельов К. С. **158**

Профілактика капролалії: шкільний досвід
Кривобок І. В. **161**

Становлення раціонального типу мислення в європейському знанні
Крижановська Т. О. **164**

Проблема дисморфоманійних станів дівчат-підлітків: причини і наслідки
Луценко М. С. **166**

Психологічна сутність успішності навчання здобувачів вищої освіти
Михальченко Н. В. **169**

Педагогічне забезпечення розвитку соціальної активності
майбутніх фахівців аграрної галузі як чинник
гуманізації освітнього процесу у ВНЗ
Олійник Н. А. **172**

Структурна характеристика сучасного суспільства
контексті проблематики забезпечення його цілісності
Попков Д. О. **176**

Логотип як основний елемент фірмового стилю
Рябінова І. М. **180**

Розвиток взаємовідносин в армійському середовищі: оптимізація
Снігур Л. А., Цимбал М. Р. **182**

Гуманістична складова емоційної виразності вокального виконання
Тоцька Л. О. **185**

Розвивальне предметне середовище закладу дошкільної освіти
як психолого-педагогічна проблема
Ярославцева М. І., Краснова А. В. **187**

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бабина А. В.
студентка III курсу
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеський національний морський університет
Науковий керівник: ***Пузанова Г. Й.***
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та трудового права
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна

Торгівля займає особливе місце в економічній системі України, тому що вона забезпечує оборот товарів та послуг більш ніж на 1 трлн. грн. на рік, що становить приблизно 60% суспільного продукту, формує понад 11% ВВП країни. Характерною рисою сучасного етапу розвитку торгівлі, як підкреслюють С. А. Крекотун, В. Я. Влялько, є важлива роль цього виду економічної діяльності у забезпеченні зайнятості населення та, як наслідок, у формуванні грошових доходів [1].

Однак існуючі проблеми: недотримання санітарно-гігієнічних норм, продаж неякісної продукції, протермінованих товарів, у невстановлених місцях та ін. – підкреслюють актуальність питань торговельної діяльності та даного дослідження. Метою статті є аналіз чинного законодавства, що регулює торговельну діяльність в Україні.

При написанні тез були використані праці вчених, які досліджували проблеми адміністративно-правового регулювання внутрішньої торгівлі в Україні: В. В. Апопій, І. В. Апопій, С. В. Ващенко, В. Я. Влялько, Є. В. Жиряєва, С. А. Крекотун, В. М. Пашкова, А. А. Попов, А. А. Трофімчук, О. І. Чайкова, О. С. Шуміло та ін.

Згідно зі ст. 263 Господарського кодексу України господарсько-торговельна діяльність визначається як діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [2].

Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватись у вигляді: матеріально-технічного постачання; збуту; енергопостачання; заготівлі; громадського харчування; продажу і передачі в оренду засобів виробництва; комерцій-

ного посередництва у здійсненні торговельної діяльності та іншої допоміжної діяльності із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері товарного обміну. Поняттям «допоміжна діяльність» охоплюється також реклама товарів, їх транспортування та зберігання, діяльність з дослідження структури певного ринкового сегмента та ін. Правовими формами здійснення господарсько-торговельної діяльності є договори поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, енергопостачання, купівлі-продажу, оренди, міни (бартеру), лізингу тощо. Залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), у межах якого здійснюється товарний обмін, господарсько-торговельна діяльність поділяється на внутрішню та зовнішню торгівлю [3]. Тобто питання торгівлі та торговельної діяльності регулюються нормативно-правовими актами різних галузей права.

Національним інститутом стратегічних досліджень в Україні сформульовано основні стратегічні пріоритети державної політики, спрямованої на якнайшвидше подолання кризи, і запропоновано конкретні механізми та інструменти діяльності. Одним із напрямків щодо подолання кризової ситуації в країні є розвиток інфраструктури внутрішнього ринку та створення ефективних механізмів регулювання діяльності у сфері внутрішньої торгівлі, які включають прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання внутрішньої торгівлі» задля впорядкування й детінізації торговельної діяльності, ліквідації «стихійної» торгівлі, створення умов для розвитку конкурентного середовища, підвищення рівня торговельного обслуговування населення та захисту прав споживачів [4].

Прикладом кризового стану у сфері торгівлі є подія, що сталася в Одесі 8 травня 2018 року, коли з гострими кишковими інфекціями в одеську лікарню потрапили 9 людей, які отруїлися шаурмою одного виробника. Троє госпіталізовані з гострим гастроентероколітом, інші – з харчовою токсикоінфекцію [5].

У жодній європейській країні ми не побачимо вуличних продавців на тротуарах чи в інших не облаштованих для цього місцях. Попри всі застереження, люди досі вважають, що придбані товари від господаря, а не від перекупників є свіжішими та набагато дешевшими, однак не розуміють, що це небезпечно.

Відповідно до ст. 160 КУпАП (торгівля з рук у невстановлених місцях), реалізаторів продуктів харчування карають штрафом від одного до семи неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією товару або без неї. А ст. 164 цього кодексу передбачено відповідальність за порушення порядку провадження господарської діяльності [6].

Експерти санітарно-епідеміологічної служби (СЕС) констатують: заборона стихійної торгівлі не дає відчутних результатів. У СЕС немає важелів впливу на суб’єкти, які здійснюють стихійну торгівлю. А попередження, протоколи та штрафи, складені правоохоронцями, на порушників майже не діють. Малоефективні також спільні рейди органів місцевого самоврядування та поліції. Тож стихійну торгівлю викорінити не вдається. Про це свідчить і кількість звернень на урядову «гарячу лінію», яка за минулий рік зросла на третину, як порівняти з попереднім роком. Близько півтисячі заявників просили навести лад із торгівлею у невстановлених місцях та впорядкувати вулиці [7].

Практика і роки боротьби зі стихійною торгівлею переконливо довели – або методи боротьби не дієві, або з тою стихійною торгівлею боротися всерйоз і надовго ніхто не хоче. Бо це – вічний бізнес, що годує всіх.

Питання боротьби зі стихійною торгівлею потребує вирішення на загальнодержавному рівні. Деякі спроби в цьому напрямку вже з'являються. Існує навіть законопроект про створення муніципальної поліції з повноваженнями штрафувати за адміністративні правопорушення, в тому числі за стихійну торгівлю, законопроект про внутрішню торгівлю, однак, на нашу думку, найефективнішим буде прийняття Закону України «Про торгівлю та торговельну діяльність».

Література:

1. Крекотун С. А. Внутрішня торгівля України: проблеми та перспективи розвитку галузі / С. А. Крекотун, В. Я. Влялько // Вісник соціально-економічних досліджень – 2012. – № 2(45). – С. 340-347.

2. Господарський кодекс України // Верховна Рада України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

3. Торговельна діяльність як різновид господарської діяльності. Види торгівлі та торговельної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/85661/pravo/torgovelna_diyalnist_riznovid_gospodarskoyi_diyalnosti_vidi_torgivli_torgovelnoyi_diyalnosti.

4. Шуміло О. С. Динаміка сучасного розвитку підприємств роздрібної торгівлі в Україні / О.С. Шуміло // Бізнесінформ – 2014. – №11. – С. 171-176.

5. Отравление шаурмой в Одессе: 9 человек госпитализированы [Електронний ресурс] // УСИ. Одесса: Украинская служба информации. – Режим доступу: https://usionline.com/2018/05/08/otravlenie-shaurmoj-v-odesse-9-chelovek-gospitalizirovany.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Верховна Рада України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

7. Стихійна торгівля стає потенційно небезпечною для споживачів [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр: газета Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: https://ukurier.gov.ua/uk/articles/stihijna-torgivlya-staye-potencijno-nebezpechnoyu-/.

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Бялковський Д. А.
аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Неледва Н. В.***
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Діючий кримінальний процесуальний Кодекс України в якості одного із запобіжних заходів передбачає обмеження такого гарантованого на міжнародному та конституційному рівні права особи, як право на свободу. Даним заходом являється тримання особи під вартою. Узагальнюючи судову практику щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ констатує, що одним з найбільш розповсюджених запобіжних заходів є тримання під вартою [1]. Доволі розповсюдженим у судовій практиці являється застосування домашнього арешту. Разом з тим статистичні дані свідчать про наявні випадки необґрунтованого і безпідставного звернення слідчого (прокурора) до слідчого судді із клопотанням про застосування зазначених запобіжних заходів [1]. В таких умовах значення судового контролю в забезпеченні права на свободу і особисту недоторканість значно посилюється.

Згідно з ч. 1 ст. 183 КПК України тримання під вартою представляється винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно в тому разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України – таким, наприклад, як ризик, що підозрюваний (обвинувачений) намагатиметься скриватися від органів досудового розслідування і/або суду, тим чи іншим чином перешкоджати кримінальному провадженню і т. д. У відповідності до ч. 4 ст. 176 КПК України, на досудовому розслідуванні тримання під вартою застосовується слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора [2]. Отже, до компетенції слідчого судді відноситься оцінювання за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, зазначених ризиків. Також слідчий суддя визначає розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених КПК України. При цьому в окремих випадках слідчий суддя приймає

рішення відносно встановлення розміру застави (ч. 3 ст. 183 КПК України), а отже – відносно доцільності, можливості обрання даної альтернативи триманню під вартою. Такі випадки є виключними, і їх вичерпний перелік міститься в ч. 4. ст. 183 КПК України. Однак перш за все слідчий суддя зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення, наявність системи незаперечних доказів вчинення відповідною особою злочину [3]. Відносно даної вимоги Європейський суд з прав людини у справі «Влох проти Польщі» (2000) зазначає, що «обґрунтованої підозри», безперечно, не може бути, якщо дії або факти, які ставлять за провину утримуваній під вартою особі, не містили складу злочину [4].

Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 194 КПК України, якщо буде обґрунтовано підозру в здійсненні підозрюваним (обвинуваченим) кримінального правопорушення, встановлено існування ризиків, передбачених в ст. 177 КПК України, але прокурор не доведе можливість застосування більш м'якого запобіжного заходу, слідчий суддя, суд має право застосувати більш м'який запобіжний захід, ніж той, що вказано в клопотанні. Варто зазначити, що практично у кожному п'ятому випадку у задоволенні клопотання органів досудового розслідування про взяття під варту відмовляється чи застосовується більш м'який вид запобіжного заходу (2,5 тис. та 1, 5 тис. відповідно клопотань відмовлено із 23 тис. поданих слідчими) [5, с. 333].

Як і інші види запобіжних заходів, тримання під вартою може бути змінено за клопотанням слідчого (прокурора), або за клопотанням підозрюваного (обвинуваченого). На стадії досудового розслідування таке клопотання подається до слідчого судді в порядку, передбаченому для клопотання про застосування запобіжного заходу (ч. 1 ст. 200, ч. 1 ст. 201 КПК України). В ньому зазначаються обставини, які виникли після прийняття попереднього рішення про застосування запобіжного заходу і обумовлюють необхідність його зміни [3]. Отже, на особу, що подає клопотання, покладається обов'язок доведення обставин, які підтверджують доцільність зміни запобіжного заходу і які слідчий суддя повинен в повній мірі дослідити при розгляді даного клопотання.

Ухвала про застосування запобіжного заходу припиняє свою дію після закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу, ухвалення виправдувального вироку чи закриття кримінального провадження (ст. 203 КПК України). Ч. 4 ст. 196 КПК України зобов'язує слідчого суддю, суд визначити в ухвалі про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту дату закінчення її дії у межах строку, передбаченого цим Кодексом. Для тримання під вартою цей строк не може перевищувати 60-ти днів. Однак його може бути подовжено за клопотанням прокурору (ч. 2 ст. 197 КПК України).

Під час розгляду клопотання про продовження строку тримання під вартою суд розглядає такі клопотання окремо, про що відповідним чином зазначається в ухвалі. Такий порядок забезпечує виконання судом вимог ст. 178 КПК щодо врахування особи обвинуваченого. Результат аналізу ухвал про

продовження строку тримання під вартою вказує на те, що трапляються випадки «колективного» розгляду цього питання щодо кількох обвинувачених. Так, у провадженні Хорольського районного суду Полтавської області перебуває на розгляді кримінальне провадження по обвинуваченню К. В., Б. М. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 152 КК, та Х.М. у вчиненні злочинів, передбачених ч. 3 ст. 152, ч. 1 ст. 304 КК. Як вбачається з ухвал про продовження строку тримання під вартою, прокурор заявляв клопотання про продовження строку тримання всім обвинуваченим, при цьому, суд задовольняючи відповідні клопотання, не досліджував обставин, передбачених ст. 178 КПК, продовжував строк тримання під вартою для всіх обвинувачених. Такі випадки нівелюють вимогу про дотримання законності у сфері обмеження права на свободу у кримінальному провадженні. Суд зобов'язаний враховувати обставини, перелік яких передбачений ст. 178 КПК, для оцінки ризиків, які можуть слугувати поряд з підставами, визначеними ст. 177 КПК, загальною підставою для продовження тримання під вартою [6].

Слід відмітити, що в своїх рішеннях Європейський суд з прав людини підкреслює фундаментальну важливість гарантій, закріплених у статті 5 Конвенції, для забезпечення права осіб у демократичному суспільстві на захист від свавільного позбавлення свободи органами влади. Саме тому ЄСПЛ в своїй практиці неодноразово наголошував на тому, що позбавлення свободи повинно не тільки здійснюватися виключно відповідно до матеріальних і процесуальних норм національного законодавства, але і має відповідати самій цілі статті 5 Конвенції, а саме захисту особи від свавілля. Цю наполегливу вимогу щодо захисту особи від зловживання владою наочно продемонстровано тим фактом, що пункт 1 статті 5 Конвенції чітко окреслює обставини, за яких особу може бути законно позбавлено свободи, при цьому слід наголосити, що ці обставини повинні тлумачитися вузько з огляду на той факт, що вони становлять винятки з найбільш фундаментальної гарантії особистої свободи. Разом з тим ЄСПЛ зазначає, що найбільші гарантії здійснення належного провадження надає судовий контроль [7].

Таким чином, застосування тримання під вартою в якості запобіжного заходу можливе лише при об'єктивній наявності передбачених Конвенцією обставин, які, згідно з вимогами ЄСПЛ, не повинні отримувати широкого розуміння і мають тлумачитися вузько з урахуванням конкретних обставин справи. Процесуальний статус слідчого судді, на якого кримінальним процесуальним законодавством покладається реалізація судового контролю на досудовому розслідуванні, виступає ефективною гарантією реалізації конституційного права особи на свободу й особисту недоторканість.

Література:

1. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Вищий спеціалізований суд; Узагальнення судової практики, Витяг від 07.02.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.

4. Рішення у справі «Влох проти Польщі» / Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurocourt.in.ua.

5. Фаринник В.І. Підстави та процесуальний порядок застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту / В. І. Фаринник // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 329-336 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua.

6. Про судову практику застосування судами першої та апеляційної інстанцій процесуального законодавства щодо обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; Лист від 01.02.2015 / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua.

7. Case of Belozorov v. Russia and Ukraine, заява № 43611/02 / Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини // Міністерство юстиції України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua.

СИСТЕМА МИТНИХ ОРГАНІВ: ДОСВІД ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Глобіна А. В.
студентка VI курсу
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет

Балютова І. А.
студентка VI курсу
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Сєрих О. В.***
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права та державного управління
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Митна служба є дуже важливою складовою частиною системою органів виконавчої влади як України, так і інших держав. На неї покладено ряд відповідальних завдань. З цього приводу цікаво було б дізнатися про систему митних органів, їх цілі та завдання саме за кордоном.

В умовах глобалізації світової економіки і посилення взаємозалежності країн різко зросло значення митної складової їх економічної політики. Ефективна митна політка і раціонально організовані митні служби сприяють використовуванню переваг глобалізації. «Митна адміністрація, – відзначає польський економіст Г. Мойсей, – є важливим елементом інституційного оточення підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки і глобальної торгівлі» [2].

Визначена проблематика останнім часом не залишається поза увагою науковців. До неї неодноразово зверталися такі українські вчені, як І. Бережнюк, І. Грицяк, Є. Додін, А. Мазур, П. Пашко, К. Сандровський та ін. При цьому розгляд національних митних служб у структурно-функціональному вимірі як елементів системи Митного Союзу ЄС залишився поза увагою.

Можна сказати про те що, структура національних митних служб обумовлена внутрішніми потребами кожної держави і істотно розрізняється за країнами. Побачимо це на прикладі організації митних служб Німеччини, Фінляндії і Чехії.

Основоположні рішення з питань митної справи в Німеччині визначають найвищі органи державної влади – парламент і уряд. Парламент затверджує Митний тариф, забезпечує митну і торгову єдність території країни, роботу митної охорони. Головна митна служба Німеччини підпорядкована Міністерству фінансів – Bundesministerium der Finanzen [2].

Управління митними службами здійснюється на чотирьох рівнях. Загальним керівництвом діяльності митних органів займається федеральне міністерство фінансів, у складі якого є Митно-криміналістичне відомство (веде розслідування по фактах порушення митного законодавства ЄС) і Управління федеральною монополією на продукти винокуріння (здійснює нагляд за виробництвом цих продуктів у країні і стягує акцизи з імпортних алкогольних напоїв) [1].

У ФНР у складі Управління митного збору, податків на споживання і монополії функціонують три підрозділи:

1. Організації і управління митницями;
2. Митної політики;
3. Податків на споживання і монополії.

У кожному підрозділі функціонують декілька так званих референтур. У першому працюють референтури організації та управління митною службою; навчання і атестації та ін. У другому підрозділі три референтури зайняті питаннями митного тарифу по закріплених за кожним розділом ТН ЗЕД. Референтури третього підрозділу займаються питаннями стягування податків на нафтопродукти, монополії на виробництво сірників і алкогольної продукції та ін.

Стосовно Фінляндії, тут існує Національний митний департамент. Він відповідає за діяльність центральної адміністрації фінської митниці. Її основними завданнями є забезпечення одноманітності митної діяльності і безперервності правочинності з повним дотриманням національного законодавства.

З метою управління митними службами на місцях територія Фінляндії поділена на п’ять митних регіонів: Південний (центр в Гельсінкі), Західний (Турку), Північний (Торнио), Східний (Лаппеенранта), Митний округ Аландських островів (Мааріан-Хамина). До складу також входить Митна лабораторія, чия сфера діяльності охоплює всю країну. Головне завдання – адміністрування міжнародних товаропотоків, сприяння законній зовнішній торгівлі і перешкоду незаконною. У відомстві працює близько 2600 чоловік [3].

Директор регіональної митниці несе персональну відповідальність за діяльність підпорядкованих йому служб.

Розглянемо систему митних органів Чехії. В Чехії головним митним органом є Чеське митне управління – Customs Administration of the Czech Republic. Чеське митне управління схоже на митні служби інших країн і на нього покладені два основні завдання – захист і регулювання внутрішнього ринку та захист від імпортних товарів, що небезпечні для життя і здоров'я людей, флори і фауни. Вступ до ЄС призвів до скасування регулярного митного контролю на пунктах перетину кордону Чеської Республіки. Крім того, нові завдання були покладені на митні адміністрації, наприклад, в області спільної сільськогосподарської політики. Ці зміни супроводжувалися зниженням чисельності працівників Митного управління і зміни його організаційної структури.

Митне управління Чеської Республіки не тільки адміністративний орган, але і забезпечує національну безпеку. Митний контроль товарів у рамках єдиної митної території Європейського Союзу є одним з основних завдань даного органу. Такий контроль здійснюється на основі єдиних митних правил

Європейського Союзу (на основі Митного кодексу ЄС та Єдиного митного тарифу ЄС) [4].

Отже, порівнявши систему митних органів інших країн, можна зробити висновок, що існують певні відмінності, починаючи з назв митних органів та, закінчуючи їх розподілом.

Проте, всі митні органи виконують ряд важливих функцій та завдань таких, як:

1. Здійснення контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами установленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон цих країн.
2. Забезпечення застосування митних режимів, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими.

Тобто саме спільні завдання та функції об'єднують країни при виконанні митних обов'язків.

Література:

1. Ершов А. Международные таможеные отношения. СПб, 2000. С. 126-132.
2. Мосей Г. О реформировании таможенной системы / Проблемы теории и практики управления. 2000. № 5. С. 23-24.
3. Пробоїв О. А. Сучасний стан та перспективи економіки Чехії в контексті боргів країн Єврозони. Сталий розвиток економіки. 2012. № 2. С. 103-108.
4. Чехія: економічна ситуація. Укрінформ-новини. Країни світу. URL: http://svit.ukrinform.ua/Chehia/chehia.php?menu=economy (дата звернення: 02.10.2018).

ПРОБЛЕМИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОСТОВІРНОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Гришко І. К.
студентка VI курсу
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: ***Шевчук В. М.***
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

В умовах глобалізації злочинного світу виникає гостра необхідність у використанні сучасних наукових розробок та методик, застосування яких спрямоване на діагностику достовірності інформації. Тому насьогодні досить актуальним напрямком досліджень у криміналістиці є вивчення та аналіз сучасного стану, проблем та перспектив застосування інструментальних методів психофізіологічної діагностики достовірності невербальної інформації у кримінальному проваджеенні, що обумовлює необхідність розроблення ефективних криміналістичних рекомендацій та впровадження їх у практичну діяльність.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, інформаційних технологій, призвели до появи нових злочинів, які характеризуються удосконаленими методами та способами їх вчинення, що зумовлює необхідність розроблення інноваційних підходів, спрямованих на викриття неправди у показаннях окремих осіб. Успішне розслідування таких злочинів передбачає широке застосування інструментальних методів оцінки достовірності фактів, які характеризуються високою точністю, ефективністю обстеження, оперативністю, є надійним способом збору доказової інформації, а також гарантують додатковий засіб захисту прав та інтересів громадян, які були втягнутими у розслідування певного злочину.

Успішність та результативність застосування сучасних методик діагностування недостовірності вербальної інформації залежить від багатьох чинників, а саме: 1) розроблення методик проведення психофізіологічних та інших досліджень недостовірності такої інформації; 2) технічні засоби, прийоми; 3) наявність та підготовка компетентних фахівців; 4) належне правове регулювання; 5) наявність відповідного науково-методичного забезпечення такої діяльності. Крім цього, застосування таких методів має обов’язково відповідати певним принципам. Серед них особливої уваги заслуговують такі принципи як: 1) за-

конності; 2) науковості; 3) етичності; 4) безпеки технічного засобу; 5) ефективності використання.

Аналіз спеціальної літератури надає різні підходи до класифікації досліджень, які пов'язані із діагностикою достовірності вербальної інформації. Зокрема, М. В. Салтевський пропонував поділяти такі дослідження на: 1) інструментально-контактну детекцію на основі добровільного волевиявлення суб'єкта; 2) безконтактно-технічну детекцію, яка здійснюється оперативно при дотриманні законних прав та інтересів громадянина [1, с. 308]. В інших джерелах такі дослідження пропонують поділяти на: 1) традиційні, контактні обстеження, за допомогою датчиків прикріплених до тіла особи, що проходить тестування; 2) безконтактні дослідження деяких характеристик мовлення чи зміни фізичних полів обстежуваного [2, с. 556].

На нашу думку, доцільно вирізняти такі напрямки детекції неправдивої інформації: 1) неінструментальний метод детекції брехні; 2) інструментальний метод детекції брехні. Сутність неінструментального методу детекції неправдивої вербальної інформації полягає у перевірці достовірності даних із використанням сучасних методик, які функціонують без застосування технічних приладів. За допомогою такого методу можна перевіряти достовірність невербальної та вербальної інформації не використовуючи при цьому зафіксовані на людському тілі датчики. В основі інструментальної детекції брехні лежать закономірності функціонування різних систем людського організму, опосередковані через нервову систему і проявляються психофізіологічними реакціями.

Отже, відмінність неінструментальних методик діагностики вербальної інформації від інструментальних полягає у тому що, у таких долслідженнях, як правило, відсутні технічні датчики, які безпосередньо доторкаються до тіла людини. Інструментальні методи, розширюючи кордони сприйняття, допомагають понизити рівень суб'єктивізму при отриманні і аналізі інформації, але використання їх на практиці, як правило, обумовлюється наявністю відповідних спеціальних знань.

Інструментальну діагностику достовірності інформації можна розглядати у двох значеннях: вузькому та широкому. Інструментальна діагностика у вузькому значенні полягає у тому, що для перевірки достовірності даних достатньо лише використання поліграфа, який найоб'єктивніше відображає сутність інструментального методу отримання достовірності вербальної інформації від людини [3, с. 9]. Крім цього, на нашу думку, інструментальну діагностику достовірності інформації слід розглядати також у широкому значенні, що полягає у застосуванні також інших приладів, окрім поліграфа. Серед інструментальних методів діагностики вербальної інформації можна, на наш погляд, виділити: 1) поліграф; 2) айтрекер; 3) електроенцефалограф (ЕЕГ); 4) МРТ та інші [4, с. 108].

На сьогоднішній день психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа являється найпоширенішим способом верифікації достовірності даних. Відомо, шо сам термін «поліграф» (гр. poly − «багато», graphos − «писати») означає − багатопишучий. Поліграф – це багатоканальний прилад для одночасного запису декількох фізіологічних показників при експериментальному чи діагностичному дослідженні. Даним терміном найчастіше позначають прилад,

який використовується для психофізіологічної детекції брехні [5, с. 89]. У основі використання поліграфа лежить той факт, що чим значима для людини певна інформація, яку вона намагається приховати, тим більший рівень стресу, що виявляється в зміні ряду показників. Поліграф дозволяє об'єктивувати зміни в психологічному стані опитуваного на підставі реєстрації не менше п'яти фізіологічних показників. Як зазначено у спеціальній літературі, поліграф не виявляє неправду, він лише виявляє інтенсивність проявів збудження вегетативної нервової системи, а саме фізіологічні зміни в організмі людини, які виникають під час емоційного збудження.

Для вирішення проблем оцінки достовірності вербальної інформації необхідно обирати ефективні методи, що дозволяють виявляти факти усвідомленого приховування інформації та оцінки її достовірності. Серед зазначених методик останнім часом активно розвивається такий напрямок виявлення достовірності такої інформації, як айтрекінг (eyetracking) − високоякісний запис рухів очей, співвіднесення з демонстрованим зображенням; визначення координат погляду. Мета застосування айтрекінгу полягає у виявленні неправдивих відомостей за допомогою застосування спеціального приладу − айтрекера. Такий технічний прилад може розпізнавати рух зіниці ока, виявляти напрямок погляду та реєструвати всі його рухи. Отриманні дані оброблюються та зберігаються у пам'яті пристрою для подальшого аналізу та формування висновку.

Досить перспективним напрямком дослідження достовірності інформації є також застосування електроенцефалографу (ЕЕГ). Спеціальним приладом, який використовується для дослідження діяльності головного мозку є енцефалограф. В основі функціонування такого приладу лежить реєстрація мозкової біоелектричної активності, яка може бути зафіксована за допомогою електродів. Сумарна реєстрація біоелектричної активності, яку демонструють окремі зони, області та частки мозку, є найважливішою інформацією, використовуваної для оцінки мозкової діяльності. Електроенцефалографія вважається одним із класичних методів психофізіологічних досліджень. Незважаючи, на перспективність даного методу, він залишається поки одним із найбільш складних медодів аналізу та отримання неохідних даних для таких досліджень, а інформативність одержуваних результатів багато у чому залежать від досвіду фахівця.

Практика показує, що останнім часом під час дослідження мозкової активності техніка значно удосконалилася. Проведені порівняльні дослідження зв'язку між неправдою, яку повідомляє особа, та специфічною активністю мозку показують, що для психофізіологічної діагностики вербальної інформації можливе також й використання аналізу мозкової активності. Така активність полягає у тому, що активізуються ділянки кори головного мозку. Слід враховувати, що ділянки мозку, які активізуються у процесі брехні, можуть активізуватися не тільки у такий момент. Дослідники приходять до висновку, що за своєю результативністю магнітно-резонансна томографія (МРТ) не поступається поліграфу. Зауважимо, що магнітно-резонансна томографія – це метод неруйнівного пошарового дослідження внутрішньої структури об'єкту за рахунок його багаторазового просвічування в мільйонах різних пересічних напрямах (так зване скануюче просвічування).

На сьогодні проблемним залишається питання доказового значення результатів вищезазначених методів інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації. Зокрема, якщо використання результатів психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа вже є поширеною практикою, то щодо інших приладів залишається питання невирішеним. Крім цього, важливим напрямком удосконалення такої діяльності залишається питання нормативного врегулювання застосування таких приладів. Якщо проблеми правового регулювання застосування поліграфа у певній мірі вирішено (за винятков Закону про застосування поліграфа в Україні, питанння, яке ще потребує свого вірішення), то застосування інших приладів у цій сфері спеціальних досліджень нині залишається невирішеним. Усі методи, прилади та напрямки досліджень діагностики достовірності вербальної інформації мають відповідати вимогам науково-технічних засобів, нормам закону та державним стандартам. Отже, вищрозглянуті напрямки інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації сьогодні проходять етап становлення та розвитку. Безперечно, подальше їх дослідження та впровадження у правозастосовну практику є досить перспективним, що підтверджує також зарубіжний досвід.

Література:

1. Салтевський М.В. Проблемы инструментальной детекции вербальной информации в судебной экспертизе. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 22(61). № 2. 2009. С. 307−311.

2. Криминалистика: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. / Под ред. В.А. Образцова. Москва: ЮристЪ, 1999. С. 733.

3. Мотлях О.І. Інструментальна діагностика достовірності вербальної інформації та використання її результатів у кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук: 12.00.09. Київ, 2014. С. 31.

4. Кравченко А., Кузьменко М. Застосування технології айтрекінгу для вирішення завдань оцінки достовірності. Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика: збірка статей. Київ, 2017. С. 107−118.

5. Варламов В.А., Варламов В.Г. Толковый словарь полиграфолога. Москва: Илигар, 2008. С. 194.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОЛІЗІЙНИХ НОРМ КОМЕРЦІЙНИМИ АРБІТРАЖНИМИ СУДАМИ

Кабрера Ю. Ф.
аспірант
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Бабін Б. В.***
доктор юридичних наук, професор
м. Одеса, Україна

Історія виникнення арбітражу сягає тисячоліть. Панує думка, що арбітраж виник разом з появою торговельних відносин, які в свою чергу, можуть призводити до спорів, а головна запорука успішної торгівлі передбачає врегулювання таких суперечок мирним шляхом [2].

Вже у Стародавньому світі з'являється якісний метод судочинства – міжнародний арбітраж, який набуває сучасного вигляду та юридичного закріплення на думку В. М. Погорецького та В.В. Комарова у законі про декрет національних зборів Франції 1790 р. та спеціальному законі Англії про арбітражний трибунал 1889 р. Французьке право передбачало, що арбітражний трибунал є найбільш ефективним методом розв'язання комерційних спорів, в англійському – встановлювалися базові основи арбітражного судочинства: добровільність учасників на арбітраж, право всіх громадян, що підписали контракти на суд, а також регламент арбітражів [1, с. 8].

Поступово темп розвитку міжнародних відносин пришвидшується, глобалізується та уніфікується. Взаємодія з іноземним елементом – це велика інтегральна частина нашого життя. Зі зростанням міжнародної торгівлі прямо пропорційно збільшується попит на врегулювання та вирішення міжнародних комерційних суперечок. Головне призначення комерційного арбітражу – розв'язувати суперечки між сторонами на основі юридичних норм матеріального права, щодо зовнішньоторговельних контрактів, непорозумінь, які виникають у процесі співпраці, компаній різних національностей і державами у будь-яких конкретних правовідносинах.

Існує надзвичайно великий попит у вирішенні комерційних спорів за допомогою міжнародних арбітражних судів в усьому світі породжених ефективністю розвязання справ арбітражними трибуналами. Проте існує ряд питань які до цих пір не вирішені остаточно. А саме, яку норму права краще застосовувати до кожного конкретного судового випадку, який набір юридичних інструментів має арбітр щоб обирати те чи інше право, а також, як уникнути помилок та запобігти скасуванню рішень арбітражних трибуналів національними судами.

Джерелами комерційного арбітражу є: контракти, угоди, договори, конвенції, регіональні чи універсальні протоколи та національне законодавство держав, а також законодавство, що регулює правосуб'єктність міжнародних комерційних арбітражів у кожній окремій державі.

Коли справа постає у суді, першочергове завдання суду – це визначити межі його компетенції, а суддів – право, яке буде застосовуватися до даного спору. Ян Паулсон розрізняє закон, що застосовується в арбітражі (тобто матеріальне право), від закону, що застосовується до арбітражу [3]. У той час коли право, застосовуване до суті спору, відноситься до матеріальної сторони контракту, право застосовуване до арбітражу є процесуальним правом. Останнє регулює такі процесуальні питання, як, наприклад: поняття та форма арбітражного контракту, підпорядкування спору арбітражу (арбітрабельність спору), правила призначення арбітражного трибуналу, відведення арбітрів, заходи забезпечення позову, вимоги до позовної заяви, а також до форми відклику на позовну заяву, правила проведення слухань, допустимість доказів, можливість участі третіх осіб, тобто регулює порядок здійснення арбітражного процесу. З розвитком міжнародного арбітражу виникає практична доцільність створення такого єдиного для всіх країн документу, який би містив у собі та регулював єдині правила арбітражної процедури. Завдяки резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1976 року під номером 31\98 був розроблений спеціальний регламент ЮНСІТРАЛ, типовий чи модельний закон для всіх країн з різними правовими системами як засіб уніфікації міжнародних зовнішньоекономічних відносин. І якщо з боку процесуального права великих питань не викликає, то стосовно обрання норм матеріального права залишається дуже багато непорозумінь.

Яким чином суддя чи судді обирають застосовуване право до суті спору? Які методи, підходи чи інструменти має суд щоб обрати таке право? Чи може арбітр вільно обирати ту чи іншу норму права незалежно від волі сторін? Чи повинен суддя застосовувати закон країни місця проведення арбітражу чи закон країни в якій би це судове рішення набирало юридичної сили? Чи можливо використати принципи транснаціональних правил, які зазначені в рішеннях міжнародних конвенцій, lex mercatoria, ex aequo at bono, типовий закон ЮНСІТРАЛ, принципи міжнародних комерційних контрактів УНІДРУА в якості матеріального права чи вони можуть бути тільки методом для визначення застосовуваного права? Чи є арбітражний трибунал рівноцінним по суті з національними державними судами ? Яку роль у цьому процесі відіграють принципи транснаціональної і державної публічної політики? Колізійна норма – це єдиний вірний метод обрання закону до суті спору чи лише один з багатьох? Правосуб'єктність, компетенція, організація діяльності, робота арбітрів є повністю самостійною та неупередженою від будь-яких чинників чи факторів чи все ж таки залежить від державної влади?

Звертаючись до міжнародного комерційного арбітражу, сторони ставлять собі за мету отримати обов'язкове, швидке та остаточне арбітражне рішення. Роль визначального фактору до суті спору має матеріальне право.

Норма, що зазначає право якої країни буде застосовуватися до правовідносин з іноземним елементом – це колізійна норма. Невірне визначення застосовуваного права у судовому розгляді призведе до неправильного судового вироку, а також це може стати реальною причиною для анулювання рішення арбітражного суду або ж відмови у його виконанні за скаргою однієї з сторін. Скасування рішення арбітражу також нівелює роботу суду, сторони втрачають

дорогоцінний час та можуть зазнати грошових витрат, навіть більших ніж вигоди від самого контракту. Обрання матеріального права для вирішення спору, а отже і результат винесеного рішення залежить від уявлення судді про арбітраж як легітимного явища.

Саме тому питання визначення колізійної норми судовими арбітрами є актуальним, надважливим і пріоритетним як для результату вирішення самої справи по суті так і для арбітрів, сторін та юристів, які беруть учать у справі. Наукові розробки міжнародного приватного права потребують більш конкретного вивчення питань використання та застосування колізій арбітражами, глибокого дослідження суттєвих проблем із застосуванням колізій у міжнародних арбітражах шляхом аналізу прийнятих рішень арбітражних трибуналів, аналізу теоретичного та практичного шляхів розв'язання цих питань, формування загальної юридичної практики.

Таким чином, міжнародний комерційний арбітраж – це надзвичайно якісна та пришвидшена процедура для вирішення спорів, яка має ряд пріоритетів перед державним судочинством. Серед його плюсів є також можливість вибору сторонами арбітражу та арбітрів. Процес такого суду спрощений, на відміну від державних, а конфіденційність арбітражного розгляду, екстериторіальність виконання рішень і рівень довіри до арбітрів та їх кваліфікації значно вищий ніж до державних судів.

Література:

1. Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж / В. В. Комаров, В. Н. Погорецкий. – Х.: Право, 2009. – 164 с.

2. Mustill M. Arbitration: History and Background [Електронний ресурс] Mustill M. – 1989. – Режим доступу: https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?id=JOIA1989017.

3. Paulsson J. Arbitration in Three Dimensions [Електронний ресурс] \ Paulsson J. – 2010. – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1536093Paulsson J. Arbitration in Three Dimensions.

LABOUR COURT SYSTEM IN FRANCE: PROCEEDINGS' PECULARITIES

Kolosov I. V.
Postgraduate Student
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine

Recently researches have become increasingly interested in area of labour disputes, become furthermore social impact. Many contemporary studies focus on features of court process's methods of labour disputes resolution. Over the last decade, research on aforesaid field has increasingly demonstrated the need of summarizing essential scientific doctrine and systematization knowledge obtained from variety of world countries labour disputes legislation.

The relationship between procedure, court process and labour disputes' resolution efficiency has been explored by many researches. Particularly, the court's methods of labour disputes resolution procedure has been extensively studied in recent years.

In Ukraine for such problems has devoted the papers of such scholars as: Gernakov V., Kiselev I., Matsko A., Prilipko S., Slusar A., Chanisheva G., Bolotina N., Yaroshenko O., et cetera. Abroad researches were highlighted by Han Dongfang, Cai Chongguo, D. Esplin, Eric Sautede, Valerie Nichols, Rahul Suresh Sapkal, Michel Blatman and so on and so forth.

However, the problem of summarizing essential scientific doctrine and systematization knowledge obtained from variety of world countries legal framework to labour disputes court's resolution have already unsolved.

In this paper, we report on France experience and mainly features of courts' labour disputes resolution.

As presented Blatman (Blatman, 2006), there are 7 mainly features of labour court's proceedings in France:

«1) *The seizure of the court is simplified.* The claim has just to be filed before a clerk or sent to the court Then the parties are summoned by the clerk's office.

2) *Rules for appearance before the court are supple* = no need for a party to appear by a lawyer before the labour court = Representation by employees or employers belonging to the same branch of industry is allowed = Same thing with union representatives = Husband or wife can appear to

3) *Oral proceedings.* The principle is that written procedure is not required. Parties can argue orally before the judges. But this has the consequence that parties must appear (in person or by a representative), otherwise their written statements would not be taken into account.

4) *Unicity of the labour instance.* All claims stemming from the same contract of employment between the same parties must be subjected to an only instance (unless the grounds of the new submissions would be born or revealed after the first instance before the labour court). This goal of this rule is to avoid the splitting and the

multiplication of disputes abour a same contract. In order to favour a certain peace in the business and not to divert it from its missions. As a consequence, new claims are qualified before the court of appeal, in its social chamber.

5) *Mission of enquiring lay-judges.* Labour court counsellors can be appointed by the Office of conciliation or the judgement panel in order to gather necessary information for the judgment. The «conseillers rapporteurs» can go inside the undertaking, hear parties or other people and get documents. Once they have finished their investigations, they write down a report that is transmitted to the ruling panel. They also are qualified to record the coniliation of the parties.

6) *Provisional execution of rulings.* Rulings of fhe conciliation office, interim orders and decisions of the ruling panel that order the delivery of certain documents or the payment of wages and notice, are immediately enforceable.

7) *Appeal before the appellate jurisdiction (Cour d'appel) and before the supreme court (Cour de cassation).* (a) Appeal before the social chamber of the court of appeal. This panel is specialised into social cases. There is no need to appear by a lawyer or solicitor before this chamber. Proceedings are oral. A professional judge is commissioned for the purpose of accelerating the procedure by provoking exchanges of statements before the hearings. b) Petition in cassation. The social chamber of the «Cour de cassation» (french supreme regulating court) is a specialised panel of this court, only comprised of professional judges. It deals with petitions lodged against: – some rulings of the labour court (last resort) on account of the feable amount of the dispute; et des juges d'instance (contentieux de l'élection des conseillers prud'hommes ou de l'élection des instances représentatives du personnel); – rulings of the judge (juge d'instance) stating in labour election matters; – judgments of the social chambers of the courts of appeal» [1].

This experience using in Ukraine seems rather useful during creation the Labour Processual Code, i.e. allows subsequently increase level of legal framework in field of courts' labour disputes resolution.

References:

1. Labour court system in France. – Contribution of Mr Michel BLATMAN, Conseiller à la Chambre sociale de la Cour de Cassation française (social chamber of the French supreme court) (June 2006). – [E – resource]. – E – data – Website: http://ealcj.org Way to access: http://ealcj.org/wp-content/uploads/2015/12/francesummary.pdf (Day of address to it is October, 3, 2018).

КОНЦЕПЦІЯ ТА ПАРАДИГМА ЦИКЛІЧНОСТІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Копитков В. Е.
аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Крижановський А. Ф.***
доктор юридичних наук, професор,
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Концеція циклічності, як філософська ідея та наукова парадигма, зародилася дуже давно та пройшла великий еволюційний шлях. Ідея циклічності, ще простежуються у працях філософів античності. Один з перших о циклах писав Геракліт, основоположник діалектик. Він вважав цей світ «вечно живым огнём, мерами загорающимся и мерами потухающим» [1, с. 35]. Платон, Аристотель, Цицерон та Полібія використовували концепцію циклічності для обгрунтування своєї тези про циклічність форм правління. Доречно згадати праці видатних мислителів Нового часу Н. Макіавеллі та Дж. Вікко. Останній поширив ідею циклу на все суспільство, розмірковував про логіку спонтанних змін – приливи і відливи (corsi та ricorsi) [2, с. 377-387]. Ідея циклізму простежуться в багатьох наукових теоріях («лінейний прогрес» Кондорсе, «діалектична спіраль» Г. Гегеля, «теорія формацій» К.Маркса, «цивілізаційна теорія» А. Дж. Тойнбі, «інтегральна соціологія» П. Сорокіна, «теорія економічних циклів» М. Кондратьєва). У найбільш струнокому і закінченому вигляді теорія циклічності представлена в книзі М. Еліаде «Міф вічного повернення: архетипи і повторення». Усі ці вчені безумовно зробили вагомий внесок у доктринальний розвиток концепції циклічності, але нас більше цікавить дослідження саме у теорії держави і права. І на сьогодні, таких досліджень, на жаль поки що не багато. Але є вже і фундаментальні напрацювання, такі наприклад, як «теорія конституційних циклів» А. Медушевського. Основна ідея якої полягає в тому, що конституційний розвиток різних держав світу повторюється, зокрема це проявляється у закономірностях щодо прийняття та внесення змін до конституції. Також автор виокремлює еволюційні та революційні моделі конституційної циклічності, різні моделі конституційних циклів у постсоціалістичних країнах, оцінює стратегії виходу з них [3, с. 7]. Цікавими є наукові праці вітчизнянного вченого-правника у сфері державного управління О. Онуфрієнко. У них він досліджує окремі аспекти циклічної динаміки процесів у механізмі правового регулювання, алгоритмічну природу нормативно-правових актів та специфіку циклічного застосування правових норм для врегулювання суспільних відносин [4]. А в його останніх публікаціях розглядається феномен циклічності у взаємодії громадянського суспільства та органів державної влади [5], а також проводиться інтегративний аналіз еволюції розвитку концепції циклічності в суспільних науках [6]. Як ми бачимо, то доктрина циклічності має мі-

ждисциплінарний характер. У кожній науці вона розглядається в рамках свого предмету, але є знання та напрацювання, що можна екстраполювати і на предмет юридичної науки.

Наприклад, висковки з вищезгаданої «теорії економічних циклів» М. Кондратьєва. А саме, що економіка розвивається циклічно (спад і підйом), вона завжди знаходиться у стані коливання та завжди прагне до рівноваги. Економічні кризи не минучі, вони переодично повторюються і будь-яка з них може привести до соціальної катастрофи. Згідно теорії великих циклів Кондратьєва, що стала класичною, «... війни і революції виникають на грунті реальних, і перш за все економічних умов... на грунті підвищення темпу і напруги кон'юнктури економічного життя, загострення економічної конкуренції за ринки та сировину... Соціальні потрясіння виникають легше за все саме в період бурхливого натиску нових економічних сил» [7]. Таку взаємозалежність можна прослідити і відносно правової системи, особливо на рівні законодавства. Наведемо декілька прикладів. Під час війни чи економічної кризи, держава, в інтересах національної безпеки, може встановити норми, що будуть обмежувати права громадян. Проте, як тільки криза мине, ці обмеження будуть знято. Всі ми знаємо, що сьогодні в нашій державі діє політичний курс на інтеграцію з Європейським Союзом [8]. Згідно з цим курсом, наше національне законодавство має адаптуватися до норм права ЄС. А це цілий комплекс законодавчих дій, що включає і ратифікацію міжнародних угод, і прийняття спеціальних законів, а також імплементацію принципів, цінностей та доктрини європейського права. Коли цей процес буде закінчено, тоді активність в цьому напрямку спаде, певний законодавчий цикл завершиться, як і завершиться політичний. І таких прикладів можна навести ще дуже багато.

Цікавість до феномену циклічності в аспекті законодавчої діяльності, полягає ще й в тому, що циклічність може виступати як її форма. Законодавчу діяльність умовно можно поділити на законодавчі цикли. Кожен з цих циклів відображає предметність та динаміку прийняття законодавчих актів за певний відрізок часу. Завершеність одного циклу кладе початок новому, в якому можуть повторюватись деякі особливості першого. Тобто ці цикли взаємопов'язані між собою, вони як частина одного ланцюга. Циклічність можна розглядати і як метод, що буде допоміжним у діяльності парламентаря щодо розробки законопроекту. Цей метод грунтується на дедуктивній логіці, аналітиці, порівнянні, прогнозуванні. Також його можна використовувати для передбачення криз у законодавчій системі.

Отже, підходячи до висновків, можна говорити проте, що доктрина циклічності має давню історію та використовується у дослідженнях багатьох суспільних наук. Проте, вона ще зовсім нова для теоретичної юриспруденції. Але треба зауважити, що інтерес до феномена циклічності з боку теоретиків права є дуже великим. Про це говорять існуючі вже фундаментальні праці в сфері правової теорії, методологічною основою дослідження яких виступає саме циклічність.

Література:

1. Гончар Л.Ф.. Философия: Учебное пособие. Ч. I. М.: МГИУ, 2000. 384 с.
2. Вико Дж. Основания новой науке об общей природе наций. М., 1994. 656 с.
3. Медушевский А.Н. Теория конституционных циклов. М.: ГУ ВШЭ, 2005. 574 с.
4. Онуфрієнко О.В. Алгоритмична природа норм права та нормативно-правових актів: досвід простеження аналогій. Українське право. 2000. № 1. С. 152-159.
5. Онуфрієнко О.В. Феномен циклічності у взаємодії громадянського суспільства та органів державної влади. Державне управління та місцеве самоврядування, 2016. Вип. 1 (28). С. 37-46.
6. Онуфрієнко О.В. Концепції циклічності в суспільних науках: досвід інтегративного аналізу. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 2 (53). С. 1-7.
7. Життя і творчість Миколи Дмитровича Кондратьєва і розвиток його теорії «довгих хвиль» URL: http://iee.org.ua/ua/great_scientist/3/.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Список, Міжнародний документ від 27 червня 2014 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРАВА В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Котик Г. В.
аспірант І курсу кафедри теорії та історії держави та права
Інституту права,економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Крестовська Н. М.***
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є одним із пріоритетних напрямів сучасного правового розвитку. Цей процес – планомірний, включає кілька етапів, на кожному з яких досягається певний ступінь відповідності з урахуванням принципу верховенства права. Є аксіоматичним положення, згідно з яким чим досконалішим, «рівневим» щодо юридичної техніки буде масив вітчизняного законодавства, тим успішнішими будуть адаптаційні процеси. Законодавство на сучасному етапі багато в чому не

встигає за динамікою розвитку суспільних відносин, інколи вступає в протиріччя з раніш прийнятими правовими актами. У результаті цього воно містить акти і норми, що формально не діють, у ньому зустрічаються прогалини і неузгоджені положення. Деякі законодавчі акти страждають повтореннями, містять не ясні формулювання, терміни, терміно-поняття. Різноманіття нормативних актів, велика кількість юридичної інформації потребує визначеного порядку й організованості в системному розподілі правового матеріалу, зручності його використання на практиці. Вирішення цієї складної проблеми, що порушує оптимальні умови правового регулювання, полягає в систематизації. Потреба в ній викликана тим, що завдяки процесу систематизації можна досягти упорядкування й узгодженості всього нормативно-правового масиву, забезпечувати збалансованість нормативно-правових актів, взаємозв'язок і компактність, позбутися протиріч в законодавстві. Така діяльність особливо нагальна в умовах формування сучасної демократичної держави [6, с. 5-6].

Одним з найбільш яскравих проявів недостатньої інтенсивності застосування системного підходу в державному і правовому будівництві на сучасному етапі розвитку суспільства виступає певна системна дисфункція законодавчого масиву, що виражається в колізійності і дублюванні закріплених ним правових норм, а також низькому рівні кодифікації деяких галузей законодавства. Разом з тим, широке застосування системного підходу до дослідження права на різних рівнях збільшує можливості виявлення його змісту і форми, внутрішньої єдності і розмежування, взаємозв'язку і взаємодії частин, його складових [2, с. 248].

Всебічна систематизація законодавства є першочерговою практичною необхідністю, як певний засіб впорядкування правових структур, в умовах формування і розвитку правової системи України [6, с. 6].

Вітчизняними теоретиками права не дається однозначного визначення поняття систематизації. Визначення умовно можна розділити на дві основні групи.До першої групи слід віднести судження авторів, які представляють систематизацію права в широкому сенсі її розуміння. Систематизацію права представники цієї групи класифікують як різновид юридичної практики. Об'єктом систематизації, орієнтованої на досягнення упорядкування та вдосконалення, в даному аспекті є всі правові акти різного типу [5, с. 423]. Другу групу складають прихильники вужчого розуміння систематизації, що визначили її як різновид юридичної діяльності, об'єктами якої є нормативні правові акти. У цій групі можна виділити дві підгрупи. Перша підгрупа включає визначення систематизації як упорядкування нормативних правових актів [7, с. 575], до другої належать визначення систематизації як упорядкування нормативного матеріалу, норм права [10, с. 247].

Систематизація права – це перш за все доктринальна юридична практика, а систематизація законодавства є найбільш реальним її втіленням. У цьому виді систематизація права і систематизація законодавства тотожні і виступають в якості механізму зв'язку системи права і системи законодавства [2, с. 251]. Систематизація – впорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи [1, с. 387]; систематизація – це діяльність зі зведення нормативно-правових актів у впорядковану систему [3, с. 313].

Як видно із змісту вищенаведених дефініцій, в основу їх групування покладено факт визначення поняття систематизації з використанням категорії «система». Проте це може викликати ряд ускладнень, оскільки визначення систематизації буде потребувати спочатку саме визначення терміно-поняття «система», її структури, складу елементів. У такий спосіб навіть поверховий аналіз вказує на необхідність подальшого теоретичного осмислення поняття «систематизації», виявлення його чітких ознак і невід'ємних рис з метою точного і однозначного тлумачення [4, с. 54].

У літературі вказуються такі цілі систематизації законодавства в правотворчому аспекті: 1) забезпечення доступності законодавства, полегшення пошуку необхідної норми; 2) зручність користування законодавством; 3) облік законодавства; 4) забезпечення повноти законодавства; 5) усунення застарілих і неефективних норм права; 6) виявлення і вирішення юридичних конфліктів (колізій); 7) знаходження і ліквідація прогалин; 8) оновлення законодавства; 9) приведення нормативно-правового регулювання в інструмент, що покликаний забезпечувати нормальне функціонування суспільного життя, вдосконалення правового регулювання; 10) стабілізація правопорядку; 11) найбільш ефективне управління державними справами в інтересах особистості; 12) ліквідація повторень; 13) виявлення негативних тенденцій в розвитку законодавства [9, с. 202].

Систематизація має на меті стабілізацію правопорядку, приведення нормативно-правового регулювання в інструмент, що забезпечує нормальне функціонування суспільного життя, найбільш ефективне управління державними справами в інтересах особи. Завдяки систематизації долаються суперечності між правовими нормами, відміняються чи змінюються застарілі норми і створюються нові, що відповідають потребам суспільного розвитку. Норми групуються за певними системними ознаками, зводяться в кодекси, зібрання законодавства й інші систематизовані акти [6, с. 6].

Систематизація нормативно-правових актів може розвиватися у двох напрямах у будь-якій правовій системі: від загального до конкретного, наприклад, приймаються Основи законодавства, потім галузеві кодекси тощо. Або ж систематизація законодавства проходить шлях від конкретного до загального, наприклад, спочатку окремі закони виокремлюються, потім інкорпоруються, далі приймається ряд консолідованих актів, за якими йде прийняття кодифікованих актів [8, с. 329].

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

2. Гордиенко П. Ю. Сущность и юридическая природа систематизации права. Вестник Волгоградского Государственного Университета. 2012. № 2 (17). С. 247-256.

3. Загальна теорія держави і права: підруч. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / В. М. Цвік, О. В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х.: Право, 2009. 584 с.

4. Іванченко О.П. Систематизація законодавства: науковий вектор, практичні потреби. Київського університету права. 2015. № 3. С. 53-56.
5. Карташов В. Н. Теория правовой системы общества. В 2 т. Ярославль: ЯрГУ, 2005. Том 1. 547 с.
6. Оніщенко Н.М. Правовий конструктив: проблеми систематизації. Часопис Київського університету права. 2011. № 1. С. 5-8.
7. Проблемы теории государства и права / под ред. М. Н. Марченко.М.: Проспект, 2002. 518 с.
8. Рассказов Л.П. Теория государства и права: углубленный курс: УчебникМ.: РИОР: ИНФРА-М, 2015. 559 с.
9. Теория государства и права / отв. ред. В. Д. Перевалов. М.: Норма, 2004. – 496 с.
10. Хропанюк В. Н. Теория государства и права. М.: Юристъ, 2001. 381 с.

ПРОБЛЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМАНА З ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Радіюк А. Р.
студентка ІІІ курсу
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеський національний морський університет
Науковий керівник: ***Пузанова Г. Й.***
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та трудового права
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна

В умовах соціально-економічної кризи в Україні знизився рівень життя більшості громадян. Діти, як соціальна група, що завжди вирізнялася особливою вразливістю до негативних впливів суспільства, нині виявилися найбільш незахищеними і неготовими протистояти негативним виявам матеріального, психологічного та асоціального змісту. Незважаючи на значні зрушення, що відбулися у сфері охорони дитинства протягом останніх років, стає очевидним, що існуюча в Україні система захисту прав дітей не може забезпечити захист їхніх прав. В последние годы широкого распространения получили такие негативное явления как торговля детьми, вовлечение детей в проституцію, попрошайничество, насилие в семье и т. д., что подчеркивает актуальность исследования вопросов защиты прав и законних интересов детей.

Отметим, что те или иные вопросы защиты прав детей исследовали такие ученые как Ю. Грошевий, К. Закоморна, О. Марцеляк, В. Тацій, Ю. Тодика,

Ю. Шемшученко та інші, роботи яких були використани при підготовки даної статті.

Важливе місце у формуванні механізмів захисту прав дітей в зарубежных странах належить омбудсмену з прав дитини. Нині в багатьох країнах доволі поширена практика введення спеціалізованих омбудсменів, які здійснюють свою діяльність в інтересах специфічних груп, що потребують додаткового захисту. Моделі спеціалізованих омбудсменів доволі різноманітні – військові омбудсмени (ФРН, Норвегія), омбудсмени з питань охорони здоров'я (Велика Британія, США), омбудсмени з прав дитини (Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Австрія, Ізраїль, Колумбія, Російська Федерація, Литва), студентські омбудсмени (США, Велика Британія, Канада) [1, с. 30].

Науковці, аналізуючи міжнародний досвід, виділяють чотири основні моделі, згідно з якими створюються інститути омбудсмена із захисту прав дитини. Омбудсмени першої групи запроваджуються спеціальними законами, що приймає парламент (Норвегія, Швеція, Ісландія, Гватемала, Перу, Коста-Ріка, Колумбія, Люксембург тощо). Омбудсмени другої групи створюються згідно із законодавством про охорону дитинства (Нова Зеландія, провінція Онтаріо (Канада) тощо). Омбудсмени третьої групи існують у межах відповідних державних органів (Ізраїль, Австрія, Іспанія, Данія та інші країни), четвертої – у межах неурядових організацій, під егідою яких вони і працюють [2, с. 44].

В Україні питання запровадження посади спеціального уповноваженого з прав дітей порушувалося за роки незалежності неодноразово. Ратифікувавши Конвенцію ООН про права дитини у 1991 р. [3], наша держава взяла на себе цілу низку зобов'язань та Україна періодично звітує перед Комітетом ООН про права дитини, надсилаючи один раз на п'ять років звіт щодо становища дітей. Своєю чергою, Комітет ООН з прав дитини представляє свої заключні зауваження та рекомендації, які держава має виконати з метою покращення становища дітей.

За результатами Національної доповіді про реалізацію положень Конвенції ООН про права дитини, яку Україна представила в січні 2011 р., Комітет ООН з прав дитини вніс 95 зауважень і рекомендацій щодо політики, яка здійснюється стосовно дітей у нашій країні. У зауваженнях зазначено, що Комітет настійно рекомендує Україні вжити усіх необхідних заходів для створення посади Уповноваженого з прав дітей [4]. Одним із заходів для виконання зазначених рекомендацій стало запровадження в Україні Уповноваженого з прав дитини.

Згідно з «Положенням про Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11 серпня 2011 року № 811/2011Уповноважений Президента України з прав дитини забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері [5].

Проте, незважаючи на позитивні зрушення у сфері захисту прав дітей та введення нового інституту, є низка прогалин у діяльності Уповноваженого з прав дитини. Деякі науковці вважають, що для повнішого виконання уповноваженим повноважень варто на законодавчому рівні закріпити його взаємодію з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, оскільки порушення

прав дитини також є і порушенням прав людини. Крім того, ця взаємодія надасть можливість ефективно впливати на причини та умови, що сприяють порушенням прав дітей. Також суттєвою прогалиною є те, що Уповноважений з прав дитини не наділений повноваженнями звертатися до Конституційного Суду України [6, с. 21-22].

Однак можна констатувати, що певні позитивні зрушення все ж є, а саме: з'явилася інституція для аналізу та акумуляції звернень громадян щодо порушення прав дітей. До Уповноваженого Президента України з прав дитини надходять значна кількість письмових, телефонних та електронних звернень від громадян та громадських організацій. Найпоширеніша тематика звернень – питання забезпечення прав дитини на якісне медичне забезпечення, захист житлових і майнових прав дітей, скарги на роботу місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування, захист прав дітей-сиріт та дітей з багатодітних родин, неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом, забезпечення хворих дітей медикаментами та якісною медичною допомогою, захист від насильства, розв'язання конфліктів між батьками щодо визначення місця проживання дитини, представлення інтересів дітей в судах та інші питання соціально-правового захисту дітей.

Безумовно, поява такого інституту справила позитивний вплив на загальний стан захисту прав дитини в Україні, проте про його ефективність ще надто рано говорити, оскільки немає даних щодо кількості звернень, що були задоволені, скільки питань було вирішено по суті та чи поліпшилася ситуація у тих закладах, які відвідав Уповноважений.

Заслуговує на увагу і той факт, що перший рік діяльності Інституту Уповноваженого Президента України з прав дитини був позитивно оцінений Радою Європи. Так, Україні запропоновано здійснити кроки зі зміцнення інституту Уповноваженого з прав дитини через ухвалення окремого закону, який передбачав би збільшення незалежності Уповноваженого з прав дитини, розширення його повноважень, надання низки імунітетів для здійснення роботи з поновлення прав дитини, а також окремого бюджету.

Проведене дослідження дозволяє прийти до наступних висновків, що для повноцінного функціонування інституту омбудсмена з прав дитини в Україні, необхідно прийняття Закону України «Про Уповноваженого з прав дитини», треба внести зміни до законодавства: запровадити посади регіональних омбудсманів з прав дитини; посилити роль взаємодії дитячого омбудсмана з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, громадськими правозахисними організаціями; наділити його правом законодавчої ініціативи.

Література:

1. Марцеляк О. В. Реформування вітчизняної моделі Уповноваженого з прав людини і запровадження дитячого омбудсмана в Україні – потреба часу / О. В. Марцеляк // Досвід інституту уповноваженого з прав дитини: перспективи для України: зб. матеріалів до міжнар. конф., 11–12 жовт. 2006 р., Київ. – К., С. 29–33.

2. Марцеляк О. В. Омбудсман з прав дитини: проблеми формування і розвитку у світі і в Україні / О. В. Марцеляк // Право України. – 2003. – № 10. – С. 44–48.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1. rada. gov. ua/ laws/show/1072-96-п.
4. Комітет ООН з прав дитини. Заключні спостереження: Україна. – Режим доступу: http://www. president. gov. ua/docs/unicef_ukraine2011. pdf.
5. Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України від 11 серпня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1. rada. gov. ua/ laws/show/1072– 96-п.
6. Опацький Р. М. Уповноважений Президента України з прав дитини: шляхи удосконалення / Р. М. Опацький // Юридична наука. – № 4. – 2012. – С. 19–24. 13. Захист прав дитини в Україні. Підсумки діяльності у 2013 році Уповноваженого Президента України з прав дитини Ю. О. Павленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www. unicef. org/ukraine/Report_2014_OBL. pdf.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Савельєва М. О.
студентка ІІІ курсу
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеський національний морський університет
Науковий керівник: ***Пузанова Г. Й.***
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та трудового права
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна

Захист дитинства є пріоритетним напрямом кожної країни. Україна також, виконуючи приписи Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року зобов'язалася перед країнами-учасницями ООН забезпечити кожній дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя. Проте не кожна дитина має змогу зростати в сім'ї, бути наділеною батьківською любов'ю і турботою. Дане явище може траплятися внаслідок смерті батьків, або позбавлення їх батьківського права, така дитина стає сиротою. Поняття сирітства порушує одне з основних прав дитини на сімейне виховання й батьківську турботу, сирітство визнається як складне соціальне явище. Такі діти набувають статусу соціально вразливої верстви населення та як правило потребують повного забезпечення від держави та соціальної адаптації в таких умовах.

Проблеми соціального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, захисту прав та інтересів даної категорії осіб свої роботи присвятили такі науковці, як: В. В. Андреєв, І. Доля, О. І. Карпенко,

В. Г. Кобелєва, Н. Ю. Максимова, В. Ю. Москалюк, П. Д. Пилипенко, Л. Слюсар, І. М. Сирота, Б. І. Сташків та інші.

Питання соціального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування вирішуються у кожній країні на державному рівні за допомогою різних механізмів урегулювання. На теперішній час в Україні правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та молоді з числа дітей сиріт, визначаються Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 року є складовою частиною законодавства про охорону дитинства.

В даному Законі визначені основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, наприклад: створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї; виховання та утримання дітей за принципом родинності; сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення та підтримки усиновлювачів; забезпечення пріоритету форм влаштування; захист майнових, житлових та інших прав та інтересів таких дітей та ін. [1]. Таким чином, держава гарантує повне державне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа.

Допомога та утримання таких дітей не можуть бути нижчими за встановлені мінімальні стандарти, що забезпечують кожній дитині рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку на рівні, не нижчому за встановлений прожитковий мінімум для таких осіб.

Для порівняння розглянемо соціальне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у Польщі. Сучасна Польща має цікавий підхід до соціального забезпечення. Види соціальної допомоги включають такі, як: допомога інвалідам і хворим; допомога малозабезпеченим; допомога престарілим; допомога особам, які знаходяться в залежності (алкогольній чи наркотичній) та їх близьким; утримання і підтримка дитячих будинків, прийомних сімей, надання послуг з усиновлення, допомога сиротам або інші соціальні послуги, адресовані дітям та молоді; організований розподіл одягу, продуктів харчування та фінансової підтримки; утримання притулків для безпритульних, або допомога їм іншим способом; допомога жертвам стихійних лих; допомога біженцям. При цьому особа може одержувати одночасно декілька видів повноцінних допомог без обмежень.

Категорія дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, серед соціально-вразливої верстви населення законодавчо не виділяється. Основним нормативно-правовим актом у сфері соціального захисту дітей-сиріт Польщі є Закон Республіки Польща «Про соціальну допомогу», однак він містить загальні, декларативні положення. Лише статтею 7 визначено, що дітям-сиротам надається соціальна допомога. Допомога надається в двох формах: грошовій та натуральній, де до останньої відноситься одяг, продукти харчування. Також існує таке поняття, як «сімейна рента», – це грошова виплата, що надається дітям у разі втрати одного чи обох батьків. Дана допомога становить 460 доларів на місяць, це біля 13 тис. грн. [2].

Сьогодні чисельність дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні залишається значною, це більш ніж 100 тис. осіб, які потребують вжиття заходів з боку держави [3]. У 2018 році прожитковий мінімум на

одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 липня – 1777 гривень, з 1 грудня – 1853 гривні, а для основних соціальних і демографічних груп населення: дітей віком до 6 років: з 1 липня – 1559 гривень, з 1 грудня – 1626 гривень; дітей віком від 6 до 18 років: з 1 липня – 1944 гривні, з 1 грудня – 2027 гривень [4]. Зазначені дані підкреслюють, що це значно менше, ніж у Польщі.

І. Доля вказує, що окрім матеріального забезпечення існують інші проблеми на шляху до реформування форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: домінування адміністративних методів на регіональному рівні передачі дітей до будинку сімейного типу, прийомних сімей; слабо розвинута мережа центрів для підготовки потенційних прийомних батьків, усиновлювачів; психологічна неготовність українського соціуму до усиновлення, створення форм сімейної опіки; необхідність реорганізування центрів соціальних служб, передавши їх повноваження громадським організаціям [5].

Також однією із проблем, на думку Л. Слюсар є проблема соціалізації цих дітей відбувається в атипових умовах, вони переважно позбавлені доступу до якісної професійної підготовки, і у майбутньому їм буде важко знайти себе на ринку праці. Це стане особистою проблемою для кожного з них, а для держави – суспільною проблемою, особливо в умовах дефіциту кваліфікованих кадрів, який неодмінно виникне в умовах депопуляції та привабливості для громадян України ринків праці розвинутих країн [6].

Проте слід зазначити, що у структурі деяких державних органів, наприклад, у Міністерстві охорони здоров'я, Міністерстві освіти і науки, Міністерстві внутрішніх справ на ін., створені управління, що займаються питаннями забезпечення інтересів дітей. Незважаючи на таку кількість існуючих інституцій, в Україні відсутній національний механізм забезпечення реалізації та контролю за додержанням норм законодавства про права дитини. Отже, механізм проведення державної політики в галузі захисту прав дитини залишається незавершеним, а проблема захисту прав дитини в Україні постає такою, що потребує її вирішення на рівні, як міжнародних правових відносин, так і національного законодавства. На сьогодні майже всі розвинуті країни світу мають державні інститути захисту прав та інтересів дитини. Україна ж такого окремого державного інституту щодо захисту прав дитини досі не має. Іншими словами, на законодавчому рівні захищаються права дітей майже всіма державними установами, але на практиці реальний захист інтересів дітей у повному обсязі так і не реалізується [7].

Підводячи підсумки, варто визначити, що для сфери соціального-захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні необхідно запозичити зарубіжний досвід та внести відповідні зміни щодо посилення соціальної реклами по сприянню сімейних форм виховання; державі необхідно проводити належну професіоналізацію прийомних вихователів та здійснювати достатню фінансову підтримку для вирішення проблем з безробіттям; делегувати з центрів соціальних служб деякі повноваження у сфері соціального захисту дітей-сиріт громадським організаціям. Адже вирішення проблем охорони дитинства, забезпечення гідних умов виховання і утримання для всіх дітей, в тому числі і дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, повинно стати одним із найважливіших напрямів державної соціальної політики України.

Література:

1. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від

13 січня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147.

2. Соціальний захист населення в Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pilga.i№.ua/№ode/18.

3. Чисельність дітей, усиновлених протягом року / Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/oz_rik/oz_u/vsunovlennia_06_u.html.

4. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 7 грудня 2017 року // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 3-4. – Ст. 26.

5. Доля І. Упровадження ефективних форм виховання в системі державної та сімейної опіки: міжнародний досвід та уроки для України / І. Доля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.№iss.gov.ua/Mo№ itor/ March08/04.htm.

6. Слюсар Л. Демографічні витоки та наслідки проблеми соціального сирітства в сучасній Україні. – 2010. – № 6. – С. 33-41.

7. Жеребний І. Діяльність органів місцевого самоврядування та прокуратури щодо захисту інтересів неповнолітніх: цивільно-процесуальний аспект // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 79-82.

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Хоружа А. В.
студентка IV курсу
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: ***Доценко О. М.***
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Щороку кількість збройних конфліктів у світі збільшується, що тягне за собою порушення прав людини, а також свідчить про необхідність вдосконалення норм міжнародного гуманітарного права (далі за текстом – МГП). Слід зазначити, що останніми роками зростає роль журналістів під час збройних конфліктів як посередників при їх врегулюванні та активних борців за права людини. А отже, саме журналісти як формальні учасники збройного протистояння потребують захисту їх прав та інтересів, які регламентуються правилами

ведення війни, але не завжди виконуються її учасниками. Зокрема, за нещодавніми оцінками Комітету захисту журналістів (англ.: Committee to Protect Journalists) внаслідок збройних конфліктів з 1992 по 2018 рр. загинуло 278 осіб [6]. За даними цієї ж організації найнебезпечнішими для медіа-працівників країнами в період збройних конфліктів у 2018 р. є: Сирія, Афганістан, Ізраїль, Палестина, Лівія, Центральноафриканська Республіка та Йемен [5].

Беручи до уваги вищевказане, метою цього дослідження є визначення сучасного стану та перспектив міжнародно-правового захисту прав журналістів під час збройних конфліктів.

Перш за все слід зазначити, що питання захисту прав журналістів під час збройних конфліктів регламентується низкою міжнародно-правових актів, серед яких варто відзначити Гаазькі конвенції і декларації 1899 і 1907 років, Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року. Аналізуючи вищевказані міжнародно-правові акти в контексті захисту прав журналістів під час збройних конфліктів, можна сказати, що останні не наділяються за МГП самостійним правовим статусом, а фактично прирівнюються до цивільного населення за обсягом гарантій захисту їх прав [1, с. 34].

Також не можна залишити поза увагою резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 72/175 «Безпека журналістів і проблема безкарності» від 19 грудня 2017 року, в якій розкривається й гендерний аспект питання, а саме робиться акцент на ризики, яким піддаються журналісти-жінки при виконанні своєї професійної діяльності [3].

Крім того, варто зазначити, що положення Резолюції Ради Безпеки ООН № 1738 від 23 грудня 2006 р. також спрямованні на врегулювання питань захисту прав журналістів під час збройних конфліктів. Зокрема, відповідно до п. 1 та п. 2 зазначеної вище Резолюції Ради Безпеки ООН «засуджує навмисні напади на журналістів, співробітників засобів масової інформації і пов’язаний із ними персонал у ситуаціях збройного конфлікту та закликає всі сторони покласти край такій практиці; а також нагадує, що журналісти, працівники засобів масової інформації і пов’язаний із ними персонал, що перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи і користуються повагою і захистом як таких, за умови, що вони не вдаються до дій, несумісних з їх статусом цивільних осіб» [4].

Виходячи з того, що під час збройних конфліктів журналісти користуються захистом як і цивільне населення, то можна визначити, що на них поширюються положеннями Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року [2], зокрема п. 2 ст. 51, ст. 52, ст. 85). Таким чином, журналіст не може бути об’єктом нападів із боку жодної зі сторін-учасниць конфлікту; володіє правом на поважне ставлення до його власності, окрім випадків, коли ця власність може бути використана у воєнних цілях чи має воєнний характер; умисний напад на журналіста, який став причиною серйозного тілесного пошкодження або смерті, відноситься до воєнних злочинів.

Варто також звернути увагу на те, що відповідно до норм МГП, журналісти, які працюють у зоні збройного конфлікту, поділяються на дві групи: воєнні кореспонденти, акредитовані при збройних силах (вони перебувають у зоні проведення військових операцій, маючи на те дозвіл збройних сил воюючої сторони і користуючись захистом з їхнього боку, і виконують завдання з надання інформації

про події, пов'язані з військовими) [1, с. 36]; і «незалежні» журналісти (вони відрізняються від попередньої групи відсутністю формального зв'язку зі збройними силами (прикомандирування, акредитації); ці особи також мають статус цивільних осіб, які виконують в умовах збройного конфлікту професійну діяльність) [1, с. 40]. Це чітко зазначено у Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни віл 12 серпня 1949 року і відповідних положень Додаткового протоколу I [1, с. 36]. Таким чином, існує формальний поділ журналістів, котрі перебувають у зоні конфлікту, а також гарантується їх захист в залежності від цього поділу. Однак, варто наголосити, що як воєнні кореспонденти (хоча володіють правом на статус військовополонених), так і «незалежні» журналісти користуються статусом цивільного населення.

Цікавою з точки зору захисту прав журналістів є Міжнародна декларація з безпеки журналістів (англ.: International Declaration on the Protection of Journalists), яка була оприлюднена на початку грудня 2015 року в Женеві окремими міжнародними медійними організаціями. Зокрема, така міжнародна журналістська організація, як Міжнародний інститут преси (англ.: The International Press Institute; (IPI)) розмістила текст зазначеної Декларації, в якому йдеться про те, що цей документ узагальнює міжнародні принципи, що стосуються захисту прав журналістів, котрі засвідчують події у небезпечних умовах і факти порушень прав людини. [7]. На нашу думку, положення цієї Декларації спрямовані на встановлення механізмів оцінки та ризиків, які виникають під час виконання журналістами своїх професійних обов'язків.

Отже, можна відзначити досягнення міжнародної спільноти на шляху вироблення сталої системи міжнародно-правового захисту прав журналістів, в тому числі під час збройних конфліктів. Зокрема, питання захисту прав журналістів регламентується положеннями Гаазьких конвенцій і декларацій 1899 і 1907 років, Женевськими конвенціями про захист жертв війни 1949 року і Додатковими протоколами до них 1977 року, резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 72/175 «Безпека журналістів і проблема безкарності» від 19 грудня 2017 року тощо. Однак, як свідчать вищезазначені статистичні дані, все мають місце певні питання стосовно офіційного визначення статусу журналістів у МГП, які на тлі глобальної кризи у сфері права міжнародної безпеки тягнуть за собою низку проблем. Окремої уваги потребує встановлена система поділу журналістів на воєнних кореспондентів і «незалежних» журналістів, яка проте потребує доопрацювання, адже вона не передбачає особливих критеріїв, за якими може встановлюватися саме статус журналіста, а не «підгрупи» цивільного населення. Проте, з-поміж усього варто виокремити, що важливим аспектом у сфері захисту прав працівників ЗМІ є й Міжнародна декларація з безпеки журналістів 2015 р., яка, щоправда, є лише аналогом для наслідування за межами офіційного МГП. Таким чином, можна стверджувати, що наразі вирішення проблеми надання офіційного статусу журналістам, відмінного від статусу цивільного населення, стане вагомим кроком на шляху міжнародно-правового захисту прав журналістів під час збройних конфліктів та розвитку МГП у цій сфері в цілому.

Література:

1. Гнатовський М. М. Міжнародне гуманітарне право: довідник для журналістів / ред. М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, Н. В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с. URL: http://redcross.org.ua/wp-content/uploads.

2. /2017/05/МГП_Довідник-для-журналістів_2-ге-вид.pdf (дата звернення: 20.09.2018).
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): Міжнародний документ від 08.07.1977 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 20.09.2018).
4. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 19.12.2017 г. A/RES/72/175. URL: https://undocs.org/ru/A/RES/72/175 (дата обращения: 20.09.2018).
5. Резолюция Совета Безопасности ООН №1738 (2006) от 23.12.2006 г. S/RES/1738 (2006). URL: https://undocs.org/ru/S/RES/1738(2006) (дата обращения: 20.09.2018).
6. Explore CPJ's database of attacks on the press (Coverages includes War). Committee to Protect Journalists: website. URL: https://cpj.org/data/killed/2014/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&coverages%5B%5D=War&start_year=2018&end_year=2018&group_by=location (Last accessed: 20.09.2018).
7. Explore CPJ's database of attacks on the press (Killed in crossfire). Committee to Protect Journalists: website. URL: https://cpj.org/data/killed/in-combat/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&typeOfDeath%5B%5D=Crossfire&start_year=1992&end_year=2018&group_by=year (Last accessed: 20.09.2018).
8. International Declaration on the Protection of Journalists. International Press Institute: website. URL: http://www.freemedia.at/international-declaration-on-the-protection-of-journalists/ (Last accessed: 20.09.2018).

ВИВЧЕННЯ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Шевченко О. Д.
аспірант кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: ***Колб О. Г.***
доктор юридичних наук, професор

Актуальність теми визначена тим, що освіта відіграє важливу роль у ресоціалізації засуджених осіб, попередження рецидивної злочинності та забезпечення безпеки суспільства.

Освіта в установах виконання покарань спрямована на формування певного рівня загальної культури, світогляду особистості, її моральних якостей і поведінки.

Як було зазначено в дослідженнях С. А. Ветошкіна, для забезпечення ефективної соціально-педагогічної роботи в пенітенціарних установах повинні бути

створені соціальні, психологічні та педагогічні умови, що сприяють реабілітації засуджених, як у виправних колоніях, так і в після пенітенціарний період [1].

Однією з таких умов, на наш погляд, повинен бути облік освітніх потреб засуджених, тому що однією з цілей успішного існування і розвитку невиробничої сфери (пенітенціарна система в значній своїй частині і система освіти в повному обсязі відносяться до невиробничої сфери) є безпосереднє задоволення потреб людини.

Для визначення змісту освітніх потреб засуджених та засобів їх реалізації на практиці, необхідно позначити ряд ключових понять.

В умовах жорсткого адміністративного управління використовувалась велика система норм і нормативів, що регламентувала процес задоволення потреб [2].

Саме ця система і стала основою примусово-репресивного характеру реалізації освітніх потреб засуджених у пенітенціарних установах.

Але у теперішній час, відмінною рисою в трансформації ринкових відносин в сфері освіти стає зміна ролі і статусу споживача освітніх послуг. Якщо раніше цей споживач був зацікавлений, але не брав участь на ринку освітніх послуг, то зараз, приблизно з середини 90-х років XX століття, споживач все більше і більше стає головною визначальною особою попиту і пропозиції освітніх послуг [3].

Поступове повернення до розуміння ролі і значущості освітніх потреб відбувається сьогодні і в управлінських інстанціях, що визначають стратегію і тактику розвитку всієї сфери освіти, всього освітнього простору, яке покликане бути єдиним для всіх суб'єктів і об'єктів педагогічного процесу.

Необхідно визнати, що людина, яка відбуває покарання в місцях позбавлення волі, може бути і є носієм певних освітніх потреб, тобто виступає в освітньому процесі, як споживач або людина, яка приймає рішення. Саме в ролі споживачів освітніх цінностей засуджені діють, як суб'єкти освітньої системи в пенітенціарних установах.

Також необхідно підкреслити, що споживач – це суб'єкт ринку освіти, який відповідає своїй потребі (пошук послуг, придбання, використання).

Потреба – одна з якостей особистості. Разом з інтересами і ціннісними орієнтирами вони визначають мотиви соціальної дії особистості, його спонукальні причини. Вони висловлюють відносини між особистістю і суспільством і розглядаються, як механізм багатьох суспільних процесів.

Потреби можна поділити на три групи: економічні, соціальні та екологічні. Екологічні потреби визначають взаємини, які складаються між природою та суспільством. Соціальні потреби є відображенням суспільних відносин. Освітні потреби відносяться до групи соціальних потреб.

Які ж чинники впливають на споживчу поведінку засуджених – носіїв освітніх потреб?

Перш за все це фактори зовнішнього середовища, а також індивідуальні відмінності: мотивація, рівень знань, захоплення, стиль життя, демографічні характеристики та ін. [4] Поведінка споживача визначається також і факторами соціального порядку такими, як референтні групи, сім'я, соціальні ролі і статуси.

Як висновок, можна зазначити, що питання здобуття освіти засудженими до позбавлення волі вирішується у кожному конкретному випадку ними самостійно. І лише вони повинні бути зацікавлені в тому, як отримати максимальну користь для себе і як найбільш вигідно застосувати отримані знання, або, інакше кажучи, як практично задовольнити свої освітні потреби.

Література:

1. Ветошкін С.А. Соціально-педагогічні умови вихованої роботи у виправних колоніях. Автореферат. канд. пед. наук: 13.00.01. – 1997 р.

2. Маркетинг. Принципи та технологія маркетинга у вільній торговій системі: Посібник для вузів / Під ред. Н.Д. Эріашвілі. – М.: Банки та біржі, ЮНІТІ, 1998. – 255 с.

3. Дорогунцов С.І. Маргіналізація населення як наслідок системної кризи в економ. Україні / С.І. Дорогунцов // Зайнятість та ринок праці: Міжвідомчий науковий збірник. – К: РВПС України НАН України, 2001. – С. 8-20.

4. Сєвєров О.П. Пенітенціарна політика та освіта / О.П. Сєвєров // Актуальні проблеми сучасної пенітенціарної політики України. – К., 1996. – С. 59.

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ, МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ

Гоголь І. О.
викладач кафедри іноземних мов
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

Професійна діяльність маркетолога орієнтована, передусім, на споживача, на задоволення його потреб, тому налагодження контактів з метою утримання тривалих відносин є основними цілями фахівця з маркетингу. Однак це вимагає від майбутнього спеціаліста спеціальної підготовки, компетентності у питаннях професійного спілкування, тому формування культури професійного спілкування майбутніх маркетологів у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою якісної професійної підготовки спеціалістів.

Сутність маркетингу, як професійної діяльності, полягає у прогнозуванні потреб потенційних покупців і задоволенні цих потреб шляхом пропозиції та реалізації відповідних товарів (виробів, технологій, послуг та ін.). Провідні положення цієї професійної діяльності зумовлюють її основний принцип – орієнтацію кінцевих результатів виробництва на реальні вимоги і бажання споживачів [1, с. 16].

В цілому маркетинг розглядається як концепція і філософія бізнесу, як орієнтація організації, і як соціальний і управлінський процес, який оптимально реалізується в умовах ринку. Маркетинг як науково-практична теорія управління виробничо-збутовою діяльністю передбачає виконання фахівцем ряду функцій: а) аналітична (вивчення ринку, споживачів, товарної структури); б) виробнича (організація виробництва нових товарів, впровадження нових технологій, управління якістю і конкурентоспроможністю продукції); в) збутова (організація системи руху товару, сервісу, формування попиту і стимулювання збуту, проведення цілеспрямованої товарної та цінової політики); г) управління і контролю (організація стратегічного і оперативного планування на підприємстві, інформаційне забезпечення, організація системи комунікацій і контролю маркетингу) [1].

Тобто можна зробити висновок, що окрім професійних знань та вмінь фахівцю-маркетологу необхідно володіти комунікативними вміннями і навичками, які складають основу культури професійного спілкування. Загальновідомим є факт, що основні (базові) знання та вміння з майбутньої професії студент здобуває під час аудиторних занять. Проте не менш важливе місце у підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності посідає практична підго-

товка, зокрема, виробнича практика, яка орієнтована на поєднання теоретичних знань і оволодіння практичнми навичками відповідно до плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 075 »Маркетинг».

Метою виробничої практики є поглиблення і закріплення набутих теоретичних знань з професійно-орієнтованих дисциплін і практичне їх застосування у маркетинговій діяльності підприємств.

Завдання виробничої практики – сформувати і розвинути у студентів практичні уміння та навички з основних напрямів маркетингової діяльності: дослідження, комплексний аналіз і прогнозування ринку, розробка стратегії маркетингу та інструментів її реалізації (політики розподілу, товарної, цінової, комунікаційної політики, аналізу і контролю маркетингової діяльності).

В результаті проходження виробничої практики студенти повинні оволодіти знанням про методичні підходи до вивчення маркетингової діяльності; роль маркетингу в виробничо-господарської діяльності підприємства; основні функції, види і стратегії маркетингу; вплив концепції маркетингу на структуру маркетингової служби; сутність, види та типи маркетингових досліджень; методи маркетингового аналізу; методику маркетингового планування; принципи формування маркетингової товарної політики; сутність маркетингової цінової політики; функції і канали політики розподілу; цілі і засоби маркетингової комунікаційної політики.

Під час проходження виробничої практики студенти повинні оволодіти такими вмінями: організовувати маркетингову діяльність підприємства; розробляти і здійснювати заходи маркетингових досліджень; практичними навичками аналізу і планування маркетингової діяльності підприємства; розвинути практичні навички у формуванні маркетингової стратегії підприємства; формувати товарний асортимент; розраховувати економічну ефективність каналів розподілу продукції; формувати бюджет і план рекламної діяльності підприємства; формувати завдання служби маркетингу.

Під час проходження виробничої практики студенти можуть вдосконалити культуру професійного спілкуваня засобами розвитку таких комунікативних вмінь як проводити власну презентацію компанії, товарів чи послуг; встановлювати ділові контакти із різною категорією суб’єктів маркетингової діяльності (споживачами, виробниками, постачальниками, представниками кампаній, посередниками та ін.); встановлювати і постійно підтримувати необхідні ділові зв’язки зі споживачами; планувати й організовувати рекламні, інформаційні кампанії; використовувати методику, техніку проведення опитувань споживачів з приводу задоволення рівнем отриманих послуг; вивчати сегмент та тенденції розвитку ринку; брати участь у роботі відділу зв’язків з громадськістю; володіти іноземною мовою (мовами) як засобом міжнародного спілкування; володіння культурою усного та писемного спілкування рідною та іноземною мовами, у тому числі прийомами і методами публічного виступу.

Проаналізувавши роботи науковців у галузі професійної освіти економістів, зміст освітньо-професійної програми бакалавра галузі знань 07 «Управління і адміністрування» за спеціальністю 075 «Маркетинг» ми виділяємо сукупність професійних умінь та професійно-особистісних якостей, що визначають зміст професіограми майбутнього маркетолога у контексті формування куль-

тури професійного спілкування: здійснювати організаційні заходи щодо посилення конкурентних позицій підприємства; виконувати представницькі функції служби маркетингу у взаємодії з іншими структурними підрозділами підприємства; установлювати контакти, вести переговори та укладати угоди з фірмами-контрагентами необхідних послуг; організовувати інноваційні форми ділового спілкування (виставки, ярмарки та інші заходи закупівельно-торгової і комунікаційної діяльності); розв'язувати конфлікти та інші етичні проблеми маркетингової діяльності; планувати, організовувати і проводити презентації проектів або продуктової лінії компанії клієнтів; адаптувати рекламно-інформаційні матеріали підприємства (компанії) до умов ведення бізнесу на внутрішніх та міжнародних ринках; готувати маркетингову документацію та звітність; дотримуватися етики ділового спілкування; здійснювати ефективну комунікаційну взаємодію: чітко, послідовно та логічно висловлювати свої думки та переконання; переконувати, аргументувати, вести конструктивні переговори, результативні ділові бесіди, плідні дискусії, полеміку; толерантно ставитися до протилежних думок, брати участь у дискусіях, критично ставитися до тенденційної інформації; доводити інформацію до виконавців, тримати їх в курсі справ, зацікавлювати у вирішення проблем; готувати та проводити публічні виступив аудиторіях різного типу; управляти аудиторією; ефективно використовувати невербальні засоби спілкування.

Вважаємо, що саме культура професійного спілкування має стати системоутворюючим чинником успішної професійної діяльності фахівця з маркетингу. Тобто для продуктивного здійснення професійної діяльності майбутні фахівці з маркетингу мають володіти певними знаннями, вміннями та навичками у сфері професійного спілкування, а саме:

1) усвідомлювати значення ділового спілкування як важливої складової професійної діяльності; прагнути до професійно-особистісного самовдосконалення та професійного саморозвитку, зокрема у сфері ділового спілкування (зміст мотиваційного компонента культури професійного спілкування майбутніх маркетологів);

2) володіти знаннями в галузі технологій ділового спілкування; продуктивного вирішення конфліктних ситуацій (зміст пізнавального, комунікативного компонентів культури професійного спілкування майбутніх маркетологів);

3) оволодіти умінням будувати стратегію власної професійної діяльності; опанувати алгоритм продуктивного розв'язання конфліктних ситуацій (зміст комунікативного, професійно-діяльнісного компонентів культури професійного спілкування майбутніх маркетологів);

4) професійно-особистісними якостями, що налаштовують співрозмовника на позитивний контакт, адекватна самооцінка професійно особистісних якостей (зміст комунікативного, соціально-психологічного компонентів культури професійного спілкування майбутніх маркетологів).

Отже, при підготовці майбутніх фахівців із маркетингу доцільно приділяти увагу цілеспрямованому формуванню культури професійного спілкування як професійно важливій якості особистості під час проходження студентами виробничої практики.

Література:

1. Маркетинг: підручник / В. Руделіус, О.М. Азорян, Н.О. Бобенко та ін.; ред.-упоряд. О.І. Сидоренко, Л.С. Макарова. К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2008. 648 с.

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД В УПРАВЛЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА УКРАИНЫ

Горобец Т. А.
аспирант 3 курса кафедры бизнес-администрирования
и корпоративной безопасности
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Гончарук А. Г.***
кандидат экономических наук, профессор,
заведующий кафедрой бизнес-администрирования
и корпоративной безопасности
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Как показала мировая практика, страна не может развиваться по закрытой схеме отдельно от остального мира, «политика государственного протекционизма» сегодня нежизнеспособна. Игнорировать процесс интеграции невозможно. Украине необходима общая стратегия развития с учетом включения в мировые процессы и одновременно защиты нашей экономической безопасности.

Целью такой стратегии развития нашей страны должно стать повышение конкурентоспособности. Конкурентоспособность экономики, в свою очередь, должна базироваться на грамотной политике повышения конкурентоспособности малого и среднего бизнеса Украины (далее – ПМСБ) на основах инновационной и транснациональной деятельности (в формате экспорта), акцент внимания должен сместиться в сторону производства качественно-брендовой и -экологической продукции. В свою очередь, повышение конкурентоспособности предприятий ПМСБ, как на национальном, так и на мировом рынках, обеспечит им долгую «выживаемость», а значит и экономическую безопасность.

В тоже время, процессы «снизу» в Украине также не должны безнадежно запаздывать. Сами предприятиям ПМСБ должны научиться использовать достижения научной теории и практики в области менеджмента (общей теории, а также стратегического, финансового, социального), теории принятия решений, экономики и управления малым бизнесом, маркетинга.

Поскольку жизнедеятельность и развитие ПМСБ тесно связаны с обеспечением их эффективности, в первую очередь, необходимо уделить внимание подходу бизнес-менеджмента, который возник в конце предыдущего столетия – управление эффективностью.

Учитывая особенности работы ПМСБ нашей страны, для использования инструментов и методов управления эффективностью важно уточнить теоретические аспекты, которые бы учитывали особенности функционирования и управления ПМСБ.

Так в ходе проведенных исследований основных подходов управления эффективностью деятельности предприятий были выявлены наиболее приемлемые, которые могут быть применены в теории и практике применительно к ПМСБ:

Трудовой подход отождествляет эффективность работы предприятия с эффективностью труда и уделяет основное внимание продуктивности и деятельности работников.

Измерительный подход определяет управление эффективностью через ее измерение за счет системы оценки работы работников и процессов, как ключевых индикаторов эффективности.

Оперативный подход концентрируется на регулировании поточной (оперативной) деятельности предприятий по направлениям эффективности для соответствия фактического состояния предприятия заданным параметрам.

Стратегический подход привязывает управление эффективностью к стратегическим целям предприятия и выполнению бизнес-стратегии.

Стоимостно-ориентированный подход рассматривает предприятие з позиции владельцев (акционеров), которые хотят контролировать менеджмент, требуют улучшения деловой активности и имиджа предприятия з целью увеличения его стоимости [1].

Системный (интегрированный) подход рассматривает управление эффективностью как интегрированный подход менеджмента и системно учитывает разные аспекты функционирования предприятия с целью обеспечения поэтапного роста его эффективности.

Установлено, что первые три подхода односторонние и не будут охватывать всей деятельности предприятия, другие имеют ряд особенностей и только системный подход является наиболее приемлемым для управления деятельностью предприятий Украины с целью обеспечения его роста. И даже этот подход на современном этапе нуждается в уточнении, развитии и приложении для ПМСБ, учитывая их размер и масштабы деятельности [2].

Также в ходе исследований научной современной литературы были выявлены взаимосвязанные основные характеристики, которые влияют на управление эффективностью именно ПМСБ, что характерно и для нашей страны:

1. Краткосрочные приоритеты. Именно ПМСБ ведут себя на рынке неактивно, имеют плохой уровень стратегического планирования, принимая решения, склоняются к краткосрочным целям.

2. Внутренняя операционная направленность и отсутствие внешней ориентации. Решения об управленческих и технических изменениях основываются на личных потребностях.

3. «Молчаливые знания», когда у ПМСБ знания в основном накапливаются благодаря личному опыту или знаниям конкретного лица.

4. Поиск гибкости. Гибкость и оперативность, создание возможностей и риск – общие характеристики ПМСБ.

5. Слабые управленческие навыки.

6. Предпринимательская ориентация.

7. Командно-контрольная культура управления. Владельцы ПМСБ доминируют в управлении и руководствуются своим опытом и решениями.

8. Ограниченные ресурсы. Так как ПМСБ имеют ограниченные ресурсы (человеческие, финансовые, временные), перегружены краткосрочными проблемами с наличностью и платежами, не хватает ресурсов изучать экологические аспекты своего бизнеса, проводить маркетинговые исследования и тестировать продукцию и услуги.

Такие ключевые характеристики тесно взаимосвязаны, влияют на эффективность ПМСБ и заметно отличают управление их эффективностью от крупных компаний. С одной стороны, они упрощают систему управления эффективностью благодаря гибкости и концентрации менеджмента у одного лица или небольшой группы людей (собственник, предприниматель, менеджер), с другой стороны, они усложняют эту систему из-за ограниченности ресурсов, приоритетов, культуры, целеустремленности, а также слабых управленческих навыков менеджеров.

Все вышеперечисленное требует более глубокого понимания, изучения характеристик ПМСБ и формирование особенного механизма управления эффективностью. Этот механизм должен отличаться от аналогичных механизмов для крупного бизнеса, а также включать особенности жизнедеятельности в нашей стране.

Учитывая вышеизложенное, всем участникам процесса повышения конкурентоспособности ПМСБ в Украине необходимо понять, что конкурентоспособной станет не та продукция ПМСБ, которая защищена с помощью протекционистских мер и самоизоляции (что дает быстрый, но временный эффект) и не та продукция, которая навязывает свои ценности и политические традиции. А продукция ПМСБ, которая «спешит» и способна стать примером для подражания, которая будет уникальным лидером в своей области. И это связано с эффективной работой ПМСБ, которая может быть обеспечена только благодаря эффективному управлению.

Литература:

1. Багиев Г.Л., Моисеева Н.К.., Черенков В.И. «Международный маркетинг», Питер-Пресс, 2008 г., 688 с.

2. Говорушко Т.А. Управление эффективностью деятельности предприятий на основе стоимостно-ориентированного подхода: монография / Т.А. Говорушко. Н.И. Климаш-Логос. 2013. – 204 с.

3. Гончарук А.Г. Формирование механизма управления эффективностью предприятий (на примере пищевой):дисс…док-ра екон.: 08.00.04 / А.Г. Гончарук, Одесса. 2010 – 474 с.

ОСОБЕННОСТИ EVENT-МАРКЕТИНГА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Дубинецкая Э. С.
студентка V курса
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Лебедева Н. А.***
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

В современном мире потребитель становится все более и более избалован обилием красочной рекламы в интернете, СМИ и на улицах, становится устойчив к различного рода акциям и специальным предложениям, торговые марки и бренды сливаются для него в нечто, неотличимое друг от друга. Традиционные методы рекламы уже не работают, доверие к ним потребителей снижается в геометрической прогрессии. Поэтому компании в этих условиях вынуждены изобретать все новые и новые способы привлечь внимание потребителя, выделиться из общей массы конкурентов и продать свой продукт. Стоит признать, что использование традиционных методов рекламы вряд ли когда-нибудь прекратится, так как они всё же имеют влияние на определенную аудиторию и в некоторых ситуациях бывают более чем уместны. Тем не менее, в современных рыночных условиях на помощь производителю приходит так называемый BTL-маркетинг. BTL (Below the line)-маркетинг в переводе с английского означает «за чертой» и объединяет те формы маркетинговых коммуникаций, которые не входят в то, что принято считать традиционным комплексом маркетинговых мероприятий или ATL (англ. «над чертой»)-маркетинг. Основные виды активностей, которые входят в комплекс BTL-приёмов это: sales-маркетинг – стимулирование сбыта в местах продаж. Сюда входят различного рода купоны на скидку, подарки при покупке, программы лояльности, предоставление бесплатных образцов и т. д.; trade-маркетинг или стимулирование торговых посредников. К данному виду маркетинга относятся акции, направленные на увеличение объема закупки, акции, направленные на расширение продуктовой линейки в магазине и т. д.; direct-маркетинг, который предполагает непосредственное взаимодействие продавца с конечными потребителями продукта. Сюда входят различного рода личные продажи, почтовые рассылки, каталог-маркетинг и т. д.; POS-маркетинг или реклама в местах продаж представляет собой совокупность торгового оборудования для выкладки и демонстрации товара, торговые терминалы, а также рекламно-информационные средства, стимулирующие покупку товара в местах продаж; event-маркетинг или событийный маркетинг. Событийный маркетинг – это комплекс маркетин-

говых коммуникаций, направленный на повышение лояльности потребителей к бренду посредством организации специальных событий или мероприятий, обращенный на эмоциональное восприятие причастности к ценности бренда. По мнению большинства ученых и практиков, основной ценностью событийного маркетинга является воздействие на потребителей на уровне эмоций, которое усиливается неповторимым, уникальным характером события. Эксперты определяют бренд, как последовательный набор функциональных, эмоциональных, психологических, и социальных обещаний целевому потребителю, которые являются для него уникальными и значимыми и наилучшим образом отвечают его потребностям. Данное определение подтверждает колоссальную значимость эмоциональной составляющей для успешного продвижения бренда на рынке. По последним данным исследований, доля event-marketing (англ. event – событие, мероприятие) в общем объеме отечественного рынка BTL-услуг составляет около 7%, тогда как в зарубежных компаниях расходы на организацию подобных мероприятий достигают 75% рекламного бюджета. Подобным видом маркетинговой активности в основном занимаются крупные многонациональные корпорации, которые привносят в деятельность своих филиалов проверенные и доказавшие свою эффективность способы продвижения на рынке. Например, компания McDonald’s достаточно часто проводит такого рода мероприятия – различные лотереи, розыгрыши путевок, автомобилей и других призов, благотворительные акции и т.д. Залог успеха событийного маркетинга заключается в самой психологий человека и его базовых потребностях. Начиная с физиологических, заканчивая социальными потребностями, на таких мероприятиях человек находится в обществе, общается с людьми, получает множество новых приятных впечатлений, эмоций и тд. Соответственно после присутствия на таком мероприятии, потребитель непроизвольно транслирует все пережитые положительные эмоции на бренд или компанию, которая организовывает данное мероприятие или активно используется в спонсорстве. Важным преимуществом также является то, что данные события имеют долгоиграющий характер, то есть, потребитель еще долго будет вспоминать свой опыт взаимодействия с брендом с теплотой, а это зачастую является одним из определяющих факторов в решении о покупке. В этой связи необходимо отметить то, что грамотно продуманное необычное мероприятие обычно широко освещается в СМИ, о нем протекают обсуждения в социальных сетях, возникает эффект «сарафанного радио», что в совокупности имеет колоссальный положительный эффект на имидж бренда. Еще одним важным преимуществом для маркетолога является то, что такого рода события оставляют огромное пространство для творческих идей. Кроме внушительного списка очевидных преимуществ, событийный маркетинг имеет и свои недостатки. Например, достаточно сложно оценить эффективность проводимых мероприятий, так как обычно они направлены не на продажу конкретных товаров здесь и сейчас, а скорее на повышения общей лояльности потребителей к бренду, которую в свою очередь можно оценить только в долгосрочной перспективе. Кроме того, проведение масштабного мероприятия, которое будет иметь реальный эффект на сознание потребителей, может стать для производителя дос-

таточно затратным, не только в плане денег, но и в плане трудозатрат по организации и проведению мероприятия. В современных условиях рынка, когда традиционные способы продвижения постепенно отходят на второй план, event-маркетинг становится мощнейшим инструментом взаимодействия с потребителем и повышения у него лояльности к бренду. Именно благодаря событийному маркетингу можно закрепить положительное отношение к бренду у потребителя на уровне эмоционального восприятия, а также необходимо рационально использовать данный инструмент в совокупности с другими инструментами продвижения бренда.

Литература:

1. Аренс У. Ф., Вейголд М.Ф., Аренс К. Современная реклама. М.: Эксмо, 2011. 877 с.
2. Грин Э. Креативность в паблик рилейшнз. СПб.: Издательский Дом «Нева», 2003. 224 с.
3. Хальцбаур У., Йеттингер Э. Event-менеджмент. М.: Эксмо. 2007. 384 с.
4. Шумович А. В. Великолепные мероприятия: Технологии и практика event management. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2008. – 336 с.
5. Капферер Ж.Н. Торговые марки: испытание практикой. Новые реальности современного брэндинга. М.: Консалтинговая группа «Имидж-контакт»; ИНФРА-М, 2002. 264 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРОСФЕРИ

Коваленко Д. І.
аспірант
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Деркач Т. В.***
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Аграрна сфера посідає важливе місце в економіці України, забезпечує потреби населення в продуктах харчування, задовольняє попит переробних підприємств, а також потреби експорту в сільськогосподарській продукції та стабільність продовольчих ринків. Від розвитку аграрного сектора залежить функціонування всього господарства України і добробут людей.

Провідними складовими аграрного потенціалу є земля, матеріально-технічні засоби, трудові, фінансові і різноманітні нематеріальні ресурси. Земля є основним національним багатством, головним ресурсом життєдіяльності, територіальною основою державного суверенітету. Саме тому оптимальне використання та відтворення земельно-ресурсного потенціалу є сьогодні стратегічною метою аграрної політики нашої держави.

Україна має значні земельні ресурси, її земельний фонд становить 60354,8 тис. га, або майже 6% території Європи. Площа сільськогосподарських угідь на одну особу, зайняту у сільському виробництві представлена на рис. 1.

У структурі земельного фонду України значні площі займають ґрунти з незадовільними властивостями (змиті, засолені, солонцюваті, піддані вітровій ерозії, перезволожені тощо) – це деградовані і малородючі ґрунти [1]. Площа таких ґрунтів на орних землях перевищує 6,6 млн. га, або 20% площі ріллі, а прямі щорічні втрати досягають у середньому 66,5 грн./га, або в цілому по Україні близько 400-410 млн. грн. Ураховуючи цей факт, земельні ресурси вкрай необхідно визнати капіталом і включити її вартість в економічний обіг, що сприятиме підвищенню прибутковості аграрних підприємств і здійсненню розширеного відтворення [2, с. 273].

Розподіл земельних ресурсів з економічної та екологічної точки зору недостатньо обґрунтовано за цільовим призначенням. Використання земельних ресурсів в Україні необхідно розглядати в контексті багатоцільового використання, яке визначене правовими нормами цільового призначення земель.

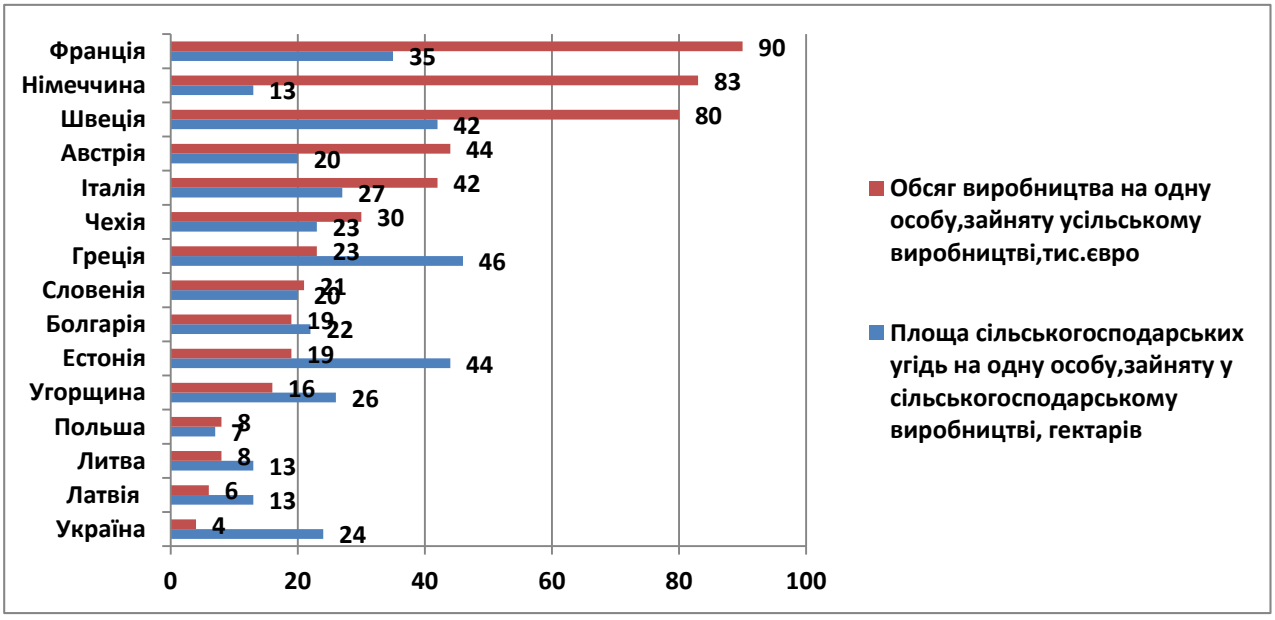

Рис. 1. Площа сільськогосподарських угідь на одну особу, зайняту у сільському виробництві

Джерело: [4]

Держгеокадастр повинен забезпечувати раціональне використання та охорону земель, створювати сприятливе екологічне середовище та поліпшувати

природні ландшафти, завдяки роботі органів земельних ресурсів. Поряд з цим, можна констатувати, що такі роботи на сьогоднішній день практично не виконуються. Відсутність ефективно діючої земельно-кадастрової системи істотно ускладнює державний контроль за використанням та охороною земель, відсутні умови для стимулювання грунтоохоронних заходів на землях сільськогосподарського призначення [3, с. 77].

Земельна реформа, яка фактично розпочалася разом зі здобуттям державної незалежності України, не вирішила покладених на неї завдань. Здійснення масштабних земельних перетворень обумовило виникнення гострих проблем економічного, соціального і екологічного характеру. Зокрема, належним чином не забезпечується раціональне використання та охорона земельних ресурсів агросфери, відтворення продуктивного потенціалу земель сільськогосподарського призначення.

В умовах функціонування нових форм господарювання в аграрній сфері, відбувається значне погіршення екологічного стану земель. Нині лише агрохолдинги та потужні сільськогосподарські підприємства можуть забезпечити високопродуктивний виробничий процес на великих земельних площах. Проте прагнення отримувати надприбутки за рахунок вирощування комерційних культур, що виснажують землю, потребує негайного прийняття на законодавчому рівні заходів щодо раціонального використання земель сільськогосподарського призначення, впровадження у практику нових технологій обробітку ґрунту та інших агротехнічних заходів, спрямованих на збереження та підвищення родючості ґрунтів, боротьбу з ерозійними процесами; виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних і деградованих земель.

В умовах нестабільності політичної і соціально-економічної ситуації, деградації природних систем життєзабезпечення, незавершеності ринкових реформ, в державі проблема відтворення аграрного земельно-ресурсного потенціалу України стоїть досить гостро. Складність її вирішення зумовлена недосконалістю національного законодавства, що регулює економічні процеси, некомплексним підходом до здійснення ринкових реформ і непослідовністю економічної політики.

На сьогодні існує нагальна потреба у визначенні ефективного механізму державного управління у сфері використання та охорони сільськогосподарських земель державної власності, запобігання зловживанням, недопущення соціальної напруги у цій сфері. Постановою Кабінету Міністрів від 7 червня 2017 р. № 413 затверджена Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними [4].

Пріоритети управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та очікувані результати впровадження стратегії представлені на рис. 2.

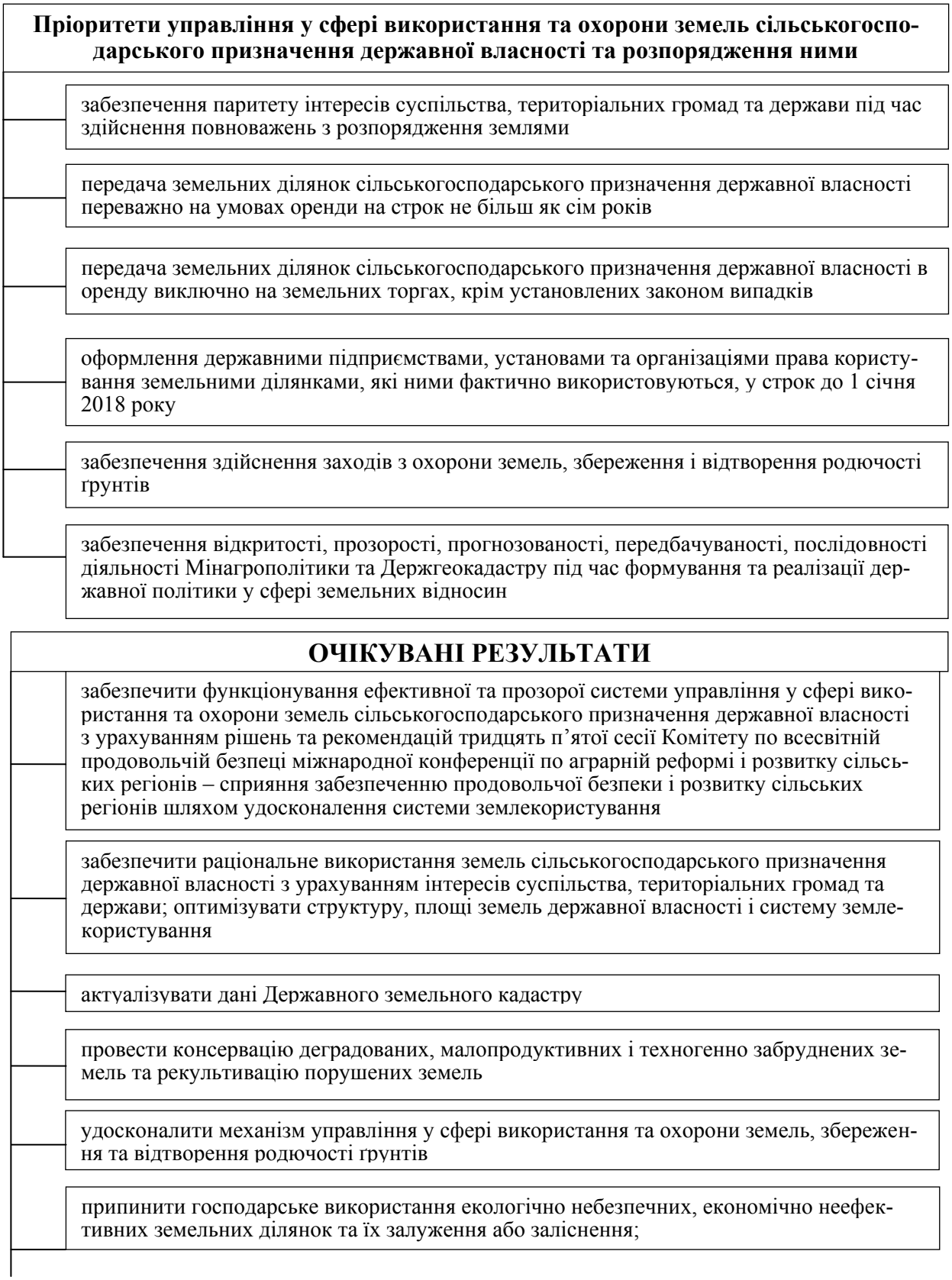

Рис. 2. Пріоритети управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та очікувані результати впровадження стратегії

Джерело: складено автором на основі [4]

Охорона земель сільськогосподарського призначення має бути одним із основних заходів регулювання земельних відносин в Україні. Державна політика у сфері раціонального використання земельних ресурсів аграрної сфери повинна включати наступні напрями (рис. 3).

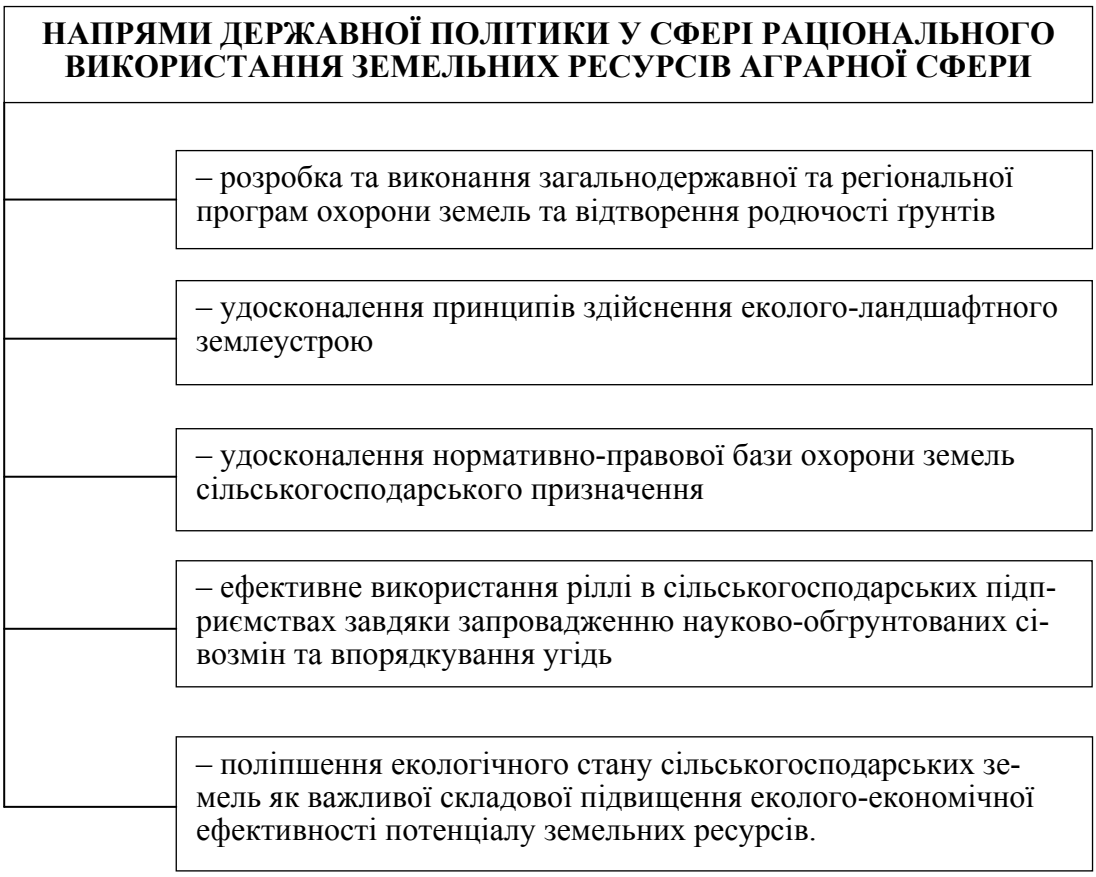

Рис. 3. Напрями державної політики у сфері раціонального використання земельних ресурсів аграрної сфери

Джерело: складено автором на основі [3]

Отже, напрями державної політики у сфері раціонального використання земельних ресурсів аграрної сфери будуть ефективними лише за умови використання програмно-цільового підходу. Такий підхід є ключовим елементом державної політики, який здійснює вплив на виробничі, еколого-економічні та соціальні процеси за допомогою цільових програм. У сфері охорони земель таким інструментом є програми використання і охорони земель, відтворення родючості ґрунтів.

Література:

1. Концепція Загальнодержавної програми використання та охорони земель до 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.myland.org.ua.

2. Сокольська Т.В. Відтворення ресурсного потенціалу агросфери як чинника економічного зростання / Т.В. Сокольська // Науковий вісник Херсонсь-

кого державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2014. – Вип. 5(1). – С. 273-276.

3. Тихенко О.В. Раціональне використання сільськогосподарських земель: проблеми та перспективи вирішення / О.В. Тихенко // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2016. – № 1-2. – С. 76-81.

4. Постанова КМУ «Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними» (Стратегія) від 07.06.2017 № 413 в редакції Постанови від 28.03.2018, підстава v2032805-18 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Кожушко А. С.
студентка V курсу
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Лебедєва Н. А.***
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Маркетинг у соціальній сфері – сучасне явище, яке полягає в плануванні та реалізації програм, спрямованих на виявлення потреб покупців та їх задоволенні методами, більш ефективними, ніж у конкурентів. Важливою умовою при цьому є підвищення добробуту членів суспільства, що полягає не лише в матеріальних благах, але і в духовних. Таким чином, якісно узгоджується максимальна кількість потреб та інтересів, як підприємства, так і споживачів. Соціальна сфера – сфера життєдіяльності суспільства, у якій забезпечується певний рівень добробуту, якості життя населення поза матеріальним виробництвом. Соціальна сфера відноситься до невиробничого сектору – сектору послуг. У сучасній практиці маркетингової діяльності використовується визначення соціальної сфери як соціальної інфраструктури, що забезпечує життєдіяльність та задоволення потреб особистостей, домогосподарств, груп, організацій і суспільства в цілому. Відповідно до такого підходу соціальна сфера, крім традиційних галузей, містить у собі туристичні, готельні послуги, роздрібну торгівлю, правові та фінансово-кредитні послуги. Для маркетингу характерне використання терміну «ринок послуг соціальної сфери»: ринок послуг охорони

здоров’я, ринок освітніх послуг, ринок послуг сфери культури та дозвілля, ринок житлово-комунальних послуг, ринок послуг суспільного транспорту, ринок послуг сфери побутового обслуговування, ринок послуг громадського харчування, ринок туристичних послуг та сфери гостинності та ін.

Основною метою маркетингу в соціальній сфері є спонукання мас до одноразової дії, бажання змінити поведінкові звички, сприяти поліпшенню якості життя, як окремої людину, так і суспільства в цілому. Цей напрямок охоплює найширше коло видів діяльності людей: політику, релігію, охорону здоров’я, спорт, мистецтво, культуру та ін. Суспільна значимість даних областей не уступає торгівлі та матеріальному виробництву. Маркетинг у соціальній сфері ефективно застосовується на території багатьох країн у програмах планування родини, вакцинації, в обговоренні питань охорони навколишнього середовища. Усі ці програми відрізняються від звичайної реклами, оскільки враховується якість та вартість продукції, її поширення та розподіл. У більшості випадків таким фінансуванням займаються некомерційні організації. Важливість маркетингу в соціальній сфері визначається тими цілями та завданнями, які він переслідує. Для того, щоб досягти поставлених цілей, необхідно експертам розробити програму дій, оцінити попит на ринку, вивчити потреби населення, прогнозувати ефективність намічених заходів. У першу чергу слід усвідомити проблему з погляду людей, на яких націлений даний захід. До формування неефективних програм може привести неповне визначення проблеми або неправильний вибір цільової аудиторії. Необхідно також розробити ефективний бізнес-план в соціальній сфері. Він повинен складатися ретельно та містити в собі назву нового продукту або моделі поведінки, вартість змін, інформацію заходу, бажані результати та ін. У цілому життєвий цикл проекту містить у собі чотири стадії: ініціювання, планування, здійснення, завершення. Ініціювання проекту найчастіше пов’язане з дослідницькою діяльністю, у тому числі з вивченням суспільної думки для виявлення найбільш проблемних питань. Крім цього, необхідний аналіз інфраструктури, спрямованої на вирішення виявлених проблем на рівні держави, громадських організацій. Розробка проекту завжди пов’язана з локалізацією, особливостями території, соціально-демографічною ситуацією, етнічним складом, а також з особливостями політичного, соціально-економічного, освітнього та соціально-культурного середовища. На етапі ініціювання відбувається формулювання актуальної проблеми (це дозволяє виділити унікальність проекту). Планування проекту припускає розробку комплексу документів і пошук відповідей на безліч питань. Багато соціокультурних проектів розраховані на одержання ресурсної або фінансової підтримки держави, спонсорів, ділових партнерів і навіть населення через систему пожертвувань, отже, це вимагає складання програми проекту. У ній підкреслюються актуальність, цілеспрямованість, унікальність проекту, а також позначається масштабність управлінських рішень, ресурси проекту як показник реалістичності його реалізації (матеріально-технічне, кадрове, інформаційне забезпечення). Для формування бази проекту необхідно виділити мету та завдання, а також стратегію досягнення результату. Після визначення мети та завдань, а також характеру реалізації проекту необхідно проаналізувати ре-

сурси та розрахувати кошторис проекту. Ключове питання програми проекту – це бюджет. Для розуміння обсягу бюджету необхідно зробити аналіз можливостей і визначити потреби в приваблюваних матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, інтелектуальних ресурсах. Для визначення бюджету та розуміння реалістичності проекту застосовують технологію SWOT-аналізу в рамках стратегічного планування. Завдяки даній технології можливо розв'язати питання про необхідність спонсорської або іншої допомоги, а також про необхідність врахування інтересів різних соціальних груп і агентів реалізації проекту. Успішні проекти характеризуються наявністю робочого плану-графіка, у якому враховуються етапи реалізації проекту, наявність відповідальних і сукупність необхідних ресурсів та ін. Результатом планування є розуміння специфіки та наповнення проектного трикутника, який включає час, вартість та обсяг робіт. Планування переходить в етап реалізації проекту. Процес реалізації проекту пов'язаний з управлінням, яке покриває наступні області: управління предметною областю проекту, персоналом у проекті, комунікацією, контрактами, ризиками, якістю, вартістю, управління по тимчасовим параметрам і змінам у проекті. Далі наступає етап завершення, де ключовим моментом є оцінка ефективності проекту з погляду досягнення заявлених цілей та завдань, а також задоволеності від участі в ньому всіх соціальних груп.

Для активних і ініціативних груп завершення одного проекту пов'язане з початком ініціювання та планування наступного. Проекти в соціокультурній сфері припускають динамічний характер, постійну адаптацію до змін на рівні державної політики, ціннісних орієнтацій аудиторії та пошук нових унікальних послуг і заходів.

Література:

1. Андреев, С.Н. Маркетинг некоммерческих субъектов / С.Н. Андреев; М.: Издательство «Финпресс», 2002. – 320 с.

2. Джоббер, Д. Принципы и практика маркетинга. Пер. с англ. / Д. Джоббер; М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.

3. Котлер, Ф. Маркетинг менеджемент / Ф. Котлер; СПб.: Питер, 2000. – 896 с.

4. Котлер, Ф. Основы маркетинга. Пер. с англ. / Ф. Котлер; М.: «Ростингер», 1996. – 704 с. (Гл. 9 Маркетинг услуг и маркетинг в сфере некоммерческой деятельности).

5. Мескон, М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Пер. с англ.– 2-е изд. / М.Х. Мескон М. Альберт, Ф. Хедоури; М.: Дело, 2001. – 800 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГОВЫХ МЕРОПРИЯТИЙ ФИРМЫ НА ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ИНСТРУМЕНТА ЛИЧНЫХ ПРОДАЖ

Малецкая И. В.
студентка V курса
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Лебедева Н. А.***
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Личные продажи играют достаточно важную роль в маркетинге. В данном случае идет прямое общение продавца и покупателя товара или услуги, в процессе которого возможно выявить особые предпочтения конкретного потребителя и предложить ему персональные условия покупки. Личные продажи также являются достаточно эффективным инструментом, который помогает фирме сохранить постоянных клиентов и приспособиться к текущей ситуации на рынке. Целью любой фирмы является удовлетворение запросов потребителя и получение прибыли. В связи с этим разрабатывается комплекс маркетинговых мероприятий. Данный комплекс представляет совокупность поддающихся контролю переменных факторов маркетинга. Использование этих факторов помогает вызвать желаемую реакцию со стороны целевого рынка. Особо важно правильно разработать программу маркетинговых мероприятий в условиях кризиса. Ведь именно в это время фирма очень уязвима и для нее важно не только продержаться «на плаву», но и не потерять основную часть своих потребителей. На сегодняшний день покупателю нужно нечто большое от продавца, кроме низких цен. Низкие цены, массовая красочная реклама и традиционный маркетинг уже не являются гарантией успешных продаж. В современном мире не наблюдается дефицита товаров и услуг, а, следовательно, обостряется конкурентная борьба между фирмами. Постепенно все компании возвращаются к инструменту личных продаж. Именно благодаря такой технологии прямого маркетинга стало возможным и рентабельным работать с каждым клиентом так, словно он единственный. Личные продажи являются одним из инструментов прямого маркетинга. Под прямым маркетингом понимается один из элементов продвижения продукции и услуг на рынке. При этом достаточно широко используются компьютерные базы данных и списки к продаже товаров по почте или телефону Прямой маркетинг имеет ряд преимуществ не только для продавца, но и для покупателя. Для потребителя это, в первую очередь, экономия времени и возможность заказа товара на дом. Для продавца главный плюс заключается в целевом отборе аудитории и географической избирательности. Что также экономит время и помогает избежать незаинтересованных в данном

товаре потребителей. Личная продажа – это продажа, которая предполагает индивидуальный подход к каждому клиенту. Товар представляется одному или нескольким клиентам в процессе непосредственного общения продавца и потребителя. Цель подобного общения – продажа и установление длительных взаимоотношений с данными клиентами. Данный подход особо эффективен при продаже товаров производственного назначения, услуг и в тех случаях, когда товар малоизвестен или относительно дорог. В отличии от других форм и методов продвижения товара или услуги, личная продажа устанавливает прямую связь с потребителем. На сегодняшний день персональная продажа выполняется лицом к лицу, по телефону, при помощи компьютера и Интернета. Благодаря данному виду продаж продавцы могут легко устанавливать непосредственный и прямой контакт с потенциальными клиентами, также есть возможность эффективной работы с встречными возражениями. Более того, открываются возможности для преодоления падения потребительского спроса и возможность установления и развития долгосрочных отношений, которые, в свою очередь, приводят к различным возможностям взаимных продаж. Среди основных преимуществ личных продаж стоит выделить индивидуальное внимание к каждому покупателю. Другими словами, общаясь с покупателем, можно увидеть его реакцию на предложения, распознать невербальные сигналы, определить его настроение, выявить ожидания в отношении предлагаемого продукта и обслуживания; вовлечение потребителей в диалог. Благодаря такой возможности продавец может узнать некоторую личную информацию у потребителя, чтобы в дальнейшем ее использовать. Так, например, многие компании предлагают дополнительную скидку в день рождения своего клиента и предоставляют определенные бонусы. Как правило, потребителю необходимо увидеть товар и апробировать его. Такой подход в высокой степени определяет успешность процесса продажи и позволяет удовлетворить потребителя; мощная нацеленность на то, чтобы покупатель совершил покупку немедленно. В связи с этим продавец будет всеми возможными способами заинтересовывать покупателя и убеждать его в необходимости совершения покупки. Личные продажи являются отличным стимулом для работника. Ведь всем известно: чем больше продашь, тем больше сможешь заработать. Благодаря этому принципу увеличиваются показатели фирмы в целом. Многим компаниям приходится задумываться о сужении, а, возможно, и о ликвидации некоторых направлений деятельности. Особое внимание следует уделить стратегии развития. Не стоит подрывать возможности традиционных направлений развития, которые в будущем могут оказаться вполне востребованными. Как уже отмечалось выше, личные продажи являются достаточно гибким инструментом в системе маркетинговых мероприятий. Именно с помощью них можно выявить предпочтения конкретных потребителей.

Персональные продажи могут являться одним из самых эффективных мероприятий маркетинга. Посредством личных продаж фирма сможет выделить необходимый сегмент потребителей. В данном случае есть возможность разработать оптимальные условия сотрудничества с конкретным покупателем, не теряя при этом постоянных клиентов, для которых можно создать также особые условия продажи с учетом текущей ситуации на рынке.

Литература:

1. Котлер Ф. Маркетинг Менеджмент / пер. с англ. под ред. Л.А. Волковой, Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 752 с.
2. Кулибанова В. В. Маркетинг сервисных услуг. – СПб.: Вектор.:, 2006. – 192 с.
3. Аренс У.Ф., Вейголд М.Ф., Аренс К. Современная реклама. М.: Эксмо, 2011. 877 с.
4. Грин Э. Креативность в паблик рилейшнз. СПб.: Издательский Дом «Нева», 2003. 224 с.
5. Хальцбаур У., Йеттингер Э. Event-менеджмент. М.: Эксмо. 2007. 384 с.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СТАНДАРТОВ ОБСЛУЖИВАНИЯ

Полищук А. И.
студентка IV курса
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Лебедева Н. А.***
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

В условиях рыночной конкуренции необходимо максимально качественно удовлетворять потребности потребителей в товарах и услугах, развивать культуру общения. Целью применения и разработки стандартов обслуживания является закрепление в поведении персонала элементов маркетинговой коммуникации продаваемого товара. В результате внедрения стандарта обслуживания, ориентированного на клиента и ценности продаваемых брендов, компания формирует для себя уникальное конкурентное преимущество, которое трудно скопировать и воспроизвести. *Высокое качественное обслуживание является целью многих розничных сетей и магазинов. Практически все руководители, особенно в острой конкурентной ситуации, мечтают получить главный приз от обслуживания: довольного клиента, который покупает много, рекомендует магазин друзьям и возвращается за новыми покупками.* Стандарты обслуживания – это свод правил и предписаний, которые обеспечивают грамотный и качественный сервис, помогают сформировать имидж и нередко становятся «визитной карточкой» того или иного учреждения. Четко сформулированные принципы обслуживания клиентов, покупателей или посетителей учреждений регламентируют поведение продавцов во всех рабочих ситуациях. С помощью такого комплекта документов можно добиться высокого сервиса.

Стандарты обслуживания, как отдельный документ, есть практически во всех крупных сетевых компаниях – розничных сетях, банках, АЗС, ресторанах. Значимость стандартов обслуживания очень высока, т. к. описывает главные правила взаимодействия с потребителем. Стандартами обслуживания часто называют свод требований и рекомендаций при личном обслуживании или общении с клиентами по телефону. По объему данные документы могут быть обширными, содержать более 50-ти страниц, а могут быть краткой инструкцией из 10 шагов обслуживания. Однако даже самый лучший документ не гарантирует хорошего сервиса, лучшей практикой является создание памяток, иллюстрированных инструкций, даже деловых комиксов на тему стандартов обслуживания. Иногда это маленькая брошюра, которая выдается каждому сотруднику, или лист-подсказка с основными правилами, которые сотрудники размещают в удобном месте, (например, крепят к монитору, в подсобном помещении, под стеклом на рабочем столе). Такие подсказки позволяют всегда помнить стандарт, и не упускать в обслуживании важных этапов. Существуют также стандарты обслуживания на основе базовых ожиданий потребителей. Авторами стандартов обслуживания являются специалисты отделов по работе с персоналом, сотрудники операционных департаментов или менеджеры по качеству. Эти специалисты описывают свои знания и опыт, таким образом тиражируя его. Также популярна практика, когда стандарты обслуживания сотрудники берут у конкурентов или с предыдущего места работы и меняют их для новой компании. Такой опыт полезен, т. к. учитывает базовые ожидания клиентской аудитории. Обратная сторона – копирование стандартов, плохая адаптация под целевую аудиторию сети делает сервис формальным и в конечном счете не дает никаких преимуществ. Но главной ошибкой при разработке стандартов является отсутствие ориентации на потребности. Можно предположить, что базовые ожидания потребителей описаны в технике продаж. Иногда достаточно поприветствовать покупателя и выявить его потребности, чтобы продажа состоялась. Но выполнение техники продаж не равно сервису. Понятие сервиса шире, сюда входит и построение долговременных отношений с потребителями, и работа с постоянными покупателями, и презентация конкурентных преимуществ компании, и продажа дополнительных товаров и аксессуаров. Поэтому лучшей современной практикой в рамках разработки, изменения или обновления стандартов является проведение качественных и количественных маркетинговых исследований. Для проведения подобных исследований можно предложить такую схему: качественные исследования – 2-4 фокус-группы с клиентами, в ходе дискуссии собираются идеи по обслуживанию, выделяются сервисные атрибуты, которые являются обязательными; количественные исследования – опросы клиентов на выходе, по телефону, через Интернет. В ходе опросов необходимо оценить влияние сервисных атрибутов (полученных в ходе фокус-групп), эмоциональное отношение к сети и потребительское поведение. На этапе проведения анализа и подготовки выводов для создания стандартов важно сгруппировать идеи по предоставлению обслуживания в стандарты сервиса: самые влияющие атрибуты должны стать жесткими сервисными стандартами; часть сервисных атрибутов может стать рекомендо-

ванными стандартами; важно работать ради клиента и ради своего бизнеса, быть дружелюбным и компетентным, активно продавать. Эффективная работа с сервисом должна быть основана на стратегии «win-win», где выигрывает и потребитель, и бизнес. Поэтому важно при разработке стандартов сервиса учитывать следующие задачи сотрудников: продвижение товара, в том числе дополнительного; информирование о мероприятиях (акциях, спецпредложениях) компании; вовлекать сотрудников в процесс создания стандартов.

Стандарты работы с клиентами – это комплекс точно сформулированных, утверждённых и обязательных для исполнения принципов, правил и технологий работы с клиентами, которые призваны гарантировать высокий уровень качества выполняемых задач. Разработка и внедрение стандартов обслуживания включают в себя три этапа: создание стандарта; внедрение стандарта; контроль выполнения. При разработке стандартов обслуживания клиентов должны использоваться следующие важные корпоративные документы: миссия и ценности компании; кодекс корпоративного поведения; правила внутреннего трудового распорядка; должностные инструкции. Основной целью разработки корпоративных стандартов обслуживания является обеспечение компании стратегического конкурентного преимущества. Также эффективно проведение обсуждений документа с руководителями локаций / магазинов. Данная категория сотрудников крайне важна в данной работе, т. к. именно средний менеджмент может быть главным проводником и препятствием при внедрении стандартов. Обсуждения с линейными руководителями уместно проводить и на начальном этапе, как сбор идей, и на этапе совместного составления документа перед утверждением. Именно публичное обсуждение стандартов, возможность повлиять на конечную версию, пусть незначительно, эффективно снимает сопротивление к выполнению стандарта. Когда стандарты обслуживания содержат идеи, предложения и замечания торгового персонала и руководителей локаций, стандарт перестает быть «инородным телом», воспринимается как адаптированный, как «свой», а сопротивление к его выполнению снижается практически до нуля уже после трех месяцев работы по новым стандартам.

Внедрение стандартов обслуживания – это этап непосредственного обучения сотрудников новым правилам работы. Если на этапе разработки в компании стандарты неоднократно обсуждались с разными группами персонала, проект разработки освещался в новостях компании, этому уделялось время в ходе регулярных совещаний, то к моменту внедрения документа половина сотрудников уже будет осведомлена, а другая половина будет ждать с нетерпением. Главный принцип – максимум информации и ресурсов для внедрения. Качественный план внедрения должен включать презентацию стандарта, информацию его разработки для всех сотрудников, обучение новым стандартам (в соответствии с правилами обучения в компании: тренинги, наставничество, дистанционное обучение, личный пример и др.), и экзамен на знание стандартов. Экзамен – важный этап, и часто в крупных компаниях проводится в форме тестирования, а в небольших – как беседа директора магазина или тренера с продавцом на тему знания стандартов. Стандарты обслуживания разрабатываются и внедряются один раз, а модификации происходят не чаще одного ра-

за в 2-3 года, для внедрения стандартов необходимо использовать максимальные ресурсы компании: вовлекать всех линейных руководителей, сотрудников службы персонала и корпоративных тренеров, изменить программы обучения и адаптации новых сотрудников, системного контроля выполнения стандартов. Улучшение сервисных показателей может привести к росту таких критериев эффективности как лояльность клиентов, количество постоянных клиентов, рост среднего чека, рост продаж товаров, снижение жалоб и возвратов.

Таким образом, эффективно используя стандарты обслуживания клиентов, компания поддерживает высокий уровень качества работы с покупателями, обеспечивает успешность своих позиций на рынке, создаёт благоприятную атмосферу для работы сотрудников и что самое главное – формирует доверие, уважение и приверженность своих клиентов, создаёт имидж.

Литература:

1. Ф. Котлер, Д. Боуэн, Д. Мейкенз Маркетинг. Гостеприимство. Туризм: Учебник для студентов вузов – М.: ЮНИТИ, 2007.
2. М.И. Бухалков Управление персоналом: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005.
3. Котлер, Ф. Основы маркетинга. 5-е изд. / Ф. Котлер, А. Гари. – М.: Вильямс, 2016. – 752 с.
4. http://www.your-people.ru/standarty_obslujivaniya.php.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТЕЙНЕРНИХ ДОДАТКІВ В ІНСТРУКТОРОВІ ПІДПРИЄМСТВА

Тополь О. В.
аспірант ІІІ курсу
кафедри бізнес адміністрування та корпоративної безпеки
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Гончарук А. Г.***
доктор економічних наук, професор
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Дослідження 451 Research, опубліковане в січні 2018 року, показало, що 20,6% корпорацій вже використовують контейнери додатків, а 33,5% – планують їх впровадження як максимум протягом двох років. І для цього є серйозні причини. Згідно з оцінками 451 Research Market Monitor & Forecast за підсумками 2017 роки ринок контейнерів перевищив $ 1 мільярд. і продовжує зростати. До 2021 року його ємність може досягти $ 3-5 мільярдів. Аналітики Gartnerдотримуються аналогічних поглядів і вважають, що до 2020 року вже

50% компаній будуть використовувати контейнери додатків, як свою конкурентну перевагу. А за словами аналітиків IDC, такі розробники контейнеризації, як Docker, K 8 S, CoreOS і Mesosphere претендують на те, щоб змінити сам принцип роботи інформаційних технологій і способи їх використання бізнесом найрадикальнішим чином вже в найближчі роки.

У такій ситуації керівники все частіше задаються питанням, як впровадити нові технології з максимальним ефектом і уникнути «підводних каменів» переходу на контейнери. На щастя, основні етапи трансформації пройдені передовими компаніями і для міграції на нові платформи вже є готові методики і рішення.

Який може бути ефект від застосування контейнерів у вашій компанії?

Контейнери додатків – дійсно ефективне рішення для цілого спектра завдань. Вони дозволяють значно спростити і здешевити розробку (DevOps), впроваджувати і поширювати нові версії ПЗ з меншими витратами, обслуговувати більше процесів на одних і тих же серверах. Контейнери додатків вже містять в собі необхідні компоненти і створюють повноцінні умови для роботи мікросервісов. А це означає, що видалити і створити контейнер виявляється набагато швидше, ніж оновлювати програмне забезпечення в ньому. Як наслідок, при випуску нової версії, наприклад, платіжного сервісу, веб-порталу, мобільної гри і будь-якого іншого ПО всі контейнери, що працюють з ним простіше знищити і за лічені секунди створити заново. Адже якщо на запуск віртуальної машини потрібні десятки секунд, то контейнер додатки запускається моментально.

Треба сказати, що абсолютна більшість контейнерів додатків мають хмарну «прописку». Вони запускаються у віртуальних машинах, які в свою чергу знаходяться або в публічних хмарах, або в приватних приватних хмарах. Контейнери додатків компактні, тому що в них знаходяться лише кілька процесів. При цьому вони не можуть працювати незалежно від базової операційної системи, і контейнери потрібно запускати всередині якоїсь іншої оболонки.Втім, галузь рухається до того, щоб спростити запуск контейнерів прямо на «голому залозі» або всередині гипервизора – разом з віртуальними машинами.

Звідси випливає інший важливий плюс – це щільність розміщення. Уже сьогодні на обладнанні де запускаються десятки ВМ можна розмістити сотні, а іноді – тисячі контейнерів. Наприклад, такі платіжні гіганти як Visa використовують рішення контейнерної віртуалізації для підвищення рівня утилізації ресурсів. Конкретний зростання щільності залежить від типу завдання, адже контейнери допомагають економити ресурси за рахунок відсутності зайвих компонентів операційної системи. Наприклад, разом з ігровим сервісом запускаються тільки потрібні йому бібліотеки. І чим дрібніше буде завдання, тим більше економії ресурсів забезпечить контейнер. Але навіть для навантажувальних корпоративних процесів контейнерів буде більше в рази.

Системний підхід

Аналітики Gartner констатують, що контейнерна віртуалізація допоможе компаніям перейти від застарілих додатків до нових, хмарних технологій. Однак в цьому новому підході є ряд проблем, які необхідно спочатку ви-

рішити. У числі інших елементів формування контейнерної середовища, за версією експертів, має використовуватися єдине сховище даних.

Навіщо контейнерів зовнішнє сховище? За своєю архітектурою контейнери додатків мають на увазі відсутність механізмів постійного зберігання інформації. По закінченню «терміну придатності» контейнер просто знищується, а замість нього при необхідності створиться нова версія. Тобто старт сервісу еквівалентний створенню, а операція зупинки – видалення контейнера. Тому власникам такої інфраструктури доводиться якось вирішувати задачу зберігання даних при пересоздании контейнерів.

Як наслідок, всі цінні дані треба зберігати поза контейнерів, забезпечуючи заданий рівень безпеки і захисту. До цього ж підштовхують питання безпеки. Уявіть е, що ви запустили на одному комп'ютері (фізичному або віртуальному) сотні контейнерів з фінансовими транзакціями. Адже якщо зловмисник «вискочить» з одного контейнера, зламавши сервіс, він зможе скомпрометувати все решта контейнери в тій же середовищі. І це створює реальну загрозу, якщо не винести дані з контейнерів і не зберігати їх окремо в зашифрованому вигляді.

У міру зростання кількості сервісів, замість десятків генераторів даних ми починаємо працювати з сотнями і навіть тисячами. Саме в зв'язку з ростом популярності Docker, K 8 S та інших екосистем контейнерів додатків став з'являтися попит на персистентні (або постійні) сховища даних. Як очікують аналітики 451 Research, в 2018 році на централізовані сховища саме для контейнерів буде витрачено близько $ 45 мільйонів, а в 2021 році – вже $ 104 мільйони.

Зберігати всі дані можна на одній платформі

Як же зберегти дані з сотень і тисяч контейнерів, які постійно створюються і знищуються? Зробити це ефективно і з належним рівнем безпеки можна тільки в готової програмно-яка визначається середовищі – віртуальному сховищі даних. Працюють такі системи дуже просто: вони використовують диски, які вже встановлені в ваших серверах, створюючи єдину мережу зберігання. На сьогоднішній день існують безкоштовні версії таких сховищ з відкритим кодом, такі як сірчана, які можна доопрацювати і інтегрувати в існуючі хмарні середовища силами IT-відділу або інтегратора. Є також готові і вже оптимізовані для вирішення певних завдань рішення, такі як Virtuozzo Storage.

Економіка такого сховища виявляється ще цікавіше в рамках єдиної гіперконвергентной інфраструктури, тому що в одному і тому ж просторі з'являється можливість зберігати дані з контейнерів, віртуальних машин, пристроїв інтернету речей, датчиків, сенсорів і так далі. При цьому продуктивність системи виявляється тим вище, чим масштабніше ваша мережа, а питання резервного копіювання вирішуються вбудованими засобами дублювання. І це стає ключовим фактором для прийняття рішень про перехід на нові технології, так як згідно з даними 451 Research, 57% компаній спостерігають зростання операційних витрат, пов'язаних саме зі зберіганням даних.

Використання таких сучасних технологій реплікації, як Erasure Coding дозволяє знизити потребу в додаткових ємностях для резервних копій в кілька разів. Система сама розбиває дані на фрагменти і зберігає тільки контрольні суми, що дозволяють моментально відновити відсутні «шматочки» при виході

з ладу серверів або дисків. Ми вже неодноразово ділилися своїми розрахунками ефективності при використанні ЕС: для хранений двох копій файлу розмірів в Терабайт потрібно буде в сумі 3 Терабайта ємності. А разом з Erasure Coding при стандартній схемі резервування потрібно буде тільки 40% додаткової ємності для подвійного захисту – тобто 1,4 Терабайта.

Контейнери та гіперконвергенція »в одному флаконі»

Все більше компаній сьогодні використовують розподілені сховища даних для того, щоб забезпечити роботу контейнерів і гарантувати збереження інформації з самих різних джерел. Одним з яскравих прикладів є Пенсійний фонд РФ, який використовує єдине сховище для всіх філій у всіх суб'єктах Російської Федерації. І якщо ви збираєтеся економити разом з контейнерами, використання централізованого віртуального сховища зробить застосування нових технологій ще більш вигідним і сформує основу для впровадження гіперконвергентних інфраструктур, адже програмно-яке визначається зберігання є одним з невід'ємних елементів комп'ютерної сучасної обчислювальної екосистеми.

Література:

1. Брайан Уорд – Внутрішній устрій Linux, 2016 р.
2. Міхаель Кофлер – Linux. Установка, настроювання, адміністрування, 2014 р.
3. Колісниченко Денис Миколайович – Командний рядок Linux і автоматизація рутинних завдань, 2014 р.
4. Роберт Лав – Linux. Системне програмування, 2016 р.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Чебаненко Д. І.
аспірант кафедри економіки
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Науковий керівник: ***Деркач Т. В.***
доктор економічних наук, доцент,
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Зростаючий інтерес до процесів, що відбуваються в енергетичної політики країн світу пов'язано з тим, що набуває прискорення перехід до енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій. В той же час розвиток промисловості вимагає сконцентрованих джерел енергії.

На сучасному етапі Україна є енергетично залежною країною, тому для зменшення залежності від імпортованих джерел енергії, зокрема від імпорту

газу, необхідно розглядати відновлювальну енергетику як один із шляхів виходу з енергетичної кризи, проте недостатній рівень дослідження стану ринку відновлюваної енергетики України призводить до незацікавленості зарубіжних інвесторів в розвитку цього сектору економіки.

На сьогоднішній день проводиться досить багато досліджень в області розвитку та впровадження відновлюваної енергетики. Великий інтерес викликають праці зарубіжних вчених, таких як С. Азар, Ван ден Броек, В. Дорнбург, Е. Сміт.

Дослідженню розвитку відновлюваної енергетики, теоретичним та прикладним напрямкам присвячені наукові праці вітчизняних вчених, а саме Г. Забарного, П. Васько, О. Гавриша, І. Андрійчука, С. Кудрі, В. Рєзцова та ін.

Сьогодні, коли міжнародне співтовариство дійшло до чіткого розуміння проблем, пов'язаних з використанням традиційних видів отримання енергії, а також з огляду на необхідність диверсифікації імпортерів, набирає обертів розвиток відновлюваних джерел енергетики (ВДЕ), націлених на задоволення зростаючих потреб населення. У той же час відбувається зміна технологій як у виробництві палива, так і в споживанні його видів. Збільшення обсягів споживаної енергетики, отриманої від ВДЕ пов'язано з одного боку з здешевленням методів її виробництва, а з іншого зменшенням частки енергії, одержуваної від використання традиційних видів палива, перш за все, вугілля.

Сучасний стан розвитку ВДЕ України характеризується стагнацією. Це можливо детально побачити на рис. 1.

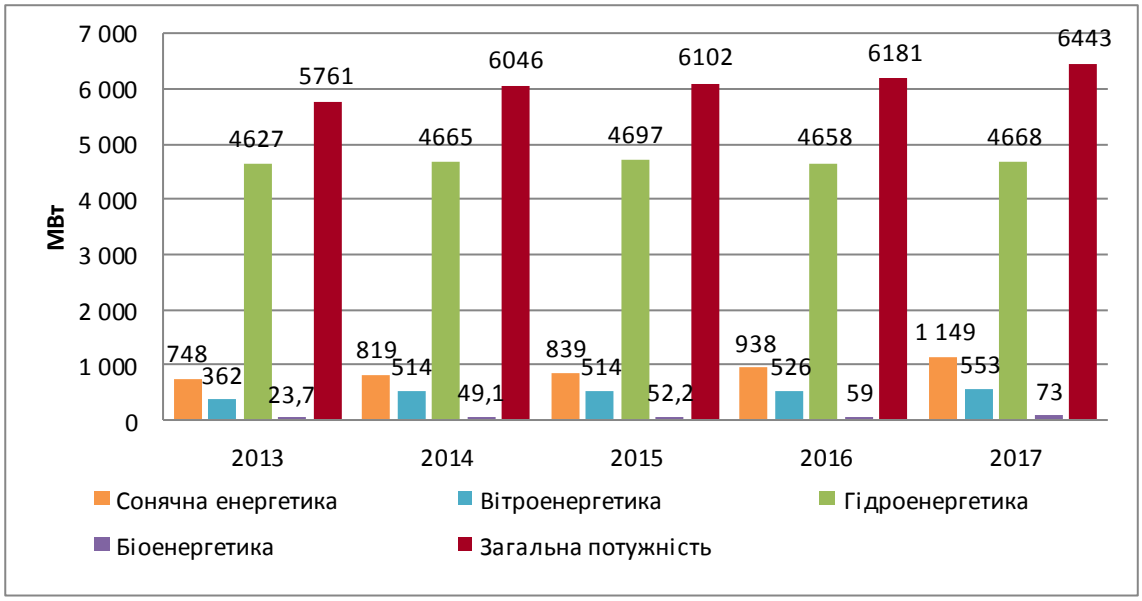

Рис. 1. Встановлена потужність відновлювальних джерел енергії України (МВт)

Джерело: складено автором на основі [2]

Стагнація розвитку вітчизняних ВДЕ пояснюється наступними факторами, серед них: політична нестабільність, що розпочалася в 2014 році, її результатом стало падіння курсу гривні, постійна загроза ескалації військового конфлікту в

східній частині країни, а також анексія Криму – найбільш пригідного для розвитку ВДЕ регіону. Негативно позначилося і зменшення ставки «зеленого» тарифу.

На сьогоднішній день, ринок сонячної енергетики України в основному представлений малими підприємствами, що пов'язано з невеликими, по співвідношенню з іншими типами ВДЕ, бар'єрами входу на ринок, необхідним стартовим капіталом, а також простішою подальшою експлуатацією. Найбільша доля ринка належить китайській корпорації CNBM New Energy Engineering Co., котра зайняла місце попереднього монополіста сонячної енергетики Active Solar. На український ринок планують вийти німецька компанія Global Green Energy з планом побудувати СЕС на 50 МВт в Сумській області, «Мейн Групп Украина» з невеликим проектом на 10 МВт, а Державне агентство України з управління зоною відчуження спільно з Rodina Energy Group Ltd (Rodina) та Enerparc AG працюють над реалізацією проекту Chornobyl Solar потужністю 1200 МВт [3].

В Україні функціонують 183 СЕС на 15 з котрих доводиться 20% потужності всього виробництва сонячної електроенергії. Найбільші з них функціонують в: м. Кіровоград (125 МВт), м. Нова Каховка, Херсонська обл. (120 МВт), м. Каменка, Черкаська обл. (100 МВт), м. Яворів, Львівська обл. (57 МВт), с. Приозерне, Одеська обл. (55 МВт) [4].

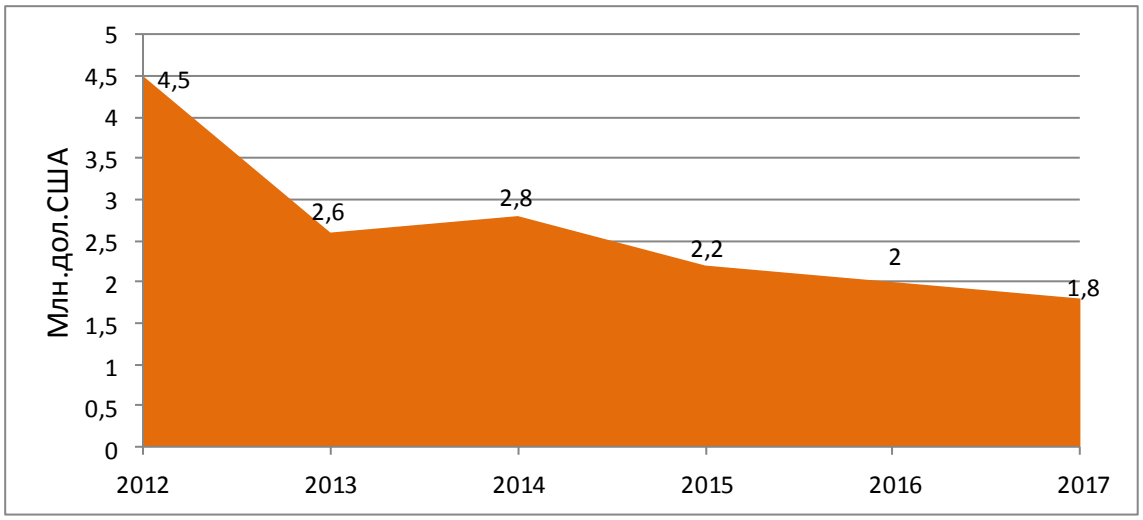

Рис. 2. Динаміка вартості проектів СЕС в світі, млн. дол. США за 1 МВт
Джерело: [5]

Завдяки фіксованій ставці «зеленого» тарифу поєднаною з постійним падінням вартості установки та експлуатації сонячних систем, як ми бачимо на рис. 2, можна розраховувати на зниження часу окупності проектів сонячної енергетики в Україні. Відкриттю нових СЕС в Україні сприяє високий рівень інсоляції її територій, в особливості півдня країни, що при відповідному рівні фінансування дозволить конкурувати навіть з європейськими лідерами по виробництву сонячної енергії.

Вітроенергетика помітно поступається сонячній в темпах розвитку і кількості компаній зацікавлених в розвитку цієї галузі ВДЕ в нашій країні. Це об-

ґрунтовано більш високими бар'єрами входу на ринок, необхідністю багаторічного моніторингу вітряних потоків перед встановленням обладнання, високою ціною техніки та недостатнім розвитком транспортної системи. В результаті, на території України функціонують лише 19 парків ВЕС.

Найбільш привабливими для розвитку вітроенергетики виступають побережжя Чорного та Азовського морів, Карпатські гори, Одеська, Херсонська, Ніколаївська та Івано-Франківська області. В цих місцях швидкість вітру перевищує 7,5 м/с на висоті 80 метрів. Сегмент вітроенергетики представлено 13 компаніями. Найбільші з них – це Вінд Пауєр (ДТЕК, СКМ) зі станцією потужністю в 200 МВт та Вітряні парки України – 180 МВт. Зростання галузі за період 2016–2017 рр. відбулося завдяки введенню в експлуатацію Тузловської ВЕС і 4, 5, 6-го рядів Очаківської ВЕС загальною потужністю 20,7 МВт, відкриттю ВЕС «Старий Самбор-2». На кінець 2017 року, ВЕС України згенерували 695,947 млн. кВт. годин електроенергії [3].

Необхідно відмітити, що Україна має значний потенціал для розвитку МГЕС, насамперед, завдяки тому, що Україна вже має досвід в розробці проектів МГЕС, а також необхідну науково-технічну базу для виробництва турбін. Під час піку розвитку гідроенергетики в 60-х роках минулого століття, країна мала понад 1000 МГЕС, проте станом на 2015 рік функціонувало лише 102. Розвиток і відновлення старих МГЕС України посприяє рішенню проблеми забезпечення електрикою віддалених територій і децентралізації енергетичних систем.

По території країни протікає понад 63 тис. малих річок з найбільшою густотою в західних регіонах. Саме 28% усього потенціалу річок, що придатні для функціонування МГЕС припадає на західні регіони. Найбільш сприятливими умовами для розвитку гідроенергетики виступають Закарпатська та Чернівецька області. За даними Інституту відновлюваної енергетики НАН України, без негативних наслідків для екології регіону та водного туризму, МГЕС можуть виробляти не менше ніж 3750 млн. кВт. годин електроенергії [1].

На основі проаналізованих даних було встановлено, що серед найбільш підходящих джерел відновлюваної енергії слід зазначити сонячну, вітряну та гідроенергетику. Шляхом правильного комбінованого використання ВДЕ Україна може розвити достатньо великий потенціал для зменшення ролі імпортованих джерел енергії в системі енергетичного забезпечення, зокрема від імпорту газу, створенню стабільних джерел енергії, а також відновленню економіки шляхом залучення закордонних інвесторів. В результаті досліджень на користь розвитку ВДЕ виділено наступні переваги їх впровадження, з урахуванням необхідності диверсифікації джерел енергії для України:

– невичерпність ресурсів ВДЕ;

– спорудження енергетичних установок поновлюваної енергетики сприяє підвищенню енергетичної безпеки, а тим самим і національної безпеки країни;

– в технологіях відновлюваної енергетики реалізуються сучасні досягнення багатьох наукових напрямів, а саме впровадження наукомістких технологій має значний соціальний та макроекономічний ефект;

– підвищення екологічної безпеки, особливо в рекреаційно-туристичних зонах та містах з небезпечною екологічною ситуацією.

Література:

1. Офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України: Гідроенергетика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://saee.gov.ua/ae/hydroenergy.
2. Офіційний сайт IRENA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://resourceirena.irena.org.
3. Солнечный миллиарды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://project.liga.net.
4. Overview of the solar energy market [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kreston-gcg.com.
5. Solar Magazine, 2017 – експертна оцінка Energytrend.

ОСОБЕННОСТИ КОНЦЕПЦИЙ МАРКЕТИНГА В СФЕРЕ УСЛУГ

Шайгородский Е. Ю.
студент V курса
Института права, экономики и международных отношений
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Лебедева Н. А.***
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Одним из основных направлений развития современной экономики является стремительно расширяющаяся сфера услуг. Совершенствование управления непроизводственной сферой и функционирующего в ее рамках рынка услуг требует внедрения современных методов и приемов, позволяющих обеспечить адекватное удовлетворение потребностей человека, социальных групп и общества в целом с учетом рационального использования имеющихся ресурсов и решающих задачу максимально возможной сбалансированности между спросом и предложением отраслей услуг. Маркетинг в сфере услуг направлен на оказание помощи потребителям в оценивании услуги и правильном выборе. Но в связи с тем, что потребителю предлагается нечто, не имеющее материальной формы, процесс продажи осложняется. Поэтому знание маркетинга услуг помогает фирмам понять, что необходимо продавать, как получить прибыль, каким образом ее часть вновь направить на совершенствование производства и качества обслуживания. Разнообразие целей, задач, функций и видов деятельности, присущих маркетингу, требует единой основы ведения бизнеса в сфере услуг. Такую основу может составить одна из шести современных концепций маркетинга. Каждая из концепций предполагает собственный под-

ход к маркетинговой и всей предпринимательской деятельности и может рассматриваться как особая идеология бизнеса.

Концепция совершенствования деятельности предприятия услуг. Данная концепция предполагает, что потребители заинтересованы в услугах, доступных из-за низкой цены. При этом основной задачей является повышение экономических показателей деятельности как основы для снижения цены. Использование этой концепции целесообразно применять к массовым услугам, удовлетворяющим основные потребности человека и потребляемым часто и многократно. Иногда данная концепция является единственной возможной в условиях ограниченной платежеспособности населения (когда низкий уровень доходов не позволяет потребителям оплачивать дорогостоящие услуги).

Концепция совершенствования услуг. Данная концепция предполагает, что потребитель предпочитает услуги высокого качества. Эта концепция применима в сфере производства неосновных услуг, когда потребление услуг носит нерегулярный характер. Примером целесообразного использования этой концепции является сфера шоу-бизнеса, где один потребитель может потреблять услугу один или несколько раз. В этом случае даже при ограниченной платежеспособности потребитель может найти возможность оплаты дорогостоящей услуги. Таким образом, концепция совершенствования услуг целесообразна в условиях высокой индивидуализации спроса, когда существует часть потребителей, нуждающихся в конкретных индивидуальных услугах повышенного качества.

Концепция интенсификации коммерческой деятельности. Эта концепция предполагает, что услуги не будут приобретаться в достаточном количестве, если не побуждать к этому потребителя с помощью методов интенсивного стимулирования. Наряду с использованием традиционных методов стимулирования (личная продажа, реклама, паблик рилейшнз) используются преимущества, обусловленные благоприятным общественным мнением по отношению к предприятию сферы услуг, его имиджем. Немедленное потребление услуг непосредственно в процессе их производства и необходимость заранее оплачивать услугу не позволяют потребителям оценить качество услуги прямыми методами. Оценивая качество услуги и ее способность удовлетворить ту или иную потребность, потребитель вынужден пользоваться косвенной информацией – мнением других потребителей, сложившимися представлениями о добросовестности производителя, его престижем на конкретном рынке. Концепция интенсификации коммерческих усилий на практике подкрепляется элементами социально-этического маркетинга, позволяющего активно влиять на формирование имиджа.

Концепция традиционного маркетинга. Данная концепция предполагает, что предприятие сферы услуг с помощью исследований выявляет и удовлетворяет нужды и запросы потребителей целевого рынка лучшими способами, чем конкуренты.

Концепция социально-этического маркетинга. Развитие концепции социально-этического маркетинга на рынке услуг обусловлено: социальной направленностью деятельности отраслей услуг, которая создает условия для решения широкого круга общественно-значимых проблем, поскольку любая деятельность в

сфере услуг выступает как фактор формирования условий жизнедеятельности населения; элементами, способствующими утверждению социальной ответственности и этики предпринимателя и являющиеся ключевыми факторами формирования имиджа предприятия; деятельностью неприбыльных организаций, которые всегда используют социально-этические принципы.

Маркетинг взаимодействия. Суть данной концепции заключается в том, что объектом управления маркетингом становится не совокупное решение, а отношения с покупателями и другими участниками процесса оказания услуги. В результате необходимо управлять моментами общения, когда производитель услуг имеет возможность продемонстрировать потребителю качество своего обслуживания.

Процесс производства и реализации услуг всегда должен планироваться и выполняться так, чтобы не возникло неудачных моментов общения. Решающую роль в данном случае играют работники, взаимодействующие с потребителем. Они изучают сигналы (реакцию рынка) и имеют возможность незамедлительно и гибко приспосабливаться к запросам потребителя. Необходимо следовать пожеланиям потребителя, анализировать их и находить выход из ситуаций, когда потребитель не удовлетворен качеством обслуживания. Представленные выше концепции маркетинга составляют основу выбора бизнес-стратегии и стратегии маркетинга, реализуемых в процессе предоставления разнообразных услуг.

Литература:

1. Котлер Ф. Маркетинг Менеджмент / пер. с англ. под ред. Л. А. Волковой, Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 752 с.

2. Кулибанова В. В. Маркетинг сервисных услуг. – СПб.: Вектор.:, 2006. – 192 с.

3. Лавлок Кристофер Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия, 4-е изд.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 1008 с.

4. Лыгина Н. И., Ляпина И. Р. Маркетинг товаров и услуг: Учебник. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2005. – 240 с.

5. Майдебура Е. В. Маркетинг услуг. – Киев: ВИРА-Р, 2001. – 574 с.

6. Николаева М. А. Маркетинг товаров и услуг: Учебник. – М.: Издательский дом «Деловая литература», 2005. – 448 с.

7. Николайчук Н.Е. Маркетинг и менеджмент услуг. Деловой сервис. – СПб.: Питер, 2005. – 608 с.

НАПРЯМ 3. МЕДИЦИНА ТА ФАРМАЦІЯ

БОЛЬОВА ТА БЕЗБОЛЬОВА ІШЕМІЯ МІОКАРДА У ХВОРИХ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ З СУПУТНІМ ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ

Гавриленко В. О.
студентка VI курсу
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
Мазіхін А. В.
студент VI курсу
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
Науковий керівник: ***Алтуніна Н. В.***
доктор медичних наук,
асистент кафедри внутрішньої медицини № 4
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Особливої актуальності сьогодні набула проблема поєднаної патології, зокрема коморбідного перебігу ішемічної хвороби серця (ІХС) та цукрового діабету (ЦД), оскільки у хворих із супутнім ЦД ІХС має гірший прогноз. Епідеміологічними дослідженнями встановлено, що за таких умов збільшується частота розвитку повторних інфарктів міокарда (ІМ), інвалідності внаслідок розвитку ускладнень та ризик коронарної смерті.

Мета роботи: дослідити і проаналізувати частоту та тривалість больової і безбольової ішемії міокарда у хворих на ЦД 2 типу, що перенесли не-Q-інфаркт міокарда (не-Q-ІМ), співставивши з даними хворих на ізольовану ІХС.

Матеріали і методи: Обстежено 180 хворих (середній вік хворих – 62,28 ± 9,15 р.), серед них 130 – пацієнти з ЦД 2 типу, що перенесли не-Q-ІМ (основна група), 50 хворих з не-Q-ІМ в анамнезі без супутнього ЦД (група порівняння). Контрольну групу склали 40 практично здорових осіб, зіставних за віком та статтю.

Для аналізу епізодів ішемії міокарда застосовували холтерівське моніторування ЕКГ (ХМ ЕКГ) з використанням апарата «Кардіосенс К» (Україна).

Достовірність відмінностей при порівнянні середніх значень визначали за допомогою t-критерія Стьюдента.

Результати:

Оцінка сегмента ST за даними ХМ ЕКГ у пацієнтів основної групи дозволила встановити, що у 71 хворого (54,6%) реєструвались епізоди міокардіальної ішемії (МІ). При цьому, 54 пацієнти (41,5%) мали безбольову МІ (ББМІ) – табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз епізодів ішемії міокарда у обстежених хворих з ІХС

Показники, од. виміру	**Основна група (n=130)**	**Група порівняння (n=50)**
Частота реєстрації епізодів МІ, n (%)	71 (54,6%)	20 (40%)
Частота реєстрації епізодів ББМІ, n (%)	54 (41,5%)$^{\Delta}$	12 (24%)
Кількість епізодів МІ за добу, M±SD	2,56±1,29	2,21±0,98
Середня тривалість епізоду БМІ, хв (M±SD)	3,32±1,68$^{\Delta\Delta}$	2,64±1,27
Середня тривалість епізоду ББМІ, хв (M±SD)	7,08±3,19$^{\Delta\Delta\Delta}$	5,22±2,40
Максимальна депресія сегмента ST, мм (M±SD)	1,83±0,91	1,64±0,64

Примітки: $^{\Delta}$ – p<0,02, $^{\Delta\Delta}$ – p<0,01, $^{\Delta\Delta\Delta}$ – p<0,001 порівняно з хворими, що перенесли ІМ без ЦД.

Співставлення хворих основної групи з пацієнтами групи порівняння показало, що за наявності ЦД частота реєстрації ББМІ (p<0,02), її середня тривалість (p<0,001), так само як і середня тривалість БМІ (p<0,01) були достовірно більшими. Окрім цього, показники загальної частоти реєстрації епізодів МІ (p<0,2), добової кількості епізодів МІ (p<0,1) та максимального зсуву сегмента ST (p<0,2) мали тенденцію до збільшення у постінфарктних хворих з ЦД 2 типу.

Таким чином, за результатами ХМ ЕКГ наявність ЦД зумовлює збільшення частоти і тривалості ББМІ та подовжує епізоди БМІ у постінфарктних пацієнтів.

ББМІ визнана потужним і незалежним предиктором кардіоваскулярних подій і несприятливих наслідків [1]. За даними мета-аналізу 10 проспективних досліджень [2] наявність ББМІ, що визначалась за допомогою однофотонної емісійної комп'ютерної томографії, асоціюється зі зростанням ризику кардіальної смерті, загальної смертності та нефатальних серцевих подій. Так, наявність ББМІ призводить до зростання інфарктів, які не діагностуються, пізньому призначенню відповідного лікування і як наслідок – високій смертності.

Отже, наявність поєднаної патології (ЦД та ІХС) зумовлює сумацію негативних впливів на зміни сегмента ST, що збільшує кардіоваскулярні ризики у цієї когорти хворих.

Висновки: Присутність ЦД у хворих на ІХС істотно збільшує частоту реєстрації епізодів ББМІ (у 4,5 рази), її середню тривалість (у 1,4 рази), так само як і середню тривалість БМІ (у 1,5 рази).

Література:

1. Atherogenic dyslipidemia and risk of silent coronary artery disease in asymptomatic patients with type 2 diabetes: a cross-sectional study [Електронний ресурс] / P. Valensi, A. Avignon, A. Sultan [et al.] // Cardiovasc Diabetol. – 2016. – Vol. 15 (1): 104. Режим доступу до журн.: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27450534.
2. Silent myocardial ischemia detected by single photon emission computed tomography (SPECT) and risk of cardiac events among asymptomatic patients with type 2 diabetes: a meta-analysis of prospective studies / L. Zhang, H. Li, S. Zhang [et al.] // J Diabetes Complications. – 2014. – Vol. 28 (3). – P. 413–418.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ

Курило В. О.
студент ІІ курсу
Українська медична стоматологічна академія
Науковий керівник: ***Юфименко В. Г.***
старший викладач кафедри українознавства та гуманітарної підготовки
Українська медична стоматологічна академія
м. Полтава, Україна

Загальновідомо, що підготовка висококваліфікованих національних медичних кадрів із вищою освітою неможлива без опанування фахової мови, зокрема і вузькоспеціальної [2]. Проте наш досвід свідчить, що молоді студенти-науковці, дослідники в галузі стоматології, автори дисертацій і наукових статей досі повною мірою не засвоїли українськомовні норми термінологічної системи цієї галузі, не опанували практичних навичок їх правильного використання. З огляду на це засвоєння основ наукового стилю української мови займає чільне місце.

Власні дослідження наукових текстів свідчать, що сучасні автори наукових праць зі стоматології далекі від нормативного рівня знань норм української мови. Тому зосереджуємо увагу на найпоширеніших мовних помилках, зокрема працюємо над труднощами перекладу. Двомовне (російсько-українське) середовище, яке досі збереглося на певних територіях України, накладає помітний відбиток і на мовну систему, яка обслуговує стоматологічну галузь, призводячи до труднощів уживання багатьох термінологічних слів і словосполучень, створюючи мовні одиниці, які не є нормою ні в російській, ні в українській мовах.

За результатами власних текстологічних досліджень наукових джерел у галузі стоматології (монографії, наукові статті, навчальні видання) ми виокремили і пропонуємо стоматологам працювати з групою лексичних одиниць

(слів і словосполучень), переклад яких із російської мови українською викликає труднощі. Наведемо окремі з них.

Бугорок зуба – *горбик* (*горбо́к*) *зуба* [1, с. 19; 7, с. 54]; головка нижней челюсти – *голівка нижньої щелепи* [4, с. 154]; головка штифта – *головка штифта* [4, с. 155]; головка зубной щетки – *головка* [6, с. 201] *зубної щітки;* десна покрыты многослойным плоским эпителием – *ясна покриті багатошаровим плескатим* [7, с. 456; 5, с. 646] *епітелієм;* дольчатые образования – *часточко́ві утвори* [3, с. 495]; жжение (слизистой оболочки, языка) – *пекучість* [4, с. 487]; заключительная обработка – *завершальна обробка* [1, с.218]; заместительный дентин – *замісни́й* [5, с. 182; 7, с. 130] *дентин;* зондирование болезненное (неболезненное) – *зондування болюче* (*неболюче*) [1, с. 55]; измененный в цвете зуб – *зуб зміненого кольору;* кариес в стадии – *карієс* на *стадії;* квасцы́ – *галу́н* [5, с. 219] (в українській мові вживається тільки в однині; в російській – тільки в множині!); культя́ зуба – *ку́кса* [5, с. 251; 7, с. 184] *зуба;* линия совпадения зубов – *лінія збіжності* [3, с. 879] (а не «співпадіння»!) *зубів;* мазок-соскоб – *мазок-зіскріб* (*зскрібок*) [5, с. 499]; многослойный плоский ороговевший эпителий – *багатошаро́вий плескатий* [7, с. 456; 5, с. 646] *зроговілий* [7, с. 252] *епітелій;* накусочная площадка – *накушувальна* [1, с. 218] *площадка;* обширные реставрации – *широкі* [3, с. 503] *реставрації;* обызвествление – *звапні́ння;* обызвествлённый – *звапні́лий* [7, с. 243]; окончательная обработка – *остато́чна* [3, с. 519] *обробка;* окрашенная эмаль – *забарвлена* [5, с. 334] *емаль;* окружающие ткани – *прилеглі* (а не оточуючі!) *тканини;* отбеливание зубов – *вибілювання* [3, с.543; 5, с.351] *зубів;* отбеливающая смесь – *вибілювальна* [6, с. 198] *суміш;* ответвление канала – *відгалуження* [5, с. 352] *каналу;* периапикальный абсцесс – періа*пікальний* [1, с. 7] *абсцес;* перегородка – *перегородка* (міжальвеолярна, міжзубна, язика) [7, с. 272]; перитубулярный дентин – пери*тубулярний* [1, с. 7] *дентин;* пескоструйная технология – *піскоструми́нна* [5, с. 378] *технологія;* пищевой комок – *харчова грудка* [6, с. 178]; пломбировочные материалы – *пломбувальні* [5, с. 389] *матеріали;* податливая слизистая оболочка – *піддатлива, податлива* [3, с. 631] *слизова оболонка;* подвижная слизистая оболочка – *рухома* [1, с. 63] *слизова оболонка;* подвижность зубов – *рухомість* [1, с. 63] (а не *рухливість*!) *зубів;* поднутрение – *підтікання* [6, с. 152]; полость I класса по Блэку – *порожнина I класу за Блеком;* прием пищи – *в(у)живання їжі; їда* (*їда – це процес уживання їжі*) [1, с. 57]; пришеечная область – *приши́йкова ділянка;* проницаемость эпителия – *прони́кність* (а не *проникливість* – рос. *проницательность*) [1, с.62] *епітелію;* профессиональная гигиена – *професійна* (від *професія)* (*професіональність* (від *професіонал*) – це вищий рівень *професійності*) [3, с.759] *гігієна;* разрыхленная десна́ – *розпушені* [5, с. 444] *я́сна;* расширитель устья канала – *розширювач у́стя* [5, с. 573] *каналу;* режущий край зубов – *рі́зальний* [1, с.218] (а не ріжучий!) *край зубів;* рыхлая ткань – *пухка* [3, с. 826] *тканина;* санирование полости рта – *сані́рування* [1, с. 84-85; 4, с. 679; 5, с. 468] (*санація*) *порожнини рота* (так само – *маркірува́ння* (а не *маркування!)* (К-римерів, К-файлів, рашпілів, пульпекстракторів); санированная полость рта – *санірувана* (а не санована!) *порожнина рота;* сверхкомплектные зубы – *надкомплектні* [4, с. 393] *зуби;*

светотвердеющий – *світлотвердіючий* [5, с. 528]; слизисто-надкостничный лоскут– с*лизово-оки́сний клапоть* [3, с. 358], *шматок* [5, с. 265; 7, с. 197]; слюноотсос – *слиновідсмоктувач* [5, с. 355]; слюнотечение – *слинотéча* [5, с. 492]; слюнявый – *сли́нявий* [3, с. 866]; специальные приспособления – *спеціальні пристрої* [3, с. 730] (а не *пристосування*), напр., *пристрій для припасування гутаперчевих штифтів;* устевая часть корня – *у́стева частина кореня;* ушиб зуба – *забій зуба;* фторосодержащий – *фторовмісний* [5, с. 593]; цветовая шкала «Vita» – *ко́лірна* [5, с. 607] (а не *кольорова*!!!) *шкала «Vita»; критерій ко́лірної* (а не *кольорової* !) *відповідності при флюорозі зубів; ко́лірний код ендодонтичних інструментів; ко́лірні* (а не *кольорові!*) *тести з барвниками;* чешуйчатый – *луска́тий* [5, с. 619; 7, с. 434]; чистка зубов – *чищення (*а не *чистка!)* зубів [3, с. 1043].

Окремо вивчаємо, що морфема *–видный* українською мовою перекладається -*подібний.* Тому в стоматології: *вісімкоподібний* (кореневий канал); *гелеподібна* (суміш); *клиноподібний* (дефект); *крихтоподібний* (гній); *куполоподібні* (ясенні сосочки); *списоподібний* (фінішний бор); *ромбоподібний* (глосит); *тістоподібна* (консистенція); *чашоподібні, конусоподібні, дископодібні головки*; *щілиноподібний простір* і т. п. Бувають і спрощені форми: *гудзикува́тий* (зонд); *жолобува́ті* (рос. «жёлобовидные») (сосочки); *крейди́сті* (плями); *куля́стий бор* (рос. «шаровидный»); *ости́стий* (рос. «шиповидный») (шар епітелію); *серпа́сті клітини* (рос. «серповидные»); *шипува́тий еритроцит* (рос. «шиповидный»); *шипува́ті зуби*. Ці форми здебільшого утворюються за законом милозвучності української мови задля уникнення немилозвучного повторення окремих складів (неправильно, бо немилозвучно: *шипоподібний, серпоподібний*).

Опрацьовуємо труднощі перекладу українською мовою іменника «образование», який дуже поширений у анатомії, а отже, в медицині загалом і в терапевтичній стоматології зокрема. Підкреслюємо, що за новітніми уявленнями науковців, «образование – 1. (действие) утворення, утворювання, створення, формування… 2. (результат действия) утвір» [3, с. 495]. Отже, згідно з цим сучасним трактуванням значення слова, правильно: *емалеві пластинки нагадують тонкі, довгі, листоподібні у́твори; пульпа зуба – це сполучнотканинний у́твір; великі слинні залози – це часточкові у́твори; судини періодонта мають клубочкові у́твори; утворення веретен пов'язують із взаємопроникненням відростків одонтобластів у шар енамелобластів.*

Багатоваріантним залежно від нюансів лексичного значення є і переклад прикметника «подвижный». Оскільки він стосується однієї з визначальних категорій у стоматології, коли йдеться про певну патологію зубів, то підкреслимо, що «подвижный – 1. (двигающийся) рухомий… рухома рівновага; рухомий наголос; 2. (легкий в движении, живой) рухливий, жвавий, моторний – рухлива (жвава) дитина» [3, с. 633]. Отже, зуби *рухомі* (або *нерухомі)* (а не *рухливі*!); так само – і щодо всіх інших органів: *верхня щелепа нерухома, а нижня рухома* і т. д.

Кожному студенту-досліднику, лікарю, зокрема і стоматологу, необхідні розвинуті чуття наукової мови, мовний смак, володіння науковим стилем мовлення і письма, мовними засобами наукового, насамперед вузькоспеціалізованого тексту. Ці якості сприяють поглибленню спеціальних професійних знань,

опануванню методології наукового пошуку, вмінь здобувати, аналізувати, систематизувати наукові факти, вільно володіти нормативною національною науковою мовою в усній і письмовій формах, адже це є необхідними складовими високої професійної компетентності.

Література:

1. Лещенко Т.О. Українська мова за професійним спрямуванням / Т.О. Лещенко, Т.В. Шарбенко. – Полтава, 2010. – 234 с.

2. Місник Н.В. Медичний словник як основне джерело систематизації та унормування галузевої термінології / Н.В. Місник // Українська термінологія і сучасність: матеріали II Всеукр. наук. конф. – К., 1997. – С. 197-199.

3. Новітній російсько-український словник / Укладач Коврига Л.П.; за ред. проф. Степаненка М.І. – Харків: Белкар-книга, 2006. – 1072 с.

4. Орфографічний словник української мови. – К.: Довіра, 1994. – 864 с.

5. Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина. – К.: Наук. думка, 1996. – 660 с.

6. Терапевтична стоматологія: підручн. для студ. стом. ф-ту вищ. мед. навч. закл. ІУ рівня акред.; за ред. А.К. Ніколішина. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 680 с.

7. Усатенко О.К. Російсько-український словник медичної термінології / О.К. Усатенко. – К.: Наук. думка, 1996. – 463 с.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РІЗНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДІАГНОСТИЦІ НОВОУТВОРЕНЬ ГЕПАТОПАНКРЕАТОДУОДЕНАЛЬНОЇ ОБЛАСТІ

Лещук І. В., Долгов В. М., Меженська К. А.
студенти VI курсу
Харківський національний медичний університет
Науковий керівник: ***Гончарова Н. М.***
доктор медичних наук,
доцент кафедри хірургії № 2
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. До пухлин гепатопанкреатодуоденальної зони (ГПДЗ) відносять первинні та метастатичні пухлини печінки, підшлункової залози, жовчного міхура та позапечінкових жовчних протоків, великого дуоденального сосочка та дванадцятипалої кишки. Об'єднує ці новоутворення спільність клінічних проявів. Неепітеліальні пухлини цих органів вкрай рідкісні, основна кількість пухлин за морфологічною структурою є раком [2]. Дана група пухлин складає приблизно 15% злоякісних новоутворень шлунково-кишкового тракту, за останні роки розповсюдженість їх все зростає [5]. Більше 90% обструктивних захворювань панкреатодуоднальної зони складають злоякісні новоутворення, переважає серед них протокова аденокарцинома підшлункової залози [1]. Клінічні прояви пухлин гепатопанкреатодуоденальної зони не є специфічними, частіше взагалі з'являються лише на третій стадії хвороби. Перші дві стадії, як правило, протікають безсимптомно, а їх діагностика часто лишається на рівні «випадкових знахідок». Так первинний рак печінки копіює клініку цирозу печінки, а слабкість, зниження апетиту та зміна смакових відчуттів є доволі нетиповими симптомами. Щодо злоякісних пухлин жовчного міхура та позапечінкових протоків, довгий час клінічно процес протікає як фонове захворювання даних структур, клініка змінюється чи видимо прогресує лише на термінальних стадіях пухлин [2]. У всьому світі відмічається перманентне зростання онкологічної патології органів ГПДЗ, що займає 8-9 місце серед усіх онкологічних хвороб, у структурі смертності рак підшлункової залози займає 4-5 місце, більше 80% хворих помирають протягом першого року. Усі типи хронічного панкреатиту підвищують ризик розвитку раку підшлункової залози у 9-16 разів [1].

Успішність ранньої діагностики, достовірність оцінки проявів патологічного процесу впливає на вибір тактики ведення пацієнта, на безпосередні та віддалені результати лікування. Наразі єдиним методом радикального лікування пухлин ГПДЗ є оперативний, проте, операбельність цих злоякісних новоутворень не перевищує 17% [6]. Причинами несприятливого перебігу захворювання є раннє метастазування з частими інвазіями у крупні венозні та артеріальні судини, периневральне розповсюдження онкопроцесу [4].

Достовірна, вичерпно точна постановка вірного діагнозу вимагає проведення комплексного обстеження, що включає в себе проведення багатьох лабораторних та інструментальних досліджень. Проте висока вартість даних методів, неможливість їх проведення усім пацієнтам, інколи є перешкодою до точної поставки діагнозу. Тому аналіз особливостей клініки та перебігу хвороби, розробка максимально ефективного алгоритму діагностичного пошуку, що зумовлює вибір оптимальної тактики лікування пухлин ГПДЗ, є актуальною проблемою сучасної хірургії.

Матеріали й методи. Проведено ретроспективний аналіз історій хвороби та результатів лікування 160 хворих, які перебували на лікуванні у хірургічному відділенні Харківської обласної клінічної лікарні з 2013 по 2018 роки щодо захворювань ГПДЗ. Середній вік хворих 67 років, із них чоловіків – 91, жінок – 69. Структура захворюваності була наступною: рак голівки підшлункової залози – у 97 (60,6%) хворих, рак великого дуоденального сосочка дванадцятипалої кишки – у 13 (8,1%), рак жовчного міхура – у 14 (8,8%), рак холедоха – 2 (1,3%), пухлина Klatskin – у 16 (10%), метастази рака у печінку – у 18 (11,3%) хворих.

Усім було проведено загальний аналіз крові та сечі, біохімічний аналіз крові. Деяким проводили дослідження онкомаркерів, а саме, на раковий ембріональний антиген (РЕА), СА 19-9, α – фетопротеїн. Із інструментальних методів проводили ультразвукове дослідження (УЗД), спіральну комп'ютерну томографію (СКТ) з/без контрастуванням, ендоскопічну езофагогастродуоденоскопію (ЕЕГДС), ендоскопічну ретроградну холангіопанкреатографію (ЕРХПГ), магнітну комп'ютерну томографію (МРТ), черезшкірну черезпечінкову холангіографію (ЧХГ) під контролем УЗД та відеолапароскопії.

Результати та обговорення. На початковому етапі досліджень необхідно якнайточніше встановити локалізацію новоутворення, з'ясувати морфологічну форму. На другому етапі визначають розповсюдженість процесу та ступінь інвазії пухлини у прилеглі судини та органи. За допомогою УЗД можливо візуалізувати новоутворення розміром більше 2 см, визначити судинне сполучення та кровопостачання. Ознаками злоякісного утворення на УЗД є неоднорідність, гіпоехогенність, відсутність рівних контурів [5]. УЗД та доплер дозволяє оцінити наявність включення у процес магістральних судин. ЕЕГДС допомагає виявити характеристики новоутворення дванадцятипалої кишки чи великого дуоденального сосочка, а також взяти прицільну біопсію для цитогістологічного дослідження, провести диференціацію пухлини самої кишки та вростання пухлини голівки підшлункової залози у стінку кишки. ЕРХПГ є додатковим методом, допомагає у проведенні диференціальної діагностики між пухлинами та запаленням у голівці підшлункової залози. Можливе проведення папілосфінктеректомії задля біліарної декомпресії. СКТ використовують для уточнення зв'язків новоутворення з органами та судинами, визначення стану та залученості до процесу інших органів ГПДЗ, визначити, чи є пухлина резектабельною. Ознаками нерезектабельності пухлини підшлункової залози є масивна інвазія вен, інфільтрація з тромбозом чи облітерація судини, артеріальна інвазія, метастатичне ураження печінки, очеревини, віддалених лімфатичних вузлів, проростання пухлини у сусідні органи [4]. МРТ проводять за умови виявлення при

УЗД чи СКТ збільшення підшлункової залози, відсутності достовірних змін при проведенні цих досліджень з одночасним підвищенням показників онкомаркерів, суперечливі випадки визначення запального чи пухлинного ґенезу процесу. МРТ більш достовірна у виявлені метастатичних уражень печінки та очеревини, ступеню взаємозв'язку пухлини та магістральних судин, а це, в свою чергу, дозволяє прогнозувати ступінь складності оперативного втручання та запобігти проведенню пробних лапаротомій [3]. При розробці оптимального переліку діагностичних заходів слід враховувати наявність такого розповсюдженого ускладнення пухлин ГПДЗ, як механічна жовтяниця. Цей стан має бути ліквідовано якнайраніше від його виникнення задля профілактики розвитку холангіта. Є раціональним об'єднання діагностики та лікування жовтяниці. За наявності бластоматозного блока дистальних відділів жовчовивідних шляхів головним методом діагностики було УЗД. Ретроградне контрастування могло призвести до погіршення стану через посилення гіпертензії у внутрішньо печінкових притоках, приєднання інфекції, утруднення відтоку контрасту та жовчі, а тому було протипоказане. Можливим є проведення ЧХГ під контролем УЗД чи лапароскопа, а також формування холецистостоми з міні-доступу під місцевою анестезією, використовуючи катетер Фолея. Протипоказаннями до ЧХГ є алергійні реакції на контраст, тяжкий загальний стан пацієнта, або стрімке його погіршення, порушення у ланках гемостазу (ПТІ менше 50%, тромбоцити менше 50 х 10^9/л), печінкова або ниркова недостатність, асцит, гемангіоми правої частки печінки, інтерпозиція кишки між печінкою та передньою черевною стінкою. Проаналізувавши літературні дані та дані історій хвороби пацієнтів з досліджуваною патологією, рекомендовано проведення наступних діагностичних методів у таких хворих: отримання клініколабораторних даних, УЗД, СКТ, ЕРХПГ чи ЧХГ, виконання декомпресії жовчних протоків малоінвазивними методами, або виконання лапаротомії з одним із методів інтраопераційного жовчовідведення.

Висновки. Отже, процес діагностики новоутворень ГПДЗ має бути комплексним, з використанням різноманітних лабораторних та інструментальних методів. Неодмінно, процес діагностики слід розпочинати з неінвазивних методів (УЗД) та доповнювати інвазивними за наявності показань та для верифікації діагнозу. Малоінвазивні дослідження дозволяють ліквідувати механічну жовтяницю та холангіт, дають можливість проводити оперативні втручання в найсприятливіших умовах, а у хворих похилого віку чи пацієнтів з тяжкою супутньою патологією є альтернативою хірургічного лікування.

Література:

1. Велигоцкий Н.Н. Хирургические аспекты лечения обструктивных заболеваний панкреатодуоденальной зоны / Н.Н. Велигоцкий, А.Н. Велигоцкий, С.Э. Арутюнов // Здоров'я України; Тематичний номер «Онкологія». – 2015. – № 5 (41).

2. Вельшер Л.З. Онкология: учебник для вузов / Вельшер Л.З., Матякин Е.Г., Дудицкая Т.К., Поляков Б.И. – 2009. – 512 с.

3. Гурова Н.Ю. Возможности высокопольной магнитно-резонансной томографии в диагностике заболеваний поджелудочной железы: Автореф. дис… канд. мед. наук. – М., 2002.
4. Долгушин Б.И. Комплексная диагностика опухолей билиопанкреатодуоденальной зоны / Б. И. Долгушин, В. Ю. Косырев, Г. Т. Синюкова // Практическая онкология. – 2004. – Т. 5. – № 2 – 2004. – С. 77-83.
5. Малярчук В.И. Роль и значение хирургических и эндоскопических методов дренирования желчных протоков у больных с бластоматозной механической желтухой / В.И. Малярчук, А.Г. Фёдоров, С.В. Давыдова, Н.Ф. Плавунов // Сибирское медицинское обозрение. – 2003. – № 2-3. – С. 22-25.
6. Назыров Ф.Г. Хирургическое лечение больных с периампулярными опухолями, осложненными механической желтухой / Ф.Г. Назыров, Х.А. Акилов, М.М. Акбаров, А.В. Девятов, У.Ш. Каримов // Анналы хирургической гепатологии. – 2000. – № 2. – С. 21-24.

РАЗВИТИЕ ЛИМФАТИЧЕСКИХ СОСУДОВ ГЛОТКИ В ПРЕНАТАЛЬНОМ ПЕРИОДЕ ОНТОГЕНЕЗА ЧЕЛОВЕКА

Лопушняк Л. Я.
ассистент кафедры анатомии человека
имени М. Г. Туркевича
ВГУЗ «Буковинский государственный медицинский университет»
Бойчук О. М.
кандидат медицинских наук,
ассистент кафедры анатомии человека
имени М. Г. Туркевича
ВГУЗ «Буковинский государственный медицинский университет»
Бамбуляк А. В.
кандидат медицинских наук, доцент,
доцент кафедры хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии.
ВГУЗ «Буковинский государственный медицинский университет»
г. Черновцы, Украина

Введение. Лимфоносные пути структурно и функционально дополняют венозное русло, обеспечивая отток жидкости от органов и тканей. Особенности их строения обеспечивают возможность поступления в лимфатическую систему возбудителей инфекционных заболеваний и клеток злокачественных опухолей. Знание закономерностей оттока лимфы от органов и областей тела необходимо врачу для представления путей распространения патологического процесса [1; 4]. Лимфатические сосуды развиваются из расположенных в мезенхиме интерстициальных каналов и щелей (первичный ангиогенез). Он

начинается на 4-5-й нед. и завершается к исходу 8-й нед. внутриутробного развития. На остальных этапах онтогенеза лимфатические сосуды образуются вторично (вторичный ангиогенез) из почек роста лимфатических сосудов. В процессе первичного ангиогенеза рост первичных лимфатических сосудов идет в основном центростремительно. В ходе вторичного ангиогенеза рост формирующихся лимфатических сосудов идет в основном центробежно и сопровождается формированием органоспецифичных конструкций сетей и сплетений лимфатических сосудов [2; 3].

Цель. Изучить формирование внутриорганной лимфатической системы глотки в период внутриутробного развитие человека.

Методы исследования. Исследование проведено на 35 трупах предплодов и плодов 3-10-го месяцев внутриутробного развития (31,0-375,0 мм теменно-копчиковой длины – ТКД). Возраст определялся по таблицам Б. М. Петтен (1959), Б. П. Хватова, Ю. Н. Шаповалова (1969). Применены методы инъекции окрашенными растворами, или рентгенконтрастной массой с последующим макро-, микроскопическим препарированием, просветлением или рентгенографией, микроскопического исследования гистологических срезов, графической реконструкции.

Результаты и их обсуждение. На трупах предплодов и плодов, начиная с 3-го месяца внутриутробного развития до момента рождения, изучали формирование внутриорганной лимфатической системы глотки. У предплодов 3-месячного возраста лимфатическая система представлена продольными широкими лимфатическими капиллярами диаметром 100-200 мкм, связанными между собой редкими тонкими капиллярами. Образование петель лимфатических капилляров еще не наблюдается. Наиболее хорошо продольные лимфатические капилляры выражены в области грушевидного синуса. В предплодов 54,0-67,0 мм ТКД глубокие лимфатические капилляры уже начинают образовывать петли. На лимфатических капиллярах появляется большое количество длинных шиповидных выростов, которые дают начало образованию поверхностной сети.

В плодов 81,0-122,0 мм ТКД поверхностная сеть представлена незамкнутыми петлями, на капиллярах большое количество шиповидных выростов. В области носоглотки располагается лишь одна сеть глубоких капилляров, многие петли которой еще не замкнуты.

У плодов 135,0-270,0 мм ТКД в области носоглотки имеются уже две сети лимфатических капилляров – поверхностная и глубокая; петли поверхностной, однако, в большинстве случаев еще не замкнуты. Поверхностная сеть лимфатических капилляров гортанного отдела имеет также большое количество незамкнутых петель. В месте слияния лимфатических капилляров глубокой сети образуются обширные лакуны округлой, овальной формы. Выросты на лимфатических капиллярах встречаются в основном в поверхностной сети, но иногда наблюдаются и на капиллярах глубокой сети.

У плодов 271,0-346,0 мм ТКД внутриорганная лимфатическая система уже сформировалась в области ротоглотки и гортанного отдела. В области носоглотки и грушевидного синуса еще продолжается процесс формирования.

Петли поверхностной лимфатической сети носоглотки большей частью не замкнуты. В этих участках имеются шиповидные выросты, часто на концах делящиеся Т-образно. В грушевидном синусе также наблюдается формирование поверхностной сети лимфатических капилляров. В остальных отделах глотки поверхностная сеть сформирована.

К моменту рождения ребенка сформированной оказывается лимфатическая система ротового и гортанного отделов глотки. Формирование лимфатической системы носоглотки завершается уже во внеутробном периоде в течение первого года жизни ребенка.

Выводы.

1. Развитие лимфатических сосудов глотки происходит как первичным так и вторичным ангиогенезом.

2. Лимфатические капилляры образуют поверхностную и глубокую сети.

3. Выросты на лимфатических капиллярах чаще встречаются в поверхностной сети.

4. Формирование лимфатической системы глотки завершается в течении первого года жизни ребенка.

Литература:

1. Давыдова, Л.А., Чайка Л.Д Анатомия лимфатической системы: учеб.-метод. пособие – Минск: БГМУ, 2013. – 48 с.

2. Рыбалкина Д.Х. Гистология регулирующих систем организма (развитие, особенности у детей). – Учебное пособие. – Караганда: КГМУ – 2012. 104 с.

3. Юй Р.И., Абильдинов Р.Б. Атлас микрофотографий по гистологии, цитологии и эмбриологии для практических занятий. – Алматы. – 2010. – 232 с.

4. Gray’s anatomy for students / Kichard L. Drake [et al.] 2nd ed. Philadelphia, 2010. 1103 p.

ТОПОГРАФО-АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЛОТКИ НА ПОЧАТКУ ПЛОДОВОГО ПЕРІОДУ ОНТОГЕНЕЗУ ЛЮДИНИ

Руснак В. Ф.

асистент кафедри анатомії людини

імені М. Г. Туркевича

ВДНЗ «Буковинський державний медичний університет»

м. Чернівці, Україна

Вступ. Становлення синтопічних взаємовідношень та розвиток органів у різні вікові періоди привертає особливу увагу сучасних ембріологів, анатомів, клініцистів [3]. Перед науковцями повсякчас постають питання щодо недостатнього об’єму наукових розробок з вивчення розвитку органів в нормі та патології [1]. Актуальним є завдання поглибленого вивчення розвитку топографії

глотки для фахівців багатьох галузей медицини [7]. Достатньо повно висвітлені дані стосовно морфогенезу дихальних шляхів, водночас маловивченим залишається питання формування лімфоїдної тканини глотки, асоційованої зі слизовими оболонками, в ранньому постнатальному періоді [4]. Синтопічна кореляція та механізми онтогенетичних процесів є аспектом розуміння основ формування органа, становлення його топографії, варіантів будови та виникнення вад розвитку [2]. Безперечним є те, що виникнення різних аномалій, які зустрічаються в клінічній практиці, можна пояснити лише за рахунок чіткого усвідомлення ембріонального процесу походження та взаємодії певних органів та структур [5], що потребує ґрунтовного дослідження нормального та патологічного розвитку плода для подальшого розроблення алгоритмів та антенатальних аспектів охорони здоров'я [6].

Мета. Дослідити топографо-анатомічні особливості глотки на початку плодового періоду онтогенезу людини.

Методи дослідження. Дослідження проведено на препаратах 27 трупів плодів людини за допомогою гістологічного, макро-, мікроскопічного методів, пластичного і графічного реконструювання та морфометрії.

Результати та їх обговорення. На початку плодового періоду глотка має три чітко визначені частини, що характерні дефінітивному стану. Межами між частинами органа можна вважати: рівень м'якого піднебіння – каудальна межа носової частини глотки, рівень входу в гортань (верхній край надгортанника) – каудальна межа ротової частини, рівень нижнього краю перснеподібного хряща гортані – каудальна межа гортанної частини та глотково-стравохідний перехід.

При макроскопічному дослідженні плодів (83,0-94,0 мм тім'яно-куприкової довжини ТКД) поздовжній розмір глотки становить від 5,07 до 5, 40 мм, а краніокаудальні розміри частин відповідають: носової – від 0,58 до 0,59 мм, ротової – від 0,84 до 0,85 мм, гортанної – від 3,46 до 3,62 мм.

У плодів 83,0 мм ТКД довжина глотки становить: носової частини – від 0,59 до 0,60 мм, ротової частини – від 0,83 до 0,84 мм, гортанної частини – від 3,44 до 3,48 мм, а у плодів 94,0 мм ТКД відповідно: носової – від 0,63 до 0,64 мм, ротової – від 0,88 до 0,89 мм, гортанної – від 3,58 до 3,61 мм.

Порожнина глотки має лійкоподібну форму за рахунок того, що ротова частина широка, а гортанна стрімко звужується. Поперечний розмір носоглотки складає від 0,51 до 0,54 мм, ротоглотки – від 0,27 до 0,28 мм, гортаноглотки – від 0,19 до 0,20 мм.

Через навскісне розміщення дорзальної стінки глотки плодів цього терміну, верхня її стінка не відмічається, а в крайній краніальній ділянці носової частини задня і бічна її стінки наближуються. В цій ділянці у плодів 94,0-98,0 мм ТКД при макроскопічному дослідженні виявляється закладка глоткового мигдалика, який має вигляд поздовжніх складок довжиною від 123 мкм до 358 мкм та дрібних і неглибоких борозен між ними. Наприкінці четвертого місяця внутрішньоутробного розвитку довжина глоткового мигдалика складає від 7,43 до 7,58 мм, ширина – від 5,73 до 5,81 мм, а глоткові отвори слухових труб мають переважно форму щілини, іноді – овальну форму. У плодів від 120,0 до 133,0 мм ТКД стають помітними передні і більш вираженими задні

губи глоткових отворів слухових труб. В подальшому позаду задніх губ та вздовж трубних валків відбувається закладка і розвиток трубних мигдаликів. Внаслідок переміщення глоткових отворів слухових труб відстань від хоан до передніх губ отворів становить від 2,71 до 2,92 мм, а відстань від поверхні глоткового мигдалика до середини глоткових отворів труб – від 1,14 до 1,48 мм. Відстань від задньої стінки глотки до середини глоткових отворів труб становить від 4,11 до 4,39 мм, а від заднього кінця твердого піднебіння до середини глоткових отворів труб – від 3,07 до 3,24 мм. Рівень розміщення глоткових отворів над твердим піднебінням складає від 0,43 до 0,71 мм.

Піднебінноязикові та піднебінноглоткові дужки у плодів кінця четвертого місяця внутрішньоутробного розвитку чітко виражені. Між ними спостерігаються заглибини слизової оболонки бічних стінок глотки, що мають вигляд заглибин – мигдаликові ямки, які мають довжину від 2,81 до 2,92 мм.

Висновки. Впродовж 13-16-го тижня внутрішньоутробного розвитку плодів людини відбувається становлення дефінітивної форми глотки, в динаміці загального формування глотки спостерігається краніокаудальний градієнт розвитку, закладка глоткового та піднебінних мигдаликів відбувається практично одночасно наприкінці 13-го тижня, трубних мигдаликів – протягом 15-16-го тижня.

Впродовж внутрішньоутробного розвитку скелетотопія глотки тісно пов’язана з порожниною носа та рота, піднебінням, гортанню, стравоходом.

В результаті наших досліджень на початку плодового періоду онтогенезу порожнина глотки має лійкоподібну форму: ротова її частина широка, а гортанна – різко звужується. Оскільки у плодів через навскісне розміщення задньої стінки глотки верхня її стінка, як така, не відмічається, склепіння глотки відмічається як крайня краніальна ділянка носової частини, де зближуються задня та бокові її стінки.

Піднебінноязикові та піднебінно глоткові дужки у плодів даного періоду добре виражені. У ділянках між вказаними дужками спостерігаються заглиблення слизової оболонки у вигляді ямочок – мигдаликових заглибин. На дні цих заглибин макроскопічно відмічаються одночасно дві закладки правого і лівого піднебінних мигдаликів у вигляді слабо виражених борозенок, що йдуть у поздовжньому напрямку.

Література:

1. Burih MP, Ahtemijchuk JuT. Suchasni pidhodi shhodo vivchennja budovi ljudini ta klinichna anatomija. Klin anat ta oper hirurgija. 2002;1(1).

2. Galagan VO, Timchenko OI. Efektivnist’ prenatal’noї diagnostiki prirodzhenoї patologiї sered vagitnih Kієva. Pediatrija, akusherstvo ta ginekol. 2005; (4):21-24.

3. Gorbunov NS, Mishanina MN. editors. Aktual’nye problemy morfologii: sb nauch tr. Krasnojarsk: KrasGMA; 2004.

4. Makar BG, Popeljuk O-MV, Jakovec KI. Suchasni pogljadi na morfogenez i topografoanatomichni vzaємovidnoshennja gortani v rann’omu ontogenezi ljudini: (ogljad lit). Bukovins’kij med visnik. 2009; 13(2):100-3.

5. Popeljuk O.-M.V. In: Okolokulak ES, editor. Razvitie hrjashhej gortani cheloveka v predplodnom periode. Sb. trudov Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. posv. 50-letiju kaf. anatomii cheloveka GrGMU. Aktual'nye voprosy morfologii. Grodno; 2008.

6. Doklad o sostojanii zdravoohranenija v mire. Sovmestnaja rabota na blago zdorov'ja. VOOZ; 2006. 1-19.

7. Sieroszewski P, Suzin J, Bas-Budecka, E. Diagnostic methods for fetal malformations in the first half of pregnancy. Ginekol. 2003; (10):1276-1283.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ УСЛОВИЙ И ОХРАНЫ ТРУДА ВРАЧЕЙ-СТОМАТОЛОГОВ

Смирнова А. В.
преподаватель кафедры общемедицинских наук
Одесского медицинского института
Международный гуманитарный университет
Серединко И. А.
студент IV курса
Одесского медицинского института
Международный гуманитарный университет
Научный руководитель: ***Антипов Н. Г.***
кандидат медицинских наук, доцент,
доцент кафедры общей и клинической фармакологии
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

На сегодняшний день стоматологическая помощь является одним из самых динамично развивающихся и востребованных видов медицинской помощи, которая оказывается широким слоям населения.

Профессиональный труд врача-стоматолога отличается высокой эмоциональной, психической и физической нагрузкой [1, с. 43].

Внедрение в стоматологию новых видов аппаратуры, оборудования, лекарственных препаратов, материалов, методов диагностики и лечения, ставит врачей-стоматологов в такие условия, которые в ряде случаев могут привести к появлению у них заболеваний, в том числе и профессиональных.

Факторы трудового процесса, оказывающие неблагоприятное воздействие на состояние здоровья и работоспособность человека, называют профессиональными вредностями [2].

В процессе выполнения профессиональных обязанностей на стоматолога воздействуют четыре группы профессиональных вредностей: физическая, химическая, биологическая и психофизиологическая.

Труд врачей-стоматологов сопровождается воздействием ряда неблагоприятных факторов, в числе которых отмечается зрительное напряжение, вынужденная рабочая поза, нерациональное освещение, опасность передачи инфекции, контакт с аллергенами, токсическими веществами, шум, вибрация, рентгеновское и лазерное излучение. К сожалению, несмотря на совершенствование материально-технического обеспечения стоматологии факторы негативно влияющие на состояние здоровья работников стоматологического профиля не устранили.

Профессиональная деятельность врача-стоматолога – тяжелый и напряженный труд, а эффективность его работы зависит не только от его квалификации, опыта работы и материально-технического оснащения стоматологического кабинета, но и от состояния собственного здоровья самого врача.

Следует отметить, что перегрузки от интенсивного труда вызывают заболевания сердечно-сосудистой, дыхательной, опорно-двигательной систем работников стоматологического профиля. Для предупреждения возникновения этих заболеваний врач-стоматолог обязан серьезно относиться к повседневной работе, не игнорируя многих моментов, которые на первый взгляд кажутся несущественными. В целях сохранения собственного здоровья врач-стоматолог должен выработать у себя правила, которые содержат неукоснительное соблюдение рациональной рабочей позы, правил ухода за руками, зрительной работы и т. д.

Таким образом, в связи со значительным влиянием различных профессиональных вредных факторов на здоровье врача-стоматолога, необходимо внедрять комплекс лечебно-профилактических мероприятий, направленных на предупреждение развития заболеваний опорно-двигательного аппарата и органов зрения, на улучшение качества жизни специалиста стоматологического профиля, который включает: регулярное проведение курсов массажа зоны спины, использование всех видов закаливания, занятие спортом, регулярное выполнение зрительной гимнастики, использование кресла с регулируемой высотой, наклоном спинки и подголовника, работать в четыре руки с ассистентом, рациональный режим труда и отдыха [3, с. 63], повышение качества профилактических медосмотров и занятий по безопасности труда. Так же следует применять иммуномодулятор растительного происхождения – Тонзилгон, который непосредственно воздействует на иммунную систему и повышает активность неспецифических факторов защиты организма.

Литература:

1. Уютова Е.О. Особенности проявления невротических расстройств и депрессии у стоматологов. Вестник Совета молодых учёных и специалистов Челябинской области № 2 (13), Т. 4, 2016.

2. Билич Г. Большой толковый медицинский словарь. Основные термины и понятия по медицине. Т. 1. М., Издательство Вече, АСТ. 2001. 592 с.

3. Ожигихина Н.В., Ожигихина Ж.Э. Профессиональные вредности в работе врача-стоматолога. Психофизиологический фактор. Вопросы организации стоматологической службы. 2013. № 1. С. 63-66.

ЕНДОВАСКУЛЯРНА ЛАЗЕРОТЕРАПІЯ ПРИ НЕОВАСКУЛЯРИЗАЦІЇ РОГІВКИ В ЕКСПЕРИМЕНТІ

Танчин І. А.
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри нормальної анатомії
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна

Процес неоваскуляризації рогівки привертає до себе увагу як дослідників, так і клініцистів, тому що часто супроводжує місцеве запалення рогівки септичної або автоімунної природи, посттравматичну регенерацію, гіпоксію очного яблука, ішемію його переднього сегмента [1, с. 88], порушення трофіки рогівки. Перечислена багатопричинність неоваскуляризації передбачає існування певного універсального механізму її розвитку при посередництві якого реалізуються багаточисленні етіологічні причини. Існує гіпотеза, що порушення компактності тканини рогівки при набряку або дистрофії, а також пошкодження анатомічної цілісності десцеметової мембрани при травмі або опіку приводить до втрати морфологічного бар'єру на шляху новоутворених судин. Проте відомо, що між вираженістю набряку та інтенсивністю вазопроліферації немає прямого кореляційного зв'язку, а сама гіпергідратація рогівки не встані викликати розвиток типової неоваскуляризації. Також висловлена гіпотеза про існування в рогівці специфічного судинного інгібітора та фактора росту, які чутливі до гепарину та простогландинів [2, с. 709]. Але, як свідчать дані літератури, до сьогоднішнього дня немає чіткої теорії патогенезу вазопроліферації і відповідно універсальних методів її пригнічення та профілактики. Тому особливе зацікавлення викликає можливість терапевтичного застосування лазерного опромінення, яке належить до нових методів лікування. В літературі існують повідомлення про застосування лазерного опромінення в комплексному лікуванні травматичних, запальних та дистрофічних уражень рогівки [3, с. 67]. Існують окремі повідомлення і про застосування аргонових лазерів та лазерної фотокоагуляції при васкуляризації рогівки [4, с. 27], а також є дані про позитивний вплив внутрішньовенного лазерного опромінення крові на ультраструктуру війкових відростків очного яблука при цукровому діабеті [5, с. 58], але даних, що стосуються лазеротерапії неоваскуляризації за умов венозного застою в очному яблуці ми не виявили.

Метою дослідження було вивчення в експерименті впливу ендоваскулярного лазерного опромінення на васкуляризацію рогівки за умов венозного застою в очному яблуці.

Матеріали та методи. Експерименти проведені на 20 кролях різної статі, віком 7-8 місяців, масою тіла 2,5-3,0 кг, у яких експериментальний венозний застій в очному яблуці викликали методом діатермокоагуляції його вортикозних вен під тіопенталовим наркозом. Ендоваскулярне опромінення проводили

щоденно за допомогою універсального апарату лазерного опромінення АЛОУ-2 з потужністю на виході 2 мВт/см^2. Тривалість опромінення – 10 хвилин, кількість сеансів – 7. Неоваскуляризацію рогівки вивчали за допомогою біомікроскопії судин переднього сегмента очного яблука. Крім цього, судинне русло лімба та рогівки в процесі її васкуляризації вивчали на ін'єкованих препаратах. Евтаназію тварин проводили шляхом передозування тіопенталового наркозу у різні терміни після операції з наступним ін'єкуванням через грудний відділ аорти її судинного русла сумішшю гліцерин-коларгол (1:1).

Для контролю використано 8 тварин (16 очей). Контрольним тваринам проводили аналогічну операцію, щоденні сеанси ендоваскулярного лазерного опромінення, біомікроскопію судин переднього сегмента ока з тією різницею, що діатермокоагуляцію склери проводили, відступаючи на 3-4 мм від вортикозних вен.

Усіх тварин утримували в умовах віварію Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, експерименти проведені у відповідності з положенням Європейської конвенції щодо захисту хребетних тварин, яких використовують в експериментальних та інших наукових цілях (Страсбург, 1986), Закону України № 3447-IV «Про захист тварин від жорстокого поводження», загальних етичних принципів експериментів на тваринах, ухвалених Першим національним конгресом України з біоетики (2001 р.).

Результати дослідження. В результаті проведеного дослідження встановлено, що за умов експериментального венозного застою в очному яблуці наступає помутніння рогівки різного ступеня та відбувається вростання судин лімбального сплетення у рогівку. В процесі неоваскуляризації рогівки можна виділити три періоди. Перший – це підготовчий період васкуляризації. Він триває з 1 по 3 добу післяопераційного періоду і пов'язаний з перебудовою лімбального судинного сплетення. В цей період розширяються усі компоненти сплетення, збільшується діаметр венозних трансскліральних анастомозів. Другий – це період інтенсивного вростання судин лімбального сплетення у рогівку. Він триває з 3 до 12-15 доби післяопераційного періоду. Третій – це період завершення васкуляризації. Починається з 15 доби і характеризується утворенням периферичних артеріоло-венулярних петель, спрямованих вершинами до центру рогівки. Таким чином, у зв'язку з активним процесом неоваскуляризації рогівки, її помутнінням за умов експериментального венозного застою в очному яблуці, функція ока повністю втрачена.

За умов щоденного проведення сеансів ендоваскулярного лазерного опромінення біомікроскопічно встановлено на 1-2 добу після операції значне розширення компонентів судинного сплетення лімба. На 3-4 добу після операції спостерігалось утворення окремих сліпих виростів із капілярів крайової петлистої сітки рогівки і початок формування зони росту судин, але інтенсивність росту новоутворених судин була невеликою, і вже до 6-7 доби процес васкуляризації рогівки повністю припинився. Врослі у рогівку судини формують типові артеріоло-венулярні петлі, які властиві крайовій петлистій сітці рогівки.

Висновок. Таким чином експериментально отримані результати досліджень засвідчують, що лазеротерапія скорочує стадії васкуляризації рогівки за

умов експериментального венозного застою в очному яблуці, зупиняє цей процес вже на ранніх етапах експерименту, що має важливе значення для збереження прозорості оптичних середовищ і відповідно зорової функції ока.

Література:

1. Личковський Л.М. Морфология васкуляризации в эксперименте / Л.М. Личковський, Л.Р. Матешук // Врачебное дело. – 1987 – № 1. – С. 87-90.

2. Chang C.T. The inhibition of prostaglandin E1 – induced corneal neovascularization by steroid eye drops / C.T. Chang, Y.L. Chen, H. Lee // Taiwan Hsueg Hui Tsa Chin – Journal of Formosan Medical Association. – 1999. – V. 88, № 7. – P. 707-711.

3. Чеченин П.П. Воздействие излучения инфракрасного лазера на структуры глаза и перспективы его использования / П.П. Чеченин // Офтальмол. журнал. – 1997. – № 1. – С. 66-70.

4. Lim K.J. Treatment of corneal neovascularization with argon lazer / K.J. Lim, W.R. Wee, J.H. Lee // Korean Journal of Ophtalmology. – 1993. – V. 7, № 1. – P. 25-27.

5. Матешук-Вацеба Л.Р. Ультраструктурні особливості війкових відростків очного яблука під впливом цукрового діабету та ендоваскулярного лазерного опромінення крові / Л.Р. Матешук-Вацеба, І.В. Гунас, Р.І. Дац, Х.А. Кирик // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2010. – № 14. – С. 56-58.

НАПРЯМ 4. ЛІНГВІСТИКА, ВИКЛАДАННЯ МОВ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ РЕЗЕРВЫ ОПТИМИЗАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Алексеев Н. Э.
старший преподаватель кафедры
иностранных языков № 1
Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Алексеева Л. И.
преподаватель кафедры иностранных языков
профессионального общения
Международный гуманитарный университет
Синёва Т. В.
преподаватель кафедры иностранных языков
профессионального общения
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Проблемам психологии обучения уже посвящали свои работы множество корифеев языкознания (П. Я. Гальперин, Б. В. Беляев, С. Л. Рубинштейн, А. В. Петровский, А. А. Леонтьев, И. А. Зимняя, В. А. Артемов, Н. А. Горлова, Д. Б. Эльконин и мн. др.), однако вопросов, вызывающих интерес исследователей, с течением времени не становится меньше.

В своих работах по психологии обучения И. А. Зимняя обращает внимание, что «успешность овладения речевой деятельностью на иностранном языке представляет собой сложное многостороннее явление, обуславливаемое целым рядом факторов, среди которых одно из центральных мест занимают психологические особенности учителя, самого ученика, характер их сотрудничества, общения, общая включенность обучаемых в учебный процесс» [1].

Однако принципиально новым подходом к решению проблемы оптимизации обучения путем активизации процессов усвояемости можно считать использование квантовых методов исследования переработки и хранения информации мозгом, проведенных американскими нейрофизиологами [2; 8; 4; 7].

Современная наука пока далека от полного понимания всех возможностей и способностей мозга, но о нем уже сейчас достаточно много известно.

Каждая из миллиардов нервных клеток мозга – нейронов – образует от 1000 до 10 000 синапсов (связей) с другими нейронами. Те, в свою очередь, формируют комплексы, называемые нейросетями, включающими в себя мысль, память, навык, тематический объем информации. Каждая из таких се-

тей, в свою очередь, также связана с другими и их взаимосвязь и комбинации создают сложные идеи, ассоциации, воспоминания, эмоции.

Нейрофизиология основывается на постулате, что те нейроны, которые используются вместе, обязательно формируют нейросеть. Чем дольше используется определенная нейросеть, тем прочнее её отпечаток в мозгу, при многократном использовании она может быть очень полезна, – так происходит процесс обучения. Но со временем она может превратиться в привычку, которую впоследствии очень сложно изменить.

Поскольку возможных нейронных связей в мозгу больше, чем атомов во Вселенной, возникает проблема: как найти воспоминания? Как мгновенно вспомнить то, что нужно и моментально среагировать? Вот тут нам помогают эмоции. Они отчасти являются нейросетями, а отчасти нейрогормонами, которые синтезирует гипоталамус. Эмоции мгновенно оценивают ситуацию, выхватывая из обширного ассортимента нейросетей наиболее близко связанные ассоциации. Они позволяют многократно сокращать время поиска нужной связи, информации и т. п. Другим их предназначением является химическое усиление впечатления для его перевода в долгосрочную память.

Воспроизведение идей, воспоминаний, поиск информации на клеточном уровне происходит путем ассоциации нейросетей. Чаще всего они основаны на опыте прошлого и естественной способности мозга разрывать старые и формировать новые нейронные связи, т.е. в его нейропластичности. А эмоции многократно усиливают нейропластичность мозга.

Так, некоторые американские исследователи пришли к выводу, что «мозг любит удивляться. Благодаря удивлению его нейропластичность возрастает…и он мгновенно включает самую высокую передачу, чтобы выработать способ поведения в необычной ситуации… Нейропластичность также увеличивается от смеха. А поскольку нейропластичность – важнейший инструмент обучения, смех помогает в учебе!» [2].

На работе мозга и развитии интеллекта также положительным образом сказывается любопытство, отмечается в статье, опубликованной в Harvard Business Review, причем в отношении любой темы или предмета. Если человек испытывает любопытство, он будет открыт к изучению других, порой малоинтересных тем, и это, в свою очередь, позволит активнее развивать интеллект.

В ходе другого исследования, результаты которого были опубликованы в научном журнале Psychological Science, выяснилось, что конспектирование, особенно от руки, так же улучшает работу мозга, повышает уровень интеллекта и развивает память. Кроме того, исследование показало, что письмо помогает более креативно решать проблемы, создавать новые идеи и концепции, глубже вникать в суть изложенного, легче находя глубинные связи между идеями, а также лучше запоминать информацию [3; 6; 5; 9].

Рассмотрев механизмы, запускающие процесс активизации памяти, можно сделать следующие выводы: с целью оптимизации эффективности изучения ИЯ следует на каждом занятии:

– создавать учащимся психологически-комфортный климат;

– использовать для работы на занятии ориентированные на «я – фактор» учебные задания и материалы, позволяющие учащимся высказать свою собственную позицию, используя тематический вокабуляр для отработки;

– соответствующими творческими заданиями стимулировать эмоции любопытства и удивления, подстёгивающими и запускающими механизмы перевода этого материала в долговременное хранение памяти;

– при первых же признаках усталости группы провоцировать у учащихся смех забавными учебными ситуациями, шутками, смешными рассказами или инсценировкой смешных диалогов;

– стараться поддерживать высокий эмоциональный накал и позитивный настрой группы;

– в качестве домашних заданий обязательно использовать ориентированные на «я-фактор» мини-сочинения, написанные в тетради от руки.

Некоторые из этих рекомендаций активно используются нами в течение уже очень длительного времени, хотя их эффективность была нами выведена опытным, а не теоретическим путем.

Дальнейшим поиском новых психологических резервов оптимизации изучения иностранных языков в Вузах можно и нужно заниматься в тесном сотрудничестве с исследователями смежных областей знаний, углубляя и расширяя круг рассматриваемых вопросов для дальнейшей еще более эффективной реализации их результатов в учебном процессе.

Литература:

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.

2. Breaking The Habit of Being Yourself: How to Lose Your Mind and Create a New One by Dr. Joe Dispenza: http://amzn.to/2gbyI7o.

3. Candace B. Pert, Ph.D. Molecules of Emotion https://www.youtube.com/watch?v=17A7aMMlfrE.

4. Curiosity is as Important as Intelligence. Tomas Chamorro-Premuzic. https://hbr.org/2014/08/curiosity-is-as-important-as-intelligence.

5. The Pen is Mightier than the Keyboard – Psychological Science. Pam A. Mueller and Daniel M. Oppenheimer. Princeton University and University of California, Los Angeles. pss.sagepub.com/content/25/6/1159.full.pdf+html.

6. Bretzing, B. H., & Kulhavy, R. W. (1979). Notetaking and depth of processing. Contemporary Educational Psychology, 4, 145–153.

7. Bohay M., Blakely D. P., Tamplin A. K., & Radvansky G. A. (2011). Note taking, review, memory, and comprehension. The American Journal of Psychology, 124, 63–73.

8. Гальперин П. Я. Введение в психологию: Учебное пособие для вузов. – М.: Книжный дом «Университет», 1999. – 332 с.

9. Петровский А. В. / Ред. Общая психология. 2-изд., перераб. и доп. М.: Просвещение, 1976. – 479 с.

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЛЕКСИЧНОГО ЗАПОЗИЧУВАННЯ ЯК ПРОЯВ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Архипенко Л. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства
і мовної підготовки іноземних громадян
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

Активізація використання іншомовних слів в українському мовленні кінця ХХ – початку ХХІ ст. – один з найбільш живих і соціально значущих мовних процесів. Варто говорити саме про активізацію використання цих лексем, а не тільки про нові запозичення, оскільки поряд з появою запозичень-неологізмів спостерігається розширення сфер використання спеціальної іншомовної термінології в галузях економіки, фінансів, комерційної діяльності тощо. Запозичення останніх десятиліть відображають ті зміни, які відбуваються в світі в епоху глобалізації. Одним з факторів, що впливають на зміни в більшості мов світу, є поширення англійської мови як мови міжнародного комунікації. Необхідність вивчати і використовувати її як у професійних цілях, так і в повсякденному житті, з одного боку, і відсутність бар'єрів для міжкультурних контактів, з іншого боку, – усè це призвело до стрімкого зростання запозичень з англійської мови. Не дивно, що в сучасних лінгвістичних дослідженнях значна увага приділяється поширенню англіцизмів (англоамеріканізмов) практично у всіх мовах світу, що багатьма дослідниками розглядається як справжня експансія англійської мови, яка загрожує існуванню національних мов. Б. Ажнюк у статті «Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації» зазначав, що глобалізаційні процеси спричиняють все більшу присутність англійської мови в інформаційно-комунікативному просторі України [1]. З одного боку, співіснування декількох національних кодів дає значний імпульс для оновлення та розвитку української мови, з іншого – сприяє виникненню інтертекстуальності, що розхитує мовну норму, а внаслідок цього і мовну систему. На думку Б. Ажнюка, позбавлення негативних наслідків глобалізації не слід очікувати від заходів, що вживаються, ґрунтуючись на етнографічні та ідеалістичні мотиви. Конкурентоспроможність української мови дослідник перед усім пов'язує з її здатністю відповідати прагматичним потребам нації, а такі потреби необхідно виховувати.

Кінець ХХ ст. характеризується так званою українською американманією. Її визначальною особливістю є настанова на західний спосіб життя, на деяку асиміляцію з американською культурою й цивілізацією, унаслідок чого американізми стали приходити в українську мову вже не як екзотизми. І звичайно ж, причина тут у нових суспільних уподобаннях – «у свідомій настанові на підк-

реслено вільне мовлення, на мову, звільнену від спущених згори заборон» [2, с. 11]. Слідом за В. Костомаровим зазначимо, що сучасні мовні уподобання (перевага американізмів) пояснює заміни французьких слів *жаргон, екран, макіяж,* англіцизмами *сленг, дисплей, майкап, топ-модель.* Також зауважмо: замість українських слів німецького походження *бутерброд і шлягер* тепер часто іноді говорять *сендвіч* або навіть *гамбургер / чизбургер* і *хіт.* Якщо українці у XIX ст. імпортували *Savoi Faire*, то зараз вивозять *know-how* (або *ноу-хау*) з Америки.Початок 90-х XX ст. років характеризується також і поповнюванням українського лексикону економічними англіцизмами. У цей період процес запозичення відбувається на фоні розширених українсько-зарубіжних відносин у різних галузях економіки, фінансів, торгівлі, банківської справи, ринкової економіки. В українську мову потрапляє велика кількість економічних, фінансових, комерційних, торгових термінів із англійської мови: *андеррайтинг, лізинг, бартер, дилер, дистриб'ютор, мерчандайзер, промоушен, холдинг* тощо. На кінець 90-х років XX – початок XXI ст. можна говорити вже про перенасичення словника української мови англіцизмами не тільки з економічної сфери, але й із інших галузей (особливо зі сфери американського сленгу: *бакси, кедси, кеш, дрінки, панк, буч, треш, хеловін, чарти* та ін.).

Однією із особливостей сучасної мовної ситуації є запозичення слова, яке звучить. Таке слово транслітерується й швидко набуває українських акцентних та словозмінних форм. Усе це є своєрідною перепусткою до розмовного мовлення й заявкою на статус одиниці українського мовного узусу. Ще однією характерною рисою сучасних мовних процесів є широке використання англійських украплень (англійська графіка в українських текстах): «*Втім, намальована Галатея разом із плоттю і кров'ю набуває такого жорстокого характеру сучасної self made women, що бідолашний Пігмаліон спочатку лише розгублено дивиться на неї, ...потім потрапляє у полон»* («Політика і культура», 2012 р., № 38, с. 46). Б. Ажнюк називає таке явище «перемиканням кодів» на графічному рівні, яке «… відбувається на більших чи менших відрізках тексту, від окремих слів і синтаксичних структур до цілих абзаців. У писемному мовленні видимим показником, що вказує на перемикання кодів, є машинно-алфавітна графіка» [1, с. 49]. Використання англійських украплень стало популярним. Однією із причин такої їх широкої вживаності може бути зростання кількості людей, які розмовляють англійською, або, принаймні, розуміють її.

У другій половині XX ст. англійська мова стала міжнародною. У науці, бізнесі, дипломатії, на телебаченні, радіо й у кіно – це універсальний засіб спілкування. Зараз знання англійської дозволяє жителям Землі (яка стала «маленькою» завдяки подорожам і сучасній техніці) торгувати, розважатися й процвітати, а також виражати й сприймати почуття та емоції міжнародною мовою (у листах, телефонних розмовах тощо). Мабуть, важливим показником швидкого поширення англійської мови є те, що збільшилась кількість так званих «нерідних» її користувачів у різних країнах світу. Усе більше з'являється тих, хто вважає англійську своєю першою мовою. За словами Брая Качру, професора філології в Іллінойському університеті, на кожного носія мови припадає щонайменше четверо людей, для яких англійська не є рідною. Поширення анг-

лійської мови сьогодні безпрецедентне і являє собою унікальне лінгвальне явище. На думку більшості спеціалістів, англійська мова так поширена перш за все через те, що після втрати британською імперією світового лідерства у кінці другої світової війни, на перший план виходить інша країна, де англійська мова є основною, – США, гігант, який став лідером у медичних дослідженнях, технічних новаціях, не кажучи вже про кіно й поп-музику: «Англо-американське домінування у глобальній комунікації можна схарактеризувати в багатьох категоріях, але насамперед скажемо, що у кінці XX ст. цей феномен виявився в чотирьох площинах: англійська як світова мова, поп-культура, комунікаційні технології та інформація» [3, с. 102].

Також зауважмо, що іноді соціальна престижність англійського слова порівняно з українським аналогом породжує явище, яке може бути назване «підвищенням у ранзі». Інакше кажучи, слово, яке у мові-джерелі називає звичайний предмет, у мові рецепторі стосується предмета в тому чи іншому розумінні більш значущого, престижного. Так, наприклад, *shop:* в англійській мові *шоп* стосується звичайного магазину, а в українській мові – тільки такого, який торгує престижним товаром. Порівняймо в цьому ж плані також пари *хіт – шлягер, скул – школа, гамбургер – бутерброд, топ-модель – манекенниця.*

Сучасний стан української мови характеризується масою суперечностей. Перш за все ми спостерігаємо, що «англійська лексика на позначення реалій», які донедавна вважалися приналежністю «чужого» світу й мали негативні відтінки, тепер наповнюються «своїм», «українським» змістом, наприклад: *бізнес, бізнесмен, гангстер, стриптиз, шоу-бізнес* тощо. По-друге, відзначимо прагнення збагатити номінативну систему української мови новими англіцизмами: *модем, шопінг, фаст-фуд, скраб, рекет* тощо. Тобто, потреба в називанні нових речей, нових явищ і предметів спричиняє запозичення багатьох англіцизмів, адже багато новітніх запозичень у словниках узагалі відсутні, а частина тих, які увійшли в українську мову давно, вживається сьогодні в іншому значенні.Спостерігається тенденція до заміни словосполучень однослівними англійськими назвами. Наприклад, спортивний термін *овертайм*, який в англійській мові утворений сполученням двох слів: *over – понад* і *time – час,* замінює зворот *додатковий час.* Слово *саміт* від англійського *summit* замінює *зустріч у верхах*, англійське *таблойд* – сполучення *бульварна газета*, *армреслінг – боротьба на руках* тощо. Зростає кількість різноструктурних іншомовних украплень, у тому числі й гібридних, у текстах засобів масової інформації (*e-mail, dance-культура, web-адреса)*. Спостерігаємо появу в українській мові квазі-англіцизмів для номінації реалій *(брейн-ринг, ток-шоу* тощо), а також інтенсифікацію словотвірних процесів на основі старої і нової лексики іншомовного походження (*кримінал, криміналізація, криміналізувати, криміналітет; байкер, байкерський, байкерство, байк – шоу* тощо).

Відповідно до широти сфери використання, англіцизми в сучасній українській мовній системи можна поділити на дві основні групи: 1) загальновживані англіцизми; 2) англіцизми з обмеженою сферою вживання, які у свою чергу поділяються на: а) спеціальні англіцизми та б) сленгізми / жаргонізми.

Загальновживаними ми називаємо англіцизми, які широко вживаються у різних соціальних і вікових групах мовців. Такі англіцизми дуже швидко освоюються. Загальновживаними сьогодні є такі групи:

1. Англіцизми, які давно прийшли в українську мову й асимілювалися нею. Їх уживання вільне, ніяк не обмежене, наприклад: *лідер, бойкот, допінг, кекс, мітинг, старт* та ін.

2. Англіцизми, які донедавна вважалися надбанням «іншого, західного, капіталістичного» світу, а зараз наповнюються українським змістом. Колись вони мали негативний відтінок і часто використовувавлися з іронією, наприклад: *бізнес, бізнесмен, стриптиз, комікс, тинейджер, менеджер, шоу, джин* та ін.

3. Англійські лексеми, які стали популярними завдяки появі в них нових значень на українському ґрунті: *кемпінг, дансинг, мотель, рокер* та ін.

4. Новітні англіцизми, які сьогодні мають досить часте вживання, швидко засвоїлися українською мовою: *дилер, рієлтер, дистриб'ютор, саміт, шейпінг, роумінг, ноу-хау, хіт, бартер* тощо.

Звичайно, не всі названі вище запозичені слова є новими. Деякі увійшли в українську мову давно, але через різні обставини відійшли на другий план, а сьогодні знову повертаються до активного словникового фонду. Однією з підстав для визнання повноправними одиницями сучасної української мови таких, наприклад, слів, як *менеджмент менеджер* (замість *управлінець, організатор виробництва*) є відсутність в українській мові відповідного за змістом *менеджменту* абстрактного поняття, *маркетинг* – відповідного цьому слову поняття не існує в умовах неринкового господарства; *брокер, дилер, дистриб'ютор, рієлтер* тощо – ці слова також були непотрібні поза ринковими умовами.

Серед англіцизмів з обмеженою сферою вживання виділяються дві основні групи: 1) спеціальні англіцизми; 2) сленгізми / жаргонізми.

Спеціальні англіцизми – слова та вислови, що вживаються групами людей, пов'язаних між собою професійними ознаками, родом діяльності, тобто спеціальні слова, знайомі невеликому колу людей, таких як комерсанти, спеціалісти з комп'ютерних технологій, банкіри, спортсмени, спеціалісти в галузі моди тощо. Наприклад, у галузі інформатики вживаються англіцизми: *асемблер, вінчестер, байт, дискета, дисплей, сканер, драйвер, модем, сервер, софтвер, стример, принтер, сайт, файл* та ін. Такі терміни зрозумілі не всім, а тільки спеціальному колу людей, які займаються інформатикою або ж працюють у певних фірмах, – так званими комп'ютерниками. Деякі з цих англіцизмів з'являються у газетних статтях, рекламних текстах, присвячених інформатиці. Їх значення зрозуміле не всім носіям мови, і вони є вузькоспеціальними словами, які не вживаються пересічними мовцями. Серед слів комерційної сфери,наприклад, часто зустрічаються на газетних шпальтах *офшор, консалтинг, реекспорт, консигнація, рієлтер* тощо. Уживання наведених вище слів засобами масової інформації ще не означає, що їх значення зрозуміле усім носіям мови й що вони повністю освоєні українською мовою. Для цього в текстах і репортажах подається їхнє пояснення.

Сленгізми / жаргонізми. Сьогодні, на межі XX і XXI століть, англійські жаргонізми є певною визначальною рисою не тільки окремих груп молоді, а й уживаються в засобах масової інформації, виконуючи певну стилістичну функцію. Часто вони виступають як кліше «своє» для «своїх», для певного прошарку суспільства: *бакси, боді, дрінк, попс (попса), буч, хеловін: У ніч з 31 жовтня на 1 листопада американці та європейці святкують стародавнє кельтське свято – Хеловін* (News.bigmir.net, 22 вересня 2018 р.). Б. Ажнюк називає «…цілком сподіваним широке проникнення англіцизмів у молодіжний жаргон (*крейзуха, хелпонути*), ділове мовлення працівників іноземних представництв та українських фірм, що підтримують з ними регулярні ділові контакти (*аплікація, дедлайн, кешнути*), політичний лексикон, науково-технічну термінологію» [1, с. 52].

Отже, лексика як сукупність слів мови відображає дійсність, реагує на зміни в суспільному, політичному, культурному житті та побуті носіїв мови й постійно поповнюється новими словами для позначення нових предметів, явищ, процесів, понять. Саме в лексиці знаходить мовне відображення життя різноманітних професійних, вікових та інших соціальних груп. Можна сказати й таке: саме лексика є найчутливішою мовною ланкою, саме вона може слугувати індикатором змін і перетворень у житті суспільства. Викладене вище дозволяє конкретизувати наше уявлення про визначальні риси сучасної мовної ситуації щодо процесу запозичення англіцизмів українською мовою як суперечливі, де суміщається позитив і негатив етапу входження іншомовного слова.

Література:

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б.М. Ажнюк // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 48-54

2. Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи / В.Г. Костомаров. – М., 1994. – 218 с.

3. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра / За заг. ред. проф. В.І. Шкляра. – К.: Наукова думка, 1997. – 144 с.

ЧТО ТАКОЕ «ЧИНГЛИШ» ИЛИ КИТАЙСКИЙ АНГЛИЙСКИЙ

Варламова А. О.
преподаватель кафедры иностранных языков
профессионального общения
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Когда мы говорим о Китае, то вспоминаем о древнейшей цивилизации в мире, со своей необычайной культурой и философией. Поднебесная переживает сегодня бурный экономический рост и все глубже интегрируется в процесс

глобализации. Западная культура проникает в интернет, СМИ и, конечно, язык. Китай сегодня является самой большой англоговорящей страной в мире. И это не удивительно, ведь каждый пятый человек в мире – это китаец. Знание английского дает шанс на лучшую жизнь, работу, образование. Английский язык появился в Китае в 17 столетии, благодаря британским торговцам. В результате их взаимодействия с местным населением появился такой необычный язык, который принято называть пиджин – инглиш. Согласно Википедии пиджин – инглиш – это упрощённый язык, который развивается как средство общения между двумя или более этническими группами, говорящими на неродственных и/или взаимно непонятных языках, но вынужденных более или менее регулярно контактировать друг с другом в силу тех или иных объективных потребностей. Как правило, пиджин в силу этого представляет собой упрощённое средство коммуникации [1].

Традиционно упрощенные языки возникали при взаимодействии представителей европейской культуры с народами в период колонизирования, либо при ведения совместной торговли. Происхождение тармина «пиджин» неизвестно. Существуют разные предположения, как, например, что это слово происходит от китайского произношения английского слова business, но существует другая теория, что данный термин берет начало от выражения pigeon English («голубиный английский язык»), ссылаясь на почтовых голубей, которые традиционно символизировали передачу информации и почту.

Многие исследователи считают, что чинглиш произошел от пиджин-инглиша. Что же такое чинглиш? Снова обратимся к Википедии – это вариант английского языка, созданный под влиянием китайского языка. Термин «чинглиш» используется для обозначения изменений в грамматическом строе языка, не встречающимся в английском. Сам же термин «чинглиш» впервые употребили в 2013 ученые Дж. Митчелл и А. Зарубин в статье «Чинглиш– культурный феномен». Некоторые лингвисты полагают, что чинглиш -это такая форма языка, в которой доминируют существительные, заменяя порой более привычные для всех глаголы [2, с. 14].

Что касается грамматики и фонетики, то для того, чтобы выразить свою мысль, говорящий, как правило, заполняет пробелы знаний английского языка знакомыми ему грамматическими конструкциями родного язика, а также более привычными звуками [2, p. 20].

В современном Китае чинглиш широко распространен, вы можете увидеть его на табличквх в отеле, парках, названиях магазинов, рекламе, меню ресторанов, такси, вокзалах и т. п. И в то же время, китайские лингвисты считают, что нужно различать два варианта языка «китайский английский» и «чинглиш» [3, с. 12].

Появление чинглиша можно объяснить использованием устаревших словарей и учебников по английскому языку, содержащих большое количество ошибок. Также к причинам относятся неправильное написание, некачественное преподавание английского языка, небрежность перевода и использование устаревшей технологии перевода. В свою очередь чинглиш удвоил своё влияние на общество, особенно на современном этапе на фоне стремительного отк-

рытия Китая остальному миру и широкого употребления английского языка. В результате наводнение языка чинглишем сохранится до тех пор, пока он будет соответствовать общепризнанным стандартам» [3, с. 38].

Многие лингвисты считают, что стоит различать классический « китайский английский» и «чинглиш». Они настаивают на сохранении чистоты китайского языка, отмечая, что использование английских фраз и добавление их в словари является нарушением закона о стандартах разговорного и письменного китайского языка. В 2010 году китайское правительство даже пыталось принять меры против использования иностранных слов. Но китайский язык следует общей языковой тенденции – стремиться обогатиться и чинглиш – это один из вариантов пополнения лексики. Заимствования пополняют лексический запас любого языка и обогащают его. Популярная китайская газета»Жэньминь жибао» пишет: В новую эпоху китайский язык заимствовал немало английских слов таких, как, например, «копировать», «крутой», «кока-кола». Но интересно и то,что наряду с этим, английские слова, созданные на основе транскрипции китайского языка, чаще стали появляется в сообщениях иностранных СМИ. Десять лет назад иностранцы с большим интересом рассказывали о «связях» («гуаньси» по-китайски). В отличие от английских «relationship», «гуаньси» используются специально для обозначения уникальной сложной сети «связей», которая характерна для китайского общества. Это слово даже попало в учебный материал государственных бизнес-школ США и Великобритании – «Правила и Связи» [4, с. 2]. Все больше английских слов на основе китайского языка незаметно входят в международный обиход. Есть мнение, что китайский скоро сменит английский, но пока темпы изучения китайского языка иностранцами этого подтвердить не могут Еще несколько столетий назад никто не мог подумать, что почти умрет латынь, а французский уйдет на второй или даже третий план Мы не можем сейчас утверждать, что именно произойдет с английским, и кто будет задавать тон в его развитии [5, с. 117].

Ну а какое будущее ждет чинглиш? Сможет ли Китай когда-либо избавиться от чинглиша, пока трудно сказать. Китайский английский стремится к китайским языковым структурам и не сможет перекроить сознание жителей поднебесной, но свой отпечаток определенно оставит.

Литература:

1. Свободная энциклопедия «Википедия» [Электронный ресурс]. URL: http://ru. Wikipedia.org.

2. Митчелл А.Н. Зарубин // Язык и культура: сборник материалов XXII Междунар. науч. конф. / под ред. С.К. Гураль. Томск, 2012.

3. Алексеева М. Г. Чинглиш как результат культурной глобализации // Молодой ученый. – 2015. – № 11. – С. 1553.

4. [Электронный ресурс]:Жэньминьжибао он-лайн: электрон.журн. URL: http://russian.people.com.cn/

5. Чеканова Д. Ю. Заимствования в современном китайском языке // Традиции и инновации в лингвистике и лингвистическом образовании. – 12 мая 2009. – С. 123.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРИТИКА» НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Гридюшко О. О.
аспірант ІІІ курсу навчання кафедри германських та східних мов
Міжнародний гуманітарний університет,
асистент кафедри іноземних мов № 2
Національний університет «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: ***Петлюченко Н. В.***
доктор філологічних наук, професор
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

Напевно, що кожна людина в своєму житті стикалась з критикою. Проте наукові дослідження, які присвячені дослідженню критики, критичному мисленню, науковій теорії критики тощо можна перелічити на пальцях. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне проаналізувати таке поняття як «критика», визначити його мету та особливості.

Що стосується генезису поняття «критика», то запропонований термін походить від давньогрецького слова «κριτική», що означало «мистецтво розбирати, судити». Слід наголосити на тому, що це дієслово використовувалось в різноманітних значеннях, зокрема у Гомера означало «тлумачити», «пояснять», «визначати», у Геосіда – «змагатися», «боротися», у Есхіла – «приходити до висновку», у Софокла – «розпитувати», «випитувати», у Ісократа – «вибирати», «судити», «звинувачувати», у Платона – «вибирати», «віддавати перевагу», «судити», у Палатінській Антології – «перевіряти» та ін [2, с. 983-984]. Враховуючи вищезазначені значення поняття «критика», можемо зробити висновок про широку практику його використання.

Дослідження критики як філософського поняття розпочалось під час філософії Нового часу, наприкінці XVII століття. Так, термін «критика» був запозичений французькою мовою, його можна зустріти в словнику «Dictionnaire historique et critique» (1695–1697) П'єра Бейля, який розумів критику як діяльність, що розділяє розум від одкровення, наголошуючи на її практичному значенні [7, с. 89]. Е. Шефтсбері розглядав критику передусім як монолог із самим собою та самокритику, тобто людина повинна переглянути свої власні судження та мотиви, щоб розвивати свою розсудливість. Критика для Шефтсбері була фундаментальним настроєм цивілізованого суспільства. Поняття критики стало центральним в філософії І. Канта. Так, під критикою він розумів трансцендентальну самокритику розуму, оцінку та корекцію знань [6].

Г. М. Хомелєв зазначає, що загальна ідея поняття критики лежить у з'ясуванні специфічної природи негативного як предмету критики [4, с. 105]. А під негативним слід розуміти об'єктивну властивість будь-якого змісту осяжного предмету та знання про нього, що полягають в нетотожності його дійсного,

нескінченно різноманітного змісту, що постійно змінюється, та обмеженого даним щаблем історичного розвитку нашого знання про нього [там само; с. 108].

Крім того для визначення поняття «критика» був проведений дефініційний аналіз цього поняття, використовуючи тлумачні словники німецької та української мов. Так, дослідження показало, що в німецькій мові поняття «критики» має дві дефініції, а саме: (1) *prüfende Beurteilung und deren Äußerung in entsprechen Worten (перевіряюча оцінка та її вираження в певних словах)*; *(in den früheren sozialistischen Staaten) Fehler und Versäumnisse beanstandende [öffentliche] kritische Stellungnahme als Mittel zur politischen und gesellschaftlichen Weiterentwicklung* (*в минулих соціалістичних країнах) критична оцінка помилок та невдач як засіб політичного та соціального розвитку;* (2) *kritische Beurteilung, Besprechung einer künstlerischen Leistung, eines Werkes (критична оцінка, обговорення творчого результату, твору)* [5]. В тлумачному словнику української мови було знайдені наступні семеми поняття «критика»: (1) *розгляд і оцінка когось, чогось із метою виявлення та усунення вад, хиб*; (2) *літературний жанр, завданням якого є розгляд, тлумачення та оцінка літературних, мистецьких або наукових творів* [6].

Критичний дискурс в інституціональному спілкуванні набув широкого поширення, зокрема в науковому, літературному, мистецькознавчому, педагогічному, науковому дискурсах тощо, оскільки його основною метою є пошук помилок, недоліків та їх виправлення. Така мета критичного дискурсу перекликається і з метою зазначених дискурсах, а саме – пошук і наближення до істини. В літературному дискурсі вміння бути хорошим критиком не тільки включається в розряд професійних умінь, але утворює окрему професію [4, с. 82]. У педагогічному та науковому дискурсі розроблені спеціальні жанри, в яких критика є необхідним елементом, наприклад наукова рецензія або зауваження у щоденнику.

Таким чином, можемо зробити висновок про широке використання поняття «критика». Так, під критикою ми розуміємо розгляд та оцінку чого-небудь, засіб політичного та соціального розвитку. Перспективним напрямом нашого дослідження є визначення особливостей вербального та паравербального вираження критики на матеріалі політичного дискурсу, зокрема парламентського, на матеріалі німецької та української мовах.

Література:

1. Бабаева Е. В. Дискурсивное измерение ценностей / Е. В. Бабаева. – Волжский: Филиал ГОУВПО «МЭИ(ТУ)» в г. Волжском, 2003. – 102 с.

2. Дворецкий И. Х. Древнегреческо-русский словарь: В 2 т. – М., 1958. – 1043 с.

3. Словник української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://sum.in.ua.

4. Хомелев Г. В. Философские основания научной теории критики: диссертация... доктора философских наук: 09.00.01. – Санкт-Петербург, 2004. – 326 с.

5. DUDEN [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.duden.de/.

6. Hutter A. Das Interesse der Vernunft. Kants ursprüngliche Einsicht und ihre Entfaltung in den transzendentalphilosophischen Hauptwerken. Meiner, 2003.
7. Koselleck R. Kritik und Krise, Freiburg, München, 2. Auflage. 1976. – S. 89.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ УКРАИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ МЕДИЦИНСКОЙ ЭСТЕТОЛОГИИ (КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ)

Данилец Д. А.
аспирант кафедры германских и восточных языков
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Возросший за последнее десятилетие спрос на эстетико-медицинские способы коррекции нашего тела (т. н. *aesthetic body modification*, *cosmetic surgery*, *aesthetic plastic surgery* и т. п.), ставший императивом современного общества, обусловил формирование самостоятельной дисциплины, как медицинская эстетология [6]. Полемика медицинских кругов и прилегающих областей знания содействуют постоянному развитию обособленного терминофонда в данной области, что представляет предмет исследования. Одной из целей и составляющих диссертационного исследования автора (*Данилец Д. А.*) является морфосемантический анализ, вопрос эквивалентности и реализации перевода национальной украинской терминологии медицинской эстетологии в соотношении с имеющимися в немецком, польском и французском языках. Из исследований автора [1; 2; 3; 4; 5; 7] становится возможным компаративный анализ четырех национальных терминосистем в области медицинской эстетологии.

Для реализации исследования вышеуказанного терминофонда в украинском языке были селективно отобраны 475 токенов из корпуса, представленного научными текстами, напр.: первым учебником в Украине по пластической хирургии Э. Я. Фисталя [8] и пр. Посредством качественно-количественного анализа были описаны морфологический и этимологический аспекты, краткие характеристики которых представлены ниже.

Морфологическая характеристика

Таблица 1

Способы образования терминов эстетико-пластической хирургии и эстетической медицины

Язык	Морфологический способ						Синтаксические структуры	Заимствования	Всего
	Композиция	Деривация				Аббревиация	Терминологические синтагмы		
		Префиксация	Суффиксация	Префиксально-суффиксальный способ	Нулевая аффиксация				
немецкий	481 (65,9%)	2 (0,3%)	11 (1,5%)	18 (2,4%)	-	20 (2,7%)	108 (14,8%)	90 (12,3%)	730 (100%)
польский	135 (24,1%)	1 (0,2%)	23 (4%)	9 (1,6%)	7 (1,2%)	6 (1%)	324 (56,6%)	64 (11,2%)	569 (100%)
французский	179 (29,6%)	-	19 (3,1%)	15 (2,5%)	18 (3%)	12 (1,9%)	320 (52,9%)	41 (6,7%)	604 (100%)
украинский	146 (30,7%)	4 (0,8%)	8 (1,7%)	-	14 (2,9%)	8 (1,7%)	240 (50,5%)	55 (11,5%)	475 (100%)

Из представленных статистических данных следует закономерность преобладания в украинской терминологии медицинской эстетологии, так же как в польской и французской, многокомпонентных синтагм (50,52%), напр.: *шкірно-жировий «фартух»* (2К), *щипкова напівендоскопічна підтяжка* (3К), *періареолярна мастопексія за Хіндерером* (4К), *підтяжка лобово-скроневої і навколоорбітальної ділянок SMAS* (6К) и пр. Следующей по продуктивности, как в украинском (30,73%), так и в польском с французским языках, является словосложение, т. е. композитный способ образования терминологических единиц, напр.: *фотомолоджування*, *ліподермопластика*, *біоармування*, *симпатектомія*. К деривации относятся 5,47%, как *наповнювач* (Suff.), *краніалізація* (Suff.), *деепідермізація* (Pref.), *емульгування* (Suff.) и др. Среди обнаруженных аббревиаций (1,68%) широкое распространение нашли *ІМТ* (*індекс маси тіла*), *САК* (*сосково-ареолярний комплекс*), *ЕВЛК* (*ендовазальна лазерна коагуляція*) и пр. На наличие не в полной мере ассимилированных заимствований (11,57%) указывает несформированная стратегия / адаптация к украинскому правописанию, напр.: *філаментліфтинг* / *-інг*, *сінгапурі*, *ріплінг*, *бровліфт* / *броуліфт* и т. п.

Этимологическая характеристика

Одним из наиболее продуктивных языков доноров, способствующих пополнению украинского терминофонда, является древнегреческий (11,57%), представленный примерами, как: *мастопексія* (гр. *μαστός* + *πῆξις*), *колаген* (гр. *κόλλα* + *γενής*), *ритидектомія* (гр. *ῥυτίς* + *ἐκτομή*). Латинская и английская этимологии представлены в равном объеме, т. е. 5,89% каждая: *капсульна контрактура* (лат. *capsula* + *contractura*), *ексфоліація* (лат. *ex-foliaceus*); *S-ліфтинг* (англ. *to lift* > *lifting*), *філер* (англ. *to fill* > *filler*) и др. Среди терминов славянского происхождения (7,15%) присутствуют такие, как:

Таблица 2

Тенденции пополнения современного терминофонда медицинской эстетологии

	Язык-донор							**всего**
					Гибридные формы			
	латинский	**греческий**	**английский**	**Национальный язык и его варианты**	**Латинский-греческий**	**английский-национальный язык**	**Гибридные формы и единичные примеры**	
немецкий	90 (12,3%)	51 (6,9%)	88 (12%)	85 (11,7%)	52 (7,1%)	39 (5,3%)	325 (44,5%)	730 (100%)
польский	20 (3,5%)	53 (9,3%)	78 (13,7%)	75 (13,2%)	46 (8%)	42 (7,4%)	225 (39,5%)	569 (100%)
французский	165 (27,3%)	77 (12,7%)	46 (7,6%)	3 (0,5%)	189 (31,3%)	4 (0,6%) *Lat-Engl. 48 (7, 9%)	120 (19,8%)	604 (100%)
украинский	28 (5,8%)	55 (11,5%)	28 (5,9%)	34 (7,1%)	35 (7,3%)	6 (1,2%)	289 (60,8%)	475 (100%)

лобово-скронева підтяжка, *золоті нитки*, *піднімання лоба*. Иные примеры представлены единично или посредством гибридизации этимологий: *алмазна фреза* (тур. *elmas* / гр. *ἀδάμας* + фр. *fraise* / лат. *frendere*), *ремоделювання губ* (ит. *modello* / фр. *modèle* / нем. *Modell* + праслав. *gūbā*, *gь́bnǭtī*), зонд (фр. *sonde* / нем. *Sonde*), *лігатурна підтяжка* (лат. *ligatura* + праслав. *tęgnǫti*) и т. п.

Эквивалентность при лексикографической реализации концепта, как результате диссертационного исследования

Результатом (частично) вышеописанного морфосемантического анализа национальной украинской терминологии медицинской эстетологии является её кодификация, т. е. лексикографическая реализация концепта. С целью увеличения объёма предполагаемой аудитории рассматривается вопрос создания четырёхъязычного терминологического словаря. Таким образом, вместо наиболее распространенного двуязычного отображения лексического инвентаря, типа *НЕМ.-УКР. / УКР.-НЕМ.*:

А

Abdominoplastik *f* абдомінопластика *ж*; пластика *ж* живота

Aspirationslipektomie *f* ліпоаспірація *ж*; ліпектомія *ж*; ліпосакція *ж*; ліпопластика *ж*

Augenlidstraffung *f* пластика *ж* повік; блефаропластика *ж* и пр.

разрабатывается четырёхъязычный немецко-французско-польско-украинский словарь, со следующей структурой:

А

DT Abdominoplastik *f* FR abdominoplastie *f* PL abdominoplastyka *ż* UKR абдомінопластика *ж*

FR abdominoplastie *f* DT Abdominoplastik *f* PL abdominoplastyka *ż* UKR абдомінопластика *ж*

PL abdominoplastyka *ż* DT Abdominoplastik *f* FR abdominoplastie *f* UKR абдомінопластика *ж*

UKR абдомінопластика *ж* DT Abdominoplastik *f* FR abdominoplastie *f* PL abdominoplastyka *ż*

и т. п.

Прикладной характер лексикона позволит облегчить переводческую деятельность и разрешить ряд вопросов об эквивалентности понятий в анализируемых языках.

Литература:

1. Danilets D. Bemerkungen zu sprachvergleichenden Aspekten der beidseitigen Übersetzung (Deutsch – Polnisch) im Kontext der ästhetisch-plastischen Chirurgie / Daniil Danilets // Studia Translatorica. Vol. 6. Mehrsprachigkeit und Multikulturalität in Forschung und Lehre. – 2015. – S. 139-147. ISSN 2084-3321.
2. Danilets D. Hauptaspekte der terminologischen Entwicklung des Deutschen im Bereich der ästhetisch-plastischen Chirurgie / Daniil Danilets // Diyalog. Zeitschrift für interkulturelle Germanistik 2. – 2015. – S. 37-43. ISSN 2148-1482.
3. Danilets D. Serialität als eines der Dekonstruktionsmittel im Bereich der Terminologie der medizinischen Ästhetologie (Komparative Studie: Deutsch – Polnisch – Französisch) / Daniil Danilets // Germanistik in der Ukraine 12. – 2017. – S. 88-96. ISSN 2408-9885.
4. Danilets D. The terminological derivational typology of German medical aesthetology versus Polish and French / Daniil Danilets // Mova, Vol. 26. – 2016. – pp. 88-96. ISSN 2414-9489.
5. Danilets D. Ways of forming terms in the field of aesthetic medicine in Polish / Daniil Danilets // Съпоставително езикознание/ Сопоставительное языкознание/ Contrastive Linguistics. Списание на Софийския Университет «Св. Климент Охридски» XLIII, № 2. – 2018. – pp. 33-43. ISSN 0204-8701.
6. Śpiewak R. Estetologia medyczna, medycyna estetyczna, dermatologia estetyczna, chirurgia estetyczna, ginekologia estetyczna, stomatologia estetyczna – definicje i wzajemne relacje poszczególnych dziedzin / Radosław ŚPIEWAK // Estetologia Medyczna i Kosmetologia 2 (3). – 2012. – st. 69-71. ISSN 2084-2007.
7. Данилец Д. Способы образования терминов медицинской эстетологии во французском языке / Даниил Данилец // Весник Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова, № 2 (52). – 2018. – С. 98-105. ISSN 2409-336X.
8. Пластична хірургія: підручник / Е. Я. Фісталь, В. Г. Мішалов, Г. Є. Самойленко та ін.; за ред.. проф. Е. Я. Фісталя. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 376 с. ISBN 978-617-505-085-9.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНІ ПІД ВПЛИВОМ МАТЕРИНСТВА НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ МАРГАРЕТ ДРЕББЛ «ЖЕРНОВ»

Ємець А. І.
студентка ОР «Магістр» факультету іноземних мов
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: ***Назаренко Н. І.***
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

Англійська література XX століття відзначається не тільки взаємодією реалізму та постмодернізму – все ще продовжує свій розвиток англійський роман. У цей період він стає провідним жанровим різновидом, втіливши як традиції класичного роману XIX століття, так і прагнення розкрити центральні теми та проблеми свого часу [1, с. 18].

Одним з основних акцентів творчості англійських письменників стає проблема становлення жіночої особистості, її самореалізації та положення у суспільстві. При вивченні «жіночого» питання та його особливостей виділяються два аспекти: відносини жінки з чоловіком і материнство. Проблема міжособистісних відносин розкривається, у першу чергу, у постановці питання про шлюб, роль якого у сучасному суспільстві змінилася. На думку М. Дреббл, подружжя багато в чому втратило те значення, яке мало у минулі часи: жінки перестали прагнути до шлюбного союзу та сімейного життя. Тому актуальність даної теми зумовлена суто новим підходом до трактування жіночого образу, зміною її пріоритетів у житті. До того ж вибір цієї теми дослідження обумовлюється недостатньою вивченістю романів М. Дреббл з точки зору трансформаційного підходу до трактування жіночого образу.

При розгляді питання про жіночу ідентичність у кінці XX століття менша увага акцентується на стосунках чоловіка і жінки, проблемах шлюбу. Більший сенс набуває уявлення про те, як сучасна жінка розпоряджається своїм життям, який робить вибір, тому що він визначає не тільки її власне існування, а й долю цілого покоління. Іншого значення набуває і питання материнства. Між сучасною жінкою і жінкою-матір'ю немає рівнозначності: активному обговоренню підлягає тема можливої відмови жінки від створення сім'ї і народження дітей, її права присвятити себе професії або кар'єрі, тим самим, залишивши за собою можливість вибору свого призначення у сучасному світі.

Одним з авторів-новаторів, який втілив образ «нової» жінки в англійську романну традицію, є Маргарет Дреббл. Слід зазначити, що В. Івашова визнає «очевидну обмеженість авторського світосприйняття», оскільки Дреббл «в жодному з творів не претендує на широке зображення сучасної англійської

дійсності», але й відзначає безперечні переваги романів письменниці, які полягають у зображенні особистих переживань героїнь, тонкому психологізмі [2]. Шлях важкого становлення жінки має яскраве втілення в образі головної героїні роману «Жернов» (1965) Розамунд Стейсі та створює глибокий психологічний фон для твору. М. Дреббл відтворила образ сильної жінки, яка є самостійною у своєму життєвому виборі та досить розсудливою з точки зору трактування життєвих понять: «…I thought that I was creating for love…Hamish and I loved each other for a whole year without making love…I was successful in my work, so I suppose other successes were too much to hope for» [3, p. 7]; «I enjoyed being in love and being kissed…I hated to be alone…But being at heart a Victorian, I paid the Victorian penalty» [3, p. 18]. Досить явною є трансформація образу героїні під впливом материнства. Первинна реакція Розамунд на можливість появи дитини була гострою, оскільки не було поруч тих, хто міг би допомогти: «When, some years after the Hamish episode, I found that I was pregnant, I went through slightly more than the usual degrees of incredulity and shock…» [3, p. 7]; «…I sat for a whole day in the British Museum, damp with fear…thinking about gin» [3, p. 8]. Охоплена страхом, Розамунд не могла контролювати свої емоції і вести себе як доросла і відповідальна людина: «I grudged the thought of two pounds on a bottle of gin, just to make myself ill» [3, p. 8]. Її друзі Дік та Лідія навіть не намагалися апелювати до здорового глузду дівчини, майбутньої матері: «We didn't, quite, but we laughed, and had some more gin…» [3, p. 12]; «I felt rather odd already; my head was swimming, and I felt slightly but unnaturally gay. Drink always cheers me up» [3, p. 15]. Думка про дитину викликала у Розамунд страх та відчай: «What it produced for me was very nasty. Gin, psychiatrics, hospitals, accidents, village maidens…, tears, pain, humiliations» [3, p. 34]. Небажання головної героїні мати дитину зміцніло у момент її спостереження за поведінкою жінок у лікарні по відношенню до своїх дітей: «The others had larger children, two of which were romping around the room; they were doing no harm, apart from disturbing the magazines, and nobody minded them except their mothers, who kept grabbing them and slapping them and shouting at them in vain» [3, p. 38]; «I felt threatened. I felt my independence threatened» [3, p. 38]; «The thought of a baby leaves me absolutely stone cold» [3, p. 42]. Перебуваючи у лікарні, дівчина намагалася відволіктися від думки про життя, яке на неї чекає: «I hated most of all the chat about birth…I thought of George…» [3, p. 60]. Не дивлячись на свій розпач, Розамунд все ж таки прищеплювала собі думку про те, що народження дитини спричинить новий етап життя і розвиток її особистості: «The more I thought about it, the more convinced I became that my state must have some meaning, that it must…be connected to some sequence, to some significant development of my life» [3, p. 66]. Вже народження дитини надало Розамунд енергії та сил та вона зрозуміла істину цінність життя. Новина про поганий стан дитини та необхідність операції спричинила появу у Розамунд материнських інстинктів: «…Octavia's nose run unbecomingly, and hearing her heavy spluttering…I was too frightened. I think that the truth was the last thing I wanted to hear» [3, p. 119]; «The night before Octavia's operation I lay awake…» [3, p. 126]. Бажання побачити Октавію після успішно проведеної операції спричинило неадекватну пове-

дінку Розамунд у лікарні: «So when she started to push, I started to scream…Once I had started, I could not stop. I stood there, motionless, screaming, whilst they shook me…» [3, p. 134]. Тож, проявляючи справжню любов до дитини, Розамунд повністю змінює свій спосіб життя, вважаючи материнську любов головнішою за любов до чоловіка.

Таким чином, героїні романів Маргарет Дреббл самостійно приходять до усвідомлення своєї внутрішньої відповідальності та до визначення меж своєї свободи, яка ґрунтується, перш за все, на реалізації свого «я» і своїх можливостей, на повноцінному розвитку почуття любові й материнства.

Література:

1. Благовещенская А. А. Своеобразие стиля художественной прозы Маргарет Дрэббл 1960–70-х гг.: дис. … канд. филол. наук: 10.01.03 / А. А. Благовещенская; Казань, 2004. – 169 с.
2. Ивашева В.В. Судьбы английских писателей: Диалоги вчера и сегодня. / В.В. Ивашева. М.: Сов. писатель, 1989. – 443 с.
3. Drabble Margaret The Millstone / Margaret Drabble. – London: Weidenfeld & Nicolson, 1965. – 180 с.

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ШІСТДЕСЯТНИЦТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ЕСТЕТИКИ

Кірюта К. П.
студентка ОС «Магістр»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: ***Мельничук І. В.***
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

Філософія екзистенціалізму нині широко використовується в українському літературознавстві як інтерпретаційна основа дослідження конкретних художніх текстів і як теоретико-літературна засада тлумачення буття художнього слова, існування якого розпочинається із зустрічі з читачем. Саме ця парадигма філософування, на думку багатьох науковців, найбільше відповідає ментальності українців, багатьом мотивам національної літератури, стратегічному напрямку реформування нашої школи. Отже, застосування екзистенціальної філософської теорії при створенні концепції вивчення української літератури в школі єсвоєчасним.

До зазначеногопитання, розробляючи свої методики викладання, звертались, зокрема, Є. Пасічник та Б. Степанишин. Так, звернення Є. Пасічника до індивідуальної свободи учня, а Б. Степанишина – до національної складової «Я» школяра є частковими виявами екзистенціайного підходу у вивченні української літератури.

Урок літератури має поєднати об'єктивно існуючий твір і його суб'єктивне розуміння читачем. Досягти максимального наближення до тексту вдається завдяки створенню в класі настрою, суголосного емоційній домінанті твору, що вивчається. Під час аналізу твору на уроці має звучати слово письменника й слово його читача – учня, учителя, науковця. Щоб учень здійснив екзистенційний вибір, урок повинен мати часовий простір для роботимовчки. Структура уроку літератури трохи нагадує сюжет художнього твору: вона має розвиток думки, залишається відкритою до її особистого тлумачення, є неповторною, як і твір, що вивчається.

У традиційну методику викладання життєпису письменника, вступних та підсумкових занять слід ввести екзистенціально-діалогічну парадигму, яка об'єднує навчальний матеріал за принципом його важливості для існування письменника, читача, нації. Принципами викладання життєпису письменника вважається історизм, фактуальність, психологізм, екзистенційність, естетизм, автор має постати як історична особа, як конкретна доля, як жива людина, яка мислить та емоційно реагує на світ і своє перебування в ньому, як неповторна особистість, як митець, безсмертя якого у художньому спадку. Екзистенціальна ідея унікальності кожної людини на уроках літератури найповніше виявляється при визначенні рис індивідуального стилю письменника.

Так, наприклад, Василь Стус належав до виразно екзистенціалістського типу особистостей, тому такі концепти, як розгубленість, тривога, відчай, характерні для сприйняття смерті, набули у його художній свідомості метафізичного значення, стали актуальними у виборенні власної долі. Знаходячи у смерті онтологічну даність, яка, підсумовуючи конкретне людське існування, не перериває космічної екзистенції, являє цілісність Буття, він визнавав її як вихід в іншу, пов'язану з Богом реальність, вищу можливість довести правильність обраного шляху.

Філософія бунту у Ліни Костенко багато в чому збігається з екзистенціалістськими уявленнями про закинутість людини в абсурдний світ, де найсталішою, найбезперечнішою правдою для неї є вона сама, її до кінця непізнавана внутрішня сутність і природна, нічим зовнішнім визначально не детермінована свобода. Таке розуміння людини і її ролі в світі нещадно викорінювалося репресивними органами тоталітарного суспільства, і для чесного митця, яким була і є Ліна Костенко, не існувало іншого вибору, як тільки боротьба, бунт проти поневолення й поневолювачів, причому цей бунт у колонізованому етносі переносився ще й у площину національного визволення, а значить мав багатовекторний характер, вносив нове забарвлення в традиційне європейське трактування екзистенціалістського бунту.

Аналізуючи ліричний твір, варто вдаватись до розкриття емоційного, інтелектуального, образного і музикального феномену ліричного твору. Рухатись текстуальним шляхом, наближаючись до психології творчості та індивідуально тлумачачи виражений у вірші перебіг образів, думок, почуттів. Суб'єктивність лірики є плідним джерелом проблемних ситуацій під час її вивчення, комунікативні затемнення екзистенційно розгадуються учнями. Виражальні засоби мови поетичного твору та засоби версифікації розглядаються як самоцінне естетичне явище і як вираження конкретних думок, почуттів, настроїв людини.

Серед багатства матеріалу довкілля у поезії здавна посідає чільне місце образ дороги. Очевидно, що його популярності сприяли глибинний архетипний зміст, смислове навантаження (широке розповсюдження у фольклорі, використання у християнській символіці), а також гнучкість і еластичність, що дозволяли надавати цьому топосу нових значень і збагачувати їх.

Для екзистенційного суб'єкта поезії В. Стуса надзвичайно важливим є шлях його свідомого вибору, шлях самошукання, незаперечним є також зв'язок символу дороги з традиційним християнським символом розп'яття – хреста, на якому був розіп'ятий Ісус Христос, а отже, символом жертви заради вищого добра. Дорога як страсна путь – ось шлях ліричного суб'єкта, для якого за всієї філософської наповненості екзистенційного світосприймання досить актуальними залишаються християнські символи.

Ідейно-змістову основу художньоїтворчостіЛіни Костенко складають ідеали всебічного, тобто національно-соціального визволення народу України. На цьому підгрунті формується цілий космос європейської філософії екзистенціалістського бунту й вітчизняної «філософії серця», органічна єдність яких у творах поетеси набуває універсального, вселюдськогозначення.

Отже, психологія і філософія не тільки виступають теоретичними засадами для методики викладанналітератури, але й можуть стати учасниками діалогу, який організовує вчитель на уроці. Занурюючись у психікумитця, літературногогероя, його філософські роздуми, учень пізнає себе та обирає власну філософію існування.

Література:

1. Словотворчість шістдесятників. Ліна Костенко. Микола Вінграновський [Текст]: зб. наук. праць / Нац. ун-т «Острозька акад.», Лексикогр. лаб. «Острозький неограф»; редкол.: Г. М. Вокальчук (відп. ред.) [та ін.]. – Острог: вид-во НаУ «Острозька академія», 2010. – 176 с.

2. Стус Василь Палімпсест: Вибране / Василь Стус. – К.: Факт, 2003. – 432 с.

3. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі на екзистенційно-діалогічних засадах: автореф.дис…д-ра пед. наук: 13.00.02 / Г.Л. Токмань: Нац.пед.ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 42 с.

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЙ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПОЭТИЧЕСКОМ ТЕКСТЕ НА АНГЛИЙСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ В СОПОСТАВИТЕЛЬНО-ПЕРЕВОДОВЕДЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ СТИХОТВОРЕНИЙ Т. ТРАНСТРЕМЕРА)

Коваленко И. Н.
старший преподаватель
Международный гуманитарный университет
г. Одесса, Украина

Понимание лингвистами текста как области реализации когнитивного эмотивного смысла определяет усилия лингвистов по созданию единой концепции эмотивной составляющей текста. В лингвистике изучением эмотивности занимаются многие дисциплины, однако наиболее полное и подробное освещение эмотивность получила в рамках междисциплинарной науки – эмоциологии или лингвистики эмоций, занимающейся исследованием связи между языком и эмоциями. В лингвистике эмоций существует разграничение между понятиями «эмоциональность» и «эмотивность» как принадлежащих к терминологическим аппаратам разных наук – психологии и лингвистики, соответственно (И. И. Туранский, В. И. Шаховский, Т. В. Ларина, В. А. Маслова). Известный исследователь Л. А. Пиотровская полагает, что эмотивность – это своего рода функция языковых единиц, выражающая эмоциональное отношение говорящего к объективной действительности [1, с. 15]. Ментальному обобщению концептуальной сущности языкового представления эмоции и специфике ее перевода посвящены в последнее время ряд публикаций и учебных пособий (О. Филимонова, И. Томашева и др [2].

В исследованиях категории эмотивности художественный поэтический текст (ХПТ) является как раз такой моделью, где «концентрация эмотивной составляющей дает возможность глубже понять сущность эмотивной составляющей языка» [3, с. 161]. Подгруппа эмотивов, называемая цветообозначениями, все больше привлекает внимание исследователей, занимающихся спецификой перевода эмотивной составляющей языка. Этот интерес объясняется сложностью репрезентации цветообозначений в системе языка. По мнению В. Г. Кульпиной, «цвет... принимает участие в сложных процессах языковой концептуализации мира, но не сводится к простой субстанции и ее простому физиологическому отражению» [4, с. 19]. Объектом исследования в современных лингвистических исследованиях, посвященных эмотивности языка в текстах различного уровня сложности, выступают цветообозначения в сопоставительно-переводческом аспекте, а предметом анализа – их функционально-смысловая нагруженность в составе художественного текста [5, с. 8]. И. В. Гюббенет утверждает [6, с. 9], что в рамках художественного текста эмоциональные ситуации развиваются семантически и коннотативно, приобретают подтекст, дополнительные внутренние смыслы и формы, за счет чего образуе-

тся вертикальный контекст на содержательном уровне, релевантный только в конкретном тексте. Поэтому затрудняется процесс выведения определенных универсальных способов перевода эмотивного содержания высказывания. Кроме того, эмотивность в тексте чаще всего является контекстуальной, она обычно вбирает в себя сложные, многосоставные языковые единицы (метафоры, сравнения, фразеологизмы), которые охватывают не только отдельные лексемы или словосочетания, но и предложения, и целые части текста. Подобные формы редко совпадают в английском и русском языках, и подбор соответствующих эквивалентов не всегда приносит желаемый результат как с эмотивной точки зрения, так и содержательной или стилистической. Таким образом, имеет смысл рассматривать цветообозначения как сложные знаковые комплексы, обладающие прагматическим потенциалом, реализующимся в контексте [5, с. 12].

Итак, с целью выявления употребления различных цветообозначений в ХПТ и особенностей их функционирования нами был проведен анализ лексического массива цветообозначений в произведениях нобелевского лауреата Т. Транстремера [7].

Для анализа были взяты программные стихотворения Т. Транстремера и их переводы с английского на русский из книги «The Half-Finished Heaven» [7]. Проанализируем переводы автора статьи [8] и И. Кутика [9], много и плодотворно занимающегося переводами Т. Транстремера.

Цвета, в основном употребляемые Т. Транстремером, относятся к цветам, которые исследователи B. Berlin и R. Kay [10, с. 15] выделили в качестве основных. Предпочтение Т.Транстремер отдает синему, черному и серому цветам (у B. Berlin и R. Kay данные цвета помещены в конец списка). В текстах Т.Транстремера «The Half-Finished Heaven» в выделенных переводческих подборках [8; 9] цветообозначения мы представим такими группами:

А) простые (односложные) – green, blue;

Б) собственно сложные (цветообозначения с приставочными словами) – dark blue, bluish green;

С) сложнопроизводные,образованные от названия предмета, обладающего этим свойством: color of dark violet;

Д) цветообозначения с экспрессивной функцией (как правило, они являются частью стилистического приема (сравнения, метафоры). Например: The ice was blue as the sky [7, p. 26]; The black grand piano, the gleamy spider [7, p. 9].

Большая часть цветообозначений, встречаемых в текстах Т. Транстремера, относится к простым, собственно сложным и цветообозначениям с экспрессивной функцией. Единичные вкрапления в текстах представлены сложнопроизводными цветообозначениями.

Все обнаруженные цветообозначения в выбранных нами подборках разделяются на тематические группы *по способу перевода* таким образом:

1. Перевод с полным сохранением цветовых лексем;
2. Перевод с частичным сохранением (видоизменениями) цветовых лексем;
3. Отсутствие перевода цветообозначений: эмотивная лакуна.

Использование разных форм перевода в тематических группах напрямую связано с воссозданием эмоциональной доминанты текстов Т. Транстремера-передачи одиночества человека, затерянного в каменных джунглях огромного мегаполиса. Переводы с полным и частичным сохранением цветовых лексем характерны для развернутых, с богатыми метафорическими рядами стихотворений, где цветообозначения иногда приобретают статус лингвокультурологических знаков (например, стихотворение «Vermeer. A Woman in Blue Reading a Letter» [7, с. 87.].Эмотивные лакуны, скорее всего, характерны для стихотворений-зарисовок, где имеет место передача мгновенного впечатления от встречи, увиденного пейзажа, услышанной музыки.

Таким образом, эмотивная функция языка в ХПТ Т. Транстремера представлена цветообозначениями, особенности употребления которых можно свести к следующему:

1. Основной массив цветообозначений в стихотворениях Т. Транстремера относится к традиционно употребляемым в текстах на английском языке.

2. Цветообозначения в основном представлены всеми тематическими группами (4), входящими в классификацию А. П. Василевича [5].

3. Высокая частота использования собственно сложных цветообозначений и цветообозначений с экспрессивной функцией связана с базовыми особенностями ХПТ.

4. Цветообозначения у Т. Транстремера реализуют как основные базовые, так и локальные окказиональные значения.

5. Использование цветообозначений у Т. Транстремера связано с воссозданием основной эмоциональной доминанты текста.

Литература:

1. Пиотровская Л. Эмотивные высказывания в современном русском языке. – Санкт-Петербург: Образование, 1993. – 72 с.

2. Филимонова О. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоции в английском языке. Учебное пособие. – Санкт-Петербург: «Книжный дом», 2007. – 218 с.

3. Коваленко И.Н. Особенности функционирования и перевода цветообозначений в художественном поэтическом тексте как отражение его эмотивного потенциала (на материале произведений Р. Фроста) / И. Н. Коваленко. – Науковий вісник МГУ. Серія: Філологія. – Одеса: «Гельветика», 2018. – Вип. 32. – С. 161-164.

4. Волохова Е.А. Нейрофизиологическое обоснование образовавния смысловой доминанты в речевой деятельности / Е.А. Волохова // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Симеотика. Семантика. – Москва, 2014. – С. 77.

5. Горн Е.А. Цветообозначения в художественном тексте на английском и русском языках в сопоставительно-переводческом аспекте: автореф. дисс. канд. филол. наук / Е.А. Горн.– Санкт-Петербург, 2015. – 28 с.

6. Томашева И. Эмотивная лакунарность художественной прозы: автореф. дисс. канд. филол. наук / И. Томашева. – Волгоград, 1995. – 25 с.

7. Tranströmer T. The Half-Finished Heaven / Tomas Tranströmer. – Minneapolis: Graywolf Press. – 2001. – 97 p.
8. Коваленко И.Н. Из Одессы в Лондон и… Стихотворения и переводы. – Одесса: «Апрель», 2015. – 43 с.
9. [Электронный ресурс] Режим доступа: www.vekperevoda.com/1950/kutik.htm.
10. Новиков Ф. Цветообозначения как культурные коды. Лексический массив цветообозначений в русском, английском и французском языках / Ф. Новиков // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Симеотика. Семантика. – Книжный дом. – Москва, 2014. – 120 с.

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ЕМОЦІЙ В МОВЛЕННЄВОМУ ПОТОЦІ

Меньшикова О. С.
аспірант ІІ курсу кафедри германських та східних мов
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Зубов М. І.***
доктор філологічних наук, професор,
декан факультету лінгвістики та перекладу
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Метою дослідження є огляд теоретичних передумов для аналізу вербальної складової емоційних висловлювань в поєднанні з невербальними характеристиками мовленнєвої поведінки.

На сьогоднішній день емоційна сфера людини є об’єктом вивчення багатьох дисциплін за умов багатоаспектності емоційних переживань та засобів їх виявлення. Незважаючи на безліч наукових робіт та увагу дослідників різних наукових напрямів (К. Е. Ізард, А. Вежбицька, О. Ю. Мягкова, В. І. Шаховський, М. А. Красавський, П. Екман, М. Фризель та ін.), визначення феномену емоції і досі залишається предметом наукової дискусії.

Розглядаючи феномен емоції та проблему дефініції цього феномена, слід звернути увагу на роботу авторів П. Клейнгіна та А. Клейнгіна, які проаналізували понад 100 визначень поняття емоції. У результаті – 63% визначень виявляли центральним афективний компонент, 50% відносили когнітивний компонент до складових емоції; наступним критерієм була наявність зовнішніх подразників – 27%; в 66% визначень зазначено фізіологічну складову, наступний важливий критерій – експресивна поведінка, 8% звертає увагу на дистуктивну функцію, а 16% у противагу на адаптивну функцію емоції, 38% визначень наділяють емоцію мотиваційним компонентом [5, с. 349-355]. У підсумку ав-

тори спробували поєднати найважливіші критерії та визначили емоцію, як «*складний комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів, що виникають при участі нервової та гормональної систем, які можуть простимулювати певну афективну реакцію, як, наприклад, відчуття збудження, задоволення чи незадоволення; генерувати когнітивні процеси та оцінну діяльність; активувати фізіологічні прояви згідно до ситуації; часто, але не завжди призводити до певної експресивної чи адаптивної поведінки*» [5, с. 355].

Сьогодні існують різні лінгвістичні дослідження, присвячені проблемі визначення ролі емоцій в сучасній лінгвістиці на різних мовних рівнях: фонетичному (А. А. Каліта, Н. К. Пірогова, М. С. Трубецький, Л. В. Златоустова), морфологічному та словотвірному (Н.О. Мельничук, Арнольд), лексичному (О. Ю. Мягкова, Фоміна, Ю. Д. Апресян, М. В. Нікітін, М. С. Ретунська, В. І. Шаховський), фразеологічному (Б. А. Успенський, Дж. Лакофф, Бабенко), граматичному та синтаксичному (О. І. Москальська, Н. М. Саночкина, С. Я. Єрмоленко, Н. Івакова, А. В. Безрукова, А. А. Зализняк), семантичному (Вольф, С. Г. Воркачев), стилістичному (Е. С. Азнаурова, А. Г. Болотов, Т. В. Матвеєва), текстовому (І. Р. Гальперін, Ю. Н. Караулов), прагматичному (Бабаєва, Піотровська).

Проте, навіть коли людина тільки розмовляє та не застосовує більш ніяких знаків, вона має в своєму розпорядженні значно більшу кількість голосових елементів, ніж реально міститься в даному мовленнєвому коді. Для реалізації свого комунікативного наміру людина часто вдається до парамовних або паралінгвістичних одиниць [1, с. 26]. Тому, в нашій роботі ми звернемо увагу на взаємозв'язок мовних та парамовних рівнів у висловленні емоцій.

На думку німецького психолога А. Кочінка, проблема в дослідженні емоційної сфери людини полягає в тому, що демонстрація та вербалізація чуттів та емоцій ніколи повністю не співпадає з чуттями та емоціями, які насправді відчуває людина [6, с. 136-137]. На нашу думку, дослідження емоційних висловлювань у площині вербального коду з урахуванням невербальної інформації хоч і не вирішує проблему у певному обсязі, але значно допомагає дійти об'єктивної інтерпритації. В.І. Шаховський наголошує, що існують щонайменше дві семіотичні системи емоцій – Body language та Verbal language, які знаходяться у співвідношенні, яке покищо не достатньо висвітлено в науці [2, с. 18]. М. Фрізель пропанує вивчати емоційні процеси з боку трьох аспектів прояву: невербальному, з фізіологічних проявів та вербальної репрезентації [4, с. 57].

Г. Є. Крейдлін визначає в своїй монографії, присвяченій проблематиці невербальної семіотики, десять наук, інструменти яких паралельно з інтерпритацією мовного коду, виступають допоміжними чинниками при аналізі мовленнєвих актів: паралінгвістика (в вузькому смислі), кінесика, окулесика, аускультація, гаптика, гастика, ольфаккція, проксеміка, хронеміка, системологія [1, с. 20]. В нашій роботі зупинемось на паралінгвістиці і кінесикі.

За визначенням великого лінгвістичного словнику, термін паралінгвістика позначає розділ у мовознавстві, що вивчає невербальні засоби, що входять до складу мовного повідомлення та передають, разом з вербальними засобами, смислову інформацію або сукупність невербальних засобів, що приймають

участь у мовній комунікації. До складу паралінгвістичних засобів, за даними словника, увійшли: фонаційні, кінетичні та графічні засоби [3 с. 367]. Цієї точки зору дотримаються такі лінгвісти як Б. А. Успенський, Г. В. Колшанський, І. Н. Горелов, Г. Ройш, Ч. Хокетта та ін.

Інші мовознавці (Дж. Трейгера, Ч. Крейдлера, Г.Є. Крейдлін) значно звужують значення терміна «паралінгвістика» та дефінують, як дисципліну, що вивчає лише звукові, фонаційні засоби, які вибудовуються над усним мовленням, тобто додаткові до мовного звукові коди, які входять до процесу мовленнєвої комунікації та здатні передавати в цьому процесі смислову інформацію [1, с. 27].

Г.Є. Крейдлін відносить до центру паралінгвістичної системи окремі немовленнєві звуки з ротової та носової порожнини людини; звукові комплекси, що приймають участь у різного типа фізіологичних реакціях та в рамках комунікативного акту набувають комунікативного значення (ридання, плювок); фонації голосу та просодичні елементи; значуще мовчання та паузи.

До периферії паралінгвістичної системи автор відносить звуки природи, механізмів, звуки контакту людини з предметами або тактильного контакту, такі як ляпас, оплески тощо [1, с. 28].

На думку В.І. Шаховського, невербальна семіотична система перевершує вербальну за критеріями надійності, швидкості, прямоті, ступеню щирості, силі емоційного виявлення, а також адекватності сприйняття та декодування одержувачем [2, с. 18-19].

В своїй монографії Г.Є. Крейдлин наводить 6 доказів, що між мовою жестів та природними мовами є певна схожість і тільки тому можливе їх паралельне існування та взаємодія:

1. В певних обставинах смисл можна висловити лише жестами.
2. Елемент як вербальної так і невербальної поведінки може стати елементом конвенціональної угоди.
3. Жести, так само як мовні одиниці здебільше являють собою символічні знаки.
4. Так само, як більш об’ємні одиниці мови, жести можуть виступати в різних контекстах та грати різні ролі в комунікативних актах.
5. Жестова поведінка так само як і мовленнєва змінюється в часі, просторі та за умов зміни соціоекономічних та соціокультурних умов.
6. Багато жестів допускають переклад на вербальну мову [1, с. 47-48].

Розглянемо різні моделі співвідношення жестів з мовленням:

1) Дублювання інформації

Наприклад: Шеф кухар заходить до кухні та надає розпорядження: *Frau Kesseler* (вказує рукою на госпожу Кесслер), *Sie* (знов вказує на госпожу Кесслер) *unterstützen den Hofer* (вказує на господина Гофера), *ich* (вказує на себе) *übernehme hier* (окреслює руками увесь простір кухні). (*Госпожа Кеслер, Ви допомагаєте господину Гоферу, я продовжуватимо тут*).

2) Заміщення мовленнєвого висловлювання

Прикладом може бути жест рукою, що вказує на певний напрям та не супроводжується вербальним кодом.

3) Підсилення інформативного впливу

Наприклад: Шеф зайшов до кімнати та намагається звернути на себе увагу: *Alle mal hier hören!* (Вислів супроводжується хлопками) (*Так, усі послухайте!*)

4) Протиріччя жесту та мовленнєвого коду

Героіня розмовляє зі своїм другом, та намагається розповісти про романтичні події, які з нею сталися вчора: *Wir hatten so schönen Abend. Es war so romantisch. William hat mir einen Antrag gemacht*. (*В нас був чудовий вечір. Усе було дуже романтично. Вільям зробив мені пропозицію*). Вербальний код свідчить про радісну подію, але жінка увесь час опускає додолу очі та руки, посмішка напружена, вираз обличчя сумний.

5) Доповнення смислу

Hier hör zu! (Гей, послухай) Героїня підходить та вказує рукою на знахідку.

6) Заповнення пауз

Наприклад: у розгубленому стані персонажі активно жестикулюють, коли не можуть підібрати слова.

Висновки: Як свідчить аналіз наукової літератури та розглянуті приклади, вербальний та невербальний код реалізуються паралельно та доповнюють одне одного. Тому, вважаємо доцільним, подальше дослідження зафіксованого розмовного діалогу в обох площинах для більш адекватної інтерпретації.Z

Література:

1. Крейдлин Г.Е. Невербальная емиотика: Язык тела и естественный язык [Текст]: – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
2. Шаховский, В.И. Лингвистическая теория эмоций [Текст]: монография / В.И. Шаховский. – М.: Гнозис, 2008. – 416 с.
3. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. —Я41 М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с: ил.
4. Friesel M. Emotion und Sprache [Text] / M. Friesel. –Tübingen: A. Francke. xii, 2007. – 401 S.
5. Kleinginna P.R. A Categorized List of Emotion Definitions, with Suggestions for a Consensual Definition / Paul R. Kleinginna, Anne M. Kleinginna // Motivation and Emotion. – 1981. –Vol. 5. – № 4 – P. 345-379
6. Kochinka A. Emotionstheorien: Begriffliche Arbeit am Gefühl (Kultur– und Medientheorie) [Text] / A. Kochinka. – Bielefeld: transcript Verlag, 2004. – 306 s.

THE SCIENTIFIC COMMUNICATION OF STUDENTS AS THE MAIN FACTOR OF THEIR PROFESSIONAL TRAINING

Naumenko N. V.
Doctor of Philological Sciences,
Professor of the Department of Foreign Languages for Specific Purposes
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine

The human potential and the state of education have the great meaning for every country. High-quality education is the base to modernize the society, economy, and culture. Training the well-experienced professionals in necessary quantities and of the relevant level is the task faced by Ukrainian higher schooling. It is to notice that this problem is crucial for training the specialists in food technologies. The questions of improving the principles of foreign-language scientific communication, academic culture and academic honesty have also sharply risen in development of Europe-oriented education in Ukraine.

This became a reason to implement the course entitled 'Foreign Language: Practical Skills of Scientific Communication' into the curricula of master students at National University of Food Technologies (hereinafter named NUFT). Similarly to the ancient Kyiv-Mohyla Academy, the aims of today's NUFT are to master the intellectual skills and learning of contemporary Europe and further to apply them to the improvement of education in Ukraine.

Teachers of this new discipline outline the methods to select and process the foreign-language materials within various fields of science; help the students prepare and present their research projects in foreign languages (English first of all); study the sorts of plagiary and the principles of its inadmissibility. Otherwise, students actively participate in discussions and do the practical assignments in order to form their academic culture and academic honesty; obtain the skills and abilities necessary for successful studies at higher schools or employment both in Ukraine and abroad. The participants of the educational process are planning to use the visual materials, to conduct the interactive lectures, to collaborate in group projects, role-playing, discussions, and public speaking in foreign languages.

All of the participants of the educational process set up the following targets: formation of the skills to communicate in foreign languages by the master students; development of professional and scientific communicative competencies in various spheres of activity; learning the methods to perceive the scientific information and the means to transfer it in written scientific works and oral presentations.

During the course, the students will actualize and obtain their knowledge in lexical, phonetic, grammar and stylistic norms of academic language; form the main language competencies – reading (scan and profound) the special literature; listening and speaking in various situations of scientific communication. They also will form the skills in writing the scientific texts and presenting the oral reports, regarding the social-cultural aspects and the principles of academic honesty. The expected result is

the clear motivation to further improvement of professional and linguistic experience for the future professional activity in Ukraine and abroad.

It is evident that foreign language comprises many components, including grammatical competence, communicative competence, language proficiency, as well as a change in attitudes towards one's own or another culture [2, p. 50]. This can be related to various sciences that are now in the state of interconnection, exchanging methods and terms.

For instance, in philological studies the physical term 'diffusion' is now frequently used as a definition of interactions of genre markers within a certain text, as well as the genetic term 'crossing-over'; 'golden section' (8: 5) is now determined, besides its original meaning, as metrical arrangement of plot in either artistic or literary works.

Otherwise, the philological terms seem to be essentially active in natural sciences. Metaphor is sometimes discussed as one of the conceptual means to create the majority of scientific term in biology, zoology, techniques, computer technologies (the most common examples are *sunflower, woodcock, pike-perch, hunchback salmon, needle's eye, spiral development, computer mouse* etc.). It has got a lot of subordinate conceits for its description throughout all the literary history. In the 20th century, one of them was thoroughly formulated in Gianni Rodari's *Grammar of Fantasy (La Grammatica della Fantasia)* as a *fantastic binomial*, a clause which contains a noun and a verb (or an adjective) that a priori are not tied with logical ties [4, p. 21]. This is the main difference of a fantastic binomial from a usual metaphor [3, p. 16].

The students are given such a quiz in order to work more with reference books and terminological dictionaries. The pairs of two or more randomly chosen words (for the first experiment – a noun and its indication expressed by an adjective) are proposed to create a clause and furthermore to explain it as the newly discovered term. Sometimes these clauses make up correct terms (*fatty acid, artificial colorant, chemical formula, cottage cheese*), and the task is just to define the term and describe its functions in a text. But if the clause is somewhat illogical (like *fatty enterprise, artificial cheese, cottage formula*), the students have much greater space for fantasying, and their descriptions resemble the real literary works, even fairy-tales.

Therefore, one of the main points of teaching 'Practical Skills of Scientific Communication' is to get the students acquainted with the terminological conceits of both their profile science and other academic fields. Comprehension of the novelty foreign (including Anglophone) terminology which would thereinafter be approved during preparation and defending of the master's papers is believed to be important in the up-to-date paradigm of constantly developing food technologies.

Along with that, the students will investigate the specifications of preparation and completion of foreign-language scientific texts in the field of food technologies, using the traditional methodological consequence:

invention – problem formulation – hypothesis (the proposal to dissolve the problem) – definition of subjects and research methodology – argumentation (based on the critical reading of literary sources) – composition of a text – culture of its arrangement with usage of contemporary informational technologies.

Nowadays Ukrainian education goes on searching for efficient technologies of both external and internal evaluation of academic achievements by students, in connection with transition to competence education. The well formed competencies at different stages of education – from elementary to high – should be the objectives of learning, and therefore they have to be not in contradiction with early obtained knowledge, abilities and skills, but the means to use them consciously [1, p. 6-7].

This is why the student's individual *portfolio* is believed to be the main method to evaluate one's level in mastering «Practical Skills of Scientific Communication». The fact is that the future masters of sciences have already accumulated the certain academic experience in either writing articles and essays in some scientific problems or reporting the results of their researches at the conferences both in Ukraine and abroad. Therefore, the teachers propose them to collect their achievements together in order to make up 'the portrait' of the new-generation academician.

The new discipline is being developed in the trend of its close interaction with other courses taught at NUFT. The teachers organize the classes, regarding not only didactic, but also academic and cultural tendencies. Unfortunately, many of the NUFT students have the large gap between the periods of studying foreign language (one or two semesters in the first year and then one semester in the fifth); henceforth, the great work is to be done for actualizing their basic knowledge.

One of the ways to deal with this problem is role-playing, especially in the form of a scientific conference as the most frequent situation of scientific communication; this would help the students in revision of pronunciation rules and fulfillment of an individual lexicon. Along with that, students comprehend the traditions of scientific activity in different countries. This would result in the ability to get over the 'language barrier' in real communicative situations, first of all abroad.

Upon studying the discipline, the students are supposed to have the clear motivation to master the foreign languages as the warranty of their successful employment and further scientific activity.

Finally, the fruitful creative contacts between the students and the teachers, which would correspond to the principle of 'education through the whole life,' is the main aim of the newly implemented discipline.

References:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під кер. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.

2. Скирта В. The Culture of Teacher's Classroom Communication. Academic culture researcher in educational space: Proceedings of the First All-Ukrainian scientific conference (Sumy, May 18, 2017) / edited by O. Semenoh, O. Semenihina. Sumy: Publishing: Sumy State University named after A. Makarenko, 2017. P. 48-51.

3. Naumenko, N. Fantastic Binomial, the Conceptual Image-making Method for Contemporary Free Verse. International Science: Ukrainian Edition. Humanities and Medical Science. June 2010. P. 16-24.

4. Rodari, G. La Grammatica della Fantasia. Milano: Bompiani Ragazzi, 1997. 188 p.

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВНЕ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Підгородецька Г. Д.
студентка магістратури ІІ року навчання
спеціальності СО «Українська мова та література»
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: ***Мельничук І. В.***
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

Національна система загальної середньої освіти головним завданням визначає виховання всебічно розвиненої та морально-духовної особистості. Саме тому шкільне виховання має на меті не тільки здобуття знань, а й моральне становлення особистості.

На сьогоднішній день, сучасними викладачами застосовується велика кількість педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток особистості. Проте найбільш загальновживаною та ефективною вважається технологія особистісно-орієнтованого навчання, адже саме вона спрямована на подальше самовизначення особистості школяра у сучасному суспільстві.

У сучасній педагогічній літературі технологія особистісно -орієнтованого навчання розглядається крізь призму врахування індивідуальних особливостей кожного учня та визнання дитини як неповторної, самобутньої людини, з власними можливостями, інтересами та орієнтаціями. Саме тому сучасна школа намагається втілити особистісно орієнтоване навчання для створення сприятливих умов для самовизначення, самореалізації та розвитку особистості кожного учня.

Технологія особистісно-орієнтованого навчання в сучасній теорії та практиці є найбільш дискусійною. Це обумовлено низкою причин, по-перше, відсутністю загальноприйнятого визначення зазначеного поняття в чинному освітньому законодавстві України; по-друге, різноманітними підходами дослідників до визначення дефініції «особистісно-орієнтованого навчання». Отже, необхідним стає дослідження поглядів науковців на зазначене питання.

Відомий український дослідних І. Підласий визначає у своїй праці, що «у центрі уваги особистісно – орієнтовної технології є учень, розвиток особистості якого становить основну мету. Показником навчання є не кількість та якість засвоєного, а прогрес особистості – розвиненість, розкріпачення власного «Я», самопізнання, самовизначення, самостійність і незалежність думок. Ця технологія не допускає примусу. Основний критерій навчання – задоволення запитів особистості, створення умов для самореалізації» [1, с. 11-12].

Зі свого боку О. Пехота стверджує: «Технологія особистісно– орієнтованого освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком учня в ході навчально-пізнавальної діяльності. Тільки при реалізації принципу суб'єктності освіти можна говорити про особистісно орієнтовані технології» [1, с. 13].

Дослідниця зазначає, що: «Розробка особистісного підходу – дуже складна теоретична і практична проблема. Її складність зумовлена, перш за все, тією обставиною, що особистість є чи не найскладнішим утворенням у світі і одночасно – суб'єктом перетворення цього світу і самого себе» [1, с. 14]. Дуже цікаву позицію щодо моделей особистісно – орієнтовного навчання висловлює І. Якиманська, яка виокремлює три моделі особистісно орієнтованої педагогіки:

– соціально-педагогічну, в якій педагогічна діяльність орієнтується на виховання особистості з попередньо заданими якостями – носія масової культури;

– предметно-дидактичну – педагогіка пов'язана з предметною диференціацією, яка забезпечує індивідуальний підхід у навчанні. Технологія предметної диференціації будується на урахуванні складності та обсягу навчального матеріалу (завдання підвищеної та пониженої складності);

– психологічна модель – характеризується особистісно-орієнтованою педагогікою, яка визнає відмінності в пізнавальних здібностях учнів, які в реальному освітньому процесі проявляються в здібності до навчання (індивідуальна здібність до засвоєння знань). При цьому метою освітнього процесу є корекція здібності до навчання як пізнавальної здібності [3, с. 7-8].

На думку С. Сисоєвої, «особистісно орієнтоване навчання, має враховувати суб'єктивний досвід, який є основою організації індивідуального і диференційованого навчання, тобто створює умови для реального врахування індивідуального темпу засвоєння матеріалу; впровадження особистісно – орієнтованого навчання передбачає таку професійну підготовку педагога, яка включає фундаментальну підготовку з відповідного предмета, ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, спрямовану на формування умінь щодо особистісно – орієнтованого навчального процесу, формування гуманістичного мислення, здатності до суб'єктної взаємодії у педагогічному процесі» [2, с. 159].

Дослідивши основні положення психолого-педагогічної літератури, стає можливим виділити основні ознаки особистісно – орієнтованої навчально-виховної моделі на заняттях української літератури:

– дитина виступає суб'єктом пізнання і спілкування;

– мета – розвиток особистості школяра з урахуванням його можливостей і схильностей;

– педагог ставиться до дитини як вищої цінності;

– стратегія поведінки педагога полягає у створенні таких ситуацій, які сприяють максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання школяра, стимулюють його внутрішні сили до творчого саморозвитку і самовдосконалення;

– кожен вихованець бачить індивідуальність у собі та в інших, має власну гідність та поважає гідність інших;

– співпраця вчителя і учнів базується за типом «дорослий-дорослий» (рівноправні позиції: учень отримує можливість виявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до вибору тощо) [2, с. 160].

Таким чином, особистісно – орієнтований підхід на заняттях української літератури передбачає постійний взаємозв'язок викладача та учня, їх постійну спільну діяльність, направлену на розвиток особистості та досягнення успіхів у навчанні.

Науковцями та педагогами-практиками сформульовано головні вимоги до особистісно зорієнтованих технологій на заняттях української літератури:

– навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня, включаючи досвід його попереднього навчання;

– виклад знань у підручнику (вчителем) повинен бути спрямований не тільки на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а також на постійне перетворення набутого суб'єктного досвіду кожного учня;

– у процесі навчання необхідне постійне узгодження суб'єктного досвіду учнів із науковим змістом здобутих знань;

– активне стимулювання учня до самоцінної освітньої діяльності, зміст і форми якої повинні забезпечувати учневі можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження в ході оволодіння знаннями;

– конструювання та організація навчального матеріалу, який дає змогу учневі вибирати його зміст, вид і форму при виконанні завдань, розв'язуванні задач тощо;

– виявлення та оцінка способів навчальної роботи, якими користується учень самостійно, стійко, продуктивно;

– необхідно забезпечувати контроль і оцінку не тільки результату, а й головним чином процесу учіння;

– освітній процес повинен забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку учня як суб'єкта своєї діяльності [3, с. 12].

Відтак, особистісно – орієнтований підхід на заняттях української літератури є запорукою формування компетентносте учнів та їх морально-духовного розвитку.

Уроки, побудовані на особистісно-орієнтованій взаємодії, дають змогу здійснити індивідуальний підхід, стимулюють пізнавальну активність учнів, навчають школярів визначати шляхи здобуття ґрунтовних знань, умінь і навичок. Готуючись до проведення уроків за особистісно-орієнтованою технологією, викладач української літератури має проаналізувати зміст навчального матеріалу, визначити види діяльності учнів, підготувати завдання на вибір або завдання для групової роботи, враховуючи обсяг навчального матеріалу й рівень складності відповідно до навчальних можливостей учнів.

Виходячи з вищезазначеного, стає можливим зробити висновок, що на сьогодні питання щодо визначення особистісно-орієнтованого навчання є досить дискусійним у теорії та практиці. Дослідивши основні думки науковців щодо

розуміння сутності зазначеного поняття, можливо узагальнити, що під особистісно-орієнтованим навчанням розуміють комплекс цілеспрямованих заходів педагогічного характеру, направлених на реалізацію учнів в пізнавальній та навчальній діяльності, стимулювання школярів для самопізнання, самовиховання та самовдосконалення. Отже, завдяки такому навчанню учні мають змогу дослідити власні сили у навчання, порівняти їх з іншими учнями, розкрити свої творчі та індивідуальні риси

Література:

1. Гриньова М. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання / М. Гриньова. – К., 2014. – С. 17.
2. Сисоєва С. Особистісно орієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування. Професійна освіта: педагогіка і психологія / С. Сисоєва. – К., 2003. – С. 567.
3. Сілков В. Особистісно-орієнтоване навчання: причини виникнення, передумови появи, сутність і перспективи розвитку / В. Сілков. – Рівне: РДГУ, 2001. – Вип. 3. – 34.
4. Підмазін С. Технологія особистісно орієнтовного уроку / С. Підмазін. – 2001. – № 20-21. – С. 96.

ФОРМУЛЮВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО НОВОЇ РЕДАКЦІЇ (ПРОЕКТУ) УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ 2018 Р.

Приймак Д. М.
аспірант
Київський національний лінгвістичний університет
Науковий керівник: ***Некряч Т. Є.***
кандидат філологічних наук, професор
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

15 серпня 2018 р. Українська національна комісія з питань правопису оприлюднила нову редакцію (проект) Українського правопису, що має на меті повернути в ужиток засадничі норми української мовної традиції, водночас беручи до уваги новітні мовні явища [2]. З-поміж іншого, одними з головних новацій, що пропонуються до затвердження на базі традиційних правописних норм, є допустимість вживання літери *и* на початку слова (*індик – индик*); визнання варіантності вживання літер *ф* і *т* в запозиченнях з грецької мови з буквосполученням *th* (*кафедра – катедра*); допустимість передавання дифтонга au буквосполученням *ау* або *ав* в узвичаєних запозиченнях (*аудиторія – авдиторія*); допустимість закінчення *-и* в родовому відмінку іменників на *-ть* (*радості – радости*), а також низка інших змін [4].

Як зазначає О. Пономарів, чинний український правопис характеризується засиллям норм, невластивих українській мові. Це обумовлено проведеною 1933 р. примусово російською окупаційною владою правописної реформи, яка була спрямована на «очищення від націоналістичних перекручень» та планове підпорядкування української мови російській через процеси асиміляції. Повернення в обіг питомих правописних норм вбачається наріжною передумовою розвитку української мови у сьогоденні [3, с. 174].

Оскільки Проект-2018 пропонується до громадського обговорення, вбачається за доцільне виробити та спрямувати на адресу Української національної комісії з питань правопису низку рекомендацій та/або зауваг щодо можливих проблемних аспектів пропонованої редакції правопису:

1. Визнання варіантності в багатьох випадках може призводити до браку системності в уживанні конкретних правописних норм, а також може створювати простір для подальших дискусій, зокрема і щодо неправомірності частини з таких норм. Доцільним убачається вироблення однорідного підходу з чітким розмежуванням правильного та неправильного вживання окремих морфологічних одиниць, беручи за основу саме ті правописні норми, які Українська національна комісія пропонує повернути як традиційні.

2. Певна несистемність простежується в тлумаченні варіантності для окремих морфологічних одиниць. Зокрема вживання літери *и* на початку слова визнається в усіх стилях мовлення, тим часом як закінчення *-и* в родовому відмінку іменників на *-ть* визнається правомірним лише в художньому стилі. Оскільки обидві наведені норми ґрунтуються на традиційних засадах українського правопису, розмежування їхнього функціонального призначення може вбачатися штучним.

3. Деякі з пропонованих норм через варіантність можуть суттєво ускладнювати перекладацьку практику, зокрема щодо відтворення іншомовних власних назв українською мовою через точні відповідники. Так, згідно з пропонованими нормами визнається рівноправним написання прізвища *Hemingway* як *Хемінгуей* або *Гемінґвей*, *Langhans* – як *Лангханс* або *Ланґганс* тощо [4]. Водночас дискусійною є пропозиція визнання такої варіантності лише для прізвищ осіб. Наприклад, щодо топонімів Малаг(ґ)а, Г(Ґ)ібралтар, Г(Ґ)ранада, Г(Ґ)ернсі, які згідно з правописною традицією повинні передаватися через літеру *ґ*, Проект-2018 залишає чинними поточні правила щодо передавання через літеру *г*. Уніфікація написання всіх власних назв через конкретні буквені відповідники (*g – ґ, h – г, kh – х*) дозволить усталити єдиний підхід у перекладацькій практиці та уникнути подальших розбіжностей у такому системному підході.

4. Деякі з пропонованих змін не обґрунтовуються певною історичною традицією, зокрема написання разом слів із першим іншомовним компонентом *екс-* (*ексміністр*), *міні-* (*мініспідниця*) тощо, фактичне усунення кличного відмінку для слів *сер, сір, гер* та деякі інші зміни. Відсутність чітких пояснень та обґрунтування таких змін може спричинити несприйняття наведених норм не лише широким загалом, але й фахівцями у галузі мовознавства.

5. Додаткового аналізу потребує можливість включення до пропонованих правописних змін інших традиційних засад українського правопису, штучно усунутих в межах правописної реформи 1933 р., здійсненої окупаційним ро-

сійським урядом [1, с. 79]. Зокрема у пропонованих змінах не розглядається питання форми двоїни в українській мові, не аналізується штучне розділення закінчень у назвах міст і держав у родовому відмінку на *-а* та *-у* відповідно, так само оминається питання штучного розділення флексій у місцевому відмінку іменників другої відміни в однині на *-у (-ю), -і* для неістот та *-у (-ю), -і, -ові, -еві (-єві)* для істот, а також низка інших правописних норм, закріплених у традиційних правописних джерелах.

Ґрунтовний аналіз наведених рекомендацій та їх узяття до уваги дозволить сформувати прозоріший підхід до усталення традиційних правописних норм та відмовитися від штучно введених мовних правил на користь уніфікації на базі традиційних правописних засад.

Література:

1. Гавдида Н., Назаревич Л. Лінгвоцид як форма мовної політики. Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство. 2014. Вип. II(24). С. 77–80.

2. МОН пропонує для громадського обговорення проект нової редакції Українського правопису. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-novoyi-redakciyi-ukrayinskogo-pravopisu (дата звернення: 26.09.2018).

3. Пономарів О. Чи українській мові потрібен український правопис? Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія «Хімія». 2013. № 13. С. 174–175.

4. Приймак Д. М., Томіленко О. В. і Ковальчук З. Ю. Порівняння чинного Українського правопису та проекту Українського правопису 2018 р. URL: https://www.yenotes.com/uk/grammar/uk/pravopys/ (дата звернення: 26.09.2018).

МОВОЗНАВЦІ ПРО РОЗВИТОК І ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛЕНГУ (50-І РР. ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Руденко М. Ю.
аспірант кафедри германської та слов'янської філології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Науковий керівник: ***Глущенко В. А.***
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германської та слов'янської філології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

Сленг як мовленнєвий маргінальний шар системи мови неоднаково створювався в різних мовах. Різняться не тільки долі сленгу, але і його понятійно-семантична сутність. У 50-і рр. ХХ ст. сленг представляв собою недостатньо вивчену частину лексики. У другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. спо-

стерігається його поглиблене вивчення. Переважно дослідження з тематики сленгу знаходимо в англійському та російському мовознавстві, збільшення зацікавленості щодо цієї проблематики спостерігаємо серед українських мовознавців. У багатьох інших мовах дослідження сленгу не набуло поки що бажаного рівня.

Міркування Дж. К. Хоттена (1859), А. Барера і Ч. Г. Леланда (1889), Е. Партріджа (1933) та ін. авторів щодо поділу сленгу на загальний (general slang) і спеціальний (special slang) знаходять відображення в дослідженнях лінгвістів другої половини XX ст. – початку XXI ст. В. Г. Вілюман один з перших, хто теоретично обґрунтував поділ сленгу на загальний і спеціальний (Вилюман В. Г. О способах образования слов слэнга в современном английском языке. *Ученые записки ЛГПИ им. А. И. Герцена.* Ленинград, 1955. № 111. С. 137). Виділення загального і спеціального сленгу проведено і в самому повному словнику (тезаурусі) американського сленгу (1962).

Розгорнуті визначення вказаних термінів належать В. О. Хом'якову. Загальний сленг – відносно стійка для певного періоду, широко поширена і загальнозрозуміла соціальна мовленнєва мікросистема в просторіччі, вельми неоднорідна за своїм генетичним складом і мірою наближення до фамільярно-розмовної мови, з яскраво вираженою емоційно-експресивною конотацією вокабулярія, що представляє часто насмішку над соціальними, етичними, мовними та іншими умовностями і авторитетами [1, с. 39]. Спеціальний сленг – соціальна мовленнєва мікросистема в просторіччі, що містить у собі кент і деякі близькі до нього утворення (римований сленг та ін.), професійні і корпоративні (групові) жаргони і відмінна генетично і функціонально від загального сленгу [1, с. 71].

Деякі автори не згодні з розділенням сленгу на загальний і спеціальний. М. М. Маковський уважає, що сленг ніколи не належав до вузької соціальної або професійної групи, він є загальним усім соціальним групам носіїв мови (Маковский М. М. Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология). Москва, 1982. С. 23). О. Т. Ліпатов бачить спеціальний сленг як професійний жаргон, ось чому розділення сленгу навряд чи доцільне [2, с. 72]. Вищевикладені відмінні погляди авторів на загальний і спеціальний сленг свідчать про недостатню вивченість проблеми; указані питання потребують подальшого серйозного опрацювання.

У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. сленг продовжує диференціюватися, з'являються нові його різновиди. Поступово відбувається поглиблення спеціалізації відповідної лексики. Так, в українській мові на межі XX і XXI ст. можна виділити, поряд із «загальномолодіжним» шаром сленгової лексики, також сленг комп'ютерний, музичний тощо.

Лінгвісти відмічають розмитість значення терміна *сленг*. Під це поняття нерідко підводяться самі різнорідні явища лексичного і стилістичного плану. З багатьох відомих визначень сленгу, які сформульовані іноземними вченими, виділимо розуміння сленгу Дж. Е. Лайтером, який підходить до визначення сленгу з «обмежувальних» позицій, трактуючи останній як соціальний і стилістичний розділ (a social and stylistic subset) більш ширшого неформального вокабулярія (of

the larger informal vocabulary) англійської мови в США. Звідси сленг визначається як неформальний, нестандартний (nonstandard) і нетехнічний (nontechnical) вокабулярій, складений, переважно, новоутвореннями, що є синонімами до стандартних слів і виразів (novel-sounding synonyms for standard words and phrases). Сам же автор добавляє, що це визначення сленгу обмежене тільки стилістичним аспектом. Сленг характеризується також багатьма вельми суттєвими соціальними рисами і вимірюваннями: він яскраво проявляється в глузливій мовній грі молодіжних груп, у мові вульгарних людей [3, p. XI-XXXIX].

В українській лінгвістиці поняття *сленгу*, яке враховує його сутнісні лінгвістичні, соціолінгвістичні та комунікативні аспекти, постульовані в науковій літературі, належить Л. О. Ставицькій: «Сленг – це практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які виконують експресивну, оцінну (звичайно негативну) та евфемістичну функції» [4, с. 42].

Погляди лінгвістів на функції сленгу в плані найменування, кількості, функціонування різняться, часом суттєво. Але більшість авторів обмежується в своїх працях наступними функціями сленгу: емоційно-експресивною, номінативною, оцінною (звичайно негативною), когнітивною, комунікативною, світоглядною, ідентифікуючою, корпоративною, евфемістичною. Відмічені функції сленгу багато в чому визначають сутність, особливості і причини виникнення і функціонування сленгових лексичних одиниць.

Сленговій лексиці притаманна рухомість, проникність і, в той же час, консервативність. О. Д. Швейцер, наприклад, характеризує сленг як рухомий, що швидко поповнюється і швидко старіє компонент мови (Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США. Москва, 1983. С. 169). У той же час, багато сленгізмів можуть існувати в мові не одне десятиріччя або навіть сторіччя і залишатися сленгом. Наприклад, більша частина римованого сленгу існує напевно з середини XIX ст. Л. Андерсен і П. Традгіл наводять приклади сленгізмів, що збереглися з часів У. Шекспіра або з XVIII ст. (Andersson L., Trudgill P. Bad Language. Oxford; Cambridge, 1990. P. 78). К. Є. Мозжухін, констатуючи факт, що значний шар сленгової лексики має стійкий характер, робить висновок, що в лексиці сленгу можна виділити ядро і периферію. До ядра входять найбільш стійкі сленгізми, які в незмінному вигляді переходять від одного покоління мовців до іншого без зміни своїх значень [5, с. 129].

Використання сленгу звичайно характерно для певних сфер життєдіяльності. Наприклад, в неконвенціальних культурах Великобританії, США, Австралії та інших англомовних країн виділяються певні предметні ділянки, де сленгова номінація особливо активна: секс, природні тілесні потреби людини, алкоголь і пияцтво, наркотики, сила і насильство, гроші, смерть, обман тощо [3, p. XI-XXXIX].

Багато авторів бачать у сленгу елемент, що надає мові жвавості і образності, сприяє її збагаченню і удосконалюванню. О. Т. Ліпатов указує: «Сленг володіє особливою емоційною насиченістю. Вона виступає тут у формі грубуватої експресивності, іронічно-презирливої або жартівливої образності»

[2, с. 73]. Сленг має яскраво виражений оцінний характер. Значна, якщо не переважна, частина сленгізмів виражає емоції мовця і оцінку якої-небудь події, явища, людини, її вчинків тощо. Причому, оцінка ця може бути як позитивною, так і різко негативною [5, с. 15].

Сленг відзначається багатозначністю. Дослідники звертають увагу на багатозначність елементів у молодіжному сленгу, що утрудняє його розуміння. Яскравим прикладом багатозначності в хорватській мові може бути сленгізм *brijati*. Хорватський дослідник Р. Луцич подає такі значення цього дієслова: любити щось, займатися чимось; думати, уважати; роздумувати, розмовляти, говорити дурниці, ускладнювати, набридати, робити, поводитись; веселитися, забавлятися; бути у відносинах; іти, їхати та ін. (Lučić R. Kako briju brijači. *Jezik u društvenij interakciji*. Zagreb-Rijeka, 2005. S. 285-291).

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки: 1. У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. спостерігається поглиблене вивчення сленгу. Більш активно дослідження з тематики сленгу проводяться в англійському та російському, нарощуються в українському мовознавстві.

2. Дослідники в різних мовах виділяють найбільш характерні ознаки, якості, властивості, притаманні сленгу: розуміння під терміном *сленг* різнорідних явищ лексичного і стилістичного плану; притаманність сленгу важливих функцій; мінливість, рухливість, але, у той же час, консервативність сленгу; характерність сленгу для певних сфер життєдіяльності; оцінний характер, образність, багатозначність тощо.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в поглибленому вивченні низки актуальних питань: дослідження існуючих поглядів на загальний і спеціальний сленг у різних мовах; узагальнення поняття сленгу, яке враховує його сутнісні лінгвістичні, соціолінгвістичні та комунікативні аспекти.

Література:

1. Хомяков В. А. Введение в изучение слэнга – основного компонента английского просторечия. Вологда: Вологодский гос. пед. ин-т, 1971. 104 с.

2. Липатов А. Т. Сленг как проблема социолектики. Москва: Элпис, 2010. 318 с.

3. Lighter J. E. Introduction. Random House historical dictionary of American slang. New York: Random House, 1994. Vol. 1. P. VI-XXXIX.

4. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.

5. Мозжухин К. Е. Сленг в речи студентов американских университетов: дис. … канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 2005. 194 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» У ВВНЗ

Тарасенко О. Д.
викладач кафедри гуманітарних
та соціально-економічних дисциплін
Військова академія
м. Одеса, Україна

Сьогодні все більшої уваги набуває питання вивчення української мови, зокрема у вищих закладах освіти. Як знаємо, у*країнська мова є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації), а також в інших публічних сферах суспільного життя, що визначаються законами*. На це постійно звертає увагу Міністр освіти Лілія Гриневич: *«Українська мова в нашій державі сьогодні є фактором національної безпеки для кожного громадянина. Крім того, її знання забезпечує доступ до державної служби, самоврядування, адже знання державної мови є абсолютною необхідністю»*. Під час викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у Військовій академії (м. Одеса) зроблено акцент на особливе значення вивчення фахової мови. Викладацька діяльність дала змогу усвідомити, що курсанти зазначеного вищого військового навчального закладу недостатньо знають сучасну українську мову й фахове мовлення зокрема. Такі проблемні питання ми порушували у своїх лінгвістичних студіях: «Мовний та мовленнєвий етикет військовослужбовців», «Риторика та її місце у військовій сфері», «Культура мовлення як невід'ємна складова культури військовослужбовці», «Стандартні етикетні ситуації та їх місце у військовій сфері», «Методичні рекомендації щодо викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у ВВНЗ», «Професіограма військового фахівця як невід'ємна складова професійної діяльності», «Формування військової еліти Збройних сил України при вивченні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та інш.

Все вище сказане дає право говорити про актуальність даного питання. Тому вважаємо за потрібне звернути увагу усіх викладачів-філологів на удосконалення методики викладання «УМПС» у закладах вищої освіти, й саме у вищих військових навчальних закладах. Це дасть змогу курсантам (слухачам) якнайкраще та із зацікавленням вивчати мову та виконувати завдання.

Так, наведемо деякі методичні рекомендації щодо проведення занять з курсантами Військової академії. Програма курсу «УМПС» передбачає вивчення 3-ох змістових модулів: «Основи фахового мовлення», «Сучасний діловий документ», «Основи риторики». Із 90 годин – 60 під керівництвом викладача, із них 44 години практичні заняття. Наприклад, під час проведення практичного заняття «Словники у професійній діяльності» викладач забезпечує заняття різ-

ними типами словників: орфографічний, тлумачний словник; словник синонімів, антонімів, паронімів, фразеологізмів; словник імен, прізвищ; словник слів іншомовного походження. Велика увага звертається на словники за професійним спрямуванням: Російсько-український словник військових та технічних термінів (автор Рудий О. Й.), Військовий енциклопедичний словник. Курсанти повинні ознайомитися із різними типами словників, записати реквізити кожного словника, виписати по п'ять слів, із ними скласти речення на військову тематику різні за складністю. Таким чином, курсанти повторюють усі види словників, ознайомлюються із новими та удосконалюють навички роботи із словниковими статтями, розвивають уміння практично з будь-якими словами складати речення на військову тематику. Це дає їм змогу збагачувати не тільки свій словниковий запас, а й розвивати професійне мовлення.

Велика увага приділяється вивченню питання: «Мовні норми». Курсанти заповнюють таблицю «МН» під керівництвом викладача, де четверта колонка передбачає заповнення власних прикладів до кожної мовної норми. Після повторення мовних норм курсанти складають діалоги за професійним спрямуванням (15-20 речень), використовуючи вивчені стандартні етикетні ситуації та формули звертанням у кличному відмінку.

Усім відомо, що належному рівні у всіх «вишах» вивчається термінології за фахом. Так, під час роботи з курсантами на практичних заняттях відповідно до змістового модулю № 1, заняття № 16, 18 – «Українська термінологія як складова фахової діяльності» вивчаємо загальні поняття про термін та його ознаки, аналізуємо терміни за різними ознаками: походження, компонентний склад, аналіз термінів за логічним та мовним рівнем. Ефективність проведення практичних занять забезпечується за допомоги роздавального матеріалу (картки, які видаються кожному курсанту). Наводимо приклад:

Практичне завдання з дисципліни «УМПС» (ЗМ № 1/16):

1. Охарактеризуйте слово-термін на військову тематику: *підполковник* (за логічним та мовним рівнем). *2.* Випишіть самостійно зі словника *2-3 терміна (на вибір)* та розберіть за вивченими ознаками. Після вивчених загальних ознак, наступне заняття присвячене також роботі із термінами, їх аналізові, але вже за іншими ознаками. Наводимо приклад.

Практичне завдання з дисципліни «УМПС» (ЗМ № 1/18):

1. Охарактеризуйте слово-термін на військову тематику: *полігон* (за логічним та мовним рівнем; визначте структурну модель та спосіб творення терміна).

2. Випишіть самостійно зі словника *2-3 терміна (на вибір)* та розберіть за вивченими ознаками.

Велика увага приділяється заняттю № 7 «Стилі сучасної української мови». Для закріплення навчального матеріалу проводяться також практичні заняття. Одне з них передбачає роботу з текстами на військову тематику. Курсантам видаються газети та журнали виключно на військову тематику: «Народна армія», «Військо України». Курсанти вибирають статтю і характеризують її за деякими ознаками. Подаємо приклад такої картки:

Завдання курсантам на практичне заняття ЗМ № 1/9 «УМПС»:

1. Ознайомтесь із роздавальним матеріалом; визначте журнал або газета, до якого відноситься стилю. Відповідь аргументуйте. *2.* Виберіть будь-яку статтю (на вибір) та виконайте наступні завдання: прочитайте статтю, випишіть як вона називається; з яким стилем публіцистичний стиль межує у статті?; випишіть слова-терміни, професіоналізми; яка домінує частина мови у статті?; які слова найчастіше вживаються у тексті?; які у статті домінують речення (прості чи складні)?; чи використовуються у тексті абревіатури, числівники; наведіть приклади. Яка головна думка (проблематика) даної статті?

Як бачимо, такі завдання дають змогу курсантам повторити не лише мовні поняття, а й якнайкраще проаналізувати текстову наповненість обраної статті, закріпити знання з термінології на практиці.

З метою ефективного проведення та засвоєння лекційних і практичних занять пропонується використовувати відеоресурси: «Урок з О. Авраменком», «Найцікавіші факти про українську мову», «Українська мова», «Наголос в українській мові». Такі елементи «оживлюють» заняття, курсанти краще сприймають навчальний матеріал.

Само собою зрозуміло, що наведені методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни не вичерпуються вищенаведеними прикладами. Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що вивчення курсу «УМПС» у закладах вищої освіти передбачає ґрунтовне вивчення української мови за професійним спрямуванням з курсантами. Орієнтує викладачів на удосконалення своєї педагогічної майстерності, з метою забезпечення результативності під час вивчення даного курсу, так як мова фахового спрямування – складова іміджу майбутнього офіцера. Й нам: викладачам та представникам нової генерації (курсантам, студентам, слухачам) необхідно знати та пам’ятати вислови відомих людей: «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ» (І. Огієнко), «Якщо людина не знає мови народу, на землі якого проживає, то вона є гостем, або окупантом, або не має розуму» (Ш. Бернар).

Вивчення даної теми продовжується.

Література:

1. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – К.: 2011. – 696 с.

2. Васильчук С. Поки живе мова – житиме народ // Військо України. – 2018. – № 2. – С. 50-53.

3. Гриневич Л. Мовна стаття. Лікнеп. Освіта України. – 2017. – С. 5.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Українська О. О.
кандидат педагогічних наук,
докторант кафедри методики викладання іноземних мов
й інформаційно-комунікаційних технологій
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

Методологічну основу формування методичної контрольно-оцінювальної компетентності (МКОК) майбутніх викладачів англійської мови складають обрані провідними, з огляду на сучасні вимоги до організації освітнього процесу у закладі вищої освіти та специфіку предмету формування, загальнодидактичні принципи посильності, міцності, свідомості, активності, оптимізації, професіональної спрямованості, послідовності, принцип необхідності й достатності та суто методичні принципи комунікативності, мінімізації та функціональності, ситуативно-тематичної представленості та автентичності навчального матеріалу. Згідно зі словником методичних термінів та понять, *принципами навчання* є вихідні вимоги до освітнього процесу в цілому та до його складників, які відбивають специфіку викладання [1, с. 141, 220]. Опишемо застосування обраних принципів в освітньому процесі з підготовки магістрів.

Принцип посильності передбачає врахування можливостей студентів цільової групи, тобто обсяг їхніх знань з дисциплін професійного спрямування (психологія, педагогіка, методика викладання іноземної мови (ІМ), практика англомовного усного та писемного мовлення), набутий ними досвід у викладанні ІМ (під час педагогічної практики, роботи на курсах з ІМ, приватні уроки), а також їхніх вікових особливостей (рівень свідомості, мислення, мотивації до здійснення професійної діяльності, здатність до самоаналізу, умовиводів, узагальнення отриманої інформації), що реалізується через обмеження обсягу поданого до засвоєння методичного матеріалу, його надання в узагальненому вигляді для забезпечення відповідності рівня готовності студентів до складності та якості контрольних завдань (КЗ), які від них очікуються як кінцевий продукт.

Принцип міцності та *принцип активності* зумовлюють вибір таких технологій та прийомів навчання, що вимагають активної розумової та мовленнєвої діяльності в оволодінні матеріалом від студентів шляхом врахування їхніх інтересів і потреб та надання проблемних завдань, а також передбачають поєднання теоретичних відомостей із відповідним тренуванням, спонукають до творчої самостійної роботи, а також вибір способу подання нового матеріалу, що має бути новим, незвичайним, привертати увагу та активізувати запам’ятовування.

Принцип свідомості забезпечується повідомленням узагальнених викладачем правил та інструкцій стосовно основних принципів укладання чи відбору контрольних завдань та використання переліку контрольних запитань (*checklists*), що сприятимете запобіганню типових помилок та стандартизуванню процедури в цілому, членуванням дій на окремі кроки для ілюстрації механізмів укладання КЗ, виділенням характерних ознак конкретних типів КЗ.

Принцип оптимізації полягає у рекомендуванні студентам певного сценарію під час підбору мовного матеріалу для опрацювання та укладання конкретного типу контрольного завдання з метою досягнення більшої ефективності та економії часу та ресурсів.

Принцип професіональної спрямованості вимагає врахування професійних потреб цільової групи, а саме: здійснення ефективного контрольного заходу з отриманням об'єктивних результатів, що має відбувається за рахунок відбору необхідного для здійснення зазначеної професійної діяльності навчального матеріалу та прийомів навчання, тих, що вже застосовувались з цією цільовою групою, та вони, як результат, мають досвід виконання таких завдань, та тих, що пропонуються опрацювати для подальшого використання з метою контролю, тих, що найточніше відтворюють реальні умови реалізації професійної діяльності.

Принцип послідовності стосується послідовності викладу та відпрацювання методичного матеріалу, що реалізується через вибір тематики змістових модулів для забезпечення усвідомленого зв'язку.

Дидактичний *принцип необхідності й достатності* як й методичні *принципи мінімізації* та *функціональності* стосуються зменшення обсягу змісту навчання з огляду на узагальнені випадки застосування цільової компетентності студентами в їхній майбутній професійній діяльності, рівень розумових здібностей досліджуваної вікової групи, обмежений академічний час, що зумовлює відбір такого матеріалу для засвоєння, що є базисним, що може викликати утруднення або подвійне трактування під час самостійного вивчення, що найповніше відповідає вимогам сучасності до викладачів ІМ.

Принцип комунікативності передбачає засвоєння студентами матеріалу через спілкування в якості каналу пізнання і розвитку, коли подібні до реальних професійні проблеми обговорюються ІМ студентами, що реалізується шляхом моделювання реальних комунікативних ситуацій. Також цей принцип разом із *принципом ситуативно-тематичної представленості* та *автентичності* навчального матеріалу покладено в основу вимог до КЗ, які пропонується створювати цільовій групі для студентів молодших курсів. Такий вибір не випадковий, оскільки відбиває головні особливості викладання ІМ у вищій школі. Йдеться про укладання КЗ, які спонукають тестованих до спілкування, подібного до реального життя, які основані на автентичному мовному матеріалі.

Перелічені принципи навчання реалізуються в методиці формування МКОК майбутніх викладачів з метою підвищення її ефективності та зумовлюють відбір змісту навчання та організацію діяльності викладача та студентів.

Література:

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. М.: ИКАР, 2009. 448 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ВИШАХ

Фурт Д. В.
старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Донецький національний університет економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

За останні роки у зв'язку з розвитком міжнародного співробітництва в галузі освіти, інтеграцією української вищої школи у світовий освітній простір, зростанням академічної мобільності, все більш актуальною стає проблема навчання іноземних студентів в українських вишах.

На всесвітній конференції з питань вищої освіти ЮНЕСКО 2009 року було зазначено, що академічна мобільність, у тому числі крос-граничне отримання освітніх послуг, є факторами підвищення якості та ефективності вищої освіти [3].

Зміцнення міжнародного авторитету України як країни, її вищої школи неможливо без забезпечення високої якості професійної освіти, зокрема, високої якості підготовки фахівців для зарубіжних країн в українських університетах, а це в свою чергу, в значній мірі визначається успішністю вирішення проблем організації навчання та їх професійною підготовкою.

В якості причин, що зумовили підвищену увагу до організації і регулювання процесу навчання іноземних громадян у вищих освітніх закладах України можна назвати наступні:

– по-перше, привабливість вишу для іноземних громадян веде до підвищення його міжнародного статусу та розширення міжнародних зв'язків. Іноземними випускниками ЗВО серед співвітчизників поширюється інформація про систему навчання, що дає можливість отримати якісну професійну вищу освіту;

– по-друге, іноземні громадяни, які навчаються в українському виші, є важливим джерелом надходження позабюджетних коштів;

– по-третє, вітчизняні студенти, які навчаються спільно з іноземними громадянами, активніше включаються в процеси міжкультурної взаємодії та опановують особливості міжнаціонального спілкування;

– по-четверте, навчання іноземних студентів – один з дієвих інструментів реалізації геополітичних інтересів держави, який Україна в даний час використовує далеко не в повній мірі.

Тож актуальним завданням для університетів України є організація ефективного процесу навчання студентів-іноземців, який би забезпечував високу якість освітніх послуг та дозволяв ефективно реалізовувати сучасні концепції викладання за обраними ними спеціальностями.

Основна мета мовної підготовки іноземних громадян – це забезпечення комунікативних потреб студентів у певних сферах: науковій (для отримання конкурентоспроможної підготовки за обраною спеціальністю), суспільно-політичній та соціально-культурній (для належної адаптації та повно-цінного орієнтування в новому соціальному і культурному середовищі, власного культурного розвитку), побутовій (для задоволення потреб повсякденного життя) тощо [2].

Підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу та співробітників міжнародних служб університету є також важливою умовою ефективної роботи зі студентами-іноземцями. Особливе значення має підготовка та подальше підвищення кваліфікації викладачів підготовчого відділення (українська мова як іноземна) з питань, пов'язаних із специфікою навчання іноземних студентів. Адже саме на цьому етапі закладається важлива основа всього навчального процесу – мовна компетенція студента, необхідно приділяти достатню увагу методичної компетентності викладачів української мови як іноземної.

Слід підкреслити важливість української мови як іноземної не тільки на підготовчому відділенні (1-2 роки), а на протязі всього періоду навчання (ще 4-5 років). Адже результатом довузівської підготовки – це засвоєння базового мовного матеріалу та наукового стилю, вміння читати, розуміти та конспектувати тексти, близькі за ступенем складності до підручників з урахуванням специфіки майбутнього фаху. Ці завдання не можуть бути повністю вирішені за 2-3 семестри навчання на підготовчому факультеті. Саме тому вивчення української мови повинно продовжуватися й під час усього навчання.

У статті «Ігрові форми проведення семінарських занять в мультикультурних групах як спосіб адаптації іноземних студентів» автори зазначають, що успішне пристосування студентів-іноземців до нового соціально-культурного життя відбувається завдяки активному спілкуванню з українськими студентами, що може бути додатково підсилено активними формами проведення практичних занять, під час іноземні студенти будуть активно взаємодіяти з українськими колегами, що сприятиме встановленню дружніх стосунків, активізує адаптаційний потенціал студентів, що в свою чергу, призводить до підвищення академічної успішності [1].

Важливо зазначити, що навчання іноземних студентів вносить певну специфіку в діяльність кожного вишу. Міра цієї специфічності визначається змістом навчання, організаційно-методичними та ресурсними особливостями, необхідністю соціально-культурної та побутової підтримки. Студенти-іноземці за своїм статусом та рівнем свого життя в українських вишах істотно відрізняються від українських, так як мають інші особистісні та освітні потреби. Вони вступають в університети з освітньою базою та очікуваннями, зумовленими освітньо-виховними системами своїх країн. Тому діяльність університету в системі міжнародної освіти має свої особливості.

Тож, освітній заклад в сфері міжнародної освіти повинен мати за мету задовольнити індивідуальні унікальні запити студентів-іноземців, пропонуючи більш широкий спектр освітніх послуг, які враховують етнічні, національні, міжкультурні відмінності. В останні роки стала загальновизнаною необхідність зміни підходів до підготовки іноземних студентів до навчання в українських вишах. Довузівський етап повинен не тільки навчити мови навчання, а й адаптувати студентів-іноземців до нового середовища. Як показує досвід, процеси адаптації у цей період протікають дуже складно. Тому потрібні нові підходи, які дозволили б в об'єктивно існуючих умовах забезпечити іноземним студентам необхідну підготовку до навчання.

Література:

2. Абабкова М. Ю. Игровые формы проведения семинарских занятий в мультикультурных группах как способ адаптации иностранных студентов / М. Ю. Абабкова, В. Л. Леонтьева // Актуальные вопросы обучения иностранных студентов: сборник научно-методических трудов. – СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2014. – С. 246-263.

3. Ушакова Н. И. Концепция языковой подготовки иностранцев в вузах Украины / Н. И. Ушакова, В. В. Дубичинский, А. Н. Тростинская. [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http://dok.opredelim.com/docs/index-43899.html.

4. World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development (UNESCO, Paris, 5-8 July 2009) COMMUNIQUE.

5. http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCHE_2009/FINAL%20COM MUNIQUE%20WCHE%202009.pdf.

НАПРЯМ 5. ФІЛОСОФІЯ, СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ, МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА БАЗІ ВІЙСЬКОВИХ КОМІСАРІАТІВ ТА КОЗАЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

Алєксандрук О. Ф.
викладач кафедри гуманітарних
та соціально-економічних дисциплін.
Військова академія
м. Одеса, Україна

Український патріотизм явище, яке відображає велике значення історії української державності. Останні події в Україні викликали значну переоцінку ціннісних орієнтацій молоді. Все це призвело до деформації сутності патріотизму в соціальному сенсі [1, с. 4]. Період козацтва заклав основу виховання української молоді. Він був тісно пов’язаним з волелюбним духом козаків, побратимством [2, с. 3].

Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім’єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань.

Основною метою національно-патріотичного виховання є формування національно-свідомого громадянина на шляху демократичного розвитку нашої держави.

Складовою частиною патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання, яке орієнтоване на формування у зростаючої особистості до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання молоді має проводитись комплексно спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім’ї, громадських організацій і об’єднань Збройних Сил України, інших складових структур [4, с. 20].

«Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді» передбачає [3, с. 1]:

− визначення основних напрямків удосконалення допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді;

− забезпечення єдності навчання, виховання, розвитку і психологічної підготовки молоді до захисту Вітчизни;

− вироблення єдиних поглядів на проблему виховання патріота і громадянина;

− допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді;

− формування у молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

Допризовна підготовка має здійснювати такі напрями [3, с. 1]:

1) вивчення історії Українського війська;

2) ознайомлення із законодавством із військових питань;

3) ознайомлення із структурою і завданнями Збройних Сил України та інших військових формувань;

4) вивчення основ Цивільної оборони України;

5) набуття практичних навичок з основ військової справи, у тому числі з вогневої, тактичної, прикладної фізичної та медико-санітарної підготовки;

6) психологічна підготовка.

Українське козацтво, його славні традиції невмирущі, адже притаманне їх відродження в умовах сучасної України.

Українська держава сприяє відродженню українського козацтва, популяризації серед молодого покоління козацьких ідеалів і принципів, вихованню молоді на славних традиціях наших предків.

25 грудня 2003 року Міністерство освіти і науки України видало наказ «Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» [5, с. 1].

Керуючись нормативно-правовою базою, а також своїми власними статутами та іншими програмними документами, українське козацтво активно займається вихованням у юнаків і дівчат глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовкою молоді до творчої праці, військової служби та захисту своєї Батьківщини шляхом залучення молоді до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи; формує та виховує в молоді високі морально-психологічні та морально-бойові якості: мужність, сміливість, рішучість, відвагу і стійкість, наполегливість, дисциплінованість та ініціативність на теренах відновлення національних козацьких педагогічних традицій [5, с. 1].

Отже, український патріотизм визнає природну картину довгострокового історичного розвитку української нації, а також робить свій внесок у процес розвитку держави-нація, яка спрямована на формування демократичного і громадянського суспільства. На сучасному етапі ми стали безпосередніми свідками того, що українські національні традиції і національна самосвідомість відроджуються та оновлюються.

Література:

1. Афонович О. Школи в Запорізькій Січі // Українське слово. – 1996. – 14 листопада. – С. 13.

2. Адамівський курінь «Молодої січі» // Освіта. – 2002. – 6 листопада. С. 6-7.

3. Електронний ресурс: «Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді» № 948 від 25.10.2005 р.

4. Електронний ресурс: І.Д. Бех, К.І. Чорна. Програма українського патріотичного виховання дітей і молоді. – Режим доступу: http://library.ippro.com.ua/attachments/article/375.

5. Електронний ресурс: Наказ № 687 від 13.06.2012. «Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»)» – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1094-12.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Андросович К. А.
кандидат психологічних наук,
завідувач відділу
Інститут обдарованої дитини НАПН України
м. Київ, Україна

Період навчання для кожної особистості є одним з найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного зростання, реалізації своїх потенційних можливостей та становлення як майбутнього фахівця. У сучасних закладах освіти навчання стає більш складним за формами та змістом, а тому підвищує вимоги до особистості. Тому, пошук шляхів успішної адаптації до змінених соціальних умов та нової діяльності є нагальною проблемою. Спроможність адаптуватися, долати труднощі, віднайти своє місце у життєвому просторі є вирішальним чинником вдалого розвитку молодої людини, а в майбутньому – фахівця з вищою освітою.

Вивчення проблем адаптації молоді до нових умов життєдіяльності та взаємин у соціальній групі присвячені праці як вітчизняних учених (В. Л. Кікоть, В. А. Петровський, О. В. Симоненко, Т. В. Середа, О. І. Гончаров, А. Д. Ерднієв, М. І Лісіна, А. В. Фурман) так і зарубіжних (Е. Еріксон, Д. Клаузен, З. Фройд та ін.). В окремих психологічних дослідженнях вирішуються завдання адаптації молоді до навчання у вищих навчальних закладах (О. І. Борисенко, А. В. Захарова, В. А. Кан-Калік, М. В. Левченко, О. Г. Мороз, В. С. Штифурак та ін.). Увага дослідників в основному зосереджується на вивченні різноманітних факторів, у тому числі й особистісних властивостей, які спричинюють процес дезадаптації здобувачів освіти. Під соціально-психологічною адаптацією більшість учених розуміють пристосування індивіда до нових умов соціального довкілля та його результат. Уміння адаптуватися за різних обставин характеризує процес становлення і розвитку особистості, її професійного зростання. У випадку ж її дезадаптації порушується не лише особистісно-

професійний розвиток, а й знижуються психофізіологічні можливості організму, уможливлюються розлади здоров'я [3, с. 33].

Оскільки поняття «адаптація» має не лише загальнонауковий, а й системно-дисциплінарний характер (реалізує всі основні ознаки категорії науки), то психологія, виходячи з даних інших наук про природу адаптаційних процесів, має розробляти свій специфічний аспект. У цьому зв'язку цілком виправданою є точка зору, згідно з якою «діяльність суб'єкта, функціонування його як особистості можуть бути описані у вигляді системи адаптивних процесів, кожний з яких розгортається в межах певної психологічної адаптації» (Балл Г. О.). Психологічна адаптація розуміється як один із провідних чинників і як необхідна умова соціалізації. Саме так її розглядав Л. С. Виготський, аналізуючи процес входження дитини у нові соціальні ситуації та процес формування у неї певного ставлення до суспільного оточення. Тобто, зароджуючись у безпосередніх соціальних контактах дитини з дорослими, вищі психічні функції згодом «вростають» у її свідомість. За цих умов розгортаються процеси інтеріоризації соціальних норм і вимог соціально значущої поведінки у внутрішній план її індивідуальної активності. А це, в свою чергу, приводить до формування все нових і нових властивостей особистості, які виступають психологічними засобами побудови більш досконалих стратегій діяльності, дитини, досягнення нею вищих рівнів соціалізації [6, с. 83].

Варто підкреслити неправомірність абсолютного протиставлення репродуктивних і продуктивних, адаптивних і творчих процесів у розвитку мислення і особистості в цілому (Балл О. Г., Налчаджан А. А., Сарджвеладже Н. І.). Очевидно, потрібно якомога глибше розкривати конкретну діалектику адаптивності і творчості. Це, безумовно, дасть змогу забезпечувати більшу керованість процесами формування особистості, перебігом навчально-виховного процесу тощо. Такий підхід передбачає широке тлумачення поняття адаптації як однієї з найсуттєвіших передумов творчих процесів особистості у будь-якій сфері життєдіяльності. У теорії психологічної адаптації, як правило, виділяються такі етапи: розгортання адаптаційних процесів людини, усталена адаптація, переадаптація, дезадаптація, реадаптація (Лєбєдєв В. І.). Звичайно, вичерпно скористатися даними про ці етапи в системі освіти немає змоги. Проте саме ідея етапності адаптації варта найпильнішої уваги. Зокрема, перший висновок, який було зроблено в результаті аналізу проблеми, полягає у тому, що успішність адаптації залежить від того, яка спеціальна робота здійснюється педагогічним колективом та психологічною службою у на початку навчання. Це, дає змогу визначити два етапи психічної адаптації учнів: пропедевтичний і поточний (основний), на кожному з яких необхідно забезпечити організаційні і психолого-педагогічні умови ефективного розгортання різнорідних адаптаційних процесів. В цілому під процесом адаптації будемо розуміти складну систему перетворень, що відбуваються з людиною відповідно до зміни в умовах її життя, внаслідок яких виникають певні якості: а) адаптованість як безпосередній результат цих перетворень, тобто стан узгодження наявних якостей і вимог середовища, або б) адаптивність як інтегрована особистісна якість, що забез-

печує здатність людини до подальших перетворень. Результат процесу адаптації – адаптованість людини до певної системи [4, с. 175].

Дослідження процесу адаптації відбувається з боку різних наук– біологічних, філософських, психологічних, соціологічних та ін.. У зв'язку з цим у сучасній літературі використовується багато суперечливих визначень цього поняття. Найбільш актуальною на сьогодні є проблема системного розгляду процесів адаптації, її результатів [5, с. 62].

На соціальному рівні дослідники частіше за все виділяють суспільно-політичну форму адаптації, професійну, соціально-психологічну, психофізіологічну, матеріально-побутову. В основі запропонованої В. А. Семиченко концепції системного розгляду процесу адаптації покладено ідею про те, що це складне явище, яке має певну структуру [4, с. 175].

1. Підсистема енергетична, яка відображає ресурсні можливості організму, їх спроможність забезпечити функціонування основних систем організму в умовах підвищення енерговитрат.
2. Підсистема середовища, яка відображає відносини людини та тих зовнішньо-предметних умов, що її оточують.
3. Підсистема діяльнісна відображає здатність людини виконувати дії, що складають зміст відповідної діяльності.
4. Підсистема соціальна відображає входження людини в нове соціальне середовище.
5. Підсистема особистісна відображає той загальний результат адаптації, коли людина відчуває психологічний комфорт від ситуації свого життя, приймає її як конструктивно значущу, що відкриває подальші перспективи розвитку.

У своєму дослідженні, Л. М. Вольнова представляє перспективне бачення щодо визначення та науково-психологічного обґрунтування більш тісних форм співпраці вузів з батьківськими сім'ями учнів [2, с. 58-71].

Дослідження провідних вчених дають змогу констатувати, що психодіагностика адаптаційних можливостей студентів першого року навчання дуже важлива, тому що дезадаптація може позначитися погіршенням роботи пізнавальної сфери (зосередження уваги, пам'яті, мовлення), змінами в емоційно-почуттєвій сфері (поява тривоги, поганого настрою, невпевненості у собі, страху, неадекватності самосприйняття і самооцінки, неприйняття інших людей тощо) [1; 4; 5; 7].

Отже, процес навчання, – це досить складний і багатогранний процес адаптації в житті кожного учня; активне пристосування до нових умов життя, включення у нові види навчальної та позакласної діяльності, пристосування до нового соціального середовища. Важливим аспектом соціально-психологічної адаптації вважається прийняття індивідом нової соціальної ролі на кожному етапі начання.

Із вищезазначеного доходимо висновку, що необхідно завчасно здійснювати супровід та підтримку процесу соціально-психологічної адаптації здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти аби уникнути негативних наслідків у майбутньому.

Література:

1. Бойко І. І. Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання./ Психологія. Зб. наук. праць. – Вип. 2. – К.: НПУ. – 1999. – С. 92-96.
2. Вольнова Л. М. Чинники успішної психологічної адаптації першокурсників: робота з батьками / Л. М. Вольнова // Вісник. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Випуск 13. – К: КиМУ, 2009.
3. Завалишина Д. Н. Полисистемный подход к исследованию решения мыслительных задач / Психологический журнал. – 1995. – Т. 16. – № 6. – С. 32-41.
6. Зданевич Л. В. Як живеться студентові? / Гуманітарні науки. – 2005. – № 2. – С. 174-179.
7. Ляхова І., Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників / Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 61-63.
8. Мамаєв Л. М., Дегтярьова Л. М., Добрик Л. О. Адаптація студентів-випускників ліцею в умовах вузу / Нові технології навчання. Н. – м. зб. – Вип. 16. – К. –1996. – С. 82-85.
9. Скрипник В. Особливості перебігу та само сприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокусників / Психологія і суспільство. – 2005. – № 2. – С. 87-93.

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Гризоглазова Т. І.
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки мистецтва
та фортепіанного виконавства
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Гуманізація мистецької освіти – це процес створення умов для самореалізації особистості, розкриття її творчого потенціалу та природних задатків. Найважливішою у даному аспекті є особистісна зорієнтованість, визнання студента як суб'єкта предметної діяльності, здатного до пошуку, досягнення успіху власними зусиллями. Це вимагає відповідної спрямованості музичної освіти, використання особистісно-орієнтованого, розвивального, проблемного навчання, проектної технології, створення ситуацій успіху, розширення сфери самостійної роботи студентів.

В умовах особистісно-орієнтованого навчання центром освітнього процесу є особистість студента, його неповторна індивідуальність. Основні завдання проектування такого типу навчання полягають у: *постійному вивченні педагогом особистості студента і його суб'єктного досвіду* (інтересів, переконань,

музичних здібностей, знань, умінь та навичок) з метою максимального їх розкриття. Адже педагог має допомогти йому знайти самого себе, стати «проектувальником індивідуальної траєкторії… особистісного розвитку» [6, с. 34], закласти механізм самореалізації, повного розкриття музично-творчих здібностей студента, набуття ним власного «Я»; *створенні особистісно орієнтованих ситуацій у навчанні*; *розвитку самостійності, ініціативи, творчої активності студентів; створенні умов для досягнення кожним студентом відповідного рівня успішності*; *розвитку рефлексії навчально-виконавської діяльності студента*, яка спроможна забезпечувати можливість для саморозвитку, творчої самореалізації; *створенні на уроках ситуацій взаємодії, діалогу, співпраці*; *здійсненні контролю й оцінювання не тільки результатів, а й процесу* навчання студентів.

Метою розвивального навчання є розвиток студента як суб'єкта особистої діяльності. Зміст, принципи та методи навчання спрямовуються на досягнення найбільшої ефективності розвитку навчально-виконавських можливостей майбутніх вчителів музики.

Найбільш суттєвими є наступні принципи розвивального навчання в сфері музичної освіти: «збільшення обсягу навчального матеріалу, розширення репертуарних рамок за рахунок звернення до більшої кількості музичних творів, більшого кола художньо-стильових явищ» [7, с. 143]; «прискорення темпів проходження навчального матеріалу − підвищення інтенсивності його засвоєння; відмова від непомірно довготривалих термінів роботи над музичними творами, установка на оволодіння необхідними виконавськими уміннями і навичками в стислі відрізки часу» [7, с. 143]; збільшення міри теоретичного наповнення занять з музичного виконавства; «відхід від пасивних, репродуктивних способів діяльності» [7, с. 144]; принцип усвідомлення та осмислення процесу навчання, що передбачає спрямування педагогічних зусиль на усвідомлення студентом художньої мети, мобілізацію його уваги та мислення, привчання до вдумливої роботи над інтерпретацією музичного твору, спонукання до творчих пошуків, свідомого засвоєння знань, вироблення самостійного підходу до вивчення музичного матеріалу; принцип проблемності у навчанні передбачає залучення студента до розв'язання проблемних завдань, створення педагогом на уроці проблемно-пошукових ситуацій; принцип активності у навчанні; принцип рефлексії; принцип діалогічної взаємодії.

В умовах проблемного навчання педагог організовує пошук вирішення студентом проблемних запитань, розв'язання проблемних ситуацій, вказує на хибні шляхи, виявляє суть помилок і сприяє свідомій пошуково-творчій діяльності. Основними завданнями проблемного навчання є: розвиток музичного мислення, музично-виконавських здібностей та творчих умінь студентів; засвоєння студентами знань, умінь, які самостійно здобуті в ході активної пошукової діяльності. Серед методів проблемного навчання в умовах музично-виконавської підготовки майбутніх вчителів музики доцільно обрати наступні: *частково-пошуковий, пошуковий та дослідницький методи*.

Суть проектної технології в аспекті музично-виконавської підготовки полягає в організації такого типу навчання, коли знання і навички набуваються у

процесі планування та виконання проектів, які дозволяють вирішити ту чи іншу навчально-виконавську проблему в результаті самостійних дій студента з обов'язковою презентацією цих проектів. У інструментально-виконавській сфері проектом може бути самостійно вивчений твір, фрагмент твору, частина твору. Таким чином, педагог створює «під час освітнього процесу такі умови, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності» студента [3, с. 150].

Особливе значення для студента-музиканта має створення ситуації успіху. Завдання педагога полягає в тому, щоб дати кожному зі своїх студентів можливість пережити радість досягнення успіху, усвідомити свої можливості, повірити в себе [1, с. 31]. На базі цього стану формуються нові, більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки. Водночас успіх – це стимул для подальшого зростання та подолання труднощів. Серед технологічних операцій створення ситуацій успіху можна виокремити наступні: створення педагогом психологічної атмосфери радості та схвалення, у якій мають панувати підбадьорливі слова, доброзичлива міміка та мова, позитивний настрій тощо; здійснення оцінки діяльності студента з точки зору його зусиль та музично-виконавських досягнень; зняття невпевненості у власних можливостях («Ти зможеш подолати ці труднощі у виконанні…», «Сьогодні ти гарно виконаєш цей твір на сцені …», «Це зовсім не складно»); розвиток мотивації, коли у студента з'являються прагнення до успіху («Я хочу добре виконати цей твір», «Мені під силу ця соната, я справлюся…»); авансування успішного результату – висловлення педагогом своєї твердої переконаності у тому, що студент обов'язково впорається з поставленим завданням; інструктування студента-музиканта у способах і формах здійснення більш успішної діяльності; персональна винятковість, яка визначає важливість зусиль студента у музично-виконавській діяльності («Лише ти міг би взяти участь у цьому конкурсі», «Лише тобі я можу довірити виконання цього твору…» та ін).

Самостійна робота є досить дієвою формою оптимізації навчальної діяльності студентів-музикантів. Вона вимагає від них самостійності мислення, здатності до проблемно-пошукової діяльності, рефлексії, самоконтролю та самооцінки, творчих зусиль, що значною мірою сприяє особистісному розвитку та самореалізації.

Отже, активне впровадження у процес інструментально-виконавської підготовки студентів сучасних особистісно орієнтованих педагогічних технологій навчання та розширення сфери самостійної діяльності майбутніх вчителів музики сприятиме гуманістичній спрямованості процесу навчання студентів у системі музичної освіти.

Література:

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать / А.С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.

2. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пєхота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пєхоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. –324 с.
4. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано / Г.М. Цыпин. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.

ЕТНОКУЛЬТУРНА ОРІЄНТАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСЕННОЇ ЕСТРАДИ

Дронова О. В.
студентка магістратури кафедри режисури естради та масових свят
факультету театрального мистецтва
Харківська державна академія культури
Науковий керівник: ***Шумакова С. М.***
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри режисури естради
та масових свят факультету театрального мистецтва
Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна

На сучасному етапі розвитку вітчизняної пісенної естради значно активізується інтерес до відродження та залучення етнокультурних традицій. Українська пісенна естрада сьогодні є своєрідним феноменом, що сягає традицій фольклорної творчості й, одночасно, являє собою професійну вітчизняну поп-культуру. При цьому вона набуває характер масової розважальної культури та, завдяки впровадженню сучасних технічних засобів, новітніх способів активізації публіки та залученню механізмів постановки окремих концертних номерів та шоу-програм, все частіше асоціюється з поняттям «шоу-бізнес» та однією з його головних складових – «поп-музикою».

Поп-музика – напрям сучасної пісенної та інструментальної творчості та вид масової розважальної культури. «Це музичне, соціальне та ідейно-естетичне явище сучасної масової культури. Термін має збірне значення: у широкому смислі він відноситься до сукупності найбільш відомих, доступних творів, що часто виконуються; у вузькому – до стилів, жанрів і манери масового музикування (пісенні форми, танцювальна й легка оркестрова музика, рок-музика у всьому її стилістичному різноманітті)» [2, с. 106].

Можна стверджувати, що поп-музика – це, з одного боку, розгорнутий комерційний простір створення зірок шоу-бізнесу, а також і певний рух творчого протесту проти закоренілих норм та правил сценічної естради, що має на меті виявлення індивідуального стилю та манери сучасного виконавця української пісенної естради.

Музикознавець Т. М. Рябуха до основних критеріїв поп-музики відносить: широке використання національної фольклорної лексики в усьому комплексі засобів художнього вираження (фольк-стилістика); поєднання акустичного (академічного й фольклорного) та електронного інструментарію; розширення «інтонаційної географії» запозичених джерел; застосування комп'ютерної обробки вокального та інструментального «саундів» [1, с. 8].

Спорідненість поп-музики та фольклору полягає в їхніх спільних ознаках, до яких можна віднести: колективність, імпровізаційність, незакріпленість творчого матеріалу та варіативність трактувань одного й того ж твору. Тому можна зазначити, що поп-музика є своєрідним виявленням сучасного українського фольклору, його модернізованим варіантом, оскільки, має в собі надзвичайно вагоме спільне джерело – уподобання народу.

Беручи до уваги, історичний аспект використання народних мотивів та ритмів, що мали символічний характер та обслуговували, насамперед, сакральні дійства, ритуали, обряди тощо., можна припустити, що використання їх в наші дні в творчості сучасних виконавців пісенної естради спрямоване на активізацію глядачів, їх національної самосвідомості та величезний емоційний відгук, що виявляється у публіки під час прослуховування та перегляду виступів та треків, що мають в собі етнооснову.

Важливим у контексті розгляду поп-фольк виконавців та взагалі цього феномена традиційної української естради є поняття фольк-орієнтації. Це збірна категорія, що формує орієнтацією не лише на фольклор, а й на весь арсенал етномистецьких віднесень – образів, особливостей стилю, інтонацій, які виконавці, аранжувальники, композитори та поети-пісняр зуміли оформити в окремий потужний напрям.

На теренах українського пісенного простору у цьому напрямі працюють велика кількість естрадних виконавців. Серед них такі відомі та вже культові гурти як: «Воплі Відоплясова», «Океан Ельзи», «Даха Браха», «Один в каное», «Бурдон» та ін., а також сольні виконавці: Руслана, Христина Соловій, Йорий Клоц, Vivienne Mort, Onuka. Творчість зазначених виконавців відроджує етнотрадиції української музики, знайомить публіку з етнокостюмами, народними етнічними музичними інструментами та їх аутентичним звучанням. При цьому, вони подають матеріал в осучасненому вигляді таким чином, що їх творчість залишається популярною, має своїх шанувальників серед глядачів різних вікових категорій та розгортається у рамках поп-музики. Тенденція використання етнічних мотивів та фольк-орієнтації у своїй творчості набирає популярності та все більше виконавців сучасної української естради звертаються у своїх мистецьких пошуках до цього напрямку.

У вітчизняній пісенній естраді відбуваються істотні якісні зміни, спрямовані в бік становлення професіоналізму, поглиблення і розширення тематики та змісту пісенного матеріалу, вироблення та закріплення власного національного естрадного пісенного співу.

Таким чином, українську пісенну естраду необхідно розглядати не тільки як частину сучасної масової розважальної культури, а і як специфічний феномен, пов'язаний, одночасно, і з процесом глобалізації в сучасному соціокуль-

турному просторі, і з процесом національного та етнокультурного самовизначення. Окрім того, незважаючи, на повне підпорядкування естрадного пісенного мистецтва законам шоу-бізнесу, вітчизняна естрадна пісня не втрачає зв'язок з українськими етнотрадиціями та постійно оновлюється за рахунок впливу новітніх технологій та популярних жанрів та стилів.

Література:

1. Рябуха Т.М. Витоки та інтонаційні складові української пісенної естради: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд.мистецтвознавства: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Т.М. Рябуха. – Х. – 2017. – 20 с.

2. Тормахова В.М. Характерні риси української поп-музики кінця XX – початку XXI століть. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3803/1/165-172.pdf.

ВЗАЄМОДІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЛЮДИНИ У СВЯТКОВІЙ КУЛЬТУРІ

Жорник Д. В.
студентка магістратури
кафедри режисури естради та масових свят
факультету театрального мистецтва
Харківська державна академія культури
Науковий керівник: ***Кікоть А. А.***
доктор культурології,
професор кафедри режисури естради та масових свят
факультету театрального мистецтва
Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна

Святкова культура XXI ст. демонструє перехід від текстологічної культури до візуальної. Інтенсивне залучення сучасних технологій до масових заходів святкової культури зумовлює постановку проблеми про вагомість і взаємодію техніки та людини.

Констатація переходу до візуальної культури, видовища, домінування візуального ряду над вербальним, змістовним, семантичним відбулася ще в 60-і рр. XX ст. Французький філософ Г. Дебор вказав на докорінні зміни в культурі та надав нове тлумачення видовища. Зокрема, учений у своїй роботі «Суспільство спектаклю» зазначив: «Усе життя суспільств, у яких панують сучасні умови виробництва, проявляється як неосягнене нагромадження спектаклів. Усе, що раніше переживалося безпосередньо, тепер відсторонюється в представлення» [1, с. 13]. Тобто Г. Дебор розширив тлумачення видовища від

театралізованого дійства до видовищної культури в значенні всього, що має зображення. Відтак, теоретичне підґрунтя під тенденціями, які простежуються в сучасній святковій культурі, зумовило собою перехід до домінування видовища в масових заходах святкової культури.

Але подальший аналіз святкової культури дозволив виокремити такі особливості у зв'язку з переходом до візуальної культури як: не знищення ідейного змісту на користь видовищності, а втілення його за допомогою додаткових технічних засобів; збереження вагомої ролі людини в заходах; синтетична природа даних заходів.

На сьогоднішній день сучасні технології можуть виступати як самостійний виражальних засіб, так і як зв'язка між епізодами. Чільною характеристикою свята є його здатність встановлювати максимальний емоційний зв'язок між учасниками. Зокрема, на це вказував теоретик святкової культури А. Мазаєв: «Свято з'єднує людей узами єдності, породжує почуття свободи та колективності. Під час свята більше, аніж де-інде, відчувають конкретно, чуттєво свою матеріальну єдність та сполуку» [2, с. 21].

Тоді як максимального ефекту можливо досягти при впливі на всі канали сприйняття аудиторії святкового заходу. Відтак, лазерне шоу, 3D-графіка, піротехнічні установки, комп'ютерна графіка мають поєднуватися з пантомімами, комічними або драматичними епізодами, масовими сценами, інтерактивом із глядачем, пластичними картинами тощо. Саме акторська майстерність і професійна робота режисерсько-організаційних груп здатні виважено, без шкоди для загального враження від святкового заходу, наситити подію як драматургічними, так і видовищними складовими. Людський фактор, таким чином, залишається в святковій культурі вирішальним.

Яскравим прикладом гармонійного поєднання видовищної форми та змістовної складової заходів святкової культури виступає творчість бельгійського театрального режисера Ф. Драгоне. Вистави «Цирку дю Солей», аква-театру «La Perle», шоу зірок світової сцени вказують на високу майстерність режисера в питаннях збереження цілісної художньої форми, упізнавану естетику, дотримання принципів створення заходів святкової культури. Проте домінування сучасних технологій не позбавляє його вистави зворушливості й драматизму. Збереження традиційних режисерських прийомів, залучення пантомім, пластичних картин, комічних номерів забезпечує емоційний фон вистав, викликає максимальний відгук у глядача, чим зумовлює високий попит на роботи режисера.

Також варто зазначити, що святкова культура м. Харків так само демонструє пошуки в питанні залучення сучасних технологій до заходів. Зокрема, Харківський Національний академічний театр опери та балету ім. М. Лисенка експериментує з такими новими технічними засобами як лазерне шоу, монітори із супровідними текстами та світлові проекції на задню частину сцени у балетних і оперних виставах «Пер Гюнт», «Ловці перлин», «Сінді», «Красуня та чудовисько» та інших. Враження від високої виконавської майстерності посилюється за допомогою технічних засобів.

Окремо варто вказати на святковий концерт із лазерним і 3D-шоу, який відбувається 23 серпня, на День міста, й щороку демонструє збільшення вра-

ження на аудиторію. Виступи аматорський і професійних вокальних і танцювальних колективів, сольні та ансамблеві номери супроводжуються лазерними та світловими ефектами. З початком присмерку зв'язкою між номерами стають ефектні музично-лазерні композиції та 3D-графічні замальовки з рослинами, тваринами, архітектурними пам'ятками міста.

Таким чином, проблема взаємодії сучасних технологій та людини у святковій культурі є закономірним явищем в ситуації переходу до візуальної культури. Дотримання балансу між видовищною формою та ідейним змістом виступає вектором подальшого розвитку заходів святкової культури. Залучення сучасних технологій є перспективним напрямом із вдосконалення художньо-естетичної складової режисури заходів святкової культури.

Література:

1. Дебор Г. Э. Общество спектакля / Ги Эрнест Дебор; пер. с фр. – Москва: Логос, 1999. – 224 с.

2. Мазаев А. И. Праздник как социально-художественное явление / А. И. Мазаев. – Москва: Наука, 1978. – 392 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Капінус О. С.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ

Національна академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

м. Львів, Україна

Одним із пріоритетних завдань реформування Збройних Сил України в сучасних умовах є зміна системи підготовки офіцерських кадрів як основи та запоруки ефективного виконання службових та бойових завдань військовими частинами та підрозділами, подальше удосконалення процесу військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах.

Специфічність військово-професійної діяльності офіцера визначається низкою педагогічних, психологічних, соціальних, моральних та інших аспектів, які пов'язані з необхідністю ухвалення самостійного, виваженого та обґрунтованого рішення як в умовах повсякденної життєдіяльності військових частин, так і під час виконання бойових завдань.

Вимоги до особистості офіцера, що постійно зростають, обумовлюють необхідність його суб'єктного внеску в якісну зміну об'єкта діяльності, гнучкість

мислення, поведінки, виваженість в ухваленні рішень, здатність усвідомлено брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності.

Вивчення питання формування суб'єктності курсантів ускладнюється тим, що в сучасному науковому дискурсі практично відсутні напрацювання з проблеми її формування у вищому військовому навчальному закладі, що визначає необхідність і обґрунтованість дослідження особливостей формування професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів, оскільки курсант, на відміну від студента цивільного навчального закладу, знаходиться в якісно інших умовах, які визначаються сформованим специфічним середовищем та пов'язані із військово-професійною взаємодією як з керівництвом, науково-педагогічними працівниками, так і між курсантами.

Проблему суб'єкта та суб'єктності в науковому дискурсі не є новою, її досліджували філософи, психологи, соціологи та педагоги. В педагогіці суб'єктність досліджується за такими напрямками: суб'єктність як якісна ознака активних учасників навчального процесу (К. О. Абульханова-Славська, А. Г. Асмолов, О. М. Волкова, В. В. Давидов, І. І. Іванова, Н. С. Каган, А. К. Осницький, В. А. Петровський, В. І. Слободчиков, І. А. Серьогіна, Г. А. Цукерман, А. Н. Еткінд, І. С. Якиманська та ін.), педагог та учень як суб'єкти в педагогічному діалозі (В. В. Горшкова, О. А. Дубасюк, О. І. Казакова, В. В. Ягупов), методи та засоби формування суб'єктності (Г. І. Аксьонова, А. Р. Бекирова, В. В. Горшкова, М. Г. Єрмолаєва, Н. А. Кришталь, Н. К. Сергеєв та ін.), людина як суб'єкт – Я (В. С. Агапов, В. О. Веднякіна, О. В. Іващенко).

Значна кількість наукових досліджень присвячена питанню навчання і виховання майбутніх офіцерів, формування їх суб'єктності. В першу чергу це праці російських та українських педагогів і психологів (Ш. О. Амонашвілі, Ю. К. Бабанський, О. В. Барабанщиков, І. Д. Бех, Г. П. Васянович, С. У. Гончаренко, М. О. Данилов, К. М. Дурай-Новакова, М. І. Д'яченко, А. І. Дьомін, Л. В. Занков, І. А. Зязюн, Л. О. Кандибович, Л. М. Карамушка, Н. Л. Коломінський, Г. С. Костюк, В. Г. Кремень, І. Я. Лернер, В. С. Лутай, О. Г. Молл, В. О. Моляко, М. І. Нещадим, Н. Г. Ничкало, А. В. Петровський, О. Г. Романовський, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва, О. В. Сухомлинська, В. В. Ягупов, М. Д. Ярмаченко), зарубіжних учених (К. Арджіріс, Г. Емерсон, Ч. Бернард, М. Вебер, П. Друкер, Д. Макгрегор, А. Маслоу, Е. Мейо, Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Фоллет).

Тенденції розвитку військово-професійної освіти дозволяють розглядати розвиток суб'єктного потенціалу майбутніх офіцерів Збройних Сил України під час їх навчання у вищих військових навчальних закладах в якості провідного фактору покращення системи військової освіти. Завдання, які стоять перед Збройними Силами України на сучасному етапі, підвищують вимоги як до офіцера, так і до системи військової освіти, що актуалізує проблему формування професійної суб'єктної активності майбутніх офіцерів – особливої інтегральної професійно важливої якості, що визначає їхні життєві та професійні перспективи як суб'єктів військово-професійної діяльності.

Однією з передумов позитивної оцінки професійної успішності офіцера Збройних Сил України є сформована суб'єктність офіцера, яка безпосередньо

впливає на результати його військово-професійної діяльності, а її формування відбувається під час навчання у вищих військових навчальних закладах та продовжується під час служби у військових частинах.

На думку В. В. Ягупова, аналіз та узагальнення особливостей, притаманних військово-професійній діяльності офіцера, дозволяють виокремити провідні якості, риси та прояви суб'єкта професійної діяльності:

– свідома активність, яка безпосередньо спрямована на професійну діяльність і на самоактуалізацію в ній;

– свідома включеність особи, як суб'єкта професійної діяльності, у систему суспільно-виробничих відносин шляхом виконання конкретних посадових компетенцій у певному професійному середовищі;

– ступінь сформованості провідних психічних властивостей та якостей як представника певного професійного середовища та конкретного фахівця; це, насамперед, сформованість професійно важливих якостей – професійної свідомості та самосвідомості, фахової Я-концепції, системи індивідуальних цінностей професійної діяльності та фахового буття, професійна суб'єктність;

– свідома цілеспрямована саморегуляція, самоорганізація та самодетермінація своєї професійної поведінки й діяльності як професійного суб'єкта;

– здатність і готовність нести усвідомлено повну відповідальність за результати, а також і наслідки своїх дій, вчинків, поведінки і діяльності у межах виконання своїх посадових компетенцій як фахівця;

– професійна суб'єктність, тобто професійна підготовленість, суб'єктна готовність і фахова здатність бути суб'єктом професійної діяльності у певному професійному середовищі.

Зміст цих якостей, проявів і рис залежить від багатьох суб'єктивних і об'єктивних обставин, певних передумов, закономірних, а дуже часто й ситуативних умов індивідуального, соціального та професійного буття людини, які в психології особистості прийнято називати основними чинниками формування особистості як суб'єкта соціального буття чи соціального суб'єкта, а також і суб'єкта професійного буття [2, с. 84].

В. І. Осьодло, досліджуючи проблему професійного становлення офіцера, зазначає, що проблема розвитку суб'єктності знаходить відображення у недостатній розвиненості або диспропорціях окремих її компонентів і може виражатися в такому:

а) невміння чи нездатність виявити реально існуюче протиріччя між вимогами, що пред'являються, і рівнем їх відповідності своєму професіоналізму;

б) неадекватність професійного Я-образу і самооцінки, що є передумовою до самозаспокоєння або психічного дискомфорту у разі її зміни; відсутність чітких, структурованих уявлень про можливості професійної самореалізації;

в) «звуження» позиційно-рольового діапазону у виконанні професійних обов'язків, що провокує розвиток тенденції до обмеженої рефлексії елементів професійних ситуацій в межах суто виконавських, нормативно закріплених функцій офіцера;

г) відсутність необхідних спонук до самостійного покладання цілей в діяльності і професійному саморозвитку, визначенні своєї професійної перспек-

тиви, реалізації стратегії її досягнення за рахунок актуалізації професійно-особистісного ресурсу;

д) відсутність власних норм і критеріїв оцінювання якості своєї праці, орієнтація на «зовнішню» оцінку, жорстка орієнтація на думку інших або гіпертрофована довіра до досвіду інших суб'єктів;

е) орієнтація у виборі способів розв'язання професійних завдань на обмежене коло нормативних «шаблонів», тенденція до виконання професійних завдань у межах функціонального мінімуму.

Недостатня розвиненість суб'єктних якостей ускладнює процес професійної ідентифікації, вироблення ефективних шаблонів професійної поведінки, орієнтирів в своєму особистісно-професійному розвитку [1, с. 34].

З урахуванням потреб суспільства, вимог до системи військової освіти, умов проходження служби офіцером, усвідомлення необхідності підвищення рівня його професіоналізму, необхідним є пошук ефективних підходів до підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України у вищих військових навчальних закладах.

Сформована під час навчання майбутнього офіцера у вищому військовому навчальному закладі професійна суб'єктність є вищою формою регуляції його військово-професійної діяльності та важливою передумовою особистісно-професійної самоактуалізації офіцера Збройних Сил України, що забезпечує узгодженість особистих потреб, здібностей, очікувань відповідно до умов та вимог військово-професійної діяльності.

Література:

1. Осьодло В І. Психологія професійного становлення офіцера: [монографія] / В.І. Осьодло. – К.: ПП «Золоті ворота», 2012. – 463 с.

2. Ягупов В.В. Військова психологія: [підручник] / В.В. Ягупов. – К.: Тандем, 2004. – 656 с.

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Кисельов К. С.
аспірант кафедри психології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Науковий керівник: ***Саврасов М. В.***
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

Процес психічного розвитку розглядається більшістю дослідників як динамічний процес якісних і кількісних змін, під час якого виникають нові психічні утворення на основі і за допомогою диференціації колишніх структур. Останнім часом у вітчизняній психології знаходить поширення концепція «необмеженого розвитку» (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Анциферова, І. С. Кон, К. К. Платонов, О. В. Толстих та ін.), згідно з якою розвиток являє собою еволюційно-інволюційний поступальний рух, що не припиняється до моменту припинення самого життя. Це дозволяє припустити, що, якщо психічний розвиток продовжується протягом усього життя і його показниками є психічні новоутворення й особливості, специфічні для кожного вікового періоду (що знайшло відображення в численних періодизаціях дитячого розвитку), то студентському віку як соціально-психологічній віковій категорії, яка характеризується інтенсивним розвитком всієї структури особистості, інтелектуальної системи в тому числі, також притаманні певні психічні новоутворення і психічні особливості.

Дослідження засвідчили, що в студентському віці відбувається подальший психічний розвиток людини, складне переструктурування психічних функцій всередині інтелекту, змінюється вся структура особистості у зв'язку із входженням у нові, більш широкі і різноманітні соціальні спільноти (Б. Г. Ананьєв, М. Д. Дворяшина, Л. С. Грановська, В. Т. Лісовський, І. А. Зимня, І. С. Кон та ін.).

Перетворення мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, а також інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, – з іншого, виділяють цей вік у якості центрального періоду становлення характеру й інтелекту. Аналіз типів акцентуацій характеру, що виділяються К. Леогардом, дозволить не тільки зрозуміти характерологічні особливості сучасної молоді, але й налагодити з ними ефективну взаємодію. Коротко зупинимося на них.

Сенситивний тип. Йому властива підвищена чутливість до всього: до того, що радує, і до того, що засмучує або лякає. Вони зазвичай сором'язливі і боязкі при сторонніх людях і тому часто здаються замкнутими. Відкритими і товариськими вони бувають тільки з тими, хто їм добре знайомий, віддають перевагу спілкуванню з малюками та дорослими, а не з однолітками. Вони відріз-

няються слухняністю і виявляють велику прихильність до батьків. У юнацькому віці в таких підлітків можуть виникати труднощі адаптації до кола однолітків, а також «комплекс неповноцінності».

Психастенічний тип. Ці юнаки і дівчата характеризуються раннім інтелектуальним розвитком, схильністю до роздумів, до самоаналізу та оцінок поведінки інших людей. Такі юнаки і дівчата, однак, нерідко бувають більше сильні на словах, ніж у справі. Самовпевненість у них поєднується з нерішучістю, а безапеляційність суджень зі скороспішністю дій, що чиняться саме в ті моменти, коли потрібні обережність і обачність.

Лабільний тип. Цей тип украй мінливий у настрої, причому він найчастіше непередбачуваний. Приводи для несподіваної зміни настрою можуть бути зовсім незначними. Усі вони «здатні поринути в зневіру і похмурий настрій за відсутності будь-яких серйозних неприємностей і невдач». Від миттєвого настрою цих юнаків і дівчат залежить багато чого в їхній психології і поведінці.

Астеноневротичний тип характеризується підвищеною підозрілістю і примхливістю, стомлюваністю і дратівливістю. Особливо часто стомлюваність виявляється при виконанні тяжкої розумової праці. Нестійкий тип. Його іноді неправильно характеризують як слабовільний, який пливе за течією. Юнаки і дівчата цього типу виявляють підвищену схильність і потяг до розваг, причому без розбору, а також до неробства і ледарства. У них відсутні будь-які серйозні, у тому числі професійні, інтереси, вони майже зовсім не думають про своє майбутнє.

Істероїдний тип. Головна риса цього типу – егоцентризм, а також спрага постійної уваги до своєї особи. У юнаків і дівчат цього типу виражена схильність до театральності, позерства, малювання. Такі діти важко переносять, коли в їхній присутності хтось хвалить їхнього товариша, коли іншим приділяють більшу увагу, ніж їм самим. Бажання привертати до себе погляди, слухати слова захоплення і схвалення стає для них насущною потребою. Для таких юнаків і дівчат характерні претензії на виняткове становище серед однолітків, і, щоб чинити вплив на оточуючих, привертати до себе їхню увагу, вони часто виступають у групах у ролі призвідників і заводіїв.

Гіпертимний тип. Юнаки і дівчата цього типу відрізняються рухливістю, товариськістю, схильністю до бешкетництва. Навколо них завжди відбувається багато подій, вони створюють багато шуму, люблять неспокійні компанії однолітків. При добрих загальних здібностях вони виявляють непосидючість, недостатню дисциплінованість, вчаться нерівно. Настрій у них завжди гарний, піднесений. З дорослими, батьками та педагогами у них нерідко виникають конфлікти. Такі юнаки і дівчата мають багато різноманітних захоплень, але ці захоплення, зазвичай, поверхові і швидко минають.

Шизоїдний тип. Його найбільш істотною рисою є замкнутість. Ці юнаки і дівчата не дуже тягнуться до однолітків, прагнуть бути одні, знаходитися в компанії дорослих. Духовна самітність навіть не обтяжує шизоїдного підлітка, який живе у своєму світі, своїми незвичайними для дітей цього віку інтересами. Такі юнаки і дівчата нерідко демонструють зовнішню байдужність до інших людей, відсутність до них інтересу. Вони погано розуміють стани інших

людей, їхні переживання, не вміють співчувати. Їхній внутрішній світ найчастіше наповнений різними фантазіями, особливими захопленнями. У зовнішньому прояві своїх почуттів вони досить стримані.

Конформний тип. Цей тип демонструє бездумне, некритичне, а часто кон'юнктурне підпорядкування будь-яким авторитетам, більшості в групі. Такі юнаки та дівчата зазвичай схильні до моралізування і консерватизму, а їхнє головне життєве кредо – «бути як усі». Це тип пристосуванця, який заради своїх власних інтересів готовий зрадити товариша, залишити його у тяжку хвилину, але, що б він не зробив, він завжди знайде «моральне» виправдання своєму вчинку, причому нерідко не одне.

Циклоїдний тип. Він характеризується підвищеною дратівливістю і схильністю до апатії. Юнаки та дівчата цього типу прагнуть бути вдома одні, замість того щоб побути десь зі своїми однолітками! Вони тяжко переживають навіть незначні неприємності, на зауваження реагують украй 12 роздратовано. Настрій у них періодично змінюється від піднесеного до пригніченого (звідси – назва цього типу) – з періодами приблизно в два-три тижні.

Епілептичний тип. Ці люди часто плачуть, дратують оточуючих, особливо у ранньому дитинстві. Такі діти, пише О. Є. Личко, люблять мучити тварин... бити і дражнити молодших та слабких, знущатися над безпорадними і нездатними дати відсіч. У дитячій компанії вони претендують не просто на лідерство, а на роль «володаря». Їхні типові риси – жорстокість, себелюбство і владність. У групі дітей, якими вони керують, такі підлітки встановлюють свої жорсткі, майже терористичні порядки, причому їхня особиста влада в таких групах тримається переважно на добровільній покірності інших дітей або на страху. В умовах жорсткого дисциплінарного режиму вони почуваються нерідко на висоті, уміють догодити начальству, домогтися певних переваг, заволодіти... постами, владою, встановити диктат над іншими.

Психологічний розвиток особистості студента – діалектичний процес виникнення і вирішення протиріч, переходу зовнішнього у внутрішнє, саморуху, активної роботи над собою. Б. Г. Ананьєв представляв розвиток особистості як зростаючу за масштабами і рівнем інтеграцію утворення підструктур і їхній синтез, що ускладнюється. З іншого боку, відбувається паралельний процес зростаючої диференціації психічних функцій (розвиток, ускладнення, «розгалуження» психічних процесів, станів, властивостей). Таким чином, вивчення психологічних особливостей студентського віку стає дуже важливим і необхідним явищем у сучасній психології вищої школи.

Література:

1. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О.М. Степанов]. – К.: «Академвидав», 2006. – 424 с. (Енциклопедія ерудита).

2. Карл Леонгард. Акцентуированные личности = Akzentuierte Persönlichkeiten. – Берлин, 1976. – 328 с.

ПРОФІЛАКТИКА КАПРОЛАЛІЇ: ШКІЛЬНИЙ ДОСВІД

Кривобок І. В.
студентка VI курсу
Інституту людини
Київський університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: ***Степанова О. А.***
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Мова – найвагоміша ознака нації, завдяки якій людина ідентифікує себе як представника певного народу. Нині це провідний чинник формування національної незалежності для багатьох народів світу і України зокрема, позаяк мова нації завжди містить сакральні поняття, до яких, наприклад, українці відносять: «Бог», «мати», «батько», «Батьківщина», «родина» тощо. Однак сьогодні кожен пересічний громадянин планети Земля безпосередньо чи опосередковано стикається з мовними виразами, котрі прийнято вважати лихими, непристойними, недопустимими до загального вжитку. Такі лексеми й вирази отримали назву капролалія (від грец. капрос – багно, лалія – мова, тобто брудна мова). Капролалія – це хворобливий потяг до нецензурної лайки, публічне викрикування такої [1, с. 534]. Це ненормована, некодифікована лексика, наповнена непристойними виразами, що включає:

− лихослів'я (цензурне й нецензурне);
− сленг непрофесійний (цензурний і нецензурний);
− просторіччя (нецензурне);
− грубу лайку (цензурну й нецензурну).

Також капролалію називають лексикою «тілесного низу». Словник української мови дає таке тлумачення цього поняття: «Лихослів'я – вживання лайливих, соромітних слів. Грубі, недоброзичливі слова й вирази, вживані щодо кого-небудь» [2, с. 248]. Для визначення цього явища філологи та психологи використовують ще термін «інвектива». У словнику іншомовних слів знайдено таке визначення: «Інвектива (лат. invective oratio – «лайлива мова») – різкий викривальний виступ проти кого-небудь, чого-небудь; образлива промова, лайка, випад» [3, с. 249].

У зв'язку з тим, що останнім часом капролалія стала складовою нашої національної повсякденності, постала нагальна проблема глибокого дослідження цього негативного суспільного явища та вироблення шляхів протистояння йому і навіть повного викорінення з суспільного вжитку. До вирішення цієї проблеми у різні роки долучилися зарубіжні й вітчизняні мовознавці (Е. Боєва, Л. Ставицька, О. Тупиця та ін.), психологи (О. Башманова, Л. Виготський, Л. Ростомова, В. Татенко, Л. Широкорадюк та ін.), педагоги та соціальні педагоги (Ж. уретт, К. Кальбаум, І. Кон, З. Карпенко, О. Степанова).

Останні дані ВООЗ доводять, що кожен п'ятий сучасний психічно здоровий неповнолітній вживає нецензурну лексику в присутності однолітків, дорослих людей, педагогів, пересічних незнайомих громадян. Поступово така поведінка неповнолітніх може перетворитися на норму, котра вже не буде засуджуватися соціумом.

Працюючи над дослідженням проблеми лихослів'я, ми дійшли висновку, що лаються усі – і хлопці, і дівчата, що було підтверджено результатами анонімного опитування учнів 7-8 класів міських і сільських шкіл. Переважна більшість українських підлітків не стидаються користуватися лихими словами, не вважаючи їх вживання недопустимим, зазначаючи, що лаються батьки, знайомі й незнайомі дорослі люди просто вулиці і навіть учителі. Тепер діти навіть не помічають як, де і коли вживають інвективу, а зауваження з боку однолітків, які не лаються, чи дорослих людей, викликають у лайливих підлітків напади безпричинного сміху та агресії. Якщо підліток не вживає брудного сленгу, однолітки вважають його лузером (від англ. невдаха), «несучасною, відсталою людиною», їм не цікаво з таким спілкуватися, вони насміхаються та навіть вдаються до переслідування, позаяк цей підліток «не такий», відрізняється від більшості.

Зважаючи на це, постала нагальна проблема розробки превентивної моделі її попередження та подолання в підлітковому середовищі через педагогічну профілактику як комплекс систематичного й цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття й волю неповнолітніх з метою попередження асоціальної поведінки. Її сутність полягає в формуванні сором'язливості, стриманості у спілкуванні, плеканні почуття відповідальності за свою поведінку, за промовлені слова.

У зв'язку з цим, профілактичну місію має взяти на себе шкільна психологічна служба, соціальний педагог та класні керівники. Досягти позитивного психолого-педагогічного ефекту від профілактичної роботи, спрямованої на подолання лихослів'я в шкільному середовищі можна за умови, якщо:

– навчити неповнолітніх висловлювати свої думки й почуття без лайки, сприяти саморегуляції станів і контролю над собою;

– навчити розуміти емоційний стан іншого і не провокувати нервових зривів;

– навчити позитивно вербалізувати свій емоційний стан, помічати власні грубощі;

– сформувати в учнів морально-психологічну позицію нетерпимості до лихослів'я, усвідомлення того, що брутальна лайка – огидне явище, за яке має бути соромно усім, хто себе поважає;

– розвинути емпатію й почуття гумору.

Усі профілактичні заходи доцільно об'єднати у дві групи – загальні й спеціальні. До загальних мають увійти встановлення довірливих стосунків на прикладі високої моральної культури та роз'яснювальна робота соціального педагога. Групу спеціальних заходів мають складати моделювання, рольові ігри, перенесення навичок з навчальної ситуації в практику повсякденного життя.

У шкільній практиці з підлітками ми планували заходи з подолання звички лихословити за трьома напрямами роботи:

1. Проведенні профілактичних занять в підлітковому середовищі з усвідомлення ними негативного впливу лихослів'я на життєдіяльність особистості, її емоційне здоров'я, на зниження рівня агресії та розвитку емпатії.

2. Організації тренінг-семінарів для учителів з підвищення їхньої психолого-педагогічної компетентності в розв'язанні проблем професійного та неформального спілкування з підлітками.

3. Проведенні бесід і роз'яснювальної роботи з батьками щодо налагодження неконфліктних і партнерських стосунків зі своєю дитиною, що позитивно впливатиме на розвиток комунікативних навичок неповнолітніх.

Ми передбачали, що шкільна профілактика капролалії в середовищі підлітків дасть найкращий результат, коли проводитиметься в колі однолітків за участю авторитетних дорослих, якими мають стати батьки та учителі. Зворотній зв'язок у групі створить можливість підліткові усвідомити та оцінити вияви своєї нетактовності й грубощів у типових ситуаціях спілкування між однолітками.

З впевненістю можна сказати, що на етапі ранньої загальної профілактики капролалії в підлітковому середовищі доцільним став курс занять, розрахованих на проведення 1 заняття на місяць протягом навчального року. Так, нами був розроблений комплексний курс занять, що включав в себе різні форми профілактичної роботи, що склали 9 занять загалом. Такий курс розроблявся за участю класних керівників та шкільного психолога, що дозволяло враховувати індивідуальність учнів-підлітків, їх емоційний фон, знання мови та українських мовних традицій, історії, етики тощо.

Профілактичний курс включав традиційні та інноваційні заходи: бесіди, ділові ігри, атр-завдання, командні змагання, тренувальні вправи, розважальні вправи та завдання, квести, перегляд кінофільмів та анімаційних стрічок тощо.

За результатами реалізації нашої профілактичної програми було проведено анкетування, що дозволило зробити такі висновки:

− підлітки впевнилися, що лихослів'я не є природною ознакою людини, а лише одним зі способів вияву негативного ставлення до іншої особистості та соціуму;

− учні встали на шлях розуміння того, що будь-яку конфліктну ситуацію можна вирішувати в культурній, цивілізованій формі;

− з'явилося усвідомлення того, що українська мова історично не містить лихих слів, тому її вживання сучасним поколінням є порушенням національних традицій взаємодії, що не личить сучасному іміджу українця.

Література:

1. Жмуров В.А. Большой толковый словарь терминов психиатрии. Элиста: Джангар, 2010. – 864 с.

2. Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1973. – 780 с.

3. Словарь иностранных слов / Под ред. И.В. Лёхина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова, Л.С. Шаумяна. – М.: Советская Энциклопедия, 1964. – 787 с.

СТАНОВЛЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ТИПУ МИСЛЕННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗНАННІ

Крижановська Т. О.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Раціональна традиція в історії філософської думки пройшла декілька етапів, і сьогодні протікає процес певної зміни раціональної парадигми. Перехід від Модерну до постмодерну, який відбувся у другій половині XX століття, мав на увазі і перехід до інших методів осягнення дійсності, формування іншої картини світу, іншої соціальної реальності, і, також, іншої раціональності. Простежити зміни раціональних парадигм в європейському знанні та спробувати окреслити обрії сучасного типу раціональності є метою цього докладу. Прослідкуємо ті основні способи раціонального підходу до дійсності, які склалися в основні епохи розвитку європейського філософського знання, а також спробуємо окреслити особливості сучасної раціональності, яку означимо як «нераціональна раціональність».

Треба зазначити, що до становлення раціонального способу осягнення та освоєння світу існував інший – чуттєво-образний, той, що складався протягом архаїчного періоду існування людства. Завершенням цього періоду стали міфи як сенсоутворюючі наративи життя того чи іншого етносу та основа соціально-культурної практики багатьох поколінь людей. Можна говорити про певну раціоналізацію окремих міфологічних уявлень, наприклад, в давньогрецькій культурі.

Перші спроби раціональної аргументації в європейській традиції ми знаходимо в працях давньогрецьких натурфілософів. В класичних філософських вченнях Давньої Греції, а саме у Платона та Аристотеля, вже містяться більш системні погляди на проблему раціонального. Платон спирається на аргументоване тлумачення змісту людського життя й пояснення того, чому один спосіб життя є вищий за інший. Це встановлює новий статус розуму. Добре життя, згідно Платону, полягає в пануванні розуму над бажаннями. Раціональність Платона полягала в адекватному розумінні, правильному, усвідомленому баченні Блага. Розум визначався через картину космічного ладу, як «розум, що вічно володарює у Всесвіті» [6, с. 36].

Аристотель є засновником субстанційної доказової раціональності. Аристотель підтримує свого вчителя Платона в його протистоянні релятивізму софістів, їх намаганням відшукувати докази для будь-якої точки зору [4, с. 56]. Але, в той же час, на відміну від Платона «спускає» раціональність «з неба на землю». Логіка доказу, силогістика Аристотеля будується в якості ієрархії сутностей та категорій, які людина може визначити, висловити. «Означать же

сущность чего-то имеет тот смысл, что бытие им не есть нечто другое... [2, IV, 4, 1007a 20-31]. Це, перш за все, раціональність визначеності.

Знання Середньовічної доби також мають раціональну складову, але вона специфічна. Раціональність засновується вірою та всемогутністю Бога. Середньовічну раціональність можна назвати догматичною, тобто такою, яка базується на певних ствердженнях, які не потребують доказів, тільки віри.

Один із основних творців філософії Модерну, Р. Декарт визначає раціональність процедурно, в термінах мірил, за допомогою яких ми створюємо приписи в науці та житті [5, с. 260]. Декарт розуміє мислення як побудову або збирання, що позначається словом cogitare. Модернова раціональність думки більше визначається способом мислення, тим як треба мислити, а не змістовною істинністю результату. Декарт пропонує приклад такого підходу у своїй моделі ясної та чіткої думки. Досконалість мислення ним визначається в термінах певного стилю, методу, процедури міркування. Раціональність є властивістю, притаманною суб'єктивному мисленню [7, с. 212]. Апогеєм раціоналістичної філософії Модерну стали системи представників німецької класичної філософії, особливо І. Канта і Г. Гегеля.

Представники некласичної філософії, починаючи з А. Шопенгауера, С. К'єркегора, Ф. Ніцше, М. Шелера розхитують уявлення про всевладність розуму, чи то суб'єктивного, чи об'єктивного. Вчення З. Фрейда про вирішальну силу несвідомого в житті людини, також відіграло величезну роль в процесі зміни раціональної парадигми. Раціо (розум), як показують ці філософи і вчені, фактично завжди укорінено в нераціональних глибинах людської душі – волі до життя, волі до влади, емоцій і бажань, несвідомих потягів тощо.

Кінець XX століття означається багатьма мислителями як постмодерн, тобто епоха, коли раціональність модерну та засновані нею методи вже не спрацьовують в якості теоретичного підґрунтя як в науці, так і в практичній діяльності. Філософи постмодерну виступають проти раціональних «гранднаративів» Модерну, які вважаються ними інструментами світоглядного, політичного, економічного засилля.

Ряд філософів і вчених сучасності все ж таки намагаються «реабілітувати» значення і можливості розуму, вважають, що раціональний проект Модерну ще не завершив свого існування. Наприклад, представники комунікативної філософії звертаються до універсальних раціональних основ співіснування і взаємодії людей. Комунікативна філософія намагається поєднати кантівський принцип трансцендентальної рефлексії і принцип інтерсуб'єктивності на морально-етичній основі. Засновник цього напрямку К.-О. Апель вважає ґрунтом людського існування К.-О. Апель консенсуально-комунікативну раціональність. Тільки на основі такої «узагальненої взаємності можна говорити про згоду в сенсі консенсуально-комунікативної як етичної раціональності» [1, с. 246]. Поєднуючи комунікацію з моральними інтенціями учасників інтерсуб'єктивного простору, Ю. Габермас вводить поняття комунікативної дії, яка має дві складові: раціонально-аргументативну, що спрямована на порозуміння особистостей, та етико-практичну, яка спроможна врахувати як інтереси кожного індивіда, так і підтримувати цілісність суспільства. Ю. Габермас наполя-

гає на тому, що раціональність, підґрунтям якої є мета, і раціональність, що спрямована на взаєморозуміння, не можуть підміняти одна одну, що ці два типи раціональності лежать в різних площинах [3, с. 291]. Тобто, субстантивна концепція раціональності, у вченнях сучасних філософів-раціоналістів змінюється на консенсуально-етичну.

Література:

1. Апель К.-О. Ситуація людини як етична проблема; [пер. з нім. А.Єрмоленка] / Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. – К.: Либра, 1999. – С. 231-254.

2. Аристотель. Метафизика [пер. с др. гр. П.Д. Первова и В.В. Розанова]. – М.: Институт философии, теологи и истории св. Фомы, 2006. – 232 с.

3. Габермас Ю. Дії, мовленнєві акти, мовленнєві інтеракції та життєвий світ; [пер. з нім. А.Єрмоленка] / Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. –К.: Либра, 1999. – С. 287 – 324.

4. Гайденко П. П. Научная рациональность и философский разум. – М.: Прогресс-Традиция, 2003. – 528 с.

5. Декарт. Первоначала философии / Декарт Р. Сочинения в 2-х т. [пер. с лат. и фр.]. Т. 1. – М.: Мысль, 1989. – 654 с.

6. Платон. Филеб / Платон. Сочинения. В 3-х т. [пер. с древнегр. под общ. ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса]. Т. 3. Ч. 1. – М.: Мысль, 1971. – 658 с.

7. Тейлор Ч. Джерела себе. Творення новочасної ідентичності [пер. з англ. А. Васильченко та інші]. – К.: Дух і літера. 2005. – 696 с.

ПРОБЛЕМА ДИСМОРФОМАНІЙНИХ СТАНІВ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Луценко М. С.
студентка VI курсу
Інституту людини
Київський університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: ***Степанова О. А.***
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Підлітковий вік – це перший перехідний період в житті дитини, котрий вона усвідомлює як прощання з дитинством і вступ у доросле життя. Для нього характерне усвідомлення своєї індивідуальності та завершення психосексуальної ідентифікації. Зміни, що відбуваються в зовнішності підлітків, поро-

джують, іноді, викривлені реакції, що відображується в порушеннях загальноприйнятих норм існування в певному суспільстві.

Сьогодні суспільство втягнуто в безкінечну гонитву за красою, вічною молодістю, що стало причиною підліткових девіацій у формі дисморфоманії – психічного й поведінкового розладу у вигляді хворобливого незадоволення неповнолітнім своєю зовнішністю, пошуку недоліків обличчя, тіла та прагненням за будь-якої умови виправити їх. Дисморфоманія характерна як для дівчат-підлітків, так і для хлопців, однак дівчата особливо схильні до негативних оцінок своєї зовнішності й частіше за хлопців виявляють поведінку, що негативно впливає на процес їх соціалізації. У дівчат девіація виникає переважно на фоні фізичного розвитку, що спонукає хворобливі переживання, пов'язані зі змінами тіла або відсутністю таких. Вони починають ігнорувати свої здібності й таланти і зосереджуються на зовнішньому вигляді як доказі своєї гідності, забуваючи про те, що кожна людина є унікальною й неповторною. Така ситуація поглиблюється, коли підліток не бачить в оточуючому середовищі джерел підтвердження своєї самооцінки. Американський психолог У.Джеймс, дослідник взаємозв'язку зовнішніх змін підлітків і їх впливу на поведінку особистості зазначав: «Існує взаємозв'язок між розвитком особистості підлітка та його посиленою увагою до свого тіла» [1, с. 127].

Дослідники-психологи (А. Дробінська, М. Ковач, І. Кон, М. Коркіна, А. Подільський та ін.) розглядають дисморфоманію як депресивний стан неповнолітніх, що супроводжується включенням імпульсивної поведінки або пригніченням, розладами харчової поведінки, що робить дівчат-підлітків вразливими, безвольними, готовими до радикальних змін свого життя та поведінки. Психолог І.Кон зазначав, що підлітки надають великого значення відповідності свого зовнішнього вигляду стереотипним зразкам маскулінності/фемінності. Для них важливо відповідати встановленим еталонам та критеріям привабливості, однак підлітковий «ідеал краси і прийнятності» зовнішності часто буває далеким від реальності [2, с. 267].

Важливим чинником розвитку дисморфоманійних станів у дівчат-підлітків є порушення регуляції самооцінки, це найчастіше поступове зниження власної самооцінки, конфлікт між переконаннями й бажаннями неповнолітньої. Для дівчат з вираженою дисморфоманією характерна стійка впевненість, що їх «дефект» надзвичайно неприємний оточуючим [3, с. 14-15].

Причини виникнення дисморфоманії можна розділити на дві групи:

− це психологічні травми, отримані на фоні стосунків з батьками, однолітками, знайомими щодо зовнішності дівчинки. Наприклад, мама може зазначити, що ластовиння псує личко її доньки, остання починає звертати на це більшу увагу і в результаті формується стійке неприйняття своєї зовнішності;

− наявність психічного захворювання.

Найбільш повну класифікацію причин формування дисморфоманії здійснила М. Коркіна, серед чинників вона називає такі:

− біологічні (генетичні);

− психологічні (дражніння, переслідування, критика та ін.);

− соціальні та медіачинники (пропаганда штучної краси);

− особливості характеру та особистісні властивості (перфекціонізм, гіперсором'язливість, чутливість до критики та ін.) [3, с. 36].

У ході нашого дослідження було проведено пілотажне обстеження 100 дівчат-підлітків від 14 до 15 років, які проживають у м. Києві й навчаються в загальноосвітніх закладах. Було встановлено, що 87% дівчат незадоволені своєю зовнішністю, страждають від невідповідності запропонованим глянцевим стандартам, вважають себе надто гладкими або дуже худими, з довгим носом або великими вухами і т. п. 34% дівчат з 87% готові до негайного втручання щодо виправлення зовнішності, до самостійної корекції ваги та звернення до пластичних хірургів. 12% дівчат з опитаних уже дотримуються ніким неконтрольованої дієти й вихваляються досягненнями втрати ваги, намагаючись залучити до такої справи інших дівчат, які ще не вирішили «міняти» себе до відповідності «зразкам краси й чутливості».

На жаль, сучасні дівчата мало довіряють батькам, учителям, авторитетним дорослим, вони не готові з ними відверто спілкуватися щодо пошуків свого «Я», тому це призводить до відсутності контролю з боку дорослих, і надалі до трагедій особистого життя дівчат – парасуїцидів та суїцидів, захворювань у формі анорексії чи булімії, проблем з органами травлення, подальших проблем з реалізацією репродуктивної функції.

Надзвичайна стійкість дисморфоманії, значною частотою виникнення поведінкових порушень і захворювань у середовищі дівчат-підлітків, вимагає цілеспрямованої профілактика, котра б спиралася на коригування у дівчат-підлітків системи харчування, виявлення психологічних, соціально-педагогічних та ситуативних чинників негативного впливу на формування особистості, організацію роз'яснювальної роботи в закладах освіти та профілактичної роботи з батьками. Необхідна розгорнута пропаганда занять спортом, хореографією, дотримання здорового способу життя загалом.

За рекомендаціями С.Степанова, у тих випадках, коли дисморфоманія не приймає форми патології, психологи, соціальні педагоги в межах функціонування шкільної психологічної служби мають проводити роз'яснювальну та консультативну роботу з метою формування здорової самооцінки, критичності до нереалістичних стандартів «журнальної» краси, пояснювати, що через не зовсім приємні зміни зовнішності проходить кожна людина в світі, а такі зміни минають з часом. Доцільним є демонстрація підліткових фото родичів, відомих людей, зірок, політиків. Важливо переключити увагу дівчат-підлітків на ті сфери діяльності, в яких вони насправді можуть досягти значних успіхів, що автоматично зніматиме проблему незадоволеності собою.

В організації профілактики дисморфоманійних станів у середовищі підлітків доцільним буде комплексний підхід.

Література:

1. Джеймс У. Научные основы психологии / Уильям Джеймс. – Минск: Харвест, 2003. – 329 с.

2. Кон И. С. В поисках себя: Личность и её самосознание / И. С. Кон. – М.:Политиздат, 1984. – 335 с.

3. Коркина М.В. Дисморфомания в подрастковом и юношеском воздасте. Монография / М.В. Коркина. – 3-е изд. – М.: Медицина, 2009. – 250 с.

ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Михальченко Н. В.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна

Вищий навчальний заклад є найважливішим етапом освоєння професії, початком професійного становлення. Воно полягає в активному, свідомому утвердженні людини у професійній позиції на основі засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, оволодіння професійними уміннями. В зрілому юнацькому віці відбувається адаптація студента-новачка до навчального закладу, діяльності в умовах вищої школи [5, с. 256]. Колишній школяр мусить суттєво перебудувати свої уявлення про навчання, звички, поведінку, на нових засадах забезпечити власну самоорганізацію.

Сьогодні виникла нагальна необхідність створення сприятливих умов для оволодіння підростаючою особистістю досвідом здійснення самоперетворювальних змін, саморозвитку, що можливо, на нашу думку, на основі рефлексії особистості. Самоактуалізація, реалізація професіоналізму, орієнтація на успішність роботи зі студентами не може бути здійснена поза колективної роботи викладача, його спілкування і взаємодії як зі студентами, так і з колегами [3].

Великого значення набуває саме психологічна культура викладача, яка визначає його психологічну готовність якомога повніше реалізовувати культуротворчу, гуманістичну функції, здатність оволодівати професійними цінностями та сучасним інструментарієм вивчення і розвитку індивідуальності сучасного студента [2, с. 302].

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема професійної компетентності викладача постійно привертає до себе увагу і деякі науковці розглядали її окремі аспекти (К. О. Абульханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, Г. О. Балл, І. Д. Бех, В. С. Біблер, І. А. Зязюн, О. М. Леонтьєв, С. Д. Максименко, В. Д. Шадріков). Крім того, теорію і експериментальні дослідження саме педагогічного колективу розвивали такі автори, як О. В. Петровський, В. В. Шпалинський, Г. М. Андрєєва, А. І. Донцов, Л. І. Уманський, Н. Н. Обозов.

Науково-педагогічна діяльність на ниві вищої освіти є важливою і потрібною. Саме через освіту формується особистість, майбутнє держави та її культури. Процес навчання – це зворотній процес, процес постійної взаємодії між викладачем та студентом. В умовах сьогодення якість цього процесу залежить від рівня готовності і викладача, і студента до співпраці. На думку приходять слова видатного педагога В. О. Сухомлинського: «Навчання – це не механічна передача знань. Це надзвичайно складні людські взаємини» [6, с. 322].

Провідною діяльністю студента вищого навчального закладу є навчально-професійна діяльність. Саме в процесі та завдяки їй досягаються основні цілі підготовки спеціалістів. Вона найбільш інтенсивно впливає на особистісне зростання й професійне становлення студентів, набуття ними професійно-важливих знань, умінь і навичок. У процесі навчальної діяльності трансформується структура самосвідомості студента, формується соціально-професійний аспект його «Я-концепції», психічні процеси й стани «професіоналізуються» [4, с. 62].

Навчально-професійна діяльність студентів явище складне. Вона відрізняється, з одного боку, від діяльності школяра (головне оволодіти знаннями), а з іншого – від професіоналів (практичне виконання певних ділових функцій). Головна відмінність полягає в тому, що навчальна діяльність студента була професійно спрямована. Велику увагу сьогодні необхідно приділити саме показникам успішного зростання студента в вищому навчальному закладі.

Перший показник успішного навчання студентів – це пізнавальна мотивація, інтерес до професії та її опанування. Традиційно успіх у навчальній діяльності пов’язується, насамперед, із рівнем інтелектуального розвитку особистості. «Сильні» і «слабкі» студенти відрізняються один від одного не за рівнем інтелекту, а за мотивацією навчальної діяльності. Для «сильних» студентів характерна є внутрішня мотивація: вони мають потребу в опанування професією на високому рівні, зорієнтовані на отримання міцних професійних знань і практичних умінь. Стосовно ж «слабких» студентів, то їх мотивація загалом зовнішня, ситуативна: уникнути осуду й покарання за низьку успішність.

На мою думку, який не був би високий рівень інтелектуальних здібностей студента, він ніколи не зможе компенсувати його низьку навчальну мотивацію та сприяти успішній навчальній діяльності. Саме тому, існує необхідність, на думку багатьох науковців, цілеспрямованого формування у студенів мотивації.

Другим показником успішного студента виокремлюємо потенційні здібності до опанування професією.

Неважко навести приклади, які підтверджують, що уявлення студентів про свої здібності суттєво впливає на успіхи їх у навчанні й нерідко призводять до того, що рівень успішності студента виявляється значно нижчим, ніж можна було передбачити, орієнтуючись лише на його потенційні здібності. Часто студент, ще не приступивши до виконання завдання, заявляє, що не зможе з ним впоратися.

Для успішного навчання у вузі студенту необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприймання, пам’яті, мислення, уваги, ерудованості, широти пізнавальних інтересів, оволодіння логічними операціями тощо. Окрім цього, для студента вузу важливим є також високий рівень мовленнєвої культури та багатий словниковий запас, достатня комунікабельність і соціально-перцептивні здібності.

Третім показником успішного студента виокремлюємо високий рівень свідомості та особливості мислення.

Система навчання у вищій школі значною мірою розрахована на високий рівень свідомості студентів, їхньої самостійності й здатності до самоконтролю сво-

єї діяльності та поведінки, адже формально відсутня сувора поточна «шкільна» перевірка, й контроль, студенту надається значно більше можливостей вибору змісту й способів навчальної діяльності, форм звітності за її результати.

Закономірна послідовність змін у мисленні студентів, які були позначені як стадії: 1 стадія – інтерпретація світу й свого освітнього досвіду авторитарним, дуалістичним чином. Світ може бути тільки хорошим чи поганим, правильним чи неправильним. Студенти шукають істину й прагнуть до знань. Роль викладача – навчати студентів, а їх власна роль – сумлінно навчатися. 2 стадія – стадія діалектичного мислення: зіткнення з різними поглядами на проблему, коливання й помилками в їх розв'язання. Студенти поступово призвичаюються і навіть схвалюють таку різноманітність думок, обумовлюють і синтезують їх. Вони зникають з тим, що кожна людина має право й може, залежно від контексту, підійти д одного й того ж явища з різних боків. 3 стадія – виникає потреба прийти до якоїсь власної думки, відшукати свою відповідь на спірні питання й виявити при цьому власні переконання. Студенти починають брати відповідальність за власний вибір цінностей, поглядів і свого стилю життя.

До четвертого показника психологічної сутності успішного студента відносимо моральну культуру.

Основна мета вищої школи формування елітарних якостей майбутніх спеціалістів-інтелегентів як передумова відтворювання та розвитку духовного потенціалу суспільства.

До бажаних «елітарних якостей» майбутнього спеціаліста можна віднести: взаємоповага, толерантність та терпимість по відношенню один до одного, готовність та здібність до діалогу культур, відкритої комунікації, плюралізму думок, виявленню гнучкої, а не силової стратегії рішення наукових, виробничих, соціальних конфліктів та подолання криз.

Таким чином, при наявності вищезгаданих показників формування психологічної сутності успішного студента вищого навчального закладу обов'язково призведе до появи нового професіонала-спеіціаліста.

У цілому розуміння освіти та виховання набувають статусу громадськості, а важливою особливістю вищої школи стає те, що вона сприяє формуванню соціально зрілої особистості. Для такої особистості характерним є: соціальна компетентність – наявність комплексу знань про соціальний світ і своє місце в ньому; соціальний інтелект – здібності до аналізу, прогнозування та регулювання особистих соціальних дій; здібності приймати на себе моральну відповідальність за життєві та професійні рішення; терпимість як наслідок діалектичного та плюралістичного світогляду; намагання до саморозвитку та самоактуалізації.

Література:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібик / за ред. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. – Київ: Просвіта, 2001. 416 с.

3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Михальченко Н.В. Роль психологічної культури викладача в розвитку особистісної рефлексії у студентів-психологів. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький: ХНУ, 2011. С. 63-65.
5. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 424 с.

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Олійник Н. А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

Тривалий час в педагогічних дослідженнях вивчався процес формування соціальної активності, в якому увага приділялася зовнішнім чинників, провідну роль виконували педагогічні впливи, а розвиток соціальної активності як внутрішньоособистісний процес досліджувався психологією.

У педагогіці відбувся перехід від ідеї формування особистості до ідеї про створення умов для її самореалізації, які забезпечили б розкриття інноваційного потенціалу особистості. Якщо раніше соціальна активність майбутніх фахівців пов'язувалася насамперед з посиленою діяльністю по реалізації поставлених перед ними соціально значущих завдань відповідно норм (О. А. Сєваст'янова), то в даний час визнається, що тільки сама людина, будучи автором свого життя (суб'єктом діяльності), здатна усвідомити свою сутність і реалізувати закладений інноваційний потенціал у взаємодії з соціумом (К. А. Абульханова-Славська, А. А. Волочков).

Соціальна активність пов'язує дві сторони: внутрішню, психічну, з потребами, установками, сформованою системою відносин особистості до себе і до світу, певним рівнем саморегуляції і домагань, і зовнішню, практичну, що включає різноманіття взаємин і взаємодії з соціальним середовищем, в якій особистість реалізує свої потреби в діяльності, що призводить до змін самої особистості. Соціальна активність – це результат взаємодії цих двох сторін.

Звертаючись до свого внутрішнього Я, здійснюючи самовизначення, усвідомлюючи свої бажання і потреби, людина встає на шлях самодетермінованості. Однак реалізація бажань і потреб відбувається у зовнішній практичній діяльності і завжди супроводжується взаємодією з навколишнім світом. Людині необхідно пізнати і зрозуміти цей світ, щоб навчитися взаємодіяти з ним, реалізуючи свої потреби і бажання. Гармонію розвитку особистості в цілому і соціальної активності зокрема забезпечує знайдений особистістю шлях самореалізації, прояву своїх сутнісних сил у соціально цінному, соціально значимому напряму, який відкриває для себе людина після тривалої усвідомленої роботи і яку неможливо «створити» для особистості ззовні.

Соціальна активність може виявлятися в будь-якій сфері діяльності, проте якщо для студента провідною є навчально-професійна діяльність, отже, в ній, перш за все, проявляється і розвивається соціальна активність майбутнього фахівця.

Соціальна активність як самодетермінірованность (самовизначеність) взаємодії особистості з соціумом, спрямованого на його перетворення в соціально значимому напряму, забезпечує становлення суб'єктності (авторства) особистості в навчально-професійної діяльності. Соціальна активність майбутнього фахівця аграрія проявляється у визначенні особистістю своїх сутнісних сил, які розкриваються і реалізуються в умовах навчально-професійної діяльності в процесі розробки ініціатив і їх відповідального здійснення (проекти, дослідження), що мають соціально позитивну спрямованість.

Навчальна діяльність поза соціальної активності самого студента в цій діяльності не розвиває майбутнього фахівця. Про це пише К. А. Абульханова-Славська: «Саме в цій діяльності, за здійснення якої особистість бере на себе відповідальність, яку вона хоче вдосконалити, в яку вона вкладає всі свої сили, відбувається розвиток особистості» [1, с. 229].

Від того, яке значення і цінність студент надає навчальній діяльності, як вибудовує власну систему відносин і як регулює свою взаємодію з різними суб'єктами освітнього процесу по перетворенню себе і соціуму в ході навчальної діяльності, залежить, які якісні перетворення з ним, як майбутнім фахівцем, відбудуться, що він придбає.

Оскільки розвитку соціальної активності майбутніх фахівців аграріїв не може бути реалізований або організований ззовні, однак залежить від зовнішніх чинників, необхідно визначити саму стратегію діяльності педагога, що дозволить майбутньому фахівцю глибше реалізувати умови, ресурси освітнього процесу в університеті, для того, щоб зробити можливим, дійсним підвищення рівня соціальної активності майбутнього фахівця.

Для цього необхідно вибудувати систему педагогічного забезпечення розвитку соціальної активності майбутнього фахівця аграрної галузі. Педагогічне забезпечення розвитку соціальної активності майбутніх фахівців в освітньому процесі вищої школи розглядаємо як цілісну систему заходів, що включає створення умов, засобів, способів і організацію взаємодії педагогів і студентів для усвідомлення, вибору і реалізації студентами можливостей розвитку соціальної активності у ВНЗ, відповідно до їх особистих потреб і соціальних ви-

мог. Основним протиріччям педагогічного забезпечення розвитку соціальної активності майбутніх фахівців є їх зовнішній характер по відношенню до самоорганізації внутрішнього процесу розвитку соціальної активності особистості (що протікає на основі самовизначення і що виявляється в усвідомленій, добровільній, соціально відповідальній і ініціативній взаємодії особистості з навколишнім світом).

Самоорганізовану систему, підкреслює О. М. Князєва, не можна нав'язати вона не відповідає її природі шляху розвитку [2, с. 110]; з іншого боку, взаємопов'язані елементи системи набувають властивостей системи, як зауважує О. М. Князєва, «частина зберігає властивості цілого» [Там же, с. 61]; з третього – частина може вплинути на зміну властивостей цілого.

Спираючись на дані положення вважаємо, що педагогічне забезпечення повинно бути направлене на підвищення соціальної активності самого освітнього процесу вищої школи.

Соціальна активність освітнього процесу з змістовної сторони виражається у включенні реальних проблем зовнішнього навколишнього соціального світу як «навчального матеріалу» в освітні програми, з процесуальної сторони – у взаємодію суб'єктів освітнього процесу по перетворенню соціального середовища, що в результаті дозволяє суб'єктам освітнього процесу отримувати досвід соціально-професійний, розширювати свої соціальні зв'язки і поглиблювати соціальні взаємовідносини.

Чинники середовища впливають на активність особистості, якщо резонують з внутрішніми потребами особистості, тобто зовнішні впливи наближаються до значень, що визначаються властивостями самоорганізованої системи. На це вказують С. Харченко, О. Рассказова: «... потенціал людини може бути реалізований, а може і ні, в залежності від «резонансного» впливу виховуваного середовища [4, с. 149]). Отже, педагогічне забезпечення викликаючи резонанс між параметрами освітнього процесу ВНЗ (умовами, засобами, можливостями) і параметрами самоорганізованості особистості майбутнього фахівця аграрія (потребами, цілями, напрямами самореалізації), закономірно мобілізує прояв і розвиток соціальної активності майбутніх фахівців в освітньому процесі вищої школи.

Педагогічне забезпечення розвитку соціальної активності майбутніх фахівців включає:

– по-перше, взаємодію із зовнішнім соціальним середовищем для розширення освітнього простору ВНЗ і підвищення його соціальної активності;

– по-друге, вдосконалення умов, нарощування ресурсів, створення і вдосконалення засобів освітнього процесу, тобто перетворення середовища розвитку соціальної активності майбутніх фахівців для розширення можливостей розвитку соціальної активності майбутніх фахівців в ній;

– по-третє, на вдосконалення взаємодії учасників освітнього процесу, тому що тільки у взаємодії з середовищем, її умовами та суб'єктами відбувається процес розвитку соціальної активності майбутнього фахівця;

– по-четверте, на актуалізацію і реалізацію конкретним суб'єктом можливостей розвитку соціальної активності, співзвучних його актуальним потребам і усвідомленими перспективам.

Дана система заходів передбачає:

– підсилення впливу чинників розвитку соціальної активності шляхом створення умов, що підвищують позитивне і знижують негативний вплив чинників;

– організовує взаємодію суб'єктів освітнього процесу способами, які дозволяють актуалізувати наявні можливості розвитку соціальної активності для суб'єктів і їх реалізацію суб'єктами.

Реалізація педагогічного забезпечення розвитку соціальної активності майбутнього фахівця аграрної галузі виступає чинником гуманізації освітнього процесу у вищій школі, його «визнанням», оскільки змістом освіта стає розвиток особистості майбутнього фахівця, відкриття їм себе, самостановлення в єдності загальнокультурного, соціального і професійного розвитку.

Література:

1. Абульханова-Славская, К.А. Деятельность и психология личности / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Наука, 1980. – С. 323-329.

2. Князева, Е.Н. Одиссея научного разума: синергетическое видение научного прогресса / Е.Н. Князева. – М., 1995. – 228 с.

3. Сєваст'янова О.А. Студентська молодь у контексті суб'єкт-суб'єктних соціалізаційних виховних впливів у ВНЗ / О.А. Сєваст'янова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 3. – С. 14-20.

4. Харченко С.Я., Рассказова О.І. Тенденції розвитку понятійного апарату соціальної педагогіки у сучасному науковому контексті // С.Я. Харченко, О.І. Рассказова / Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 2. – С. 147-157.

СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЦІЛІСНОСТІ

Попков Д. О.
аспірант кафедри політології філософського факультету
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: ***Шаповаленко М. В.***
доктор політичних наук,
професор кафедри політології
філософського факультету
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Проблематика стабільності суспільства завжди користувалась увагою фахівців різних наук, адже збереження цілісності та постійне відновлення функціональної дієздатності будь-якого організму (в тому числі – соціального) є генетично обумовленим пріоритетом, що цілком узгоджується як з уявленнями про базові інстинкти та ієрархією потреб за А. Маслоу, так із концепцією влади за теорією суспільного договору.

До вказаних «загальнонаукових» підстав додалися більш конкретні міркування в контексті щонайменше двох потужних тенденцій, які впливають і на України:

− «третьої хвилі демократизації» з обумовленими нею пошуками засобів консолідації нових демократії на фоні розгортання будівництва новоутворених / відновлених держав на теренах колишнього Радянського Союзу довкола ідеологічних уявлень про наявне та належне титульних націй;

− міграційних процесів в Західній Європі, масштаб та вплив яких дозволяють констатувати кризу універсальності мультикультуралізму, яка виявила його обмежену придатність до застосування лише в колі «близьких» культур, а точніше – спорідненості / прийнятності до співіснування (за мовними, етнічними, релігійними та економічними критеріями) їх колективних носіїв.

Огляд висновків та позицій дослідників питання залежності політичної стабільності від ступеня однорідності такого суспільства вказує на очікувану наявність двох «таборів»: якщо одні бачать фундамент стабільності демократичних інститутів саме в гомогенній політичній культурі – наприклад, Алексіс де Токвіль [1, с. 90, 140, 158], Г. Алмонд та Б. Пауел [2, p. 106, 262], то інші вважають, що культурна різноманітність має розглядатися не як загроза, а передумова для пошуку повноцінних компромісів – Ш. Муфф [3], Є. Соренсен [4].

Можна відмітити характерну для значної кількості сучасних фахівців переважно «культуроцентричного» підходу до визначення політичної структури

суспільства – конституйована або, скоріше, продекларована певна єдність політичної культури суспільства демонструється як свідчення його політичної структурної гомогенності. Своєю чергою, фрагментованість політичної культури цілком логічно сприймається ознакою і гетерогенності самого суспільства. І хоча такий підхід не позбавлений очевидної емпіричної цінності, вважаємо, що його застосування у дослідженні питання забезпечення стабільності суспільства як системи призводить до деякої «монополізації» поширеного в політичній теорії способу пояснення стійкості демократичних інститутів наративом про первинну роль культурної однорідності.

Виходячи з позиції сприйняття політичної культури як певної функції суспільства, яке цю культуру створює / відтворює / змінює, автор вважає за потрібне при розгляді проблематики забезпечення цілісності суспільства, а точніше, його політичної організації (держави в її наявних територіальних межах) зміститити акцент з «процесуального» аспекту (політичної культури як похідної від суспільства) на «матеріальний» – політичної структури самого суспільства як чинника, що визначає його політичну культуру.

Формулюючи визначення гомогенного суспільства як соціальної системи, доцільно звернутися до більш узагальнюючої категорії гомогенної (від грецької «homogenes» – однорідний) системи, під якою у Великій Радянській Енциклопедії розуміється «фізична система, що не містить частин, які б відрізнялися за складом чи властивостями, та відокремлених одна від одної поверхнями розподілу. Усі фізичні характеристики (параметри) гомогенної системи однакові у всіх її частинах або безперервно змінюються від точки до точки. Мікронеоднорідності (щільності, складу і т.ін., зокрема флуктуаційні) не порушують загальної однорідності системи» [5]. Стосовно соціальної системи таке визначення передбачає однорідність і рівність соціальних індивідів.

У побутовому та, значною мірою, публіцистичному контексті «індивідуальність» помилково асоціюється з неповторністю, унікальністю, певними відмінними властивостями від інших, тоді як за своєю етимологією та філософськими підвалинами цей термін означає «неподільність» (від латинського »individuum» – неподільне), що дозволяє вивести витоки розуміння цієї категорії ще з демокрітівського вчення про атоми, розвинутого впродовж епохи Модерна з атомів фізичних до соціальних – людини. Отже, гомогенне суспільство передбачає саме однаковість його членів за значущими з точки зору соціальної поведінки параметрами.

Подальше уточнення цієї категорії вимагає додаткового залучення іншого терміну – «ідентичність», яка являє собою концепт, довкола змісту котрого точаться наукові дискусії [6]. Не занурюючись у тонкощі відповідного дискурсу, гомогенність можна тлумачити саме як співпадіння ідентичностей у членів відповідної соціальної групи/суспільства, маючи на увазі «ототожнення окремих індивідів чи соціальних груп з тією чи іншою роллю в процесі соціальної взаємодії, асоціювання самих себе та інших з тим або іншим місцем у різних «світах» соціальних комунікацій» [7, с. 47]. Очевидно, що гомогенне за своєю структурою суспільство очікувано продукує та функціонує у гомогенній політичній культурі, яка формує/склеює соціальні «атоми» в монолітний (ізотроп-

ний) соціальний «кристал», зовнішня цілісність якого може видаватися вкрай привабливою порівняно з більш «аморфними» або, принаймні, не такими «твердими» конструкціями.

Однак, виникають питання, чи є таке становище об'єктивно досяжним та прийнятно тривалим, та чи є воно бажаним з точки зору саме соціального атому – сучасної людини? Як відмічав Арістотель, держава природно зацікавлена у «прагненні до того, щоб усі в ньому були рівні і однакові» [8, с. 115], але насправді зумовлена фактичною неоднаковістю людей їх соціальна нерівність (навіть не лише з точки зору побудови певної ієрархії влади-підпорядкування, а через різні соціальні функції та особисті прагнення, не говорячи вже про співвідношення у рівні доходів між певними верствами населення) сьогодні найчастіше підміняється декларуванням юридичної рівності (презумпція такої рівності досі залишається фікцією, на що красномовно вказує створення та функціонування в системі органів ООН декількох інституцій, які опікуються забезпеченням юридичної рівності [9]).

Враховуючи соціально значущу (з точки зору впливу на політично вагому поведінку, зокрема, електоральну) багатоаспектну ідентичність кожної людини (за етнічним походженням, професією, відношенням до релігії, статевою належністю, майновим становищем, політичними та ідеологічними уподобання, мовними ознаками тощо) у сучасних умовах глобалізації (міграція, взаємопроникнення культур), дотримуємось думки, що гомогенне суспільство у сучасній державі в принципі є неможливим – цей термін можна сприймати лише як певну модель. Про гомогенність у кореспондуючому з алмодівським підходом коректно висловлюватися за обраною ознакою лише по відношенню до певного сегменту сучасного суспільства як його складової.

Отже, якщо структурно суспільство не гомогенне, то, воно, відповідно, може бути лише неоднорідним, або гетерогенним чи багатоскладовим. Така неоднорідність не може не впливати на цілісність політичної культури. Втім, нібито очевидний рецепт усування загрози дестабілізації шляхом подолання такої неоднорідності та запровадження прогнозованої/ керованої максимально можливої уніфікованої ідентичності, видається помилковим як за неприйнятністю методів (мова не йде про толерантне ставлення до такий антисоціальних колективних практик, як організована злочинність, деструктивні секти чи нелегальна міграція), так і за недосяжністю такої мети.

Переконані, що намагання подолати різноманітність складових суспільства за допомогою державної політики є ознакою тяжіння до елементів тоталітаризму, у статичності і неконкурентності якого як закритої системи, на думку Т. Нестерової, полягає його нестабільність [10, с. 66-67]. Досить категорично така формула визначена Н. Аршабековим: «Прагнення довести інтегрованість соціуму до межі рівнозначна тоталітарному переродженню суспільства» [11].

Література:

1. Токвиль А. Демократия в Америке / А. Токвиль. – М.: Прогресс, 1992. 554 с.

2. Almond Gabriel A. and Powell G. Bingham, Jr. Comparative Politics: A Developmental Approach. Boston, 1966, 368 p.

3. Mouff de C. Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism. Institute for Advanced Studies / C. Mouff. – Vienna, 2000.

4. Sørensen E. Enhancing democracy through inter-demos governance networks. National Centre of Competence in Research (NCCR): Challenges to Democracy in the 21st Century. Working Paper, 2011. № 51.

5. Большая Советская Энциклопедия (НО). – М.: Сов. энцикл., 1954. Т. 15. 652 с.

6. Идентичность как предмет политического анализа. Сборник статей по итогам Всероссийской научно-теоретической конференции / Москва, 2011. Сер. Библиотека Института мировой экономики и международных отношений. – Москва, 2011. 299 с.

7. Телегин Д.В. Телегина Г.В. Национальная идентичность как вид социокультурной идентичности и модель языковой общности в европейской перспективе. Мир психологии. 2009. № 3. С. 46-58.

8. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239с.

9. http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx.

10. Нестерова Т. П. К вопросу о гомогенном обществе: исторический опыт тоталитарных режимов и современная демократия. Научный диалог. 2014. № 5 (29): История. Социология. С. 60–67.

11. Аршабеков Н.Р. Понятие социальной системы и ее трансформации в современной теории общества. URL: https://articlekz.com/article/5383.

ЛОГОТИП ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ФІРМОВОГО СТИЛЮ

Рябінова І. М.
аспірант
Київська національна академія технологій і дизайну
м. Київ, Україна
Керівник: ***Токарєв О. В.***
Заслужений діяч мистецтв України, професор,
завідувач кафедри дизайну
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

Логотип – це спеціально розроблена, стилізована скорочена форма назви фірми, часто в оригінальному накресленні. Логотип є основним елементом фірмового стилю, його композиційним центром. З давніх часів люди мали звичай малювати знаки, позначати щось і створювати фігурні зображення, які об'єднують слова і образи. Найперші логотипи з'явилися в єгипетській і вавилонській культурах, а також у племенах Майя. В середні віки люди уособлювали в знаку сутність своєї діяльності.

Чоботар вішав над своєю майстернею зображення чобота, булочник – калача і т. п. В епоху Відродження на свій виріб логотип ставили автори, щоб показати кому належав той чи інший твір мистецтва. У XVIII столітті з приходом промислової революції використання логотипів стало особливо актуальним. Оскільки купці і підприємці тепер випускали свою продукцію у великих масштабах, вони повинні були знайти способи зробити свою продукцію такою, що запам'ятовується і унікальною.

Термін «логотип» з'явився на початку XIX століття у книгодрукуванні і був синонімом терміна «лігатура», тобто позначав об'єднання двох або трьох знаків типографського шрифту. Він виник на хвилі підйому виробництва, яка призвела до зростання обсягів виробленої продукції, зростанню експорту і конкуренції. До середини XIX століття логотипом називали будь-яке текстове кліше, яке не потрібно щоразу набирати заново. Наприклад, заголовок-назва газети. У XX столітті логотипом стали називати стилізоване шрифтове зображення назви або сама назва в такому накресленні.

Найпершим логотипом сучасності була собака Nipper, що сидить навпроти грамофона і уважно слухає його. У логотипу був слоган – «голос його господаря». Він був частиною логотипу. Цей логотип був створений ще в 1910 році. І до теперішнього часу він використовується. Першим офіційно зареєстрованим логотипом став шрифтовий товарний знак (в поєднанні з графічним – червоним трикутником) пива Bass.

Існує кілька видів логотипів: текстові, логотипи-знаки, абстрактні, логотипи-персонажі, логотипи-емблеми.

1. Логотипи-слова складаються з одного або декількох слів. До них відносяться логотипи торгових марок: «Кока-кола», «Панасонік», «Фейсбук», «Нокіа» та інших. На сьогоднішній день текстові логотипи є найбільш затребуваними і впізнаваними на дизайнерському ринку.

2. Логотипи-знаки – це ті логотипи, в яких крім назви компанії використовується ще і короткий зображення або тільки знак без назви. До них відносяться логотипи компаній БМВ, Макдональдса, Мастеркард і інші.

3. Абстрактні логотипи – це ті логотипи, подивившись на які відразу неможливо визначити що це за компанія і якого роду продукцію вона виробляє. На них зображено абстрактне зображення, часто навіть не пов'язане з будь-якої річчю або явищем.

4. Логотипи персонажі – це логотипи, на яких зображені герої, придумані фірмами і сприяють швидкому пізнанню продукції.

5. У логотипах-емблемах зображення за типом і стилістиці наближається до гербу. Назва, як правило, поміщено всередині самої емблеми. Такого роду логотипи частіше використовують вищі навчальні заклади. Маючи привабливий і вдалий логотип, компанія підвищує шанс впізнаваності її продукції на ринку, підвищення свого іміджу серед конкурентів, адже візуальне сприйняття грає величезну роль для кожного з нас.

Логотип є найважливішим елементом фірмового стилю і грає величезну роль у впізнаваності компанії та її продукції на ринку. Вдалий логотип здатний значно підвищити ефективність реклами, підняти імідж компанії і вплинути на її сприйняття на ринку. Поганий логотип або його відсутність в кращому випадку позбавить фірму одного з найважливіших конкурентних переваг – впізнаваності, а в гіршому випадку своєю несолідністю, яка може бути викликана примітивним змістом і позбавленим смаку оформленням, взагалі здатний відштовхнути від компанії її потенційних клієнтів, особливо на корпоративному ринку.

Професійно розроблений логотип може виявитися потужним маркетинговим інструментом компанії, сформувати потрібне розуміння вашого бізнесу і представити всю необхідну інформацію про вашу діяльність. Він допомагає вибудувати бренд, виділити компанію із загальної маси конкурентів. Більш того, якісний логотип є життєво необхідною частиною успіху бізнесу і має більший вплив, ніж можна припустити. Логотип символізує ідеали, місію і сутність компанії. Вдало розроблений логотип компанії вселяє почуття стабільності, зручності, якості.

Найчастіше композиція фірмового знака складається з двох частин: текстової та графічної. Це забезпечує краще запам'ятовування знаку. Одночасно йде візуальне (графічний знак) і вербальне (назва фірми) сприйняття інформації.

Вимоги, що ставляться до композиції знака: дотримання стилістичної єдності композиційних елементів, дотримання кількісної міри (мінімум художньо-образних засобів – максимум виразності), композиційна врівноваженість, відтворюваність (мінімум дрібних деталей, які зливаються при поліграфічному або будь-якому іншому відтворенні, цілісність внутрішньої структури, оригінальність композиційного рішення, ретельність опрацювання і висока культура графічного виконання.

РОЗВИТОК ВЗАЄМОВІДНОСИН В АРМІЙСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОПТИМІЗАЦІЯ

Снігур Л. А.
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних
та соціально-економічних дисциплін
Військова академія
Цимбал М. Р.
викладач кафедри гуманітарних
та соціально-економічних дисциплін
Військова академія
м. Одеса, Україна

Актуальність даного питання визначається не тільки тим, що в країні відбувається збройний конфлікт, але й багатьма протиріччями соціальної та економічної сфери, що обумовлюють агресивність, невитриманість та інші прояви безкультур'я у спілкуванні.

Ненасильницьке спілкування – процес комунікації, який базується на співпереживанні, усвідомленні своїх почуттів і потреб, чіткому їх висловленні.

Певні нариси оформлення аналізованої проблеми можна виявити в гуманістичній психології: у понятті «людини для себе» (Е. Фромм), у феномені самотрансценденції (В. Франкл), ідеї повноцінного функціонування людини (К. Роджерс), ідеї пропріативного існування (Г. Оллпорт), проявах метамотивації (А. Маслоу).

У межах філософських та філологічних текстів (С. Вейль, М. Ґайддегер,) розуміння автентичності особистості формувалося через постановку й розв'язання таких проблем, як можливість фундаментального вибору людиною самої себе у вільному спілкуванні, шляхів духовного сходження і морального самовдосконалення, розмежування автентичного та неавтентичного способу буття особистості.

Метод ненасильницького спілкування було розроблено М. Розенбергом у відповідь на фізичне, емоційне та духовне насильство, свідком якого він був у суспільстві [1, с. 12]. За методом М. Розенберга пропонується змінити стратегію мислення, поведінки і мовлення у конфліктних ситуаціях із реактивної на усвідомлену й співчутливу.

Для цього пропонується зрозуміти свої потреби у діалозі з людьми та уникати оцінок і критики, натомість звертати увагу на факти, свої почуття та почуття і потреби опонента. Автор методу поширював його у різних культурах протягом 40 років серед людей із різних прошарків суспільства, заснував Центр ненасильницького спілкування, що налічує більше 200 тренерів, які активно працюють у більш ніж 95 країнах по всьому світу і Олена Новік входить до їхнього числа. Маршал Розенберг є автором книги «Ненасильницьке спіл-

кування – мова життя», у якій психолог наголошує, що немає конфліктів на рівні потреб: всі складні ситуації можна вирішити за рахунок створення нових способів задоволення потреб. Таким чином він демонструє, що життя без насильства цілком можливе, як на особистісному, міжособистісному, так і соціальному рівнях.

Мета: дослідити культуру існуючих взаємовідносин в армійському середовищі і визначити напрямки щодо її оптимізації.

Об'єктом нашого дослідження стали взаємовідносини у сучасному армійському середовищі як проекція взаємовідносин у сучасному українському суспільстві.

Предметом стали психологічні особливості взаємовідносин у військовому середовищі.

Внаслідок дослідження нами визначено, що якість вивірених соціально – психологічних контактів залежить від рівня довіри (r=0,531 при p≤0,01); аналізу об'єктивного внутрішнього стану (r=0,334 при p≤0,01); ерудованості людини (r=0,360 при p≤0,01). Виявлено незначний зворотній зв'язок якості соціально-психологічних контактів з матеріальними потребами людини (r= – 0,191 при p≤0,05). При збільшенні матеріальних потреб (матеріальної залежності) погіршується якість контактів між людьми. Внутрішній стан людини залежить від довіри (r=0,616 при p≤0,01), ерудованості (r=0,368 при p≤0,01), якості соціальних контактів (r=0,334 при p≤0,01). Виявлено зворотній зв'язок між внутрішнім станом людини та відповідальністю сім'ї за здоров'я (r= – 0,219 при p<0,05). При збільшенні уваги до свого внутрішнього стану зменшується відповідальність сім'ї за здоров'я. Незначним є взаємозв'язок довіри з відповідальністю військових побратимів (r=0,289 при p≤0,01) та соціальних служб (r=0,263 при p≤0,01) за здоров'я. Виявлено зворотній зв'язок між рівнем довіри та спілкуванням людей в інформаційному просторі (r= – 0,275 при p≤0,01). Збільшення часу спілкування між людьми в інформаційному просторі зменшує довіру між ними. Відповідальність себе самого за здоров'я залежить від відповідальності за здоров'я військових побратимів (r=0,405 при p≤0,01); внутрішнього світу людини (r=0,369 при p≤0,01), рішення начальників (r=0,254 при p≤0,01). Рівень відповідальності соціальних служб за здоров'я залежить від рівня відповідальності військових побратимів (r=0,532 при p≤0,01). Рівень відповідальність військових побратимів корелює з впливом співслужбовців (r=0,386 при p≤0,01), матеріальними потребами (r=0,376 при p≤0,01). Виявлено зворотній зв'язок між рівнем відповідальності військових побратимів і спілкуванням людей в інформаційному просторі (r= – 0,275 при p≤0,05). При збільшенні якості спілкування між військовими побратимами зменшується спілкування людей в інформаційному просторі. Якість відповідальність соціальних служб корелює з інформаційним простором як засобом зняття стресу (r=0,366 при p≤0,01). Виявлено зворотній зв'язок між відповідальністю соціальних служб і інформаційним простором як небезпечним середовищем для особистих даних (r= – 0,345 при p≤0,01). Зменшення рівня відповідальності соціальних служб збільшує ризики витоку особистих даних. Виявлено зворотній зв'язок між відповідальністю сім'ї за здоров'я і рівнем внутрішньої готовності

до збройного супротиву (r= – 0,314 при p≤0,01). При збільшенні рівня відповідальності сім'ї зменшується рівень внутрішньої готовності до збройного супротиву. Компетентність командирських рішень корелює з небезпечним інформаційним простором для особистих даних (r=0,396 при p=0,01). Виявлено зворотній зв'язок між рішенням начальників і рівнем впливу співслужбовців (r= – 0,300 при p≤0,01). При зменшенні впливу командирських рішень збільшується вплив співслужбовців. Рівень впливу співслужбовців корелює з ерудованістю людини (r=0,474 при p≤0,01); матеріальними потребами (r= 0,372 при p≤0,01). Паперова звітність корелює з дистанцією між посадовцями (r= 0,424 при p≤0,01). Виявлено зворотній зв'язок між загальною інтернальністю і рівнем впливу співслужбовців (r= – 0,216 при p≤0,05). Зменшення власної відповідальності за себе збільшує рівень впливу співслужбовців.

В результаті отриманих у діагностичному дослідженні даних виявлено необхідність корекційної роботи. В студентські роки людина має знати, що має роботи, коли з нами поводяться несправедливо, маніпулюючи різними способами. Невисловлені емоції проявляють себе пізніше в набагато гіршій формі – у вигляді депресії, стресу або втоми. Тому необхідно проводити навчання вмінню називати свої емоції та правильно їх висловлювати – з повагою до себе та інших, без приниження, а з позиції конструювання себе та іншої людини. Необхідно відкрито і чесно говорити правду про те, як на нас впливають слова і поведінка інших. Це ключ до розвитку щирості у суспільстві, в армійському середовищі, зокрема. Необхідно вчити говорити людям правду і чітко повідомляти про те, що маємо на увазі, прозоро і без зволікання висловлювати свої емоції, при цьому враховувати статутні правила взаємовідносин та особливості характеру людей, з якими здійснюється взаємодія.

Висновок: перспективою подальшого дослідження є виявлення об'єктивно існуючих факторів, що впливають на рівень психологічної культури взаємовідносин. Тренінги ненасильницького спілкування вчать бути справжнім – не пригнічувати почуття, а трансформувати їх, створювати зв'язок і розуміння.

Література:

1. Розенберг М. Язык жизни. Ненасильственное общение. София, 2009. 272 с.
2. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу: психолог у концтаборі. Харьков, 2016. 160 с.

ГУМАНІСТИЧНА СКЛАДОВА ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАННЯ

Тоцька Л. О.
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії
та методики постановки голосу факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Характерною ознакою культури XXI століття стала «криза гуманізму», яка визначена у філософських, художніх і музичних творах видатних митців – «вік науково-технічної революції» (Х. Ортега-і-Гассет, А. Тойнбі, Ф. Кафка, представники мистецтва сюрреалізму). Через те, проблема майбутності свідомості суспільства стає головним питанням, що визначає розвиток самої культури. Для успішного вирішення даного питання подальший розвиток культури має спрямовуватися на людяність і позитивність, тобто на гуманізацію свідомості суспільства. Саме такі тенденції притаманні вокально-виконавському мистецтву, яке є однією з найемоційніших форм музичної творчості. Відомо, що провідним двигуном творчого процесу співака є емоції. Хоча емоції в житті і в мистецтві – явища відмінні.

Зокрема, В. Холопова [5] визнає, що палітра виконавських емоцій значно зміщена в бік позитивних емоцій і збіднена негативними. У співі рідко фігурує гнів і практично відсутній страх. Навіть сценічна печаль пофарбована особливо, освітлено. Звернемо увагу на те, що переживання під час вокального виконання негативних емоцій натуральної печалі, скорботи шкодить вокальній техніці і голосу, і до того ж не тільки малодосвідченим студентам, а й видатним співакам. Себто, такий позитивний заряд, притаманний вокальному мистецтву, який викликає емоційну піднесеність не тільки у співака, а й у слухацької аудиторії, може протистояти антигуманістичним тенденціям розвитку сучасного суспільства.

Л. Виготський [2] звернув увагу на те, що виконавські музичні емоції істотно вирізняються від побутових. У роботах В. Медушевського, Є. Назайкінського, М. Смірнова, Т. Чередниченко представлені різні психологічні аспекти вираження емоцій в музиці. Крім того, В. Медушевський [3] вважає, що при всій відмінності від життєвих першоджерел, музичні емоції будуються на їх основі з тих же елементів, а «граматика» музичних емоцій є не що інше, як система інтуїтивних уявлень людини щодо структури і динаміки власних життєвих емоцій.

Художні емоції – почуття естетичні. Як зазначив Т. Бакурадзе [1], «людина почала співати …. не для того, щоб іншому передати свої почуття, а тому, що

хотіла виразити свої естетичні почуття, задовольнити людську потребу в об'єктивізації своїх почуттів і емоцій». Тобто, невід'ємними властивостями людини є естетична спрямованість та поетичне наповнення художнього почуття. Без визначених властивостей неможливі художні перетворення дійсності та розуміння сутності цього перетворення.

Адже, *емоційна виразність вокального виконання* це визначення особливої якості сприйняття, здатного піднятись над рівнем буденного і відкритого для розуміння вічних законів гармонії та краси. Емоційна виразність вокального виконання включає дві важливі *складові: естетичну*, як засіб музично-художньої виразності та *дидактичну*, як засіб розвитку співацького голосу, впливу на удосконалення співацьких умінь і навичок, про що йдеться мало і практично не досліджується у вокально-методичної літератури. В. Морозов [4] підкреслює, що образ і емоції у процесі співу є психологічним засобом навчання резонансній техніці співу. Крім того, засновник кібернетики Норберт Вінер писав: «Той родовід явищ, який суб'єктивно зображується як емоція, може бути не тільки марним епіфеноменом нервової дії, але здатний управляти деякими істотними стадіями в навчанні та в інших подібних процесах» [4, с. 228].

Наприклад, велике досягнення старовинної італійської вокальної школи складалося з того, що виконання співаком будь-якої канцони або арії емоційно впливало на слухачів. В ці часи від співака вимагалося повного блиску у звуці, теплоти та пристрасті, а також добре розвинене співацьке дихання, бездоганне фразування, вірне розуміння у витонченій подачі сенсу вокального твору.

Сьогодні ми стикаємося з тим, що центр ваги, рушійна сила вокального виконання змістилася у бік контрапунктичних і інструментальних ефектів, де співацький голос втратив свою індивідуальність та став як би придатком поліфонічної системи. Зауважимо, що вокальна музика XXI ст. характеризується пошуком нових засобів емоційно-психологічної виразності та форм її втілення. У зв'язку з пертурбацією світоглядних парадигм, відповідно до художніх завдань вокальної музики, перед сучасними педагогами-вокалістами, які постійно мають справу з вираженням і передачею різних емоцій, постали нові вимоги. Вимоги пов'язані з пошуком новаторських, нетрадиційних засобів голосоутворення, трансляцією тонких психологічних почуттів через тембр голосу, опануванням мистецтва акторської майстерності тощо. Розвиток емоційної виразності вокального виконання у студента – одна із важливіших педагогічних задач на шляху розвитку співацького голосу.

Вважаємо, що емоція радості – це засіб активізації резонансних механізмів співу. Тобто, перед викладачем постає завдання психологічної переорієнтації студента від пасивно-байдужого до активно-оптимістичного стану його душі і тіла, щоб «душа співала» (Дж. Лаурі-Вольпі, М. Донець-Тессейєр, М. Матвєєва).

За власним педагогічним досвідом вважаємо доречним навіювання студенту впевненості в своїх силах, доброзичливості, утримання від великої кількості критичних зауважень, зокрема колективна присутність на індивідуальних заняттях інших студентів вокального класу, де панує позитивна емоційна атмосфера. Присутні студенти на індивідуальних заняттях, споглядаючи за емоційно виразним вокальним виконанням більш майстерного співака, вже багато чому

можуть навчитися, усвідомлюючи його переваги, недоліки та зауваження викладача. Тобто, потрібно проводити в класі порівняльне дослідження впливу на студента різних емоцій (радість, сум, гнів, страх) та показувати найкращий вплив на розвиток співацького голосу, зокрема емоційної виразності вокального виконання.

Таким чином, назріла нагальна потреба не тільки мистецтвознавчого, а й психолого-педагогічного вивчення природи різних психологічних емоційних станів співака, особливої ролі емоційної виразності вокального виконання, яка несе в собі гуманістичні складові. Як говорив Л.Паваротті: «Щоб не сталося, я ніколи не стаю песимістом!».

Література:

1. Бакурадзе Т.Музыкальный язык и словесный язык // Известия АН Грузии, серия философии и психологии, 1984, № 1, С. 82-94.
2. Выготский Л.С. Психология искусства. Ростов н/Д: изд-во «Феникс», 1998. 480 с.
3. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. М.: Музыка, 1976. 253 с.
4. Морозов В.П. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. МГК им. П.И.Чайковского, ИП РАН, Центр «Искусство и наука», М., 2008. 529 с.
5. Холопова В. Музыка как вид искусства. СПб.: Лань, 2000. 319 с.

РОЗВИВАЛЬНЕ ПРЕДМЕТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ярославцева М. І.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Краснова А. В.
студентка ІІІ курсу
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

У сучасному українському суспільстві пріоритетною вважається ідея виховання людини незалежної, культурної, морально і духовно розвиненої, відповідальної, ініціативної, творчої, здатної самостійно будувати свою життєву позицію, про що й наголошується в нормативних документах. У зв’язку з цим надзвичайно важливу роль відіграє культурна, духовна і моральна функції

освіти, оскільки суспільство розглядається як єдність культури та соціальності, що утворюється діяльністю людини, а система освіти може стати засобом розвитку творчої особистості.

Проблеми виховання й становлення творчої особистості дитини хвилювали багатьох дослідників. Психолого-педагогічні дослідження доводять, що розвиток творчих здібностей дітей починається в дошкільному віці, коли важливо розкрити внутрішній потенціал дитини (П. Болонський, Л. Виготський, А. Запорожець, О. Кононко, Г. Костюк, К. Крутій, В. Лозова, А. Макаренко, С. Шацький).

Психологи Л. Виготський, А. Леонтьєв у своїх роботах, присвячених проблемі творчості, розглядають зв'язок уяви з дійсністю [9]. Безперечно, цей зв'язок набуває вагомого значення для розуміння компонентів створення розвивального предметного середовища для дітей.

У психолого-педагогічній літературі велика увага приділяється вивченню середовищ: предметного, ігрового, творчого (М. Басов, П. Блонский, А. Залкін, Д. Узнадзе, Л. Виготський, Л. Леонтьєв, Д. Ельконін). Дослідники доводять, що середовище – це навколишні соціально-побутові, суспільні, матеріальні і духовні умови існування дитини. Предметне середовище виконує важливу функцію – воно спонукає до гри, формує уяву. Воно немов би є матеріальним середовищем думок дитини.

Однією з перших звернула увагу на проблему розвивального середовища для дітей М. Монтессорі. Відома вчена найважливішою передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу вважала вільну самостійну діяльність у створеному педагогом просторово-предметному середовищі. Тому, на її думку, завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів саморозвитку й ознайомленні її з правилами користування ними. Збагачене середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини. Сюди відносять архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання [8].

У вітчизняній педагогіці і психології термін «середовище» з'явився в 1920-ті роки, коли досить часто вживалися поняття «педагогіка середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «довкілля» (Макаренко А.). У цілому ряді досліджень послідовно і докладно доводилося, що об'єктом впливу педагога повинна бути не дитина, не її риси (якості) і навіть не її поведінка, а умови, в яких вона існує: зовнішні умови – середовище, оточення, міжособистісні відносини, діяльність. А також внутрішні – емоційний стан дитини, її ставлення до самої себе, життєвий досвід, установки [4].

О. Бутенко зазначає, що розвиток дитини залежить від організації її виховання та від оточення, в якому вона перебуває, – монотонного, одноманітного, стандартного чи різноманітного, насиченого, неординарного. Саме тому предметно-просторове середовище розглядається як основна умова своєчасного та різнобічного розвитку дошкільника [1].

Численні дослідження О. Кононко доводять, що розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності.

Аналізуючи численні дослідження наукової студії О. Кононко, можна стверджувати, що розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі. Відома вчена цілком виправдано зазначає, що «…в цілому розвивальне середовище можна представити у вигляді круга, в центрі якого розташоване «Я» (мій простір, середовище мого внутрішнього життя) і який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище» [8]. Створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку [8].

К. Крутій уважає, що змістовні характеристики освітнього середовища закладу визначаються тими внутрішніми завданнями, які вона ставить перед собою. Комплексом та ієрархією цих завдань визначають зовнішні (доступні спостереженню і фіксації) характеристики освітнього середовища. До них належать й інші критерії, які умовно можна поділити на такі: змістові (рівень і якість культурного змісту), процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [5].

Лозова В. стверджує, що середовище – це оточення особистості, яке можна звести до трьох факторів: макрофактори, які впливають на соціалізацію всіх людей планети або дуже великі групи людей (космос, планета, світ, країна, держава); мезофактори, які впливають на великі групи людей, що визначаються за національними ознаками (етнос); за місцем і типом поселення (регіон, село, місто, селище); за відданням переваги тому чи іншому засобу комунікації (радіо, телебачення, кіно та ін.); мікрофактори, які впливають безпосередньо на конкретну людину (сім'я, групи однолітків, громадські організації, школа) [6].

Психолог Л. Виготський зазначав, що людина розвивається як особистість, вростаючи в життя свого суспільства, його культуру, в систему суспільних відносин. Гармонійне середовище має дві необхідні характеристики: прийняття і стимулювання. Прийняття дитини такою якою 7вона є. Визнання її індивідуальності і стимулювання творчих виявів [6].

Окремі питання практики організації середовища розкрито в працях психолога Г. Костюка, який писав «…що аби виховати людей з новими властивостями свідомості, почуттів і волі, потрібні люди, які наділені цими властивостями. Середовищем дитини є насамперед свідомі люди, що оточують її, піклуються про неї, створюють умови для її життя та розвитку, організують діяльність. Суспільне життя людей, їхні відносини, культура, ідеологія становлять інформаційний простір дитини, транслюють дитині інформацію про красу людських стосунків, творчої праці, життєтворчість як спосіб життя. презентують зразки для наслідування, досвід художньої праці та інше» [7].

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що в розвивальне предметне середовище важлива умова повноцінного розвитку випускника закладу дошкільної освіти. Саме тому в змісті Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» розвивальне предметне середовище визначено як система матеріальних динамічних і змінних об'єктів діяльності дитини [3].

Завдання і можливості предметного середовища, згідно програми «Дитина», наступні: здійснювати виховання і навчання, орієнтуючись на конкретну

особистість; об’єднувати дітей у підгрупи за інтересами, здібностями; через різноманітні матеріали, посібники, атрибути заохочувати дошкільників до досліджень, випробування власних ідей; забезпечувати гармонійні відносини між дитиною та навколишнім світом; розвивати здатність дітей здійснювати вибір; сприяти розвитку світосприйняття [3].

Основними складовими предметного середовища для дошкільників є такі: природні, соціальні і культурні компоненти; праці художників, проектувальників, конструкторів, майстрів-оздоблювачів (твори мистецтва, меблі, інструменти, предмети, вироби прикладного мистецтва, посібники, іграшки); продукти діяльності дорослих – персоналу закладу дошкільної освіти та батьків – для дітей (виставки, оформлення інтер’єру, посібники тощо); вироби дітей (малюнки, аплікації, ліплення, саморобки та ін.) [3].

Отже, проаналізувавши деякі теоретичні аспекти проблеми, вивчивши надбання наукових студій відомих педагогів та психологів, можна дійти висновку, що спеціально організоване розвивальне середовище впливає на розвиток дітей дошкільного віку та має збагачувати їх активну діяльність. Тому створення в закладі дошкільної освіти повноцінного розвивального предметного середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей – основний засіб забезпечення повноцінного розвитку дитини.

Література:

1. Бутенко О. Розвивальне середовище як головна умова реалізації освітніх завдань у різновіковій групі. 2014. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/2997/1/rozv_ser_rez_osv_z.pdf (дата звернення: 01.10.2018).

2. Л. Выготский Избранные психологические произведения. Москва: АПН РСФСР, 1958. 320 с.

3. Дитина: освіт. програма для дітей від 2 до 7 років: відповідно до Баз. компонента дошк. освіти / наук. керівн. В.О. Огнев’юк; наук. ред. Г. В. Бєлєнька, М. А. Машовець; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2016. 303 с.

4. О. Ковшар. Забезпечення розвивального середовища в навчально-виховному процесі п’ятирічок. Наука і освіта: наук.-практ. журн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. 2014. № 10. С. 94-98.

5. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2 ч. / К. Крутій. Київ Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

6. В. Лозова, Г. Троцко. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. Харків, 2002. С. 10.

7. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Г. Сухорукова, О. Дронова, Н. Голота, Л. Янцур. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

8. Організація розвивального середовища для виховання творчості дитини. Дошкільний навчальній заклад № 29 «Дивосвіт»: веб-сайт URL: http://divosvit29.ucoz.ua/publ/na_dopomogu_vikhovateljam/organizacija_rozvivalnogo_seredovishha_dlja_vikhovannja_tvorchosti_ditini/7-1-0-37 (дата звернення 16.09.2018).

НОТАТКИ

ГУМАНІТАРНИЙ І ІННОВАЦІЙНИЙ РАКУРС ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ: ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ
ЧЕТВЕРТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.

Підписано до друку 17.10.2018. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 11,16. Тираж 150. Замовлення № 1018-176.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.